

*„Isten adjon tág teret Jáfetnek,
lakják Szem sátrában...”*

Gen: 9.27.

PRÓFÉTÁK, PAPOK ÉS EGYÉB BÖLCSEK KORA

regény

**Írta
Cs. Siklósi Csaba**

2021

TARTALOM

ELŐSZÓ	3
SARUKKIN ÚJ VÁROSA	5
BARAEL ÚTRA KEL	14
A NYUGATI HADJÁRAT	23
SZARVAS MESÉK	35
AZ ÚJ KIRÁLY	54
ACHIKÁR A BÖLCS KALMÁR	65
BARAELBŐL DÁNIEL LESZ	85
RHAGA SOKADALMA	123
GORGÁN, A FARKASOK FÖLDJE	134
JERUZSÁLEM VESZEDELME	147
ENÉH FIAI	163
PUSZTULJ BABILON!	176
NISZROCH	186
A SZARVAS NYOMÁBAN	196

ELŐSZÓ

A történelem nem az, amit királyok vésetnek sziklafalakra, főként isteneik számára emlékeztetőnek, hogy nevükben a tőlük kapott sorsot mekkora dicsőséggel töltötték be. Elolvassuk ugyan ezeket, de ebből nem tudjuk meg, hogy korukban mi is történt valójában. A történelem nemcsak a királyokkal történik, hanem a népekkel is. Ezek emlékezetébe bevésszük az, amit megélnék. Ezeket az emlékeket elmondják fiaiknak, fiaik fiainak. Így születnek a regék és legendák, amelyek ugyanúgy „igazak”, mint a királyfeliratok. A nyelvészek és történészek fejtegetik a kőbe vésett, cserépbe égetett írásjeleket, hogy megfejtsék, ugyan mit is jelent az a sok madárlábnyom mintázatú ékírásos szöveg. Kongresszusokon egyeznek meg abban, hogyan is kell elolvasni, értelmezni, megkijteni a leírt szavakat. Az írások alig hitelesebbek, mint a szájról szájra terjedő regék. Közös bennük, hogy valamiképpen mégis megtörténtek. Mi, az utókor pedig összevetve több nép hagyományait, gondolkodhatunk, mi lehet a teljes valóság.

Spekulációinkban mindig ott van a jelen is. Lehetőségeket innen is vehetünk, mert vannak örök formulák. Hogyan jöhetnek létre népek, nemzetek, kisebb-nagyobb országok, sőt birodalmak. Ezt láthatjuk napjainkban is. Az utóbbi néhány száz évben jöttek létre és omlottak össze mindenféle birodalmak, csak – főként rossz – emlékeket hagyva maguk után, no meg mindenféle ideológiákat, megmagyarázva a tetteket, hogy néhány évtized után újra megtegyék ugyanazokat. Akiknek szeme van a látásra, azok megérthetik, hogy a lényeg tekintve semmi új nincs a nap alatt. A birodalmaknak megvan a saját belső törvényük a keletkezéstől a szétesésig. Ugyanígy a háborúknak is, ami a történelem velejárója volt, legalább is eddig. Csak a fegyverek változtak. Az uralomra törekető erők gátlástalanságában sincs változás. Vannak viszont olyan erők is, amik az egzakt és száraz tudományokkal megalapozott ideológiákkal szembe szállnak, és akár önfeláldozás által is, a szükségszerű néptragédiák ellen küzdenek. Ezért a cím. A történet a Kr. e. 8. század vége felé kezdődik, Assíria „újbirodalmának legdicsőbb” korában, és szinte annak végnapjaiig tart. Egy birodalom kezd összedőlni, egy másik felépni. A felépítő emberségesebb ideológiák alapján keletkezik, de bukása kódolva van a birodalmak hagyományos, emberek életét semmibe vevő törvényében.

Igyekeztem a történészek által kibogozott eseményeket idézni. L. Oppenheim ókori Mezopotámiáról szóló tanulmányait, az Ószövetséget a Bibliából, példaként, de sok más dolgozatot is. A mondavilágról sok magyar tanulmányt.

Író ember, ha témát merít a múltból, igyekszik olyan témát találni, ahol a tudományosan sokszor tanulmányozott adatok erősen hiányosak, de jó, ha sok monda marad fenn róluk. Ilyen a protogörög államcskákából eredő Midász történet, vagy a csodaszarvas és Nimród legendák. Ugyancsak meggondolandó a napkeleti bölcsek látogatásának története. Annak előzményét lehetne a leírt korban kutatni. Meglehet, hogy ezek feldolgozása nem tudományos, de végtére is, ez a könyv regény és még tudósokban is kelthet gondolatokat.

SARUKKIN ÚJ VÁROSA

A papok irányításával a munkások a saját fülkéjébe helyezték Assur lamassuját. A szobor előtt asztal van, rajta az ételadományok. Vízrel megtisztították a szobrot, hogy a valójában fennvaló Assur isteni ereje beleköltözzék, és két, szépen metszett zafir szemeiben eleven tekintet ragyogjon. Az enúk¹ behúzták a függönyt. Az istent tapintatosan magára hagyták egészen reggelig, hogy élje a maga életét. Aztán a legfőbb rangú papoknak át kell vonulniuk a királyi palotába, ahol ünnepi lakoma kezdődik. A lakoma csarnoka tizenkét könyök magas, benne alacsony ülőhelyek a hosszú fallal párhuzamosan, hosszú, ugyancsak alacsony asztalok a szárnyas bikákig, amelyek a termet az utolsó harmada táján leszűkítik. A bikákon túl van a nagykirály családjának a helye. A király trónusa a bal oldali bika után kialakított fülkében van. Őt csak addig lehet látni, amíg a testőrök és családja kíséretében bevonul és elfoglalja a helyét. Mindez zeneszóval történik. A lakomát a főpohárnok beszéde nyitja meg. Hogy senkinek ne jusson eszébe a bevonulási úthoz közelebb tolakodni, arra a felsorakoztatott lándzsás testőrök vigyáztak. A falak színes domborművei áhítatos tiszteletet parancsoltak minden résztvevőnek. A fali tartókba helyezett földi szurkos fáklyák imbolygó fényében a különböző istenségek, égi-alvilági hatalmasságok színes képmásai élni, mozogni tündek.

A lakomázó népség lakoma közben színjátékkal megelevenített felolvasást hallgatott. Ebben megismerhették Tiamat² harcát, amint megzabolázta az alsó vizeket, hogy a földet el ne nyelje. Assur istenének elhatározását, hogy Akkád királyává teszi papnőjének fiát, akit egy szurkozott gyékény kosárban tettek ki az Idiglát³ vizére. Egy kertész mentette ki és nevelte fel. Ennek a fiúgyermeknek a neve Sarukkin lett. Hatalmas király, birodalmat alapított. Már ezernél is több esztendeje, hogy nagy nehézségek közepette fennáll, mert ellensége mindig volt. Területét sokszor megcsonkították. Voltak viszont nagy királyok, akik visszaszerezték, ami elveszett. Ezek közül a felolvasók néhányat megemlítettek. Tukulti-apil-essarából hármat, akik majdnem felértek ama

---

¹ asszír papok

² asszír teremtes történet egyik istene, folyó

³ Tigrisz

nagy Sarukkinnal. A közbeeső uralkodók közül néhány azt se egészen érdemelte meg, hogy királynak nevezzék. A mostani Sarukkint megelőzően egy ilyen került trónra. Amikor a felolvasók a király nevében róla beszélnek, úgy említik, mint „az előttem járó herceget”. Mindebből következik, hogy a most uralkodó királyok királya, Assur legfőbb istenkirály fiaként jogosan hivatik Sarukkinnak, azaz törvényes és igaz királynak. Jó, ha ezt mindenki tudomásul veszi. Azok a valamikori hatalmasságok is, akik itt most a nagykirály kegyelméből nem a tömlöc sötétségében ülnek, hanem az ő fényében sütkeznek. Ilyenek többen vannak jelen. Szamária Izraeléből, Arámból, észak és kelet országaiból. Közöttük van Dajakku, Mana⁴ királya. Mindezek között a legelőkelőbb, mert bár egy északi hadjárat után fogolyként került Assurba, a legyőzöttek megaláztatását mégsem kellett elviselnie. Bizonygatta, hogy az ő népének ahhoz a háborúsághoz semmi köze. Sarukkin pedig bölcs tanácsadói javaslatára kegyeskedett ezt elhinni. Azon az északi megkeleti világon minden bizonytalan. Ott rengeteg fajta nép él. Urartu, az ősi ellenség szinte az egyetlen, amelyikek jól kijelölt határai és városai vannak. Ennek királya nincs itt, pedig nem régen a nagykirály saját maga által vezetett hadjáratral porig alázta. Tuspát nem tudta elfoglalni, de sikerült örökös békét kikényszeríteni velük. A hadjárat során nem lehetett megtudni, hogy az Urartu-tól keletre fekvő óriási, hegyes-völgyes területen lakó népek földjének túlsó határai hol vannak, közülük melyikek azok, akik Urartu oldalán harcoltak is. A féltucatnyi bítnek voltak ideig-óráig vezérei vagy fejedelmei. Az ezek által uralt területek fekvése bizonytalan. Akár hónapok alatt elvándorolhattak ide-oda. Ugyanazon a területen két vagy három ilyen fejedelemség lehet, akár ugyanazon a helyen, egyidejűleg, egymással békében. Dajakku is ezek közül való. Hat törzs királya lenne, ha otthon van. Mindaddig jobbnak látszik, ha addig nem kerül haza, ameddig viszonya Sarukkin nagykirállyal nem megnyugtató. Dajakku bölcs ember hírében áll. Nem volt mindig király. Talán most sem az. A népe saknú-nak hívja, ez arámul leginkább sejk, vagyis vén. Nem régen még csak a falujának volt bírója. Ezt a tisztséget olyan jól gyakorolta, hogy a manák hat törzse egymásközi torzsalkodásaiban bírójának választotta. Torzsalkodás pedig éppen elég volt. Olyan nép az övé, hogy a hat törzs nagy része is kétféle életmódot folytat. A legtöbb törzs egyik fele a terjedelmes pusztákon marha csordákat és méneseket terelget azokon a helyeken, ahol éppen szépen

---

⁴ Média: Ókori állam Anatolia és Irán között (ma Kurdistan)

nő a fű. Ehhez az élethez erős és edzett férfiakra van szükség, akik nemcsak az ostort, hanem a fegyvereket is jól kezelik. Vezért maguk közül választanak, asszonyaik is éppen olyan szilajok, mint férjeik. A törzsek másik fele nem jár az állatok után. Bítjeik⁵ körül falat építenek. Ezeket a helyeket inkább – a kerítő fal miatt – „falú”-nak nevezik, szemben a vándorló rész szállásaival. A faluk népe földet művel és mindazt végzi, ami az állattenyésztő vándorlók szükségleteit kielégíti. Az asszonyok szőnek-fonnak, nemezt készítenek. A férfiasabb tevékenységeknek is a falvak a helyei. A szerszámokat és fegyvereket, kocsikat és ruhákat itt készítik. Ami pedig a legfontosabb, a falvak népéhez tartoznak a kovácsok is. Kohók és műhelyeik erdők közelségét követelik.

A saknú meggyőzte a törzseket, hogy legyenek olyan nép, mint a nagyok. Ehhez viszont népének erős városra van szüksége. Olyan helyen, ahová Sarukkin királynak nehezen érne el a keze. El is kezdték építeni Ekbatánának, vagyis a gyülekezés helyének nevezték el. Ezt mind tudták Assurban. Média saknú-ját nem szegezték Kalah, vagy Dúr-Sarukkin kapuja mellett a falra. Meglehet, utóda nem volna annyira bölcs, mint ő. Assurnak pedig errefelé nem volna hasznos háborúba keveredni. Dajakkunak, mint vendégnek joga volt hazájával kapcsolatot tartania, amivel élt is. Rhagába⁶ küldte emberét, hogy közölje házával, egyik leányát, Enéh-t feleségül akarja adni a nagykirály valamelyik herceg fiához, sógorságot szerezve Assur nagykirályával. Sarukkin kapott az alkalmon, mint békeeszközhöz. A trónörökös herceg háremében lehet helye a fejedelmi leányszók között. A mai ünnepi alkalomhoz tartozott ez a fejedelmi menyegző. A királyi kikiáltó bejelentette:

– Szín-ahhe-eriba herceg arája, Média királyának saknújának leánya érkezik!

A zenészek megfújták a tülköket. Az asztalok között pedig bevonult díszkíséretével Dajakku leánya. Apja ebből az alkalomból beléphetett Assur királya háza népének társaságába, hogy Enéh-t a herceghez vezesse, aki felemelte a menyasszony fátylát, majd intett háreme felügyelőjének, hogy kíséretével együtt vezesse őt a hercegi háremnek ideiglenesen kijelölt palota részbe. A királyi kikiáltó hangosan felolvasta a házassági szerződést. Ebben Dajakku-t Sarukkin király kedvelt fiának nevezi. Kinyilvánítva, hogy a manák saknúja nem egyenrangú fejedelem vele. Dajakku engedélyt kapott, hogy ebből az alkalomból

---

⁵ bít: lakóház, de nemzetség is

⁶ a Bibliában Ráges (a mai Teherán mellett)

hazája ajándékait átadja Assur királyának. Csak a drágaköveket tudta átadni. A két tucat nemes lovat itt csak bejelenteni lehetett.

A herceg második atyjának nevezte a saknút, ő pedig felséges fiának vejét. Ezzel a rokonság és a tartós béke létre jött. Assur tamkarúi⁷ ezután szabadon és biztonságban járhatnak-kelhetnek. Ettől azt várta Sarukkin, hogy növekedni fog a vas behozatala birodalmába. A manák kovácsai ugyanis ismerői voltak azoknak a cserjéknek, amelyek vasat adó gyökereket⁸ eresztnek. Ezekből pedig kiváló minőségű bucákat⁹ lehet koholni.

A lakoma végeztével a főpohárnok közölte Dajakkuval, hogy a nagykirály megérti szeretett fiának honvágyát és megengedi, hogy hazatérjen.

A következő napokban a rab-ekalli¹⁰ megismerte Dajakku kíséretét, amit ő egyáltalán nem kért, de bölcs volt és nem utasította vissza. Ahhoz a nagykirály elég hatalmas volt, katonasága elég erős és szervezett volt, hogy holdfordulta alatt bármit megtoroljon. Mint Assur királyának rokona, díszes kísérettel mehetett Rhagába, hazájába. Bölcs lévén viszont, rengeteget tanult kényszer-vendéglátójának hazájában. Elhatározta, hogy amit Assur évszázadok alatt megszervezett saját nagyhatalma és létezése biztonságaért, azt ő is megteheti a maga hat vagy hét bítjével. Erről azonban vendégsége során senkivel nem beszélt.

Sarukkinnek isteni mivoltában is megmaradtak emberi megfontolásai. A trónörökös herceg kezébe adta a szomszéd országok figyelését, a szükséges zavargások megszervezését, az ürügyet, hogy béketeremtés céljából be lehessen avatkozni. Assur számára hasznos, ha a szomszédos népek összefogás helyett egymást fosztogatják és ölik.

Az ünnep elmúltával a nagykirály összehívta nagytanácsát. A királyok szerették, ha legfőbb méltóságaik eunuchok. Ezekben jobban megbíztak. Ezért sokak állára zsinórral volt a férfidisz felkötve. Megjelentek a legfőbb rangú papok és bölcsek. A tanács ugyanabban a nagy teremben jött össze, amelyben az ünnepi lakomát tartották. A nagir-ekalli¹¹ lépett középbe:

---

⁷ kereskedő, kalmár

⁸ gyp vasérc

⁹ nyersvas rögök

¹⁰ palota hírnök, kikiáltó

¹¹ udvarmester

- Először az új zikkurát sangúja¹² lépjen az isteni fenség elé!
- Azt parancsoltam, hogy kérdezzétek meg az égieket! Szerencsés napon tanácskozunk? – szólt a király.
- Igen uram, a csillagok állása szerencsés. A Nap, a Hold és a királyi bolygó állása rendkívül kedvező.
- Intett a király a nagir-nak, hogy szóljon a nevében.
- A királyok királya, az egész világ ura békét akar a szomszéd népekkel. Ezért kérdezi trónjának örökösét, hogy van-e tudomása a tartományokban békétlenségről, kell-e valahova sereget küldeni a békeség helyreállítására. Van-e fenyegetésre utaló jel azokban az országokban, ahol Assur nem tart sereget, de adót kötelesek fizetni?
- Szín-ahhé-eríba előlépett és szembe fordult az uralkodóval. Erre egyedül neki volt joga.
- Királyok királya, atyám! Te akkor is tudod, ha nem jelentem, hogy a világon szinte mindenütt béke van. Jákin bítjének sejkje az, amelyik időnként felemeli a fejét. Rabló hordái időről-időre Elámból törnek be a birodalomba. Babilon atyámat uralja. A helytartó az adókat rendszeresen Kalah-ba, vagyis mostantól Dur-Sarukkinba küldi.
- Mit tud az én fiam a Nagy-Hegyeken¹³ túli népekről? – kérdezte a király.
- Keveset, atyám, nagyon keveset. Kevés emberem van, aki átjár a hegyeken. Még kevesebb, aki visszajön. Az Omri bítjéből¹⁴ áttelepítettek eljutottak ugyan a Kozla¹⁵ tengerig, de kevés hírrel szolgálnak. Készülök arra, hogy a hírszolgálatot kialakítsam.
- Azt akarom, hogy tedd! Akarom azt is, hogy Média népeinek a te ágyékból támadjanak fejedelmei! Megengedem, hogy a Dur-Jakinból elhurcolt foglyokból eunuchokat válogass. Az asszonynépből pedig háremet.
- Megértettem, királyom és atyám. Nem esik nehezemre a feladat. Enéh gyönyörű, gyönyört ad, büszkesége fejedelmi. Az ő országában a házakban lakó nagyasszonyoknak hatalma van a családokon. Ez nekem különös.

---

¹² zikkurát: v.ö. Babel tornya, papja

¹³ a Zagrosz hegységről van szó

¹⁴ Szamária Izraelje

¹⁵ Kaszpi

– Nekem pedig ez is hír, fiam. Bölcséiddel beszéld meg, hogyan terjesztheted Assur békéjét Dajakku népei között! Távozhatsz!

A herceg eltávozott. Még aznap összegyűjtötte kíséretét, hogy saját városába térjen vissza. Megértette Dúr Sarukkin építésének célját, hogy védő és egyben inváziós célokat is szolgál észak és kelet irányába, de lelke mélyén nem hitt benne. Tartott északról. Saját tanácsa, apjához hasonlóan jó asszírokból látszott állni. Minden tagja tudta, milyen Assur isteneinek egymáshoz és a nagykirályhoz való viszonya. Tudta az országok keletkezését az istenek akaratából. Erre hatalmas cseréptára volt apjának és neki magának is. Az őket körülvevő bölcsék újakat nem nagyon mernek írni, de az ősidőkből származókat nagyon tudják és felmondják bármely pillanatban, ha előljáróik rákérdeznak. Az újonnan betelepült népek bölcséinek kötelező ezek megismerése. Szín-ahhe-eriba cinikus volt. Tudta, hogy a bölcsék bölcsessége nagyon is kép-mutató. Az egyszerű emberek, a pusztai vándorok, akik a városokhoz járnak kereskedni, minderről igen keveset tudnak. Tiszteletet mutatnak az ünnepek során a körülhordozott isten képmások felé, de a hozzájuk kötött hivatalos tanítás egyáltalán nem érdekli őket. Ahogy a földművelő települések lakóit sem. Sok közöttük az idegen. Ők mindenféle isteneket és bölcsességeket hoztak magukkal. Városa, Ninive bítubaritja¹⁶ már nagyobb, mint az a rész, amit a született assuríták laknak. Tudja, egyszer apja helyébe fog lépni, birodalmat örök időkre építeni. Hiszi, hogy Assur istenének is ez a szándéka. Mindez bátorságot és okosságot igényel. A bátorságon azt érti, hogy emiatt ne féljen embereket elhurcolni, máshová telepíteni, az engedetleneket pedig bátran kiirtani, városaikat földdel egyenlővé tenni. Az okosság is fontos a bátorság mellett. Régebben a hadsereg évente végigjárta a tartományokat, hogy az adókat beszedje. A legutóbbi adószedő hadjáratot a Zagrosz felé elterülő puszták felé indították, hatalmas hadi sikerrel. Ezt az isteneknek sziklaormokra bevésve adták tudtukra. Adót szedni szükséges, Assur abból él. A herceg újabbnál újabb módszereket talál ki, hogy az adókivető hódoltatást hatásosabban szervezzék meg.

A herceg hazatérvén napokra visszavonult új háremébe, békét és megnyugvást keresve Dajakku leányánál, Enéh-nél. Fejedelmeknél nem szokás asszonyokkal kormányzati dolgokat megtárgyalni. Beszélgetni viszont kell. Ezek során sok mindent megtudott új asszonya hazájának szokásairól. Ott a nagyasszonyoknak hatalma van a bítekben. Az otthon

---

¹⁶ idegenek városrésze

dolgában döntő a szava, míg a családfő dolga a házon kívüli ügyek és a védelem intézése. Megtudta, hogy abban az országban az általánosan beszélt nyelv mellett az asszonyoknak van egy titkos beszéde is. Ezt úgy hívják, hogy „anyanyelv”. Ezt a nemzetségen belül többnyire mindenki érti, mert a gyermekek először ezt hallják.

– Te is tudod ezt a nyelvet, asszonyom? – kérdezte a herceg.

– Igen, én is. Ezen a nyelven gondolok isteneimre és hazámra.

– Asszonyi dolog. Itt a háremben egymás között úgy beszéltek, ahogy akartok. Ha ide jövök, úgy szóljatok, hogy én mindent érthessek! Ez a parancsom. Ha gyermekeim lesznek tőled, az ő szavaikat érteni akarom.

A hárem személyzetének összeállításában személyesen nem vett részt a herceg. Ezt fiai anyjára, Naqíára hagyta. Ő válogatta ki azokat a fiúkat, akiket eunuchhá tesznek. Az érintetlen, szép arcú és hibátlan leányokból kiválasztott egy tucatot. Ezek egy esztendőre a hárem iskolájában tanulnak és közben Enéh szolgálatára állnak, akire a javakora-belire vált asszony irigy utálatával tekintett. Egyelőre biztos volt a tisztsége. Fiúgyermekeket adott a hercegnek. Ezek közül a legidősebb már most kinevezett trónörökös, pedig még csak most készül elhagyni a haremliket¹⁷. Hallott a nagykirály akaratáról, hogy a hegyeken túli tartományok élére saját ágyékából, Enéhtől kell fejedelmeket állítani.

Enéh hatun¹⁸ engedélyt kapott, hogy hazatérő atyjától elbúcsúzzon. Enéh tudtára adta atyjának, hogy nem nagyon tetszik neki felcserélni otthoni szabad jövőjét a fényes fejedelmi háremmel. Otthon nagy-asszony lehetne férje mellett. Helyette szolgálkkal és vigyázó szemekkel körülvéve arany kalitkát kap és olyan valakinek az asszonya lesz, akit mindez ideig nem is látott.

– Tudom és megértem szíved szomorúságát, leányom – szolt a saknú –, neked viszont tudnod kell, hogy mi, magoiok¹⁹ nem vagyunk a magunkéi. Mi a magasságbeli tulajdonai vagyunk, nekünk ő szab sorsot. Mi a népek között élünk. A mi törzsünk Média hat törzse mellé van rendelve hetediknek, hogy néppé tegyük őket. Atyád csak eszköz, ahogy te is az vagy. Sorsod is ennek van alárendelve. Ezért kell itt élned az asszír nagyasszonyok életét. Amikor nehézségeid lesznek, mindig

---

¹⁷ asszonyok házrésze

¹⁸ asszony, türk nyelveken

¹⁹ magoiok vagy magorok

erre gondolj! Nehéz sorsod is lesz, de nem lesz híjával az örömöknek. Holnap a nagykirály és az emír elé vezetnek. Ha megteheted, saját díszruhádat adasd magadra, hogy láthassák, hogy te Média leánya vagy itt az emír háremében is. Ha nem engedik meg, akkor se feledkezz meg magadról! Tedd el jól díszruhádat, hogy soha meg ne feledkezz arról, hogy ki vagy!

– Megértettelek atyám, azt teszem, amit parancsolsz.

– Ne légy feltűnő semmiben! Arról se feledkezz meg, hogy idegen helyen laksz. Lehet az is, hogy otthon érzed majd magad ezen a helyen, de ne törj arra, hogy első asszony legyél a háremben! Igyekezz elérni, hogy szolgálád és szolgálóid lehetőleg médek legyenek, akármelyik törzsből. Ha ez nem lehet, legyenek ők is idegen országból valók, azok kevésbé fognak elárulni.

– Értem atyám bölcsességét, nem fogok róla elfelejtkezni.

– Azt viszont értsd meg Enéh, hogy már vén vagyok. Népem eddig tisztelt és szeretett. Talán most sem vonta meg tőlem bizalmát, de ez nem bizonyos. Assur ellen való utolsó lázadását csak általam tudtam elsimítani. Nem fogok itt a földön örökké élni...

– Elszomorítasz atyám...

– Ne legyél szomorú! Ha eljönne az örök vándorútra való lépésem ideje, akkor is veled leszek és üzenek neked. – Könny csillogása jelent meg Dajakku szeme szegletében, miközben Enéh arcán végig is folytak.

A trónörökös herceghez futott be minden hír. Nem csak a tartományokból, hanem Assur ősi városaiból is. Mindent feljegyeztek, arám írással, bőrökre, hogy a hírek összefüggéseit bármikor tanulmányozni lehessen. Ebben sokan voltak szolgálatára. Egyenruhás fegyveresek, mindenfélének álcázott szolgák. Voltak kereskedők, pusztai rablók, koszos csavargók, de mindenféle vándorló papok és próféták. Így aztán hivatalában mindent tudtak mindenkiről, még a királyi ház legbelső dolgairól is. Időben tudtak intézkedni minden állambiztonságot érintő kérdésben. A hírszerzők százával dolgoztak főként Babel területén, még a pusztákban is. Jákin bítjének maradványában sok menekültnek látszó fegyveres nomád, vagy városi ember fordult meg, hogy a menedékért személyes szolgálatát ajánlja fel. Jákin bítje Babel királyi házának tartotta magát.

Jákin „Dúr”-ja ebben az évben leromboltatott. Ezért Dajakkuval szemben a nagykirály kimutathatta végtelen hatalmának jóindulatát. Az idei tavasz újabb győzelmet hozott a birodalomnak. Ennek a győzelem-

nek egyetlen szépséghibája, hogy Jákin fia, aki magát Marduk-apla-iddinának nevezi, azt hiszi, hogy Babilon királya, Elámba tudott menekülni. Ennek ellenére a nagykirály rendkívül magabiztos. Sereget küldött nyugatra, hogy a nagy Nyugati-tenger²⁰ szigeteire is kiterjessze hatalmát. Szín-ahhe-eríba még apjánál is nagyratörőbb. Jelenleg még nem ül Assur isten földi trónján, de fog. Erre készülnie kell. Naponta kérdezi saját bölcseit a csillagok felől. Azoktól tudja, hogy csak egy holdforduló és nagy jelentőségű együttállása lesz az égi isteneknek. Assur és Istár²¹ csillagai úgy fognak együtt fényleni az égen, hogy abból Nergál²² titokzatos akarata is kinyilvánulhat vörös bolygójában. Nergál-Ninurta! Titokzatos istenség. Szándékát a tudósok még sejteni se nagyon merik. Őt már megnyugtatták: Ninivét biztosan óvja minden hiszen az ő városa.

---

²⁰ Földközi tenger

²¹ Jupiter és Vénusz bolygók

²² Mars bolygó

BARAEL ÚTRA KEL

„De én, az Úr vagyok, a te Istened
Egyiptom földje óta, s még egyszer
sátrakba telepítelek téged úgy...
(V.ö.: Ózeás 13.)

Ninive, istenükhöz hű efraimitái²³ esti imára gyűltek össze a gyülekezeti házba. Ezt megengedte Assur törvénye. Szamária Izraeléből ide költöztetettek nagy része nagyon jól megfért az előttük már itt letelepedett mindenféle néppel Más kisépeket is elhurcoltak ide.

A pap hangosan és zokogva recitált:

Figyelj ránk, Izrael pásztora, aki nyájadként vezeted József népét!

Aki a kerubokon trónolsz, jelenj meg ragyogva Efraim, Benjamin és Manassze törzse előtt!

Mutasd meg hatalmad, és jöjj, hogy megszabadíts minket!

Újíts meg minket, Istenünk, ragyogtasd ránk arcodat, és szabadok leszünk! (79. zsoltár.)

A pap egyesítette Efraim törzseit, benne Naftalit is. Neki sincs itt rosszabb élete, mint elhurcolása előtt. Tobit²⁴ is itt volt. Őt és Annát valóban elhurcolták, házát felégették, ott maradt atyját fedél nélkül hagyták. A később idehurcolt ismerősei elmondták, hogy kevéssel később megzavarodva halt meg. Megzavarodott és meghalt apját siratta. Az ő emléke lett a hazája, ahonnan száműzték. És Jeruzsálem, ahova többé nem zarándokolhat. Még Dánba²⁵ se. Itt Dán papjával sír együtt, pedig ezt otthon nem tette volna. Az esti ima befejeztével a pap az ajtóban búcsúzott tőlük:

– Köszönöm atyámnak az imákat. Együtt zokogtam veled. Sírtam ugyan, de a sírás haza vitt, és otthon voltam – ölelték meg egymás vállát.

---

²³ Izrael északi törzse

²⁴ 1. Tobiás könyve

²⁵ Izrael északi törzsének városa (Lájis)

– Külön köszönök el tőled Tobit – mondta a pap – mert útra kelek, messzire. Lehet, hogy soha nem fogunk találkozni. Fiatalabb papra hagyom a gyülekezetet.

– Megszerettük egymást Barael kohen²⁶. Rossz lesz nélküled. Merre indulsz?

– Lásd, megnőtt és megszükrült a szakállam. A kendő alatt a hajam is. Keletre kell mennem. Ott is élnek fiai Józsefnek. Dániel kohen Rhagában lakik. Végső napjait számolgatja. Remélem, az Úr sokat ad még neki. Legalább annyit hogy még élve lássam. Lehet, egy holdforduló alatt odaérnék, de út közben sok dolgom van. Látnom kell a szétszórásban élőket. Vigasztalnom és tanítanom kell, de tanulnom is. Be kell fejeznünk a könyvtekercseket, ami Izraelt újra összegyűjti és megtartja.

– A tehilím²⁷ könyve megvan, ha jól tudom.

– Az olyan fiam, ami csak sokára lesz befejezve. Zsoltárok mindig születnek. Nekem a Kezdet könyvét kellene összeszednem. Erről nem tudhatunk mindent. A népektől is tanulnunk kell.

– Azok mesék atyám, ha jól tudom.

– Jól fiam. De a mesékben ott van az igazság, amit ki kell hámozni. Bizonyára ismered Tiamát és Abzu történetét, amelyben az istenek születnek meg. Bizony ez mese. Viszont igaz lehet, hogy kezdetben tohu vabohu²⁸ volt. Vagyis, talán még az sem. Aztán meg itt vannak a népek. Azok hogy lettek ennyi nyelven.

– Járj szerencsével, és békével!

A pap naponta érezte gyengeségét. Ha Jona²⁹ élne még, és „látna” egy kicsit neki, hogy merre induljon, hogy végre meglegyen a kellő ismeretanyag a „Kezdetet” könyvéhez. Tehil-t gyűjteni könnyű. Az jelen időben születik és a születés pillanatában a bőrtেকercsre kerül. Amit itt erről megtudhatott, az mind a király körüli bölcsek szellemi kincse. Minden történetnek az a vége, hogy az éppen uralkodó király milyen rokoni viszonyban áll Assur, vagy Marduk istennel és ezért kizárólagos joga van uralkodni. Nem csak itt, hanem a világon minde-
nütt. Assur városa pedig a világ középpontja. Minek is ezt bizonygatni?

---

²⁶ pap héberül

²⁷ zsoltárok

²⁸ teremtés előtti káosz

²⁹ Jónás próféta, Ninivében halt meg

Ezt mindenki láthatja. Izrael itt lakó fiai közül sokaknak nyilvánvaló. Az is, hogy Assur legyőzte Izrael kimondhatatlan nevű istenét, pedig Ő egyedüli, egyben Teremtő.

A csúcsos süvegű tudósok ki tudják számítani a nap, a hold, a csillagok járását, a kezdet dolgairól semmit nem tudnak, de beszélni mernek róla. Beszélnek. A hold járása alapján egészen jól ki tudják találni az időjárást, a korai és a késő esőket. Tény, hogy nagyon sokszor eltalálják.

Másnap kora reggel a fogta számara kötőfékjét és még mindig ezeken gondolkodott. A fahídon keresztül indult keletnek. Sok terhet nem cipelt a számár. Bízott benne, hogy legalább naponta talál települést, ahol legalább egy izraelita család fedele alá húzódhat, és az asztalához ülhet. Tekercseit faggyúzott bőrtokokban utaztatta, hogy eső esetén el ne ázzanak. Arbela felé indult ahol a kereskedők, a karavánok és az egymáshoz közel fekvő datolyaligetek lakó közlekedtek, így nem érezhette magányosnak magát az úton. A pálmák megtalálták a maguk éltető vizét helyenként a föld alatt, és évszázadok alatt hatalmasakra nőttek. Ha elég közel voltak az úthoz, látszott, hogy az ott élő férfiak valami kapaszkodó és rögzítő alkalmatossággal a fák törzsén serénykednek. Nagy szőr-pamacsokkal simogatják a datolyapálmák virágait, hogy ezzel beporozzák a termő virágokat. Ennek most van az ideje. Ezt teszik, mióta az embert az Édenből elűzték. Csak ezek a kicsiny pálma ligetecskék maradtak, hogy az emberek verejtéküket hullatva termeljék meg a betevőjüket.

– A verejtéküket hullatják –, gondolkodott el Barael – miért is ne tennék. Talán jó is, hogy így van. Ahol nem ezt teszik az emberek, a hatalmas palotákban, az unalom megrontja őket. Nagyokat gondolnak, nagy gonoszságokat.

Mindenféle ruházatban jöttek-mentek emberek ezen az úton és legalább öt nyelven köszöntgették. Nem mindegyiken tudott válaszolni. Ő maga is furcsán nézhetett ki a szembejövők számára. Nem turbán volt a fején, hanem vállon jóval lejjebb érő kék sávós kendő, ahogy Izrael papjához illik. Amikor a nap delelőre ért, talált egy út menti pihenő helyett. Néhány pálmafa és némi fű nőtt ott, ahol az utazók ebédjük elfogyasztásához leülhettek, de csak a magukkal hozott vizet ihatták. A szamaraknak ebből nem jut. Barael is azt ette, amit magával hozott. Pászkát és egy fél marék szárított datolyát. A szamarat az úttól kissé messzebb kellett engedni, hogy legelhessen. A fák árnyékában üldögélő, szemből jövők számaraikat le sem málházták. Ninive felé igyekez-

tek. Sőt szállítottak a hegyekből. Elmondták kérdésre, hogy majdnem minden településen él egy-egy család, akik efraimitának mondják magukat. Ha ő a papjuk, bizonyára szívesen adnak szállást neki. A számár megtépett néhány túskebokrot. Megkapta nem túl nehéz málháját és tovább indultak, hátukban a nappal. Napnyugta előtt jobbra, az úttól még látótávolságban egy nagyobb pálmaliget látszott, ahova út is vezetett. Letért a szélesebb karavánútról az éjszakai biztonság reményében. A pálmák között házak voltak, kedves emberek, akik nem tagadták meg a szállást az utasoktól, látták ugyan, hogy nagy értékű hálára tőle nem számíthatnak.

– Szálem³⁰, gazda – szólította meg Barael az első férfit, akivel szembe találkozott.

– Neked is, utas. A fejedet fedő kendőről látom, hogy enú-féle ember vagy. A korod tiszteletet parancsol.

– Igazad van, gazda, valóban enú vagyok. Látom, több ház is van itt az oázisotokban. Ne gondold, hogy bárki szállását megvetném. Akár az ég alatt is megszálnék, csak a biztonságot kérem tőletek, és annyi vizet, hogy a számaramnak is elég legyen. Reggel óta nem ivott.

– Választhatsz, enú, akármelyik háznál van fedél, ha más nem, datolyaaszaló szín. Kutunk is van, hogy ihassatok.

Közben többen is érkeztek megnézni a jövevényt.

– Honnan jössz, hová igyekszel, istenek szolgája? – faggatták, ahogy szokás.

– Csak ma reggel indultam Ninivéből. De nem vagyok istenek szolgája. Csakis azé, aki egyedülvaló.

– Szegény enú! Láttuk mindjárt, hogy valami különös van körülötted. A fejviseleted elég szokatlan nekünk. Láttunk már néhány papot – mondta egy férfi, aki tekintélyesnek látszott közülük –, erre ritkán járnak. A tekintélyük nem nagyon engedi, hogy utakon egyedül járkáljanak. Ők a szentélyek lakói. Ott teszik a dolgukat.

– Az én Istenemnek Assurban nincs szentélye. Vannak házaink, ahol az Ő nevében összegyűlünk és imádjuk.

– Én hallottam rólatok. Jártam Ninivében, ott sokan vannak Omri házából. Vannak Arbelában is néhányan. Emlékszem, évekkkel ezelőtt itt a nagyúton sokan mentek keletre. Katonák kísérték őket. Arbelában is hagytak egy-két családot. Mindjárt este lesz. Mutatok neked egy

---

³⁰ béke

fedelet, enni is adunk. Mosd meg a lábadat, lásd el a szamaradat! Aztán elbeszélgetünk veled. Megmondom előre, hogy időnként erre jár a herceg embere és kikérdez engem mindenről, ami történik.

Mint mindenki, Barael is tudta, hogy okosan kell beszélnie. Nem voltak titkai. Nem volt kifogása sem a király, sem a hatalmasságok ellen. Tudta, hogy ez olyan ország, ahol ilyesmi nem helyénvaló. Elbeszélgetett a főemberrel, aki itt a sófet³¹ lehetett. Többen is odajöttek híreket hallani. Istenéről kérdezték leginkább. A válaszokat hitték is, nem is. Hogy is lehetne mindössze egy isten, mikor csak az égen legalább hetet lehet látni, akik az emberiség dolgait intézik. Időnként egymással találkoznak és közösen határoznak el dolgokat, amik megtörténnek a Földön, hacsak a papjaik valahogy el nem térítik őket szándékaiktól. Ez meg vagy sikerül, vagy nem.

– Ide figyelj, enú – szolt a helyi bíró. – Holnap el kell mennem Arbelába, mert ünnep lesz a napokban. Igaz, járt már erre más papi ember is, aki állította, hogy az istenek közül nem mind egyenrangú, mert van köztük első is. Ha meg van, lehet, hogy a többi nem is az. Mostanában kezdenek egyet Bel³²-nek hívni. A nyugatról érkezettek inkább Baal-nak mondják. Ő lehet a „világ gazda”. Ezt mi nem nagyon értjük. Amiért a városban kell ünnepelnem, az istenekkel kapcsolatos. Három vagy négy fog tanácsot tartani, ezért az ünnep természetesen áldozattal és lakomával jár. Velem jöhetsz és tanulhatsz ott valamit.

– Tanulni? Lehet, hogy fogok – gondolkodott el Barael –, azt hiszem, hogy ezeknek a világító égi állatoknak van ura, de aligha hiszem, hogy azt az égen látni lehetne. Én arról szeretnék tanulni, akit soha nem láttam. Aki mindenekelőtt kellett, hogy *legyen*. Aki szavával létrehozott mindent, ami van.

– Legyél szemlélője az ünnepnek, talán tanulsz is. Assur papjai annyival okosabbak, mint a többiek, amennyivel a nagykirály nagyobb, mint a világ többi királya. Én legalább így gondolom.

Barael ráhagyta a bíróra annak okosságát. Gondolt viszont, amit gondolt. Elfogadta ennek a településnek a pap számára adott tiszteletet, szállást és ételmet. Az éjszakai égboltot szemlélve látta, hogy a hold szinte teljesen elfogyott. Korán reggel kelt három csillag társaságában. Kettő nagyon fényes ezek közül, egy alig látszik és vörös színű. Hallotta Assur bölcseitől, hogy ennek a dolognak nagy jelentősége van,

---

³¹ falusi bíró (héber)

³² Baál mezopotámiai megfelelője

főként itt. Ennek a jelenségnek csúcspontja is van, amikor a három csillag egy egyenes vonalba kerül. Most talán a hold is beáll ebbe a sorba. Reggel mindenképpen tovább akart menni. Az út pedig Arbelán keresztül megy. Éppen egy napi járóföld, pihenni mindenképpen kell, mielőtt a hegyeknek nekivág.

A reggeli indulás előtt feltöltötte a vizes tömlőt. A szamár annyit ihatott, amennyit akart. A helyiek kedvességéből gazdájával együtt szárított datolyát is ehetett, igaz, csak olyanokat, amiket a piacra szánt kosárból kihajigáltak, mert hibásak. Az országúton az úton levők sokasodni kezdtek. Jobbról, balról, a becsatlakozó utakról szamaras emberek érkeztek. Mind az ünnepre és a vele együtt járó vásárra igyekeztek. A rakományok többsége szárított datolya volt.

Arbela meglepetés volt Barael számára. Tekintélyes számú kánaáni közösséget talált. Nem éltek szegénységben, mégis örültek a papnak, mert haza gondolhattak benne. Fiatal házaspár fogadta otthonába. Ehudnak hívták a házigazdát, akinek nem sok emléke volt szülőhazájáról. Egészen kicsi gyermekként vándoroltak ki, még Szamaria eleste előtt. Felesége itt született az elhurcoltak között. Még szinte gyermekként asszony. A házigazda beszélt az eljövendő ünnepről.

– Bika áldozat lesz – kezdte. – Már egy évvel ezelőtt megtalálták az alkalmas állatot. Koromfekete, de a homlokán van egy gyermektenyérnyi fehér folt. Nagyon szelíd. Tehénnel még nem is engedték össze, pedig bizonyára szép utódai lehetnének.

Barael hagyta, hogy gazdája beszéljen. Közben arra gondolt, hogy Apis Egyiptomból idáig is eljutott. A kiválasztott bika annak jegyeit hordozta. Még az lenne érdekes, ha a Tir-beli Baal is benne lenne. Annak bika formája van, ha éppen kiábrázolják.

– Nem mindent ért az én tanulatlan fejem. Mintha egy Bel nevű istent is emlegettek volna az ünnepel kapcsolatban...

A vendég nem szólt közbe, csak gondolta:

– Baált idehozták velünk, csak egy kicsit máshogy ejtik a nevét. Még csak az hiányozna, hogy gyermekáldozat is legyen!

– A bikát fogják feláldozni. Az áldozatban az állat maga is istenné változik. Halálával az istenek közé megy, hogy az emberek könyörgéseit magával vigye. Mióta itt élünk, ilyen áldozatot még nem mutattak be a papok. Enú, te biztosan jobban érted, mit miért tesznek az itteni papok.

– Nem, fiam, én sem értek sokkal többet, mint te. Nekem csak egy Istenem van. Ő pedig nem társul más istennel. Messziről fogom megnézni az ünnepet. Nem akarok benne részt venni. Tanulni akarok belőle, hogy jobban megértsem azokat a népeket, akiket Elohim³³ nem választott ki magának, hogy örököse legyen. Mi már alig tudunk valamit Jákob Istenéről. Annyit, amennyit apáink elmondanak róla. Megtartjuk a pészahot³⁴ is. Igaz, nem mindig tudjuk, hogy melyik napon kell. Egy kicsit megzavarja a kivonulási örömet, hogy újra rabságba kerültünk. Ezt mondják azok, akik az ünneplést vezetik. Apám még él, és azt mondja, hogy otthon sem éltünk ennél jobban. Itt még vizünk is annyi van, amennyit csak akarunk. Van a városnak folyója, amelyik nem szokott kiszáradni. Nem nagy víz, de a Jordán csak patak mellette.

Másnap kikiáltók járták a várost és hirdették, hogy az ünnep kezdete napnyugtával kezdődik. Istár, Assur és Nergál csillaga napkelte előtt lesz látható, ahogy az újhold is. Az áldozat helye a zikkurát előtti téren lesz, a nép ott gyülekezzen, tiszta ruházatban, kellő fegyelemben. Barael lelke tiltakozását legyőzte célja: ismerni akarja a kezdeteket és az istenek világát, akkor is, ha azok nincsenek. Izrael a szétszóratus előtt mutatott be véres áldozatot. Gyermekként megnézte volna az Assurnak vagy Marduknak bemutatott áldozatokat, de elzavarták, mint hitetlent. Azért, mert pap gyermeke. Mint ilyen, esetleg rontást hozhatna a szent cselekményekre. Megkérdezte ezért a kikiáltók vezetőjét, hogy Assur alattvalójaként, de nem Assur istenek papjaként láthatja-e az ünnepet.

– A te istenedet Assur istenei legyőzték. Lelkét hordozó szobra nincs itt, így aztán ártani nem tudsz. Ő a mai csillagistenek között nem lesz jelen. Nem tiltok meg neked semmit, Omri házának papja. Ha akarsz, se tehetsz semmi károsat, legfeljebb tanulsz.

Hogy bajt ne csináljon magának, ruházatát rendbe szedte. Kellő távolságból figyelte az eseményeket. Még nem szürkült a keleti ég alja, amikor a hold alig látható vékony körének jobb oldala éppen jól mutatott, hogy vastagodni kezd. Aztán sorra felkeltek a bolygók. Először Assur, Ninurta, kisvártatva Istár. Kifehéredett az ég, sorra tűnt el először Assur, Ninurta, majd Istár és Szin, a hold. Mindeközben szarukürtök búgtak. Barael helyéről csak az látszott, hogy a fekete bika szép lassan leroskad. Nem láthatta, hogy az állatot az áldozathoz virággal

---

³³ Él (isten általában), Elohim: fejedelmi többes szám

³⁴ húsvétot

díszítették. Szarvára kötött kötéllal két segítő két oldalról egyhelyben tartja, amíg az áldozó pap egy mozdulattal a gége felett beszúr és ugyanazzal a mozdulattal lefelé elvágja a nyakat. Éppen, mint Izrael áldozatainál. Közben egy másik pap hangosan recitálta a bikához szólva a bocsánatkérés könyörgéseit.

– Bocsásd meg nekünk, Szin lelkét és erejét hordozó istenség, ezt a borzalmas gyilkosságot! Nem tehattuk volna, ha az égi istenek ezt el nem határozták volna és meg nem parancsolják nekünk. Könyörgünk, vidd imádságunkat Assur és isten-társai elé. Hallják meg erős szavaidat és kössék meg az ártók kezeit, hogy ne árthassanak a nagy isten népének ebben az évben. Tiamat süllyedjen az alvilág tengerébe!

A nap már félúton járt a delelőhöz, amikor az áldozati állatot megnyúzták és a kellő inakat kivették belőle. A bőrt egy nagy asztalra terítették. A segítők minden húst lekapartak róla. Sziksóval vértelenre tisztították. Az állat maradványát piros szövetbe öltöztették és a város falaitól látótávolságon kívül nagy tisztelettel eltemették. Az ünnep fontos része következett. Az áldozati helyen máglya égett. A lenyúzott és megtisztított, kellően megvékonyított váll-táji részét nedvesen, póre felével kifelé, egy két könyök átmérőjű és mélységű dobkeretre feszítették a bikából kivett inakkal, majd a máglya elégeése után maradt parázs fölött szárítani kezdték. Óvatosan, hogy meg ne főjön, de a száradástól feszüljön meg az egész dob, hogy majd erős hangja hallható legyen az égieknek. Amikor a póre oldal eléggé megszáradt, fekete festékkel felrajzolták az együttálló bolygókat és a napkorongot szárnyakkal és két sivatagi kígyóval. A pap, amelyik az áldozat megölése alatt hangosan könyörgött az égiekhez, ujjaival nyomkodta a bőrt. A feszeséget vizsgálta. Ezzel ellenőrizte a szárítás szakszerűségét. A felületnek nem szabad hullámosnak lenni, mert a dob hangja csak akkor lesz megfelelő. Ez estig eltartott. A szertartás nézői közben dolgaikat intézték. Ettek, ittak, időnként elvonultak. A vidékiek sátrakat vertek maguknak éjszakára, a helyiek haza mentek. Csak éjfél felé kezdtek mozogni. Barael csak a köntösébe bújt, a lehető legközelebb húzódott a szent hely máglyájához, hogy többet lásson. Nem tudta kivenni a tűz körül serénykedők tevékenységének értelmét. Amikor hajnalodott, feltűnt az újhord szarva. Megdobbant a dob, lassú ütemben, felébresztve az alvókat. Erős hangja volt. A városban virrasztók is meghallották. Mire az egymás után sorjázó bolygók mind feljöttek, mindenki ott volt a nézők helyén, hogy tanúja legyen a szent eseménynek. A dob erős, mély hangon, gyorsuló ritmusban dübörgött. Ebben a dübörgésben *benne kellett lenni*

a nép könyörgésének. A dübörgéssel egy ritmusban felhangzott az imádkozó pap érces hangja, aki versben, a dob ütések szüneteiben recitálta: Abzu Timatot, az ős élettengert folyó képében megtermékenyíti, létre nemeztve az összörnyeket, akik hím- és nőneműek, akik további isteneket hoznak a világra. Az új világ isteneinek atyja, An is megszületik, aki Enki atyja, aki Assur atyja. Elsorolta az új istenek harcát az őserőkkel. Abzu-t zavarták az új istenek. Elhatározta, hogy megöli őket. Enki elaltatja Abzut és megöli, de Tiamattal nem boldogul egyik isten se. Közülük egy, Assur elvállalja, hogy megmérkőzik, ha majd győztesként a többi istenek vezérként elfogadják. Csellel sikerült, győzött is. Kettévágta Tiamat testét. Ebből megalkotta az eget és a földet.

Barael hallotta már ezt a történetet Bábel földjén. Ott nem Assur, hanem Marduk nyerte a végső csatát. Ismerte a történetet a cseréptáblák olvasásából is. Újat nem hallott, az egészet igaznak se tartotta. Törédékek azonban éltek a gondolataiban. Az eget és a földet teremtette vagy alkotta valaki, de az nem lehetett semmiféle egyéb szörny vagy istenség leszármazottja. Az csak az lehetett, akit általában Él-nek vagy Ilu-nak gondolnak, aki maga az örök Isten. Tudta, hogy az egész papi ének egyetlen mondanivalója, hogy bizonyítsa földiek és égiek előtt, hogy Sarukkin, aki igazi király, Assur szeretettje, sőt fia is, akinek isteni küldetése van a világon. Ahogy Assur, vagy délebbre Marduk király az égi országban, ő is király itt a földön, mindenekfölött. Az áldozati bika erős lelke által szól. Ő most Szin, az erős, a Hold, aki szívja magába a dob által küldött igéket. Lám, ettől némileg hízik is. Megkéri Istárt, védje továbbra is pártfogoltja sorsát, hogy az Assur által neki kimért „simtut”³⁵ betöltse, mielőtt felkerül a többi csillagisten közé. Ebben a bolygó együttállásban a jelenlevő istenek jövendölnek a királynak. Ezt a jövendölést Assur bölcsei fogják megérteni, de nem közlik a néppel, csak a királlyal.

Mire az ünnepség véget ért, öreg lett a reggel. Barael nem kérte tovább vendéglátóik szívességét. Fogta szamara kötőfékét és elindult a Nagy-Záb³⁶ menti úton a hegyek felé. Nem kellett szomjúságtól félnie. A folyó vize tiszta volt. Szamara is megtalálhatta a neki valót.

---

³⁵ sors

³⁶ a Tigrisz legnagyobb mellékfolyója

A NYUGATI HADJÁRAT

Akár karaván is lehetett volna az a csapat, amelyik sietve, mégis némileg vánszorogva került meg Urartu nagy távát. Fele gyalog, többnyire rabszíjon haladt. A fegyveres kíséret tisztas távolságot tartott a csapat másik felétől és lovon járt. Akik látták – márpedig láthatlanok nem tudtak maradni – azonnal láthatták, hogy itt egy csapat foglyot vagy rabszolgát terelnek. Ha meg akarták közelíteni őket, az őrség megtiltotta nekik. Azt viszont kérték, hogy ezüstért ennivalót adjanak el nekik. Ha kérdezték, hogy kicsodák, kitérő választ adtak. Azt mondták, hogy békés szándékkal vonulnak, Urartu királyának engedélyével és tudtával. Frigiába³⁷ kísérnek rabszolgákat. Ezeket már követek által megvásárolták Áriában³⁸. A fegyveres kíséret bérelt katonaság. Akárki láthatta, hogy ahányan voltak, szinte annyiféle felszerelést és ruhát hordtak. Az híresztelték, hogy gomeriták. Ettől aztán a falusi lakosság kellően tisztelte és utálta, mert ez a népség hírhedetten kegyetlen rabló- és gyilkosként volt ismert. Furcsa csak az volt, hogy amit akartak, azért ezüsttel fizettek. Egyenesen a hegyek hágóján átvezető út felé igyekeztek, de nagyon, mert az éjszakai pihenőt is csak szűken engedte a parancsnok. Vezetőjük minden este számadást tartott.

– Mennyien haltak ma? – kérdezte.

– Ma csak öten, Ayoglán uram – válaszolta a felügyelő. – Vannak néhányan, akik betegsége némileg javult. Néhányan meggyógyulhatnak, mire az út végére érünk.

– Akik jobban vannak, azok adjanak enni-inni a betegeknek és tüntessék el a halottakat!

– Értettük, uram.

Hét nap múlva érték el a Purattu-t³⁹ éppen Karkamisnél, ahol nagy feltűnéssel keltek át a folyón. A várostól látótávolságra letáboroztak. A város kapuját az őrök azonnal lezárták, a város bírása pedig várta, hogy a nyilvánvalóan idegenek jelentkezni fognak, és megmondják, hogy mit akarnak, de ez nem történt meg. Több napig tartózkodtak egy kisebb

---

³⁷ frigek: ógörög törzs

³⁸ Ária = Irán

³⁹ Eufrátesz

ártéri tó mellett, ahol nyilvánvalóan a mögöttük hagyott út fáradalmait pihenhették ki. A városlakók legalább is ezt gondolták.

- Ayoglu uram, Assur követsége már látható.
- Hányan lehetnek?
- Éppen egy tucatnyian, fényesen kiöltözve.
- Mind haljanak meg, nyilazzátok le őket!

Ayoglu fegyveresei kegyetlen alapossággal hajtották végre a parancsot. Az elesetteket az ártéri erdő menti erdőcskéhez hordták. A beteg rabokat is nyilakkal ölték meg. A halott betegekre földdel töltött zsákokat köttettek a megmaradottakkal, és a tóba süllyesztették őket. Ettől kezdve senki nem tette a lábát a tóba. A legyilkolt asszír katonák élelmiszer ellátmányát a betegek mocskával szennyezték be. Ugyanezt tették a saját számukra hozott élelmiszerek egy részével is. A lovakra a még nem beteg hajcsárok ültek és az egész csapat felszedte a sátrakat, kirabolta a környező falvakat és eltűnt Tabaal felé.

*

Sarukkin a rab-ekallit⁴⁰ hívatta.

– Erősebb sereggel fogsz vonulni Asdodig. Egészen addig nem akarok semmiféle dülást, sőt inkább azt akarom, hogy mindenkinek, de főként azoknak, akik fejedelmeik ellen panasszal élnek, igazságot szolgáltatass. Assur igazságos, megvédi a kisebbeket – adta ki az utasítást a király. A rab-ekalli tudta a szavak igazi jelentését. Igazságot szolgáltatni elsősorban a kicsiknek azt is jelenti, hogy az elégedetlenségnek szabályozott utat kell engedni, hogy mindig felüthesse a fejét. A kicsiknek nevezetteknek mindig van oka a panaszra. Bíraskodással lehet legjobban kinyilvánítani a királyi hatalom szükségességét. Részrehajló ítéletekkel állandósítani lehet az olyan elégedetlenségeket, amik nem a király ellen irányulnak.

– Értem, uram, a dolgomat. Ha megengeded, megkérdézem, miért kell békeidőben erős sereggel vonulni, az őrhelyek raktárait jobban terhelni, mint amennyire szükséges?

– Jövet-menet a tengerparti úton fog járni a sereg zöme. Szamaria környékének megjárására küldj csapatot. Tegyetek olyan mozgásokat, hogy azt lehessen hinni, hogy Júdát kémlelitek. Az őszi nap-éj egyenlőségre Akkóig visszaérjete. Ott szidóni hajók fognak várni benneteket, hogy legalább kéthajónyi válogatott harcost a rézbányák szigetére

---

⁴⁰ udvarmester

szállítson. Ennek a kiszirnek te leszel a vezére. Akik nem mennek veled, Hamát területén kell várniuk. Jadnana-t⁴¹ a rézbányák szigetét uralni akarom és főként adóztatni. A sziget asszír fejedelme a tamkarúkkal már elutazott. Miután hódoltattad az országot, jelentkezni fog nálad, hogy az uralmat megszervezzétek. Árulókat is alkalmaztatok. Van belőlük elég. Szín-ahhe-eriba már megtalálta őket. Szóltam.

– Szolgád pedig megértette a dolgát.

A rab-ekalli kihátrált. A király egyedül marad lamassujával, gondolatai éppen annak lényegét próbálta kihámozni. Ő a törvényes király, ez számára kétségtelen. Assur képét ő hordozza itt a földön. Lehet, hogy Assurt Babilonban Marduknak hívják. Lehet, hogy a kettő ugyanaz. Jó, ha a lelkét hordozó szobor Dúr-Sarukkinban van. Ez a Babilon feletti hatalom biztosítéka. Mióta Asszíria nagy, ezt így gondolja az egész világ a keleti Nagy-Hegységtől a nyugati Nagy-tengerig. Csakhogy Hatti⁴² erősödni látszik. Most éppen Jáván⁴³ népe lakja. Ezek nem ismerik Asszíria isteneit, Assur képének viselőjét sem, mint urukat. Hegyek között laknak, mint az urartuiak, ezért erősek. Isteneiknek nem kell zikkurátot építeniük. Azok természetes hegyeken laknak. Neki uralkodni kell felettük is, ez része az ő simtujának. Földi meggondolások kezdték foglalkoztatni. Ezek a jávániták erdőkben gazdag földeket laknak. Úgy mondják – a fegyverekhez ők készítik a legkiválóbb vasat. Talán jobbat is, mint ami Médián keresztül érkezik a nagy folyók országaiba. A birodalomnak szüksége van erre a földre. Most még kicsiny országokban, törzsek szerint élnek. Lehet, hogy egyszer összefognak és nagyok lesznek. Az ő legfőbb istenük lamassujának is Dúr-Sarukkinban lenne a helye. Parancsot adott ezért, hogy Kalah, Ninive és az itt élő idegen népek bölcsei mind jöjjenek tanácskozásra az új királyi székvárosba. A tanácskozás megszervezése a herceg dolga.

A hercegnek nem kellett sokat magyarázni, hogy miről kell a bölcseknek tanácskozniuk. A maga természetes esze egyszerűsítette a feladatot. Meg kell okolni az új hódítást. Az összes istenek és égi hatalmak pedig támogassák a vállalkozást. A bölcsek összegyűjtéséhez sok idő kellett. Minden népből és nyelvből kell bölcsnek jelen lennie Kassutól⁴⁴ egészen Lud-ig⁴⁵. Ehhez a holdnak legalább kétszer kell for-

---

⁴¹ Ciprus

⁴² hettiták

⁴³ görögök

⁴⁴ állam a Zagrosz hegységben

dulnia. Szín-ahhe-eríba saját bölcseinek túlsúlyba kell kerülni. Anyagot kell gyűjteni. Ehhez sok cserélapot elolvastatni Ninive bölcseivel. Ezek vezetője Ibn-Idinna volt. Neki magyarázta el, hogy mit vár el a nagykirály tőlük. Legyen meg a történelmi jogcím Tubál⁴⁶ birodalomhoz csatolására. Kurtisz, a királyuk két éve elfelejtkezett az illő adók beszolgáltatásáról. Ez feltétlen megtorlandó. Tubál Olymposzának⁴⁷ egy meredek sziklafalára a jogcímet feliratozni kell. Két holdfordulóra megtörténtek az előkészületek. A bölcsek megvizsgálták a csillagok állását, összevetve az előző Sarukkin király idejében lejegyzettekkel. A herceget tájékoztatták, egyértelmű értelmezést nem adtak. Nergál titokzatos volt. Közel került a holdhoz, most, amikor az megújult szarvakkal erőt mutatott. Nergál bikajelét, a nagykirály simtuját erősítendő. Egy esetleges hadjáratban a nagykirály büntetésének „vad bika” pusztító erejét. Média bölcsei kevesebbet nézték az eget. Földön járva másra figyeltek fel. Ezek inkább a hazai hírekből forrásoztak, mintsem az égi jelekből. Ária városaiban járványok törtek ki. Azokban a városokban kezdődött már évekkel ezelőtt, ahol a déli hegyeken túlról érkező kereskedők sűrűn megfordultak. Többben teljesen méltatlan helyzetben haltak meg. A látó emberek kegyetlenek voltak. Azt javasolták, hogy a hasmenéses, undorító szagú embereket messze kerüljék el.

A bölcsek gyűlését Dur-Sarukkinba hívta össze a nagykirály. Szín-ahhe-eríba bosszúságára parancsba adta, hogy az egész gyűlést, mint legfőbb bölcs, Achikár vezesse le. A herceg soha sem szerette Achikárt. Biztos volt abban, hogy bölcsessége a megalkuváson nyugszik. Tudta, hogy rendkívüli tapasztalatai vannak, amiket számos utazása során szerzett. Békés természete segítette abban, hogy bármilyen országokban is volt dolga, mindig szót értett a fejedelmekkel. Assurban is ezzel a bölcsességgel lett a nagykirály legfőbb tanácsosa, annak ellenére, hogy szülei még Urusalim-ban születtek, itt lett kereskedő, nagykirály első tamkarúja⁴⁸. Sarukkin környezetében pedig hol főkalmár, hol rab-saké⁴⁹ volt. Most éppen az utóbbi. Mint ilyen, a király után nem sokadik a hatalomban. Ez a hatalom összevethető volt a hercegével. Láthatóan soha nem vetélkedtek. Ehhez Achikár elég bölcs volt és békés. Szín-

---

⁴⁵ lydek: görög törzs

⁴⁶ lásd: Tabaal

⁴⁷ a görögök szent hegye a Taurusz hegységben

⁴⁸ kalmár

⁴⁹ főpohárnok

ahhe-eríba pedig elég ravasz és magabiztos. Tisztában volt vele, hogy Achikár már elég öreg, ő pedig vita nélküli trónörökös. Hírszerző hálózata pedig kiterjedt és megbízható. Emellett a fegyveres csapatai is jól szervezettek. A rab-saké pedig jelenleg nem rendelkezett katonaság felett.

A bölcsek gyülekezete a nyár közepére a király városában összeült. Szín-ahhe-eríba és Achikár a bölcsekkel szemben méltóságukat mutató székekben foglaltak helyet. Mindkét széket a király jelei díszítették. Achikár a herceget látványosan maga elé engedte a méltóságban. Ő szólítsa meg először a bölcseket.

– Enú-dar⁵⁰ szóljon először! – adta ki az utasítást a herceg. – Ő bölcse és Assur, vagyis Bel papja. Bölcse a bölcsek között is.

Achikár nem mondott ellent. Nagyjából tudta, hogy mi fog következni.

– Nagykirályunk éljen tízezer évig, aki Bel kegyeltje, Samas⁵¹ szemével jóindulatúan tekintenek rá az istenek, és Sarukkin néven fél a négy égtáj, a birodalomalapító újjászületett fia, aki uralma alá vetette az istenek akaratával és azok segítségével az egész világot. Az igazi uralkodó újra eljött, hogy újra felépítse elődje birodalmát. Illik, hogy Kurszu, akit Tukulti-apil-eszarra⁵², ugyancsak hatalmas király szeretett fiává fogadott, ne feledkezzen meg a fiúi engedelmességről. Szolgáltassa be köteles hozzájárulását a birodalom fenntartásához. Figyelmeztessük, hogy főként a vas bucákról és a faszén beszállításáról el ne feledkezzék. Akkor megtarthatja fejedelmi trónját Tubál népe között.

– Okos, tudóshoz méltó gondolatok – dicsérte meg Achikár Ninive enú-ját. – Hallgassunk meg másokat is, hogy a bölcsességben gyarapodjunk!

– Csak kiegészíteni szeretném tiszteletre méltó Enú-dar testvérem szavait. Kicsit egyszerűnek látom a Kurszu-nak küldendő üzenetet. Tubal fejedelmének tudnia kell a régmúlt időkben az égben lakók akarata szerint történeteket. Amikor elhatározták az emberek pusztulását a föld elárasztásával, Enki megtalálta azt az embert, aki megtalálta a hosszú életkor elérésének titkát. Nagyobb bölcse volt valamennyiünkénél.

---

⁵⁰ főpap

⁵¹ nap, Napisten

⁵² Sarukkin elődje

Ziuszudrak volt a neve, akit ezért a tudásért Utnapistimnek⁵³ nevezték el utódai. Ő megismerte az égi bárka titkát és Enki tanácsára meg is építette. Mire Enlil és más istenek elindították az özönvizet, háza népével beköltözött a bárkába. Fiaival és azok asszonyaival együtt túléltek az áradást.

A herceg megszakította a hosszúnak ígérkező beszédét:

– A lényeket mondd, tiszteletre méltó Nabuszumiskun! A vízözön történetét még a gyerekek nagy része is ismeri.

– Bocsáss meg, nagyságos emír, hogy tisztelettel szólok. Hagynám, hogy mondja el gondolatait. Lehet, hogy látó szól belőle. Kérlek, engedd meg neki! – ez volt Achikár véleménye. A herceg pedig tudta, hogy atyja, hozzá hasonlóan nyakas és hirtelen természetű. Azonkívül több fia is van, akik követhetnék a trónon. Ezért inkább megfontolta a dolgot, és belenyugodott, hogy saját álláspontot nem fog erőltetni. Tubál megrendszabályozása eldöntött tény. Az ehhez szükséges haderő már gyülekezik. Ezért intett, hogy Achikár bölcsé folytassa mondani-valóját.

– Három fia volt Ziuszudragnak. Ezt Izrael Bel-jének enú-i is tudják. Megbeszéltem velük. Ők Ziuszudrakot Noé-nak nevezik, mert bölcsessége miatt nyugodt volt az emberiség jövőjét illetően. Tehát három fia volt a hosszú életűnek, aki maga volt a nyugalom. A tiszteletre méltó Sém, akire Samas kegyesen tekintett, amikor napi útját járta, Kám, aki atyja mezítelenségét kicsúfolta és nem fedezte be, és Jáfet. A hosszú életű rendelkezett: Sém legyen áldott és elsőszülött, Kám legyen a szolgája! Jáfetnek Bel adjon tág teret, lakozzék Sem sátoráiban, azaz legyen társa az elsőszülöttnak, tisztelje és segítse. Kám pedig legyen neki is szolgája! Ez legyen a világ rendje! Kám tehát a Nap után nyugatra költözött. Sem és Jáfet együtt maradt, mindaddig, amíg nagyon el nem szaporodtak. Városokat építettek, mindegyikbe zikkurátokat, hogy azok a birodalom dicsőségét hirdessék. Az istenek akarata volt ez...

A herceg öklével ütögette széke karját, türelmetlenségében. Ez megzavarta Nabuszumiskunt, ezért megszakította beszédét. Mivel nem volt szóbeli tilalom, folytatta okfejtését.

– Sémnek is születtek fiai: Elám, Assur, Arpachsád, Lud, és Arám...

– Nem értem, mindezt minek sorolod? – türelmetlenkedett Szín-ahhe-eríba.

---

⁵³ mindkét név alatt Noé értendő

– Kérlek, nagyuram, hagyd beszélni! – védte meg emberét Achikár.

– Jáfet fiai: Gomer, Magóg, Média, Javan, Tubal, Mesek, Tirasz és Kassu, aki nemzette Nimródót, aki nagy vadász volt és az ma is az égen. Az első uralkodó volt a földön. Uralma kezdetben kiterjedt Bábelre, Erekre, Akkádra és Sineár földjén minden városra. Erről a földről indult ki Assur. Megépítette Ninivét, Rechobot, Irt, Kalaht és Rezent, Ninive és Kalah között.

Ami kezdte felkelteni Szín-ahhe-eriba figyelmét, az Assur és Jáfet között való szinte rokon kapcsolat. Kezdte érteni a bölcs gondolatait a helyzetről, aki folytatta:

– A Sem sátraiban lakozó Jafetita, a tiszteletre méltó Nimród tehát az egész föld uralkodója lett, aki városokat alapított a Purattu és az Idiglat mentén, és nagyon jól tette mindezt, mert ez dicsősége lett mind Semnek, mind Jáfetnek. Királysága az istenek akarata szerint Assurra szállt, akinek uralma ezer évekre a felsorolt népek javára szolgál. Mint mondtam, visszaállt az uralom isteni eredetű rendje. Sém és Jáfet testvérek. Sém elsőszülött. Tisztelje a fiatalabb az elsőszülöttet, vesse magát az uralkodó akaratának, mert az javára szolgál az egész világnak. Az engedetlen testvért pedig jó dolog és szükséges a közös sátorba visszaterelni.

A herceg elfogadta a kényszerítés megokolását. A tudósok még sokáig vitatkoztak a népek táblájának részleteiről. A vita közepette megfélemedtek a fennkölt akkád nyelvről és átváltottak a mindennapi arámra. A Dán-ból Ninivébe származott enú csak hallgatott. Ő is tudott egy történetet a legnagyobb zikkurátról. Assur és egész Sineár Bel-jét meg legfeljebb kánaán Baal-jával azonosította. Adonájjal⁵⁴ semmiképp. Nem úszta meg, hogy őt is megkérdezzék, hiszen az ő bölcsességére is hivatkoztak. A helyzetnek megfelelően szólt:

– A rendetlenséget és a népek lázadozásait az Úr nem engedte meg. Hogy az egeket el ne ériék, ezért a nyelveket összezeavarta. Ezért van az, hogy vágyakozunk a közös nyelvre, hiszen itt is azon értekezünk. Akarja az Úr, hogy ebben is egység legyen a világon.

Achikár engedte, hogy a végszót a herceg mondja ki és ő rendelkezzen.

– Azt akarom, atyámmal, a nagykirállyal egyetértésben, hogy az itt megbeszélteket az írnokok vessék égetett táblákra. Azt tegyék Dur-

---

⁵⁴ az Úr (Izrael nem azonosítja Baál-lal)

Sarukkin és Ninive gyűjteményébe. Ugyanezt hivatalos küldöttek vigyék el Kurszunak is, azzal a paranccsal, hogy Tubál isteneinek hegyére kerüljön Sarukkin király felirata, mely szerint: Uralkodásának ötödik évében Sarukkin nagykirály a törvényes rendet helyre állította. Kurszu, Tubál királya pedig alázattal elfogadta.

A nagykirály mindezeket kiegészítette a maga mindenek-feletti bölcsességével. Azt parancsolta, hogy a Kurszunak szóló üzenetben legyen benne, hogy mivel Tubál Assur védelmét és királyának bölcs uralkodását élvezi, Tubál „bel”-jének szobra költözzön Dur-Sarukkin szentélyébe, ahol Assur bel-jének hathatós pártfogását élvezze, mint a birodalomhoz tartozó többi nép istenei is. Sarukkin pontosan tudta, hogy egy önérzetes király ilyen ultimátumot nem fogadhat el. Dán enúja elégedetten nyugtázta, hogy Adonájt nem sorolták a védelmet élvező istenek közé. Neki nincs szobra. Az Örökkévaló Végtelent nem lehet szoborba önteni és egy szentélybe zárni.

A rab-ekalli különböző tartományokból szedte össze az elit csapatokat, akiknek jó minőségű, vasból készült fegyverzete volt. Az ötezer katonából álló hadsereg kellő számú harci szekérrel volt kiegészítve, több száz lovassal. A sereg nem sietett. Utánpótlást nem kellett vinnie, mivel Tir-ig napi járás távolságokban erődítményeket építettek. Ezek már Tukulti-apil-eszarra uralkodásai óta fennálltak. A hadmozdulatnak Jadnána hódoltatásán kívül más feladatai is voltak. Ekkora sereg behajóztatása nem is lett volna lehetséges. Asszúrnak nem voltak hajói, de voltak Tirnek és Szidonnak, akik vállalták a sereg szállítását. A tengeri népek gyengítése az ő érdekük is volt. A Tubálba igyekvő követek egy darabig a sereggel tartottak. Sem a sereg, sem a követek nem bánták, ha mindenütt híre megy a had- és követjárásnak. Mindez Assur nagyságát és erejét mutatta. Arvad kikötőjében hajózott be, mindössze kétszáz katona a rab-ekalli parancsnoksága alatt, hogy néhány nap hajózás után szerencsésen partra szálljanak Jadnanán. A király nagy tisztelettel és szívélyességgel fogadta őket és felajánlotta vendégszeretetét egy holdfordulóig. Akkorra a csillagfigyelők szerencsés visszautat jósoltak. Jadna behódolása Asszúrnak előre eldöntött tény volt. A katonaság jelenléte és otthagytatásának célja inkább jelképes volt, és arra szolgált, hogy az egész világ előtt ismert legyen, hogy Sarukkin kegyes védelme és hatalma immár ezen a szigeten is jelenvaló. A rab-ekalli visszahajózott és Hamatnál átvette a sereg vezetését. Először délnek vették az irányt, hogy emlékeztessék Aser vidékét, hogy az adókat sürgősen be kell szolgáltatni. Samaria vidékén is szükségesnek látta a demonstrá-

ciót. A nagykirály parancsa egyértelmű volt: vonuljanak végig Filiszteán, egészen Egyiptom folyóvizéig. Erősen hívják fel a figyelmét a fáraónak arra, hogy Assur hatalmas. Ne próbáljon lázadásokat szítani Júdában, Edomban és a még meg nem szállt országokban.

*

Vagy két tucat, vörös takarós lovon ülő fegyveres érkezett Gordion alsó tornyához. A legdíszesebben öltözött fiatal férfi, aki a kettős sor élén lovagolt, nyíllövésnyi távolságból megállást vezényelt embereinek. Egyikük bőrből készült kürttel adott jelt érkezésükről a kapuőröknek. Egy kapuőrző méltóságteljesen indult feléjük, hogy megkérdezze, kik érkeztek.

– Argishti, Rusza király fia kér bebocsátást Frígia királyához – szólta a kürtös a kérdezőhöz a frígek jáváni nyelvén –, jelentsetek minket uratoknak!

– Megteszem, amit kérsz, de várjátok meg, amíg a tisztem intézkedik, hogy addig mit tegyetek, mert ugye fegyveresek vagytok.

Ezzel a kapuőr hátat fordított és elsietett. A lovasok fáradtak voltak, a delelő nap erősen sütötte őket. Árnyékot kerestek, lovaikat kipányvázták, hogy legelészni tudjanak. Esteledett, mire eldöntötték, elszállásolják őket az alsó kapu mellett, lovaikkal együtt. Arasznál nem hosszabb töreiket tarthatják maguknál. A többi fegyvert a vendéglátók fogják megőrizni. Másnap reggel Mita⁵⁵ király kérte Argistit. Két saját kísérelővel indult a palota felé, természetesen ugyanennyi frígiai menetelt velük, csak azok szálfegyvert tartottak a kezükben. Útközben azt vélték látni, hogy minden díszítés mintha tömör aranyból lenne. Ezen igen elcsodálkoztak, mert ide-útjukon ugyan sokaktól hallották, hogy Frígia királyának csodatevő keze van. Amihez hozzáér, az arannyá változik. Mita elé csak Argistit bocsátották. A király trónon ülve fogadta. Ennek a trónnak is sok arany díszítése volt, de különben fából készült. Ezen nem változtatott semmit, hogy a király keze a fa részeket is érintette.

– Csak nem lett földönfutó Urartu királya, hogy ilyen kevés számú kísérelővel kér bebocsátás hozzám? – szólította meg vendégét Mita.

– Békével jöttem, és csak kicsiny szívességet kérek az én király testvéremtől, ami neki nem fogja csökkenteni gazdagságát. Szerény ajándékom nem fogja jelentősen növelni gazdagságát. A kincses láda-

---

⁵⁵ a mondákban Midász király (valóságos történelmi személy)

ban levő arany száz esztendő alatt sem fog zöldrözsdat kapni. Jelentse az azt, hogy legalább ennyi időre szeretnék békét országaink között.

Mita okos volt és óvatos. Ebből a kevésből tudta, hogy szomszédja ismeri őt és tisztában van azzal, hogy a sok arannyak látszó dísz Tubál Kain titkos fémműve⁵⁶, vagyis a szomszédos Tubál bronzkovács mesterei egy másik ércel olvasztják össze a rezet, amitől az arany színű és fényes lesz, ha sokat simogatják finom homokkal beszórt puha bőrdarabokkal, de ettől nem válik arannyá akkor sem, ha simogatást királyi kéz végzi. Erről pedig Rusza fia tud.

– Mondd el jöveteled célját, testvérem!

– Tudod, királyom, országomat súlyos csapások érték Assur részéről, de ettől nem semmisült meg. Urartu népe lélekben erős, és testében is meg akar erősödni. Országaink szomszédosak, ezért felelősséggel beszélek. A mi megerősödésünk lehetne Frígia számára terhes is, de biztosítalak, hogy nem az. Szemeim és füleim vannak Assurban és Manában. Az északi tenger felől mindkettőnk országát veszély fenyegeti. A hyperboreusok rablói alföldjeinket száguldozzák, ahogy a tiedet is. Ezek ellen szeretnék összefogni veled... – itt tétovává vált a szava.

– Mást is akarsz, ugye?

– Mást is akarok, igaz. Nem tagadom, hogy ahogy neked is nálam, nekem is vannak nálad szemeim és füleim. Nem az ellenségeid között, de vannak. Tudom, hogy békét kötöttél Sarukkinnal, ahogy elődöm is, mert kénytelen volt rá. Már erős isteneink segítségével szent városunkat visszaszereztük. Azt kérném tőled, hogy amint a mi békességünk Assurral, a tiéd is legyen olyan, mint a te arany díszeid, amik, ha nincsenek sűrűn csiszolva, bizony elszíneződnek.

– Okosakat mondasz, de nem mindent értek. Harcolni akarsz Assur ellen, és azt kéred, nézzem ezt jóindulattal?

– Mielőtt elmondom egyenesen, hogy mit akarok, megosztom veled Assur-béli szemeim és füleim értesüléseit. Tubal királya nem fizette ki adóját. Lehet, hogy nem volt neki miből. Gurdi nem akarja vassal és bronzsal erősíteni Sarukkint. Én sem értem, hogyan merészezi ezt tenni. Lehet, hogy nem is igaz, Assur csak ürügyet keres Tubál elfoglalására. Már nem elégzik meg az adókkal, neki a föld is kell. Előbb-utóbb Urartu és Frígia földje is. Ezért nekünk közös érdekeink vannak.

---

⁵⁶ akkoriban fedezték fel a sárgarézet Frígiában

Mita elgondolkodott a hallottakon és körülnézett, hogy tanácsadói szemét lássa. Azt olvasta ki, hogy tegyen javaslatot.

– Gondolkodnom kell a hallottakon. Kérlek, király testvérem, hogy vedd igénybe vendégszeretetemet. A palotámban foglak elszállásolni. Embereid is méltó elhelyezést kapnak. Szólni fogok, mikor folytathatjuk megbeszélésünket.

Argistit királyi szolgák vezették el a vendégek számára fenntartott palotaszárnyba. Hívatta tisztjét, hogy foglalják el a szállásukat és viselkedjenek békésen, ahogy vendégeknek illik. Ha beszélgetnek, Urartu nyelvén tegyék. Lehetőleg ne tudjanak se akkádul, arámul, vagy Frígia nyelvén, csak annyit, amennyi a napi dolgaikkal kapcsolatos. Parancsolta ezt azért, mert emberei között Zagrosz hegyein túliak is voltak, akiknek számolnivalójuk volt Assurral a legutóbbi hadjáratok miatt.

Mita mindenféle kóbor hadak mozgásáról hallott. Nem voltak ezek nagyok, csak amolyan kalandozó fegyveres csoportok, akiket fel lehetett fogadni mások ellen egy kis bosszúra, ha ok volt rá. A kényelmetlen következményeket rájuk lehetett hárítani. Gomereknek⁵⁷ tartották, vagy inkább nevezték őket, mert ezek kívül estek Assur hatalmi körén. Mita, tanácsadóikra hallgatva, úgy döntött, hogy az urartuiak kicsiny csapattáról is ezt fogja híresztelni, és követet küld Sarukkinhoz, hogy vele próbáltak szövetséget keresni, természetesen sikertelenül. Emlékezett Karkamis-ra, ahol Sarukkin ellen egyszer más sikertelenül hadakoztak együtt.

– Hagyni kell öregedni az oroszlánt – mérlegelte magában. – Öregedés közben nem árt, ha a böglyök csipkedik. Ha öregségében elveszti a zsákmányát és esetleg belepusztul, mindent el lehet tőle venni, még a húsát is. Okos állat a sakál – gondolta –, a böglyök meg tegyék a dolgukat!

Néhány napig hagyta, hogy a vendégek pihenjenek. Parancsolta, hogy hiányt ne szenvedjenek ételben, italban, asszonyban sem. Akkor kérte Argisztit.

– Király testvérem, erősen remélem, hogy mindenben kedvedben jártam, amíg megpihentél Gordionban. Parancsoltam, hogy útravalóval is legyetek ellátva Milétosz felé való utazásotokban. Úgy emlékszem, ezt a várost és Ioniát mondtad úticélodnak. Járj szerencsével, és olyan

---

⁵⁷ kimmerek (történészek szerint a krimi tatárok ősei)

utakon, amelyeket választasz magadnak. Országom útjain biztonságban mozoghatsz.

Argisztinek gyakorlott uralkodói füle volt. Tisztában volt azzal is, hogy Gordionban Sarukkinnak szemei és fülei vannak. A választ ezért jól meggondolta.

– Köszönöm azt a vendéglátást, amit kaptunk. A jóindulatú útra bocsátást is. Láthatja mindenki, hogy nem nagy kísérettel utazom és utam célja békés. Ha akarsz, királyom, elviszem jó híredet Jáván népének.

– Menjetek békével – bocsátotta útjukra őket Mita. Leszállt trónjáról és békejebbet adott.

A kicsiny urartui had egyenesen nyugatnak indult, hogy mindenki lássa, sürgős dolguk van Milétoszban vagy Ioniában. De még szinte el sem hagyták a város falait, parancsot adott a tisztjének.

– Egy napig megyünk Milétosz felé. Addig hagyd utóvédet, hogy tudjuk, ki követ minket! Ha csak kevesen jönnek utánunk, még az első éjjeli pihenő idején haljanak meg, hogy hírük ne maradjon. Azután délnek fordulunk. Tabaal felé akarok menni. Dajakku Karkamisban ajándékkal várja Sarukkint. Időben tudni akarom, mekkora örömet okoz neki. Ezt a tisztt nem értette. Argisztis is csak nagyjából.

SZARVAS MESÉK

Enéh megkapta az első jó tanácsokat a háremben. Az első asszony, Naqia, nem túl barátságosan adta tudtára, hogy itt nem a saját hazája szokásai vannak érvényben, ahol az asszonynak szava vagy akarata lehetne az urával szemben. Még új asszony és fiatal, az újdonság érdekességét tudhatja adni a hercegnek, ezzel ezt-azt el is érhet nála, de ez el fog múlni. Az összes asszony, aki a háremben van, beleértve a szolgálókat, mind Szín-ahhe-eriba tulajdona. Ezek mindegyike elé kerülhet a rangsorban, ha gyermeket szül. Neki pedig már fiai születtek. Ha szépsége megkopott is, ő hercegek anyja, sőt elsőszülött hercegé, ez pedig azt jelenti, hogy rangban fölötte áll. Ez pedig törvény, amit jó, ha tudomásul vesz. Történt már olyasmi, hogy renitenskedő asszonnyal halálos baleset történt.

– Igaz, Enéh hatun, hogy saknú leánya vagy, de én magam ennél több vagyok. Én Bit Jaqin sejkjének vagyok leánya. Több mint a vad médiaai Dajakku saknú gyermeke. Az én fiaim királyok lesznek valahol. Babilonban, Elámban, vagy bárhol. A te fiaidra, ha lesznek egyáltalán, már aligha lesz szükség királyként.

Naqia a hatun megszólítást éllel mondta az asszony helyett. Mert ezen a módon csak északon, a vad népek körében címezik meg az asszonyokat. Enéhnek ez nem volt sértő. Belülről úgy érezte, hogy az efajta megszólításnak még értéke lesz ebben a birodalomban. Az elmúlt holdfordulókban érezte, hogy a herceg szívében, Naqia rangjától függetlenül, előbb áll, mint a fő asszony. Kapott barátságosabb eligazítást is a harem viselkedési rendjéről. Voltak eunuch szolgálói és asszony szolgálói. Az eunuchok közül Zetun volt hozzá a legkedvesebb. Ő tudósabb volt a többieknél. Az arámon és akkádön kívül Média népeinek nyelveit beszélte, vagy legalább értette. Így aztán jobban tudta megtanítani és megmagyarázni a szabályokat. Ez az ember kijárhatott a palotából és akárhányszor híreket hozhatott onnan kívülről. Első szolgálója ugyancsak idegen származású. Férje és háza volt a bit-ubaritban⁵⁸, a szamariaiak utcájában. Naomi-nak hívták. Szépsége ugyan élteesebb kora miatt sem vetekedhetett úrnőjével, de kedves volt mindig és segítőkész.

---

⁵⁸ idegenek negyede

– Beszélj a népedről, Naomi! Te is idegen vagy ebben a városban – szólította meg Enéh.

– Az én népem a Felső-tengernél⁵⁹ élt, amíg nem kezdett először elcsábítva, Assurba költözni. Aztán királyunk ellenszegült a nagykirálynak, aki az otthon maradottakat rabszíjra fűzve hurcoltatta Assurba. Egy részüknek megengedte, hogy városokban lakjanak. Más részük északra és keletre került, Média törzsei közé, falvakba szétszórva, mert Média-nak nem nagyon vannak városai. Ami ott város, az Assuré. Rhaga is Assuré.

– Én is rabnak érzem itt magamat, pedig azt is mondják, hogy úrnő vagyok a herceg mellett. De én ezt nem nagyon értem. Ha úrnő lennék, akkor atyám lovaival, az egyik hátán, együtt vágthatnék a dimbesdombos pusztákon, vagy a házban parancsolnék a szolgáknak, ha a férjem az állatokat legelteti valahol. Nekem az volna a szabadság. Ha a férjem megbeszelné velem a dolgait. Ha én készíttetném a ruháit, a bundákat, amiket télen visel... Mert nálunk tél is, meg hó is van. Vadászat ősszel, amikor nyíllal lehet vadat ejteni, vagy solymászni...

– Hallottam ezekről, asszonyom, de ez itt Assur nagyvárosa, ahol sokan laknak. Emberek nyüzsögnek az Idiglát partján a „kar”-nál⁶⁰. Raktárak munkásokkal. A bit-ubarit tele kereskedőkkel és besúgókkal.

– De hírekkel is, Naomi. Zetun híreket hoz a hazámból. Igaz, atyámról már jó ideje semmi hír nem jött.

– Biztos lehetsz, asszonyom, bármi hír jön, azt a nagyságos herceg előbb hallja meg, mint te. Az ő fülei és szemei mindenhol ott vannak. Nemcsak Assurban, hanem az egész világon.

– Nem szereted az én hercegi uramat, Naomi.

– Szolga vagyok én itt, kicsi asszonyom. Ninivében senki nem kérdezi, mit szeretek, mit nem. Én magam se kérdezem. Kicsiny gyermek voltam, amikor a nagyvárosba kerültünk. Az Úr adott nekünk kegyelmet, hogy nem hurcoltak bennünket tovább, a te hazád határára, a vándor népek közé, hogy ott szántsuk Assur parlagjait. Rokonaink voltak akkor már itt. Segíteni tudtak nekünk. Akik nem voltak ilyen szerencsések, szinte azonnal elvegyültek a nemzetek között. Sokan nem is bánták. Azt mondták, hogy itt könnyebb az életük, mint odahaza volt.

---

⁵⁹ Földközi-tenger

⁶⁰ kikötői vásár

Igazuk is lehet. De atyám és férjem haza vágyik Naftali⁶¹ földjére. És istenünket se akarják elfelejteni. Azt mondják, az a szerencsénk, hogy itt a városban papunk és gyülekezeti házunk van.

– Nekem úgy tanították, hogy Assurban az asszonyoknak a hite az, ami a férjüké. Nekem is azt az istent kell szolgálnom, amelyiket férjem, a herceg szolgál. Mind ez ideig nem sokat tudok Assur isteneiről. Csak a hazaiakról. Az utóbbi időben tanítók járnak Médiában. Egy jószágos atyáról beszélnek, aki nagyobb a többi istennél. Azok fontosak ugyan, mint az ő házának népe.

– Ha a szobrára nézel, asszonyom, szép vagy csúnya? A napra, holdra, vagy valami csoda állatra hasonlít?

– Nem tudom, mire hasonlít. Nincs is szobra. Nem látta senki. Azok se, akik a hírért hozzák valahonnan keletről, valami Bakhtria⁶² országból. A háza népéről sincsenek szobrok. Mindannyian odafent laknak az égben. Talán a csillagok azok.

– Neve azért van a legfőbbnek, ugye?

– Az van. A vándortanítók Ahura Mazdának, ami jószágos atyát jelent, mondták, de Média inkább Ormuzd-nak mondja.

– Hasonlít a mi Magasságbelinkre. Maga jószágos ugyan, de büntet is. Papjaink azt mondják, az Ő büntetése, hogy szétszórtak bennünket a nemzetek között. De én csak asszony vagyok és nem dolgom, hogy értem.

Enéh nem szólt többet egy darabig. A pamlagjára ült. Naomi éppen engedélyt akart kérni, hogy távozhasson, amikor újra szólt:

– Szép a ruhád hímzése, Naomi asszony. A hátadon a két szarvas különösen tetszik. Érdekes is, mert nemcsak a bikának, hanem a tehénnek is koronája van. Nálunk inkább csak a fejedelmek viselnek ilyen díszítéseket. Fehérek ezek a szarvasosok. Ilyeneket nem látni erre felé.

– Naftali, iramló szarvas, viseli szép szarvait⁶³. Ez ősatyánk, Jákob áldása rajtunk. Én Naftali törzsének leánya vagyok – ezt átszellemült arccal suttopta a szolgáló –, ezért szeretjük ruháinkon ezt a díszet. Anyámtól hallottam gyermekkoromban a szarvasok történetét, de már elfelejtettem. Zetun társai között van naftalita tanult ember és többet tud erről, mint én. Ha parancsolod, elmondja neked, amit tud.

---

⁶¹ izraelita törzs (nevét kaphatta a naftáról is)

⁶² közép-ázsiai királyság

⁶³ Jákob áldása (Biblia)

– Az én népem is szereti a szarvasokról szóló történeteket. Mostanában szoktam szarvasokkal álmodni. Egyébként más furcsaságokról is. Soha nem ittam még szarvastejet, de álomban ilyet kívánok meg. Mikor felébredek, nem ennék semmit. Mikor felszolgálják az ételt, akkor meg szeretném egy pillanat alatt befalni mindet.

Naomi erősen figyelte asszonya arcát, amíg az beszélt. Tapasztalt asszony volt és a hárem dolgaiban tudós. Nem árulta el szándékát Enéhnek, csak tette a dolgát, ami egyébként is kötelessége volt. Időnként árpát vetett két cserépedénybe. Egyiket vízzel öntözte, másikat asszonya vizeletével. Eddig mindkét cserép vetése tizenkét napon belül egyszerre kelt ki. Ezt kellett jelentenie Naqia asszonynak, aki megelégedve vette tudomásul.

– Enéh hatun, a szarvastejről ne beszélj rajtam kívül senkivel. Az álmaidról se. Ha szarvas történeteket akarsz hallani, szólj Zetunnak. Úrnő vagy te is a háremben, teljesíti majd parancsodat. Ha nincs parancsod számomra, engedd, hogy távozzak!

– Menj és jöjjenek a szolgálók, hogy aludni térhessek!

Zetun szeretett emberekkel beszélgetni a bit-ubaritban. Sörivókat és üzleteket keresett fel, ahol sokan ismerték és kedvelték. Tudták, hogy a palotában szolgál. Ennek ellenére nem voltak vele szemben bizalmatlanok. Közügyekről ugyan nem szívesen beszéltek neki, mert mégiscsak feltételezhatték róla, hogy a hercegnek ő is füle és szeme. Veszélyes lehet, ha más palotabeli emberekkel meggondolatlanul szól. Egyik nap idegen ember szólította meg, buszai nyelven. Nem volt szokatlan neki, hiszen ő maga is ebből a törzsből származott. Ebben a negyedben gyakran lehetett hallani.

– Igazítsd meg a félrecsúszott szakálladat, Zetun!

– Ismersz engem, ember?

– Még nem láttalak, de kérdezősködtem utánad és megmutattak, tiszteletre méltó Zetun.

– Mi dolgunk egymással? Én nem foglalkozom tisztességtelen dolgokkal. Kereskedéssel sem.

– Otthoni üzenetem van asszonyod számára.

– Nem tudom, ki vagy. Lehet, hogy tilos dologra akarsz rávenni. A trónörökös hercegnek mindenhol vannak szemei és fülei. Az életembe is kerülhet.

– Nem titkos üzenet. Ezt a hírt ő már napokkal ezelőtt megtudta. Átala Enéh hatun is megtudhatja.

– Akkor miért nem hagyjuk, hogy úgy legyen?

– Mert tőle nem úgy tudná meg, ahogy azt kell. Nem mondom el neked a hírt. Ezen a fapajcán⁶⁴ van leírva. Nem nagy az egész. Mindössze egy arasznyi hosszú. Kérlek, add át neki! Ha el is tudnád olvasni, ne tedd! Majd asszonyod elmondja, ha akarja. A nevemet meg ne kérdezd! Ha tudnád, se lenne belőle hasznod. Törzsedbeli, buszai⁶⁵ vagyok.

Némi izgalommal, de Enéh másnap délelőtt megkapta a pajcát.

– Űrnőm, akitől kaptam, nem mondta meg a nevét, csak azt, hogy buszai. Annyit azért láttam a lapon, hogy a magoi-ok⁶⁶ rovása van rajta. Értem a nyelvüket, de nem olvastam el. Ezt a buszai ember parancsolta és mondta, ha asszonyom akarja, elmondja nekem, mi van benne. Én jelentéktelen ember vagyok, nem biztos, hogy tudnom kell.

Enéh eltette a pajcát. Tudta, hogy számára fontos dolgok vannak ráróva, de most nem olvasta el.

– Szerezz nekem valakit, aki sokat tud a szarvasokról és tud nekem beszélni róluk. Naomi valamit tud, de csak keveset. A magoiok között vannak ilyenek – adott utasítást Enéh az eunuchnak. Zetun értetlenül nézett asszonyára. Várta, hogy belenéz a rovasokba, és megtud valamit belőle. De hiába várt.

– Szarvasokról, főként fehér, és szarvat viselő „enéh”⁶⁷ szarvasokról akarok hallani, érted?

Az asszony most úgy parancsolt, mint egy igazi űrnő. Eddig ezt nem nagyon tette. Űrnői felsőségét nem nagyon érezte a szolgálkkal. Az eunuch egy kissé csodálkozott ezen, de végül is a háremben ez természetes.

Enéh a pajcát az ágyába vitte. Hol a párnái alá, hol egyéb helyre tette, de a mécses fényénél nem nézegette. Végül aztán elszunnyadt. Meglátta a fehér szarvasokat. A bozótoson keresztül futottak. Elöl a tehén, utána a bika. Lépteiknek csikorgó hangja volt, nem dobogás. A bika lelassult és bukdácsolni kezdett a bokrok között. Aztán szép lassan nem lett szarvas, hanem egy szakállas férfi, aki mereven áll és a szarvasünet nézi, amint távozik. Ez a távozás meg egyszerre megszakadt és ellenkező irányból közeledőnek látszott, és megállt a férfi mellett, aki

---

⁶⁴ pajca: rovásírásos „pálca”

⁶⁵ legnépesebb méd törzs

⁶⁶ a szakrális méd törzs (magor)

⁶⁷ tehén

félíg le volt roskadva, de sikerült a fehér szarvas sok-sok ágas díszében megkapaszkodni, sőt a hátára ülni. Enéh álmában azt várta volna, hogy most a szarvas szökellni fog, mint ahogy a pusztai antilopok szoktak, de nem ez történt. Emelkedni kezdtek, szép lassan, talán inkább gomolyogni, mint egy fehér felhő. Balról megkerülik a Vastuskó⁶⁸ csillagot, hogy ezentúl minden estétől egy égi úton járjanak, amit sok ezer fehér szarvas patája tapos, miközben a tejük elönti az utat. Aztán felébredt. Hallotta az őrvtás kiáltásait. Kiment a lakrészéhez tartozó teraszra és kereste az égen a Vastuskót. Ehelyett a hét csillagot látta, ami éjszakánként megkerüli a Vastuskót. A hét csillag⁶⁹ szarvas volt. A nyaka fölött egy halvány, kicsi, alig látható csillag. Sokáig nézte az eget. Várta, hogy az égi szarvas megkerülje az ég köldökét, de most se sikerült ezt megfigyelni, mert keleten szürkülni kezdett az ég alja. Először felemelkedett Istár⁷⁰ csillaga, a többi pedig hirtelen halványulni kezdett és reggel lett. Fázott és visszament takarói alá. A nap besütött az ablakon, amikor Naomi jött köszönteni.

– Szép álmot láttál, úrnőm? Parancsolod, hogy hívjam az öltöztető szolgálókat?

– Álmot láttam, Naomi. Lehet, hogy álomfejtőért kellene küldetnem. Még gondolkodom. Jöjjenek a szolgálók! Ha lehetne, szarvastejet innék, de tudom, hogy ez lehetetlen. Valami ahhoz hasonlót hozzatok!

A szolgáló nem csodálkozott. Már megnézte az árpavetést. Sietett, hogy intézkedjen a reggeli tevékenységek dolgában. Asszonya pedig a nap világánál olvasni kezdte a pajca rovásait. Rhagában összegyűlt Média hét törzsének hét fejedelme és tanácskoztak. Aztán a hírlevél arról számolt be, hogy Enéh atyja újra ifjúvá lett. A pajcán több hír nem is nagyon fért volna el. A címzett ebből is sokat tudott meg. Elszomorodva gondolt atyjára, Dajakkura. Most megértette az álmát. Atyja valóban a szarvas vállára támaszkodott és elment azon az örökös úton, amelyen fehér szarvasok vándorolnak, hogy megkerüljék naponta a Vastuskót. Aztán a bátyjára gondolt. Őt ettől kezdve saknúnak fogják nevezni. Könnyet is ejtett, de tudomásul vette, hogy népe életének ez a rendje.

Délután Naomi öltöztető szolgálókkal jelent meg, és sok ruhával. Közölte, hogy a herceg éjszakára lakrészébe várja. Ki kell választani a

---

⁶⁸ sarkcsillag

⁶⁹ Göncölszekér

⁷⁰ hajnalcsillag

ruhákat és a díszeket, amiben majd megjelenik. Miután ez megvan, a fürdőházba mennek, ahol mindenféle illatos fürdőkből lesz része, majd a fészülő asszonyok jönnek és az öltöztetők.

– Asszonyom! Megértettem, hogy miért kívántad annyira a szarvas-tejet. Megnéztem az árpás cserepeket és már biztos vagyok abban, hogy gyermeket hordozol a méhedben. Szeretlek téged és ezért kérlek, próbálj parancsolni a kívánságaidnak. Rajtunk kívül még senki nem tudja a hírt. Egy ideig inkább titkoljuk el. Veszélyes hely a hárem a kisebb asszonyoknak. Könnyen baja eshet a Naqia nagyasszonynál kisebb rangú várandós asszonyoknak.

– Megfogadom a tanácsodat. Neked elmondom, hogy a múlt nap pajcát kaptam a bit-ubaritból. Azt a hírt kaptam, hogy a bátyám lett az atyám és Média saknúja megifjodott.

– Nem látom, hogy gyászolnád atyádat, asszonyom.

– A családom él, ahogy atyám is. És belőlem is új élet fakadt. Ha fiú lesz, bizonyára fejedelem. Remélem az én népemé. A tudás nem étel, ugye, Naomi. Az éjjel megint szarvassal álmodtam. A szarvas hímezéses köntösben megyek uramhoz. Zetunnak szoltam, hogy szerezzen valakit, aki tanít engem a szarvasokról. Főként az olyanokról, amelyeknek az ünője⁷¹ fejedelmi díszet visel a fején. Úgy gondolom, a herceg bölcsei között van ilyen.

– Lehet, hogy van. Kell, hogy legyen a bölcsek között. Ott a világ minden népéből van valaki. Ha zsinórral van felkötve a szakálla, vagy nincs is neki, akkor asszonyomnak szerencséje van.

– Érdeklődd meg, Naomi!

Biztos volt abban, hogy a herceg nem kifogásolja majd. Úgy is lett. Kedvelte asszonyát. Az egészzet gyerekes dolognak tartotta. Naomi elment az zikkurát melletti tudós házhoz, ahonnan – lévén, hogy asszony – megpróbálták a szolgák elzavarni, de hivatkozott a herceg engedélyére, végül szóba álltak vele. A minden népből összeszedett tudós emberek között volt egy nagyon messziről érkezett. Annyira idősnek látszott, hogy azt sem számították fel neki tilalomként, hogy heréletlen. Naomi megmondta neki, hogy miről van szó. Egy fiatal, várandós anya kíváncsiságát kellene mesével kielégíteni.

– Mondd meg, leányom, a kishatunnak, hogy Babszter beszélni fog a szarvasokról, és igazat szól róluk.

---

⁷¹ v.ö. ünő-enéh: szarvastehén

Eltelt néhány nap, amíg elrendezték a háremben Enéh lakrészét, hogy esti időben lehessen ott a bölcs, akinek ez volt a kívánsága. A bölcsnek a kishatun teraszán faráccsal kerítették el egy részt. Külön bejáratot készítettek erre az alkalomra. Így illett ez a háremben. Holdtalan este volt. A csillagok fényét nem tompította semmi. Mielőtt a Csillagok Atyjának érkezését bejelentették volna, a herceg érkezett, hallani akarta a magoít. A kereveten szemeztették a datolyát és mindazt, amit a hercegi párnak felszolgáltak. Amikor eljött az ideje, megjött a bölcs. Az ő ülő-, vagy inkább fekvőhelyéről leginkább észak felé lehetett kényelmesen szemlélődni.

– Mondja el kívánságát a nagyságos emír⁷² és hatun-ja! – szolt a rásos paraván mögül.

– Én csak hallgatlak. Enéh asszony a kérdező – adott engedélyt a herceg.

– Beszélj nekem először az égen vándorló szarvasokról! Te sokszor megfigyelted már mozgásukat.

– Nagyon régi történetet hallottam, abból az időből, amikor az észak fiai még nem tenyésztették sem a lovakat, sem pedig a szintén fejedelmi jelvényt viselő marhákat. Abban az időben az emberek még nagyon közel éltek a vastag bundájú szent állatokhoz. Tisztelték és szerették egymást. Gyapjat, tejet, egyéb élelmet és védelmet kaptak egymástól. Ha az emberek vezetőt kaptak az égiektől, azt a tarandokhoz⁷³ hasonló dísszel jelölték meg. Ezer és ezer esztendőig vándoroltak együtt keletről észak-nyugat felé, minden esztendőben, követve az égi vándorok örökös mozgását, ahogy azok naponta kerülnek meg azt a szép égi csillagot, ami az Ég Köldöke. Vannak népek, akik Vastuskónak nevezik, mert ott van az ég, az élet hatalmas fájával⁷⁴ alátámasztva. A fa ágai között szebbnél szebb világok vannak, és csodalények laknak. Nézzetek az égre! Ott van egy csillagkép. Egy megrogyott tarand, aki nyugat felé menekül minden éjjel, mert vadász üldözi. Sőt nyilaival el is érte.

– De nem halt meg, ugye? – kérdezte a hatun ijedten.

– Nem sebezte halálra. Nem is akarta ezt tenni. Ennek a sebzésnek az eredményei is ott vannak az égen. Két ifjú vadász, kutyaikkal,⁷⁵ akik

---

⁷² herceg, fejedelem

⁷³ rénszarvasok

⁷⁴ az égigérő fa regéje

⁷⁵ az Orion, Ikrek és Canis (kutya) csillagképek

nyugatra haladva egyre csak tarandokra vadásznak. Mindig keletről indulva. Megkerülik az ég köldökét, hogy örökre ezt tegyék.

– Van ennek földi megfelelője? – ezt a herceg kérdezte.

– Van, nagyuram. Az is akkor történt, amikor észak fiai a tarandokkal éltek. Az élet fájának hetedik szintjén van a Nap háza. Miután az egész éji népség, talán az a fehéres valami megkerüli az élet fáját, a nap kilép a házából, hogy mint az istenek szeme, végigfürkésze a világot. A napot a jávániak hívják Heliosznak, Sem fiai Samas-nak, vagy csak Sem-nek. Ária egyes népei az ember látószemét nevezik így. Otthon hagyott leányára – Ilenának, Ilonának, vagy Elenának hívják – szemet vetett az égi nagy vadász, Nimród, ahogy itt mondják, Nergál. A leányzó szerette az embereket és leszállt közülük, de a nagy égi vadász meglátta és üldözőbe vette. A szépséges Ilona elbújt volna az emberek és „rén”-jeik között, de szépsége miatt nem tudott. Magán viselte a nap és a hold jegyét. A rének között maga is rén ünövé változott, fejedelmi jelvényén ott ragyogott a nap. Ezért aztán a nagy égi vadász megtalálta és szerelmével megsebezte. Leánygyermeket szült az emberek közé. Felnövekedvén az emberek házat építettek neki. Tudós leányzó volt, sokat látott a világ dolgaiból, mintha fentről, az égből nézelődne. Ezért Látónak, Nyitott Szeműnek, vagy táltosnak mondták. Házában született gyermekei közül sokan örökölték látó tudományát. Háza népe ma is ott él a népek között, de birtoka sehol nincs. A népek, akik közt laknak, tisztelik és szeretik, ezért látó szolgálatukért mindennel ellátják őket. A legkiválóbbak lesznek közülük a bírák. Még a vezérek is hallgatnak rájuk.

– Most a magad kiválóságáról beszéltél, Babszter? – kérdezte a herceg.

– A magaméról nem, nagyuram, de a törzsemről igen. Tudod magad is, hogy minket magoi-okat a legtöbb körülöttünk élő nemzet „közöttünk lakónak”⁷⁶ tart. A nagyfolyók között lakók is úgy tartják, hogy Jáfet Sém sátraiban lakozik.

– Bölcsét szóltál, ahogy illik. Amikor Assur népéről, annak eredetéről olvasnak bölcseim, nem tudom eldönteni, hogy Assur Semita vagy Jáfetita.

– Nem is lehet mindent eldönteni, nagyuram. A Sem sátraiban lakó Jáfet fiai keveredtek egymással. De mindig kiemelkedik közülük a ki-

---

⁷⁶ a „méd” gyökszó jelentése: között

választott. Ő lesz az igaz király, de ha mégsem kiválasztott, akkor az égiek segítsége elmarad.

Szín-ahhe-eríba nem válaszolt, hanem hosszasan töprengett magában. A hatun kérdezett:

– Álmodtál, tiszteletre méltó Babszter. Ha meg tudod fejteni, hallani akarom.

– Kérdezz, asszonyom!

Enéh elmondta álmát, ahogy emlékezett rá. A bölcs, mintha előre tudta volna, keveset bele is kérdezett, amire az asszony igenekkel válaszolt.

– Két álmodtál is, asszonyom. Az elsőben megálmodtad az égi Nimród vadászatát, és magadat is, szarvas képében. Téged is utolért a vadász szerelme és gyermeket fogsz világra hozni. Ahogy az égen látható, kettőt is. Nekik az égiek adnak simtu-t, vagyis sorsot. Népek fejedelmei lesznek. Egyikük inkább földi sorsot kap. Ismerni fogja a föld füveit, fáit, állatait, fajtáik szerint. Vadássza őket, ahogy testvére és atyja. Nagy nép királyainak lesznek atyjai. Olyanok lesznek, mint Média némely népének fejedelmei. Egyikük a bölcs, másikuk inkább vezér.

A herceg abbahagyta töprengését, megtette a maga megjegyzését. Ebből látszott, hogy szeretné a hallottakat asszonynak való mesének látni, de ennyire nem volt bátor.

– Nimród fiai általam lesznek azok a fiak. Vagyis Ninurta, vagy Nergál fiai. Vajon melyiké jobban? És én vajon melyik vagyok? Azt tudom, hogy vadászni szeretek, vadászok is eleget, akár kilenc vadász helyett. Egyszer majd a két fiúval, ha igazak jóslataid.

– Azt mondtam, uram, amit tudok. Azt is tudom, hogy az égen vadászó Nimródod mondják Kaszásnak is, aki végigkaszálja válogatás nélkül az ég csillagait, miközben ugyanannyi embert is lekaszál. Ezt hallottam a folyamközi és az egyiptomi enúktól. Hogy te melyik lehetsz, uram, azt nem adják tudtomra a csillagok. Bölcséid tanácsában arról beszélnek, hogy Nergál és Assur vándor csillagai egymáshoz közelítenek. A birodalom újabb dicsőségéről beszélnek. Az egyik tartan Jadnanába megy, hogy azt a földet is Sarukkin védhesse.

A herceg nem válaszolt semmit. Nem is kérdezett többet. Felkelt asszonya mellől és kopogott az ajtón, hogy távozni akar.

*

Karkamis síkjára nagy zenebonával érkezett meg a rab-ekalli serege. Híre volt az érkezésnek. A városban tudták, hogy Jadnana behódolt Assurnak. Azt is, hogy a sereg megjárta a nyugati tenger partvidékét, minden ott lakónak újfent tudomására hozva, hogy a nagykirály uralodik az egész világon, Rhagától Egyiptom folyójáig. Mindenki fizesse ki, amit kiszabtak rá, és örüljön annak, hogy Assur védő keze alatt élhet.

Sarukkin nem kapott semmiféle választ Tabaal királyától. Akarta, hogy így legyen. Legfeljebb azt a hírt várta volna, hogy Kurszu ijedtében világgá futott, de ezt a hírt se kapta meg. A hadat, amely nem volt túlzottan nagy, az Idiglat partján elterülő sík mezőre gyűjtette, hogy seregszemlét tartson indulás előtt. A világ urához méltón feldíszített harci szekéren, a testőrség díszkíséretével hajtattott a hadakhoz. Vagy ötven lépés távolságra vonult el a felsorakozott had előtt, hogy a katonák, akik mindenféle nemzetből valók voltak, jól láthassák őt, érezzék, hogy szentségében számukra megközelíthetetlen. A hadak előtt kikiáltók olvasták fel az első Sarukkin dicsőséges hadjáratainak krónikáját, és hirdették ki, hogy a mostani Sarukkin mindezt újra megteszi, sőt, túl is szárnyalja, mert Tabaal a régi hódító listán nem szerepel. Reszkessen Hatti⁷⁷ és Jáván minden népe, vagy azok maradékai! A szemle után magához rendelte a legfőbb tisztségviselőket. Aranyozott trónuson fogadta Karkamis előljáróit. Nem méltatta szóra őket, csak jogarával mutatott rájuk. Helyette főtisztje szólt hozzájuk:

– Az egész világ törvényes királya, Assur földi képmása, Istár kegyeltje megengedi bírátoknak, hogy felállva szóljon.

A bíró, aki ősz szakállú tiszteletre méltó férfiú lehetett volna, ha nem a király előtt áll rogyadozó térdekkel. Előre betanult szöveggel, hosszasan hódolt. Egy idő után a főtiszt leállította.

– Szépen elmondta mindent, amit hódolóként kell. Most másról beszélj! Először azt mondd el, hogy kik jártak erre néhány nappal ezelőtt, akiknek a nyomait megtaláltuk az ártéri erdőben. Ott asszír katonák tetemei feküdtek. A sakálok is kikezdték őket. Úgy gondoljuk, hogy Tabaalból jöttek vissza, de kevesen vannak. Oda sokkal többen mentek. Az ellátmányukhoz senki nem nyúlt. Ők maguk le vannak nyilazva. A teherhordó állatok hol vannak? Csak nem ti öltétek meg őket?

– Hogy gondolhatsz ilyet, uram? Assur a védelmezőnk! Ezért a védelemért szívesen fizettük mindig adóinkat. Most is tudjuk a köteles-

---

⁷⁷ a hettiták maradéka

ségünket, ellátmánnyal akarjuk segíteni a hadjárat sikerét – dadogta a bíró.

– Jó, de hogy kerültek oda azok a hullák?

– Uram! A napokban jártak erre valami rablók, állig felfegyverkezve. Hirtelen jelentek meg a város körül. Bezártuk a kapukat, mert tudtuk, hogy Assur dicsőséges serege közeleg, hiszen erről időben értesítést kaptunk. Éppen ott táboroztak, ahol most a sereg pihen. Figyelőket küldtem ki, uram, akik jelentették, hogy néhány környékbeli falut megdúltak. Fegyvereseinket kiállítottam a falakra, de nem próbáltam meg elűzni őket.

– Többen voltak, mint a helyőrség?

– Lehetek hatvanan is. Nagyon messzire hordtak a nyilaik. Úgy gondoltuk, a falakat nem fogják megmászni, ahhoz kevesen voltak. Tudtuk, hogy el fognak takarodni.

– Kik voltak? Tabaal emberei, esetleg frígiaiak?

– Nem tudjuk, uram. Embereim hallgatták a beszédüket, ordítottak eleget. A messzire járó kalmárok szerint gomeriták lehetek. Azok nyelvén beszéltek, úgy jelentették.

– Érkezésünk előtt nem jártatok a táborhely felé?

– Nem, uram. Arra gondoltunk, hogy eltűnésük cselvetés is lehet. Most, hogy itt vagytok, biztonságos a vidék.

– Nem értjük, hogy miért nem vitték magukkal a katonák ellátmányát, csak a teherhordó állatokat? Megvizsgáltuk az élelmiszereket. Az élelmiszerosztók ettek belőle, nem volt mérgező. Azt mondták, hogy ilyeneket a jávániták esznek. Sózott, füstölt és szárított húsfélék voltak ott, meg pörkölt gabonafélék.

– Nektek jó figyelő embereitek vannak. Ők mindent tudnak. Bizonyára ennek okát is. Mi csak arra tudunk gondolni, hogy megijedtek a hadseregtől és ész nélkül elfutottak.

A főtiszt a királyra nézett, aki most sem szólott, csak a jogarral intett, hogy a város küldöttsége távozzon.

– Két nap múlva legyen a táborban az a hadiadó, amit kiszabtunk rátok! Addig a sereg pihen. Most távozhattok.

A küldöttség kihátrált és megelégedéssel nyugtázta, hogy semmiféle büntetést nem szabtak ki rájuk. A bölcsebbek inkább annak örültek, hogy a sereg napokon belül elvonul. Az elvonulásra való várakozás benne volt a katonákban is. Kezdték nehezen szenvedni a legyek zaklatását. A legyek tömege mindig hű kísérője volt a seregnek, de ennyit

eddig még nem tapasztaltak. A táborozások alatt friss húsevés járt a katonáknak. A vágóhely környéke szinte feketéllett a legyektől. A második napon, ahova a vágóállatok beleit dobálták, már búzzal és férgekkel volt tele. A sakálok az emberek sokasága miatt nem merték a takarítás feladatát ellátni. Mire az indulás előtti utolsó ellátmányosztásra hívott a sofár⁷⁸, több tucatnyian a félreeső helyről futottak a porcióért, társaik nagy röhögése közepette. A rab-ekalli a fejét csóválva morogta maga elé:

– Baal Zebul⁷⁹, ezeknek a jávánitáknak az istene alighanem megtámadott minket. Csak nehogy ráhagyja Nergál a dolgot!

A nagykirálynak viszont nem szólt aggodalmáról. Őt Istár pártolja, sorsát ő intézi. Hozzá az ilyen alantas dolgok, mint néhány katona hasmenésének híre nem juthat el, ahogy a legyek sokasága sem. Őt ezek támadása ellen hosszú tollakból készült legyezőkkel rabszolgák védtek. Az ellátó szolgálat emberei feltöltötték a tömlőket vízzel. Csak kis részt a Purattu élő vizéből. Nagyobb részben a tóról, mert a vizét elég tisztának nézték, nem tudván a kövekkel elsüllyesztett hullákról. A dicsőséges sereg tehát elindult nyugatnak, a legyek pedig csatlakoztak hozzájuk.

*

Ayoglán kicsiny csapatának útját katonák állták el Gordu király városának kapuja előtt. Lóról szálltak, fegyvereiket a földre tették.

– Vezessetek királyotok elé! – szólt arámi nyelven Ayoglán és fegyvertelenül ment a palotaőrséghez. A kezét is nyújtotta, ha akarják, kötözzék meg. Ezt nem tették, de szavát megértették és a király elé vezették.

– Média kicsiny csapata Karkamisnél elvégezte dolgát, ezt jelenti neked király Ayoglán a médek saknójának embere – szólt a csapat vezetője, amikor megengedték a testőrök, hogy hason fektéből felemelkedjen.

– Milyen dolgokat lehet nektek itt, ha Karkamisban végeztétek el a dolgokat? – kérdezte a király főembere. – Nekünk nincs dolgunk Assurral.

– Nem akarok ellent mondani neked, uram, és főképp nem a királynak, de kénytelen vagyok. Én Média királyának embere vagyok. Neki

---

⁷⁸ túlökkürt

⁷⁹ Legyek Ura

szemei és fülei vannak Assurban, minthogy sógorságot is szerzett Sarukkin emírével, nővére által, aki ezt a rokonságot nem tekinti szövetségnek, legfeljebb békének. A nagykirály hadai elhagyták Karkamist és egyenesen ide tartanak, hogy Tabaal királyát megbüntessék.

A király és főemberei aggodalommal néztek egymásra. A méd tiszt erre számított. Mielőtt karkamisi útjára indult, már tudott róla, hogy az urartuiak, Sarukkin úton levő fegyvereseit lenyilazták. Küldöttsége nem érkezhetett meg, és véletlenül se teljesíthették Assur követeléseit.

– Miért büntetnék meg az asszírok Tabaalt? – kérdezték többen a király nevében, akik értették az arám beszédet.

– Mi úgy tudjuk, hogy a nagykirály üzenetet küldött. Követelte az elmaradt adó megfizetését, és felíratának bevésését Tabaal szent hegyének ormára. Követeli továbbá Assur lamassu-jának elhelyezését szentélyekben, és országotok baal-jának szobrát Assur templomában az ő oltalmába elhelyezni.

– Ide ilyen küldöttség nem érkezett – válaszolta a főember, mielőtt királyának lefordította a hallottakat.

A király arca eltorzult a hallottak miatt, hiszen egy ilyen követelés elől nincs kibúvó. Ha teljesíti, akkor aláveteti magát Sarukkin uralmának. Ha nem, az háborús ok. Igaz, hogy a követek nem értek ide, de az is egy ok, hogy a hadakat elindítsák. Tabaal pedig jelenleg védtelen. Alig van több fegyverese, mint a palotaőrség.

– Mondd, te mádianita, hogyan veszhettek el az asszír követ. Tudsz valamit erről?

– El tudom képzelni, hogy Sarukkin emberei maguk intézték el, hogy ne érjenek ide. A háborút még a követek elindítása előtt elhatározták. Hallottuk, hogy a nagy Északi-tenger felől gomeriták portyáznak mindenfelé. Karkamisnál látták őket. Lehet, hogy ők tették el őket láb alól.

– Kapjanak a médiaiak szállást és ellátást – parancsolta a király –, holnap hívatlak.

Argisti és kísérete még a nap delelőre emelkedése előtt bebocsátást kért Gordu király elé, amit nem utasított vissza. Tanácsadóinak az volt a véleménye, hogy ez a nagy járás-keles jelent valamit, mégpedig veszélyt.

– Talán földönfutó lett király testvérem, hogy kíséretével ilyen hirtelen megjelent nálam? - kérdezte Gordu.

– Földönfutó még nem lettem. Azért jöttem, hogy figyelmeztesselek, hogy te magad is földönfutóvá lehetsz. Sarukkin már országod határán belül menetel. Bizonyára értesültél, hogy Jadnana behódolt neki. Az onnan visszafelé jövő csapatok várták Karkamisnál, most errefelé tartanak. Dajakku, a médek saknúja értesített a hadjáratról, azért indultam el Ionia felé, hogy valami szövetséget sikerüljön összehoznom ellene. Ha Tabaal elesik, Frigia következik, majd a többi királyság egészen az északi tengerig. A jávániták városainak sorsa megpecsételődik.

– A saknú emberei is itt vannak. Hívatom a tisztjüket – adta ki a parancsot –, amíg megérkezik, légy türelemmel, kérlek! Addig is, mondd el mindazt, amit nem akarsz az orrára kötni! Titokzatos nekem egy kicsit ez az ember. Túl sokat tud itt asszír követekről meg követelésekről. A legfurcsább az, hogy az asszír követek eltűnéséről részleteket tud. Lehet, hogy közülük van hozzá, pedig Dajakku rokonságba került Sarukkin emirével. Nem tudom, mit higgyek neki.

– Nem hazudik semmiben. Média nem akar Assur alattvalója lenni. Dajakku meghallgatta magoi bölcseit, akiket látóknak vagy táltosoknak neveznek. Ők megjósolták, éppen a csillagok állásából, hogy Sarukkin napja leáldozik. A saknú pedig városépítésbe kezdett a nagy hegyeken túl. Én magam is tudok itteni dolgairól. Gyorsan mozgó, jó íjász lovasai vannak. Nem túl sokan, de kisebb csapatokban ide tartanak.

– Csak nem ellenünk?

– Miért tennék? Több ország van köztük és köztetek. Az enyém is.

Közben megérkezett Ayoglán, aki állt, míg a két király székeken ült.

– Te mit mondasz, mádiániták embere? Mit kellene tennünk, mert elveszünk mindannyian. Ha minden harcosunkat összeszedjük is napok alatt, hogy szállhatnánk szembe velük? – kérdezte Gordu, arcán félelemmel. Argisti bizakodóbb volt, amikor kérdezte:

– Elvégeztétek a dolgotokat Karkamisnél?

– El, királyom.

– Mit végeztetek el, Ayoglan? – csillant fel a szeme Tabaal királyának.

– Bizonyára hallottál róla, Tabaal királya, hogy a nagy hegyeken innen és túl járványok törtek ki. Mi hoztunk betegeket Sarukkin táborhelyére, hogy legyen halott, amit el kell takarítaniuk. A fürdő- és ivóvizükben is hagytunk néhányat elmerítve. Úgy gondoljuk, az ajándékunkat megkapták és azóta már örülnek neki.

– Mégis, ha szembe szállunk velük, elsepernek – aggodalmaskodott tovább Gordu.

– Szembe szállni velük értelmetlen lenne. A seregvéget viszont sorozatosan támadhatjuk, hogy fogyjanak. Arra még van idő, hogy útjuk utolsó szakaszán ne legyen fosztogatnivalójuk. A lakosság meneküljön az erdőkbe, és ne hagyjon semmit otthon. Mi meg kerüljük meg a sereget lovasainkkal és hátulról vadásszunk. Ha a városig nem is fogynak el, talán ostromra már nem lesznek alkalmasak és eltakarodnak haza. Aztán meglátjuk mi lesz – javasolta a méd és ebben meg is egyeztek.

Háromszáz körüli fegyverest sikerült összegyűjteniük. Akinek nem volt lova, azt a várban hagyták. Az idevezető úton lovas hírnök vágatott végig, hogy a lakosságot figyelmeztesse. Várható volt, hogy az asszír sereg napok alatt megérkezik, de ez nem történt meg. Hét nap telt el és még mindig nem jelent meg. Az Argistu vezette kicsiny had egy hegyet megkerülve került a hódítók hátába. Csodálkoztak, hogy azok milyen lassan haladnak. Az út mentén az utóvédek halottakat hagytak maguk után. Ezek felpuffadva heverték a napon. A sakálok sokat kezdtek.

– Senki ne menjen túl közel hozzájuk – figyelmeztetett Ayoglan. – Elég, ha a hollók meg a vadak mennek oda temetni. Senki ne lőjön vadat! Érje be azzal, amit hoztunk! Ez vonatkozik a vízre is addig, ameddig erdőt járva hideg forrást nem találunk.

A menetelő utóvédet meglátva harcra készülődtek.

– Derítsétek fel a környéket! Csak akkor ölünk, ha a menekülő út biztosított! Tabaal harcсаiból menjenek az erre ismerősök!

Még alkonyat előtt elkezdték fogyasztani az utóvédet, de azok nem üldözték a lovaikon elmenekülő íjászokat. Ezen meglepődtek, örültek is neki. A derékhad tekintélyes része beteg volt és búzlott a tábor. Egyre több lett a halott. Ezért már a hegyek között, ahol erdőt találtak a völgyben, pihenőtábort vertek. Az erdők felől pedig megkezdődött a zaklatásuk, az ellencsapások erőtlének voltak. Sarukkin palotasátra a tábor közepén, jól védhető helyen állt. A védelem mégis gyenge volt, mert a betegség miatt csak nagyon keveseket engedtek a közelébe. Sarukkin, Istár kedveltje, bízott sorsában. A király és Nergál bolygója nagyon közel került egymáshoz.

– Enúk jöjjenek – parancsolta Sarukkin. – Mondjatok jövőndöt!

– Csak azt mondhatjuk, amit Dúr-Sarukkinban is mondtunk, nagyurunk. Assur és Nergál csillaga együtt van. Ha nehézségek árán is, győzni fogunk – mondta a papok szószólója. Közben kénytelen volt a legyeket kergetni magáról. Mikor vége volt a királyi kihallgatásnak, a rab-ekalli gyűjtötte össze a papokat.

– Mondjátok el nekem, azt, amit a nagyúrnak nem mertetek. Én majd valahogy megmondom neki!

– Tévedtünk, uram! Lehet, hogy amit otthon Assur vagy Marduk csillagának néztünk, az Bel-Zebul jele volt. Nézd, mindet ránk szabadtította. Nergál nem ellenségeinket tereli az alvilágba. Tucatjával hálnak embereink döghalállal. A küldöncök azt híresztelik, hogy az utóvédet a betegség mellett íjászok tizedelik. Gyilkos nyílzápor után lóhátra kapnak és eltűnnek a sziklás vidéken vagy az erdőfoltok takarásában.

A rab-ekalli nem tudta, mit tegyen. Nem mert a király elé menni, csak másnap, amikor jelentették neki, hogy a nem asszír nemzetiségű katonák kezdenek szökdösni. Ezt kénytelen volt jelenteni a királynak, aki dührohamot kapott és parancsot adott, hogy a rangban második tartán vegye át a parancsnokságot, a rab-ekallit pedig fejezzék le. Az görcsbe rándulva, a hasát fogva vágódott el a földön.

– Te is gyáva vagy, ha meg kell halnod! – kiáltott rá a király.

– Nem, uram. Megnyugvással fogadom az ítéletet, mert így rövidebb lesz a szenvedésem. Bocsáss meg nekem, de nem tehetek róla, hogy most méltatlan helyzetbe hozom magam előtted – mondta rettenetes hasi görcsök között, majd egy pillanatra megkönnyebbült, mert összerondította magát. Sarukkin felállt székéből és ellenkező irányból elhagyta a sátorpalotának ezt a részét.

– Takarítsátok el és senki, akit nem hívok, nem léphet be hozzám! – ordított dühösen, de egyben ijedten is.

A katonák valahonnan megtudták, hogy a veszedelmet Bel-Zebul hozta rájuk. A jávánita zsoldosok Apollón⁸⁰ nyilaira gondoltak, hogy a láthatatlan ellenség körbenyalazta a táborn. A következő éjszakán főként az idegen nemzetiségűek jó része elszökött.

– Argisti megparancsolta, hogy a szökevényeket ne bántsák, ne üldözzék, sőt kerüljék a helyeket is, ahol megpihenek. A tábor már nem volt harc képes, amikor Sarukkin belátta, hogy ezt a háborút nem fogják

---

⁸⁰ Apollón a görögöknél (jáván) a járványok istene

a krónikák emlegetni. Dicsőséggel bizonyosan nem. Egy nap múlva szinte csak a testőrsége maradt meg.

– Adjatok nekem közharcos öltözetet – parancsolta a király –, ti ismertek. Ne legyenek töletek megkülönböztethető. Hatalmas jutalmat, magas tisztséget kaptok, ha hazakerülünk.

Az átöltöztetett király az egyik harci szekér íjásza helyére állt. A harci szekerek és a lovas katonák, akik már alig voltak többen, mint az ellenség, elindultak a visszaúton, várva, hogy honnan fognak rájuk lőni. Azok pedig lőttek mindenütt, ahol fedezékből tehették. A katonák, a lovakon ülve, alig győzték fa pajzsaikból kitépkedni a nyilakat. Így is sokan sebesültek meg. A harci szekereken állók sorra estek le a járművekből, vagy buktak fel kocsistól, ha a lovakat érték a nyilak. Sarukkin szekérének is ez lett a vége. Egy erős nyíl eltalálta a jobb oldali ló nyakát. Az fájdalmában felágaskodott és felborította a szekeret. Sarukkin a kerekek alá került és a gerincét törte. Argisti messziről látta a felborult harci szekér körüli zűrzavart. Gondolta, hogy fontos ember sebesült meg vagy lelte halálát, mert más esetben nem volt ekkora felfordulás, ha valamelyik hajtót vagy íjászt találat ért. A menetoszlop percekre megállt. A Tabaalt védők erre fokozták a nyilazást, oda összpontosítva, ahol a legnagyobb volt a felfordulás. Végül a visszavonulók valahogy rendbe szedték soraikat és tovább vágattak, a halottakat pedig ott hagyták. A háborús támadók ész nélküli menekülőkké váltak, mintha katonai kiképzést soha nem kaptak volna. Az asszír gyalogság pedig még a táborhelynél szétszéledt. A lovasság üldözése egészen a hegyvidék végéig tartott, Arám határáig. Karkamis lakói csodálkozva fogadták a menekülőket.

– Hol hagyátok a nagykirályt? – kérdezte a város bírása.

– Ne kérdezd – kiáltott rá a tartán –, láthatod! Elvesztettük. Ő pedig a csillagok közé tért. Betegség verte meg a sereget.

– Uram, ha betegek vagytok, ránk is vészt hoztok – aggodalmaskodott a bíró.

– Igazad van. Éppen ezért parancsolom neked, hogy azonnal indíts útra lovas küldöttet Ninivébe, Szín-ahhe-eriba emírhez levéllel, amit az írnokodnak diktálok. Ne menjen vele csak az első őrállomásig. Onnan a szokásos hadi útvonalon menjen a levél.

A tartán lediktálta a levelet, amiben tudatta a történetet, egyszerű arámi nyelven, hogy azt gyorsan papiruszra lehessen vetni. Saját maga nem merte volna vinni, mert a rossz hír hozóját gyakorta megölik. Így

aztán hivatkozhatott a járványra, emiatt nem megy személyesen. Megmaradt hadával Karkamis síkján egy holdfordulóig. Addig talán Nergal haragja megenyhül és elmúlik a járvány.

AZ ÚJ KIRÁLY

Hírnököt jelentett az őrség, aki nem volt hajlandó a vele küldött levelet a közvetítőknak átadni, hogy azok vigyék a herceg elé.

– Csak a hercegnek adhatom a levelet, ez a parancsom – közölte. – Azt is azonnal. Ha aludna, akkor is ébresszék fel!

Szín-ahhe-eríba a háremben tartózkodott, az idő estére hajlott. Ilyenkor nem illett zavarni. Ezt közölték a levélhezóval.

– Azt hiszem, ti is meg én is a fejünkkel játszunk. Nem kötötték az orromra, hogy mi van a levélben, csak annyit, hogy nagyon sürgős, sőt, életbevágó.

Ennyit közöltek az emír rab-ekallijával. Az felerősítette állszakállát és óvatosan koppantott Enéh lakrészének ajtaján, ahol belül Zetun eunuch teljesített szolgálatot. Neki már szabad volt beljebb mennie. A herceg sietve jött vele szemben. A levelet tartalmazó, pecséttel lezárt nádhengert a hercegnek átadta és sürgősen kihátrált. Szín-ahhe-eríba bosszúsán vette át a papiruszt. Láta rajta a titkosság katonai jelét. Visszadugta a hengerbe, vette felső ruháját és kopogott az ajtón. Az ajtónállók kiengedték, ő pedig a szalemlíkbe⁸¹ vonult gondterhelten arccal. Bizalmas írnokéért küldött, aki rövid időn belül megjelent.

– Mindenki menjen ki, csak az írno maradjon! – rendelkezett. – Olvasd el nekem, mi van ebben a levélben!

Az írno belenézett a levélbe és átfutotta. Arca azonnal ijedséget fejezett ki, amit a herceg észrevett.

– Olvasd, akármi van benne!

Szín-ahhe-eríba emír őhatalmasságának írja Sarukkin királynak, aki már a csillagok közé távozott, második tartánja ezt a hírt. Istár kegyeltjének Tabaal megbüntetésére indított dicsőséges hadjáratát Nergál mégsem támogatta. A sereg Karkamis mezejéről indult, ahol a nagykirály hazafelé tartó küldöttségét nyilakkal megölve találtuk. A sereget pihe-nője alatt Karkamis mezején legyek lepték el, mielőtt tovább indult volna úti célja felé. Úgy értesültünk, hogy a környéken gomer rablók garázdálkodnak. A követeket ő nyilazták le. Karkamis bírása jelentette ezt a rab-sakénak. Urunkat a csillagok közé ő is elkísérte. Induláskor

---

⁸¹ a ház fogadó (nyilvános) része

néhány tucat katona már beteg volt. Ezeket az utóvédhez és ellátók közé parancsolták, hogy a sereg mozgását lehetőleg ne zavarják. A betegek száma napok alatt megsokasodott és sokuk halt meg döghalállal. A negyedik tábornak már csak késéssel tudtuk volna elhagyni a betegek miatt. A rab-ekalli is megbetegedett. Amikor Istár kegyeltjének jelentette, hogy az utóvédet gyáva és becstelen fegyveresek sorozatosan támadják, azok pedig betegségük miatt nem tudnak védekezni, a nagykirály előtt méltatlan helyzetbe került, mert alul-felül összerondította magát, ezért halált érdemelt, belehalt a betegségbe. A sereg főként idegen nemzeti-ségű katonái a döghaláltól megijedve nagy számban szöktek el. Ezért az isteni felség megparancsolta, hogy térjünk vissza Karkamisba. Nergál azonban továbbra is kimutatta nemtetszését. A legyek hada, a betegség és Tabaal gyilkos nyilai egyre fogyasztották a sereget. A nagykirály isteni felsége közkatona öltözetében, íjászként vonult vissza a hadával. Szekerének lovát nyíl érte. A felborult harci szekér az isteni felséget agyonütötte. Az ellenség nyílzápora miatt a sereg halottait és királyát elhagyva Karkamis felé menekült.

Ezt a levelet a karkamisi táborból küldöm, ahol a betegségek megszűnéséig a sereggel vagyok köteles maradni, amíg immár új királyomtól más parancsot nem kapok. Istár adjon szerencsés simtut a világ új királyának! Assur pedig védje meg birodalmát!

Az írnok leborult új királya előtt, de az megtiltotta a hódolatot.

– Úgy maradj, ahogy szoktad – parancsolta az új király –, vegyél elő papiruszt, levelet fogsz írni, arám nyelven. Itt fogod előttem tisztázni. Jegyezd meg, hogy még nincs új király. Az egész világ királya él, amíg sírboltjába el nem helyezik. Amit olvastál, arról hallgatsz, különben meghalsz.

– Értettem, nagyuram, a titkot megtartom. A papirusz a táblámon ki van feszítve, méltóztass parancsolni!

– Ezt a parancsot az egész világ királyának megbízásából a trónörökös emír adja ki a tabaali hadjáratból dicsőségesen visszatért sereg második tartánjának. Parancsom olvasásától a veled levő sereg első tartánja vagy. Az egész világ Törvényes Uralkodója él, ahogy jelentetted. Ezt senki máshogy ne tudja! Ezért maradj a sereggel Karkamis mezején, ameddig mást nem parancsolok! A város lássa el a hadat. Lakói ne menjenek idegenbe, hírt sehova ne vigyenek. Bárki mást tesz, mint amit parancsolunk, haljon meg! Aki ezt az üzenetet olvassa, hallgasson róla, vagy haljon meg! – fejezte be Szín-ahhe-eriba a diktálást. – Menjen a parancs azonnal az őrállomások szolgálatával a sereg második tartán-

jához, annak saját kezébe. Tőle az üzenetek ugyanúgy jöjjenek! Ez a parancsom. A testőrség tisztje és a nagytartán azonnal jelenjen meg színem előtt!

Az írrok kihátrált, a testőrök tisztje hamarosan megjelent.

– Parancsolom, hogy az írrok, ha a parancsomat teljesítette, titokban haljon meg és ússzon a folyón lefelé. Mindaz, ami ma történt, legyen titok, senki ne tudjon róla!

A testőrtiszt is kihátrált.

– A rab-turtánut⁸² kerítsétek elő, akárhol van! – szolt a herceg az ajtónállónak. – Azonnal jöjjön!

Két nap telt el, míg a fővezér megjelent és a herceg színe elé jutott.

– Azonnal érkeztem, nagyuram. Az egész világ királya parancsára az áramok felé vigyáztam.

– Helyesen tetted. Most viszont én parancsolok neked. Atyám távollétében és az ő akaratából.

– Figyelem a parancsodat, nagyuram.

– A helyőrségeket kivéve minden csapatot összegyűjtesz és Babilon felé indulsz, teljes ellátmánnyal és fegyverzettel. Amint odaértek, azonnal megszálljátok a várost és minden rendzavarást halállal büntetsz. Aki megérdemli, száradjon a város falán! Erős járőrök mozogjanak Bít-Jaqin irányában! Ha idegen fegyvereseket láttok, haljanak meg! Megengedem, hogy távozz. Ninive rab-ekallijának akarok parancsot adni. Mindezekon kívül csendet akarok, a felesleges beszédet nem.

Ahogy Szín-ahhe-eríba parancsokat kiadta, a csend ugyan elkezdődött, de a felfokozódott mozgások miatt az izgalom is. Senki nem tudott semmit, csak azt, hogy valami nagyon fontos dolog történt vagy történik. Az írrok elvégezte a dolgát, a levél Karkamis felé elindult, kíváncsiak próbálták megkönyékezni az írrokot, de néhány erős eunuch hamarabb elérte és megcsomózta nyakán a hurkot, minden magyarázat nélkül. Ebből a kíváncsiak megtudták, hogy jobb, ha nem tudnak sokat. Ninive rab-ekallija bizalmas parancsot kapott.

– Dur-Sarukkinba indulsz, fényes kísérettel, amit az én testőrségemből állítasz össze. Királyi fogat legyen veletek. Elhózzátok a szentélyből atyám, a nagykirály szobrát. A titkos figyelőkből is menjenek veletek elegen, hogy a szobor elhozása csendben történjen. Akik feleslegesen beszélnének, haljanak meg! Ninive felé induljatok! Két nap múlva

---

⁸² főparancsnok

magam is indulok Dúr-Sarukkin felé. Az úton fogunk találkozni. Megengedem, hogy távozz.

A herceg a bölcsek tanácsába ment. Ezt is sietve összehívták, hogy az égiek akaratát meghallgassa. Miután a helyét elfoglalta, a főnő elé járulhatott, hogy kérdezzen:

– Várjuk, nagyurunk, parancsodat – mondta, miután hódolatát befejezte.

– Tudni akarom, mit olvastatok ki a csillagokból, mióta az egész világ ura elindult Tabaal megbüntetésére. Minden nép bölcse legyen ott, amikor ezeket megtudjátok. Veled pedig, enő, most mindjárt akarok beszélni. Egyedül veled – ezt úgy parancsolta, hogy a palotaőrség tisztje is hallja. Hozzá voltak szokva az ilyen parancsokhoz és megértették. Elkísérték urukat a hivatali termébe, és vigyáztak, hogy megbeszélését kettőjükön kívül senki ne hallja. A főpap gondosan megigazította szakállát, majd illedelmesen megállt ura előtt. Az megváratta, mielőtt megszólította volna.

– Assurnak akarok áldozni az ő városában. Már holnap indulni akarok, hogy ezt tegyem. Tudni szeretném, hogy mi az istenek, de főként az ő akarata. Neked titkot árulok el, enő. Atyám, a világ ura Tabaal-ban a csillagok közé távozott, hogy velük együtt ragyogjon a sötét égen. Assur és Nergál, azt mondjátok, találkozott. Az áldozat bemutatása után Dúr-Sarukkinba megyünk, hogy atyám lamassu-ját a sírboltba helyezzük, hogy Assur birodalmának új uralkodója lehessen. Te biztos ismerője vagy a jó égi jeleknek. Hallani akarom töletek, hogy az istenek milyen simtut határoztak számomra! De ez ne legyen nyilvános.

– Megértettem akarodat, uram. Úgy számítom, hogy késő este tudathatom veled. A szívében már királyomnak tisztel téged alázasatos szolgád – motyogta a főpap, amikor kihátrált.

Szín-ahhe-eríba hivatali termében maradt. Pihenni akart, amíg a bölcsek tanácsa elhozza az istenek akaratát, de nem tudott. Szeretett volna a hárembe menni. Valami azt sugallta neki, hogy a jelen dolgokhoz Enéh-nek is köze van. Enéh már nehézkes volt és nem tudta volna indulatait lecsillapítani. Eszébe jutott Babszter meséje, de nem hitt abban, hogy ennek saját simtujához köze lehet. Amit ez a magoj mondott, annak csak a birodalom határain túl lehet jelentősége. Az viszont alá van rendelve a birodalom istenei akaratának.

Késő őszt lévén, a fáklyákat korán meggyújtották a bít folyosóin. A hold nem világította be az udvarokat, mert csak hajnaltájt akart égi

útjára lépni. Assur és Nergál bolygója mellett Istár is feltűnt egészen nyugaton, az ég széléhez közel. Éppen csak annyi időre, hogy mutassa magát. Maradt a zeniten a fényes Assur és a vörös Nergál kettőse, hogy uralja az eget. Mielőtt a bölcsek összeültek volna, ezt látniuk kellett. Az éjszaka közepe táján jelentkezett a főpap, hogy beszámoljon a látottakról. Egyedül jött, a herceg így kívánta. Nem akarta, hogy sokat tudjanak a döntéseiről.

– Megengedem, enú, hogy beszélj. Őszintén szólj, hogy jó döntéseket tudjak hozni!

– Nagyuram! Jelentenem kell, hogy a bölcsek többsége szerint Assur kifejezte – bocsáss meg, alig tudom kimondani – itt megállt a beszédben.

– Hallani akarom!

– Az Assurban lakó hatalmas isten kifejezte nemtetszését a világ ura tetteivel szemben. Rosszallja, hogy kevésre becsülte szentélyét és magának állított szent helyet, új városában, ahol a számára elkészített sírboltban nem fog a teste pihenni. Az égen nem láttunk új csillagot megjeleni, pedig te mondtad, nagyuram, hogy biztos hírek jöttek arról, hogy atyád meghalt. Te parancsoltad, hogy igazat beszéljek.

– Én magam is láttam, Istár csillaga csak keveset volt az égen. Mintha nem tanácskozott volna égi társaival.

– Emberi tanácsot adj nekem, hogy mi a legsürgősebb teendőm! Atyámat, aki elveszett, el kell temetnem, mielőtt király leszek. Te bölcs ember vagy és titoktartó. Achikártól nem akarok kérdezni. Hogy rendezzük el dolgainkat? Háborúvesztést sokáig nem lehet titkolni. Minden ellenségünk lázadni fog.

– Atyád tetteit az istenek méltányolták. Assur harcát harcolta az ősi, vagy idegen istenek ellen. Ezek cselt vetettek neki. Őt testestől emelték a csillagok közé, ezért nem találták meg a csatatéren. A csillagnézők minden bizonnyal találnak új csillagot az égen. Munkáját felségedre bízták. A te simtud, hogy folytasd, amit atyád elkezdett. Atyád szobra kerüljön minél előbb a sírboltba. Felséged mutasson be Assur szentélyében áldozatot, majd jelenjen meg királyi jelvényekben a nép előtt a szent városban! Mielőtt a hírnökök a csapatokhoz érnének, legyenek ott felséged hűséges emberei a csapatoknál, hogy a hírt a tartánok örömmel fogadhassák.

– Értelek, enú, és elfogadom a tanácsodat.

Szín-ahhe-eriba szétküldte embereit szigorú parancssal. Akinek nem tetszene az új király örömhíre, az haljon meg! Testőrökkel azonnal indulunk Dúr-Sarukkinba.

Az úton kettősfogatú, díszekkel kirakott, baldachin fedelű harci szekérral utazott. A lovas futár előre sietett, hogy a várost és saját embereit értesítse. Így még előző alkonyatkor össze lehetett állítani a gyászmenetet. A díszes szekerre fektetve utazott Sarukkin szobra, halotti leplekbe borítva. A herceg csak tisztí jelvénnyel ellátott harci szekérral állt a gyász-szekér mögé. Így találkoztak a városi küldöttséggel, Sarukkin városától látótávolságra. A királyi sírbolthoz vonultak. A papok fogadták és a kellő szertartások közben örök nyugalomra helyezték a szobrot. A sír bejáratát betemették. A herceg kíséretével azonnal elhagyta várost. Ninivébe se ment be, egyenesen Kalah felé vették az irányt. Ott hatalmas ünnepséggel hordozták körül Assur szobrát. Az ünnep utáni éjszakát Szín-ahhe-eriba a szentély melletti palotában töltötte, hogy Assur istenének kitett vacsorából étkezzen, és ez királlyá tegye őt. Napkelte után kürtölésre ébredt a város. Kikiáltók hirdették, hogy a négy égtáj királya immár Szín-ahhe-eriba, aki Ninurta fia, aki Nergál fia, simtu-ját Istár ennek megfelelően pártfogolja. A város népe ebből nem sokat értett. A hivatalnokok és a papok viszont levonták a következtetést, hogy a mai naptól kezdve újabb háborúk sora indul. Nergál és Istár együtt harcias társak, Assur szolgálatában.

A „rab-saresi”⁸³ eunuchjai elindultak, hogy az évi kötelező katonai szolgálatra a földműves népséget mozgósítsák. Mindezek mellett a folyamokon hajózó hadtáp-vonal újraindult Babilon irányába. Ebben az irányban, lévén, hogy Babilon trónján Sarukkin testvére ült, nem voltak határőr és ellátmányi bázisok, ezért a tevé és szamaras hadtáp vonatok indultak a sereg nyomán. Sürgősek voltak a hadmozdulatok, mert lehetetlen, hogy a tabaali katasztrófa híre rövid idő alatt el ne jusson Bít-Jaqin mindig lázadásra kész sejkje elé. Marduk-apla-iddina-nak⁸⁴ nevezi magát, ezzel mutatva ki, hogy jogot formál a babiloni trónra. Ezt Szín-ahhe-eriba és tanácsadói biztosra vették. A kémjelentésekből tudták, hogy a Felső-tenger vidékén Hiszkija, urusalim-i⁸⁵ király igyekszik szövetséget szervezni Assur ellen. A rossz hír oda még hamarabb fog eljutni.

---

⁸³ főeunuch

⁸⁴ Bibliában: Merodák baladan

⁸⁵ Jeruzsálem

A háborúkat lehetőleg meg kell előzni, erre lehetőleg legyen elég a kiszir-sari⁸⁶ felvonulása, egybekötve a kötelező adók behajtásával. Maga a király nem ment el a hadjáratra, Ninivében szervezte udvarát. A rab sa-resi feladata elsősorban a fenyegető felvonulás volt, hogy a meghódított népeknek eszébe ne jusson a fejüket felemelni. Babilon környékének megszállásáig egy holdforduló sem telt el. A főeunuch legfőbb hadsegédeivel a királyi rezidencián rendezkedett be, hogy Marduk-apla-idinna trónkövetelő a maga nevében ne ítélkezhesen. A Bít-Jáqin felé portyázó csapatok több tucat, főként találomra összeszedett foglyot hajtottak a város falai mellé, szoros kötelékekben. Ezek ítélete készen volt. Nem számított, hogy volt-e valami vétségük. Mindössze hatan kaptak kegyelmet, hogy az ítélet hírét elvigyék. A többi a város falai mentén felnyársalták úgy, hogy a karó a mellkasukon menjen keresztül, de a szívet ne érje. Akik kegyelmet kaptak, azoknak az orrát vágták le és így engedték őket szabadon. A sereg ezredei századokra és ötvenedekre oszlottak. Így kellő erővel, de egymással állandó összeköttetésben vertek tábornok a kisebb-nagyobb települések határában, elvárva, hogy a lakosság eltartsa őket és eltűrje a garázdaságot, amivel erejüket fitogtatták. A rablást a rab-saresi megtiltotta, hogy láthassák, Assur királya még nem háborúzik, csak igazságot szolgáltat. A hadak elindulásától kétszer fordult a hold, amikor híre jött, hogy Bít-Jaqint elhagyták lakói. Marduk-apla-iddina Elámba menekült. Az összegyűlt asszír hadak kettéváltak. Egyik fele délnek indult, hogy a határ-erődítményeket felszereléssel és elegendő emberi erővel megerősítse. A másik a Purattu mentén visszafelé, de csak a folyam nagy kanyaráig. Ott Tadmor felé vették az irányt. Megerősítették a várost falakkal, a helyőrség létszámát kiegészítették. Néhány arab katonaszökevényt elfogtak és elevenen megnyúztak, majd Damaszkuszban ugyanezt megismételték. A had végigvonult Hamat-on és Haleb-en, majd találkozott Karkamisnél Sarukkin nagykirály vereségtől és járványtól megtépázott seregmaradványával. Tudatosították a várossal, hogy továbbra is Assur védelmét szenvedik, vagyis élvezik. A Tabaalt megjártak a továbbiakban erősítik a helyőrségeket, egyelőre nem térnek haza. Mire tél lett, a hadjárat sikerrel befejeződött. A mezei hadak hazatérhettek. A birodalomban a béke megmaradt. A vazallus királyságok erőszak nélkül beszolgáltaták az adókat a Zagrosz hegyeitől egészen a felső tenger partvidékéig.

---

⁸⁶ királyi sereg

A békében azonban Szín-ahhe-eríba nem hitt, ahogy udvari tanácsa sem. Bít-Jaquin sejkje, Imbappa és Tannanu, elámi turtánu-k, Nergálnászir, a Szutuk sejkje és az arabok királynője asszír ellenes szövetséget kötött. A következő aratás után újra hadba kell vonulni, egy minden eddiginél nagyobb háborúba. Ez Assur, Nergál és Istár akarata. Ehhez Szín-ahhe-eribának a királyságban meg kell erősödnie. A titkos szolgálat jelentése szerint Marduk-apla-iddina káld sejk követséget küldött Hiszkijához. Ez megerősítette az elkövetkező nagy háború bizonyosságát. Az egyesült tadmori és karkamisi hadak parancsot kaptak, hogy Júda felé mozogjanak. Közben növeljék a létszámukat is. Lehetőleg harcok nélkül szállják meg Ammont és Moábot. Onnan majd parancsra tévéllel és lovakkal induljanak Bit-Jáqin városai felé, dúlni és deportálandókat gyűjteni.

Ninive még ebben az évben megerősödött. Falait kijavították, a palotát kormányzati szárnnyal kibővítették. Akik előbb is hívek voltak, Dúr-Sarukkinból Ninivébe költöztek. Sarukkin újvárosa szinte kiürült. Kar-Sarukkin⁸⁷ lett belőle, élére egyelőre Achikárt nevezték ki, aki az előző nagykirály legbizalmasabb embere volt. Most mellőzött lett, mint legfőbb tamkarú, aki csak kereskedelmi dolgokkal foglalkozzon, ha egyáltalán ilyesmivel megbízzák. Semmi jel nem mutatott arra, hogy birodalom védelmét élvező királyok a következő évi adókat ne szándékoznák befizetni. Szín-ahhe-eríba hírszerzése hatékonyan működött. Ninivében már tudták, hogy Egyiptom biztatására a Felső-tenger menti királyok Assur ellenes szövetséget hoztak létre, Urasalimu királya, Hiszkija vezetésével, a fáraó katonai segítségével bízva. Ezek az országok, miután értesültek Sarukkin Tabaali sikertelen hadjáratáról és a megszálló csapatok meggyengüléséről, felemelték a fejüket. Ugyanezt tette Bit-Jaquin háza is, Elám két turtánu-jának és az arabok királynőjének katonai segítségével bízva. Hatalmas sereggel álltak a majdnem csak helyőrségi létszámmra csökkent asszír sereggel szemben, akik keményen védték a fallal kerített városokat. Ninivében számítottak erre. A mezei hadaknak annyi szabadságot hagytak, hogy az árpa betakarítását be tudják fejezni. Ezután újra fel kellett venniük a fegyvereket és táborba szállni. Az Ammonban és Moábban álló sereg parancsot kapott, hogy vonuljon Bit-Jaquin ellen. Az állandó királyi seregek folyamatosan tették a dolgukat. A babiloni területen épült raktár erődök folyamatosan töltődtek a látszólagos béke idején is. A hírszerzők mintegy nyolcvan-

---

⁸⁷ Sarukkin kikötője

ezer fős íjász sereget jelentettek, ami rémisztőnek tűnt. A királyi sereg elindult délnek, egyrészt a folyamok mentén, másrészt a folyamokon. Az ellenséges sereget többezres arab lovasság támogatta. Assurnak nagy létszámú lovas és tevés hada verte fel a port a Purattu menti úton, de nem volt elég gyors a menet. A babiloni asszír sereg tartánjai nem állták a tömeges íjásztámadást. A közelharcot jól állták volna, de erre a lázadók nem nagyon vállalkoztak. Assur nyilaktól fogyatkozó csapatai kelet felé vonultak vissza egészen Kis városáig, ahol a nyílt mezőn csatát vesztek. A maradék had a város falai mögé menekült és rettegve várta az ostromot. A város raktárai ekkora hadat nem volt képes hosszú ideig ellátni.

A nagykirály maga is sietve indult hadai után. Kalah táján járhatott, amikor jelentették, hogy Enéh fiaat szült neki. Ez bizonyára jó jel. Napszállta után az enú a jó jelért hálát adott az égieknek, akik az újhold társaságában a szokásosnál jobban tűntek ragyogni. Ezt mindenki így látta. A hadtestek élére kitzúzték Assur, Nergal és Istár zászlait. A Kisnél asszírokat szorongató egyesült seregek nyomása egyik nap enyhülni kezdett. Az íjászok ugyan tovább lövöldöztek, de az arab lovasság eltűnt. A zsákmányra várakozó tevés osztag nagy hirtelen ugyancsak megfogyatkozott, pedig semmi támadás nem érte. Csak a hírek jutottak el hozzájuk, hogy falvaikat sivatagi rablók támadták meg. Az asszonyokat és a gyerekeket elhajtották. A nagy asszír hadak is megjelentek, akik az elrabolt gyerekeket átvették és elindították észak felé a Purattu menti úton. A sivatagi ammonita, moabita és arab törzsek ígéretet kaptak, hogy szabadon rabolhatnak a káldok földjén az asszír sereg segítségével. Csak az elrabolt asszonyokat és gyerekeket kell átadniuk. Az összegyűlt szövetséges sereg arab lovasságát ugyancsak a háborús fosztogatás motiválta, mikor azonban híre jött, hogy oázisaikat fosztogatják, egyszerűen hazamentek. Ugyanezt tették a többi segédhadak és a nagy létszámú íjász sereg magára maradt, lándzsás gyalogság nélkül. Az asszír királyi sereg megostromolta a már elfoglalt Kuthát, majd a két oldalról közrefogott lázadó sereget Kis mellett tönkre verte. A súlyosan sebesült foglyokat és a halottakat megcsonkították. Fejkből és végtagokból halmokat raktak, hogy a városokból is jól látsszon. Az életben maradt egészséges foglyokat pedig besorozták az asszír seregekbe, és elindították északra, a folyók mentén. Nem voltak többen, mint azok vesztesége. A győztes királyi seregek feldúlták Káldeát. Több mint kétszázezer lakosát északnak indították. Nyolcvannyolc kerített település lett földdel egyenlő. Babilon trónjára pedig Bél-ibni került, aki helybeli

renegát volt, ezért erős asszír testőrséget kapott. A király által vezetett Nergal hadtest volt a legerősebb. Nem indult minden had haza vagy Felső-tenger menti tartományokba. Szín-ahhe-eríba Kassu országba ment, hogy annak királya hódolhasson az egész világ ura előtt. Onnan hazafelé haladva sorban hódoltatta a bel-auli-kat⁸⁸, a törzsek főnökeit és királyait, akik Assur iránti hűségüket újra megvallották és köteles adóikat beszolgáltatták közvetlenül az egész világ uralkodójának. Azokat, akik hadjáratában részt vettek, megdicsérte. Akik nem értek oda a háborúba, azok helyett újakat nevezett ki. Voltak törzsek, akik a nagykirály látogatását nem várták be, hanem akár nehezen járható utakon is a hegysegen túlra húzódtak, ahova egyelőre nem követte őket senki. A Nergál hadtest csak addaru⁸⁹ havának közepe táján ért Ninivébe, hogy ott szétoszolva hazamenjen, a szántást és a vetést elvégezze, a katonák otthon büszkélkedjenek a háborúban szerzett bőséges zsákmánnyal, tegyenek rendet a házuk táján.

Enéh megnyugodva várta urának érkezését, mert ikreinek még nem volt neve. A névadás pedig az apa kizárólagos joga. A király is megelégedve és megnyugodva ért palotájába. Assur újra megmutatta legyőzhetetlenségét.

Szín-ahhe-eríba háremébe lépve először a hadjárat ideje alatt született fiait akarta a térdére venni. Enéh lakrészében ült trónra hasonlító karszékébe.

– Mutassátok a fiaikat! – parancsolta.

Asszonya szólt a szolgálóknak, hogy bontsák meg a pólyákat, hogy atyjuk meztelenül és megtisztítva vehesse őket a térdére.

– Az előbb születettet adjátok a kezembe!

A király térdére bíbor színű gyapjú takarócskát terítettek. A gyermeket anyja fél térdre ereszkedve tette le. A gyermek megijedt az idegen érintéstől és hangosan felsírt.

– Ennek a gyermeknek fogai vannak! – állapította meg.

– Igen, uram, azzal a kettővel született. Ha szopik, fájdalmat okoz nekem, de én ennek örülök. Adj neki nevet!

– Ez a dolog bizonyára jelent valamit. Király gyermeke, azt akarom, hogy felnőve király legyen belőle, valamelyik népem királya. Ádár havában vettem a térdemre. Legyen ennek a hónapnak a királya, amíg

---

⁸⁸ nemzetségfők

⁸⁹ Halak hava (február-március)

felnöve igazi király nevet nem kap. Arda-Mulissu legyen a neve! Assur adjon neked simtut!

– Ámen! – válaszolták a jelen levők egyszerre.

– Lássam a másikat is!

Enéh az előzőhöz hasonlóan őt is a bíbor takaróra helyezte.

– Lássam, van-e neked is fogad! – ujjával a gyermek szájába nyúlt, de nem tapintott fogakat. – Te éppen olyan vagy, mint a többi királyfi ebben a házban. Nőj nagyra, legyél a nagykirály segítője. A te neved Szar-usszur! Istár adjon neked simtut!

– Ámen!

– Vigyázzátok az emírek egészségét és életüket is oltalmazzatok! Saját életetekkel felelték értük!

A gyermekeket visszatették bölcsőikbe, a király pedig a dolgára távozott.

A bölcsek tanácsában minden tilalom ellenére suttogás kezdődött. Egymás között azt suttogták, hogy az új királynak Nergál adja a simtut. A király fülei is meghallották ezt, de semmiféle megtorlás nem következett. A hadjárat miatt Naqiának aggódnia kellett, hiszen, mint Bít-Jaqin sejkjének, Assur ellenségének leánya. Abban bízhatott, hogy a király gyermekeinek anyja, ezért az élete biztosított. Hárembeli hatalma viszont meggyengült. Maga is csodálkozott, hogy a király egyáltalán nem törődött személyével, a fiaival is alig.

ACHIKÁR A BÖLCS KALMÁR

Assur újabb dicsőségét jelentő háborús híreken gondolkodott Achikár. Sarukkin csillagok közé költözése óta szinte kiüresedett városa. Az új király, aki már első, kötelező háborúját is megnyerte, nem akarta atyja városát fővárosként megörökölni. Új várost sem akart felépíteni saját dicsőségére. Egyelőre. Ninivét kezdte rendbe szedni, hogy a világ legnagyobb, legerősebb és legdicsőbb fővárosa legyen. Értette az új uralkodót, és értette Assur működésének szabályait. Ehhez az évi háborúk hozzátartoznak. Renitens adófizető „bít”-ek mindig vannak. Ezeket szigorúan meg kell büntetni. Háborúval. A háború pedig mit sem ér gazdag hadizsákmány nélkül. Az egész világ új uralkodójának kegyelméből most éppen „rab-tamkaru” lett. Kalmár volt ő pelyhedző állú ifjúkora óta. Mindig is ennek megfelelően gondolkodott, bölcsessége is ebben rejlett. Számított rá, hogy utazó feladattal lesz megbízva, amit le kell bonyolítani, lehetőleg még a következő hadjárat előtt. Kezdte megszervezni leendő útját, pedig még nem tudhatta, hogy a messzi „szefon”⁹⁰ felé fog irányulni, vagy keletre, a Nagy-Hegyeiken túlra. Ismerte Szín-ahhe-eriba gondolkodását. Arrafelé kell majd utaznia, amerre egy későbbi hadjárata várható. Vagyis nem pont oda, hanem annak környékére, hogy általa mérje fel a hadjárat kockázatait és a várható hasznot. Lehet küldetése Jáván bítjei felé is. Éppen elég hódoltatni való ország van arra is. Esetleg Tabaal megbüntetését kellene előkészíteni. Tudta, hogy a király nem nagyon bízik meg benne, de azt is tudta, hogy tapasztalatait nem tudja nélkülözni. Az uralkodó már emír korában kimutatta, hogy nem tetszik neki, hogy – bár nem fogolyként került Assurba – nem vette fel az ország hitét. Megmaradt annak, aki volt, júdeainak, akinek csak egy istene van. Elnézték neki. Azt akarták gondolni, hogy az ő ura csak az lehet, egyetlen úr a folyamok között is. Őt atyjainak Achikár hazájában Adonájnak, itt meg Bel-nek hívják. Assur népének meg egészen mindegy volt, hogy kinek a lamassu-ját hordják végig az évi néhány vásárral vagy inkább adólerovással egybekötött ünnepén valamelyik város főútján. A pusztai népek bármelyik bálvány előtt fejet hajtottak, hazamenvén pedig megvoltak saját dzsinnjeikkel. Láttak is őket a forgószelek által felkavart, tovarohanó homokoszlopokban. Ezek királya pedig alighanem Él-Hadad, a viharok ura. Őt

---

⁹⁰ észak

emberi parancsok nélkül is tudták tisztelni. Achikár egyre többet gondolt a saját Istenére, aki őseit kihozta Kám⁹¹ földjéről és hazát adott nekik. Eddig neki is szerencsét adott. Elgondolkodott saját sorsán. Jelenlegi helyzetében már nem bizalmasa az uralkodónak. Sőt, pillanatokon belül nyakára szorulhat a halálos hurok, ha az uralkodó éppen úgy akarja. Kassuk földjéről hozott cseréptáblákat olvasgatott. Csak ő olvasta, mert itt senki nem ismerte ezt a nyelvet. Egy Hijjob⁹² nevű ember történetét írták le benne, akinek egyaránt volt része jóban és rosszban.

– Nem Jóna⁹³ vagy Hosea⁹⁴ írta, de lehet, hogy prófécia, rólam – gondolta, amikor a szolga jelentette, hogy Tobit bebocsátását kéri.

– Mossátok meg a lábát és vezessétek ide! A szolgálók gondoskodjanak ennivalóról!

Achikár visszaidézte gondolataiba azokat a napokat, amikor Jerobeám király karavánjával utazva megismerkedett vele.

– Shalom, Achikár!

– Béke neked is, Tobit! Örülök, hogy ilyen hamar jöttél a hívásomra. Azért hívatlak, hogy segítsék rajtad. Neked jó kilátásaid lehetnek kalmárkodásra.

– Köszönöm a jószándékod. Nem azért jöttem, mert hívtál, hanem azért, mert küldtek. A király embere hívatott, hogy jöjjek hozzád. Mondjam meg neked, hogy karavánt kell szervezned a Nagy-Hegyeken túlra. Az árukat maga a király fogja biztosítani.

– Számítottam erre, azért is üzentem neked. Azt akartam, hogy ebben a karavánban segítőm legyél. Az áru megvan. Arábia és Sába kincsei hadizsákmányként érkeztek ide, Dúr-Sarukkinba. Tudtam, hogy küldetésem lesz, kedvem ellenére is mennem kell. Nemcsak kincseket és datolyát kell vinnünk, hanem foglyokat is. Kérlek, őszintén mondd meg, hogy veled együtt másokat is küldött hozzám segítségül? – Gyanakvással kérdezte. Nagyon jól ismerte Achikár az uralkodót. Biztos volt benne, hogy nagy megtiszteltetésnek fogja feltüntetni a küldetést. Tudta, hogy akár akarata ellenére, legyen füle és szeme az uralkodónak. Ha ezt nem fogják neki megmondani, akkor is biztos,

---

⁹¹ Egyiptom

⁹² Bibliában: Jób könyve

⁹³ Jónás

⁹⁴ Ózeás próféták

hogy a karaván embereinek nagyon sok szeme és füle látni és hallani fog mindent, amire kíváncsi. Achikárnak éppen ezért nem tetszett, hogy Tobit nem az ő hívására jelent meg, mert ez azt jelentené, hogy az, akit bizalmasának kinézett, már beszervezett. Nem volt igaz ez a gondolat. Tobit éppen úgy megfigyelt volt, mint ő maga.

– Hozzád, uram, egyedül küldtek. Bizonyára másokat is fognak. Engem csak a hírhozással bíztak meg. Jobban örültem volna, ha a te hívásodra jöhetek. A hegyeken túlra küldenek minket, ahova szívesen megyek, mert Rhágesben rokonaim vannak, ahogy te magad is tudod, hiszen amikor Afijah karavánjával utaztál, Sára nővérem is veletek jött Ninivéig, majd tovább ment Médiába.

– Tudom mindezt, nem felejtettem el. Azt sem, hogy Júdából való a családom. A Naftaliból elhurcolt hitet tartók a testvéreim. Legyen ez így továbbra is. Szervezzük meg az utazást!

Tobit még Achikár vendége volt, amikor más hivatalos is felkereste a házat. Zsinórral felkötött, szépen göndörített szakálla volt. A király közvetlen megbízottja. Szinte felsőbbbséges hangon közölte az elvégzendő feladatokat.

– Gazdag hadizsákmánnyal kell kereskedned, Achikár uram! Annyi árud lesz, hogy Gorgánig sem fogy el. Ne fogyjon el! – kezdte mondanóját.

– Azt akarod mondani tiszteletre méltó „rab”, hogy el kell mennem Gorgánig-ig, hogy nézelődjek? Bizonyára mások is lesznek a karavánnal, akiknek nézelődniük kell. Nem elég ez az egész világ urának?

– Bölcs ember vagy, Achikár, nem hazudtolod meg a híredet. Tudod mindenkinek a helyét ebben a világban. Ezért aztán a te szemed látása más, mint a többi nézelődőé. A te látásod a szívek mélyéig hat, azt mondják, hogy belát az egek isteneinek világába is. A király akarja ezeket látni. Neked hagyni kell, hogy a többiek lássák a méneseket, a teve- és számárcsordákat, az épülő városfalakat.

– Túlzásba esel a bölcsességgel kapcsolatban. Mindannyian tudjátok, hogy tamkaru-ként kerültem a királyok közelébe, és nem azért, hogy a különféle isteneknek szolgálva nyerjem el a bizalmukat. Mikor családom Kalahba költözött, Istene is vele jött, és ezt nem rosszallotta az akkori és a későbbi király...

– Szín-ahhe-eriba sem kifogásolja ezt, de nagyra becsül téged, és tudja, hogy – bár hűséges vagy a magad Istenéhez – érted más istenek népeinek gondolkodását is.

– Mikor kapom meg az árukat és az állatokat? Nekem nincs elég tevém az útra.

– Napokon belül itt lesz minden. Nemcsak tevéket és szamarakat kapsz, hanem embereket is, terhet hordozni. Egy részük maga is áru lesz, Médiában eladod őket, ha veszik. Ha nem, ahogy fogy a portékád, falunként elhagyod őket. Asszonyok és gyermekek is mennek. Ezek hadizsákmányok. Visszafelé ne jöjjenek veled!

Achikárnak nem kellett többet magyarázni. Értette, mit akar a király és miért. Vegyíteni akarta a méd törzseket mindenféle szedett-vedett népséggel. Ez beletartozik a birodalom építésébe. Szép lassan szűnjenek meg a nemzetek, beszéljenek lehetőleg egy nyelvet, az arámot, és váljanak engedelmes alattvalóivá Assur királyának. Évszázados módszer ez. Izrael is ezért jutott Askenáz földjére. Úgy mondták, haza jöttek.

– Mindent megbeszéltünk, rab-tamkarú, úgy gondolom. A karaván itt gyülekezik. Amit kell még, az emberekkel megüzennem.

– A fontosakat igen. Csak éppen azt felejtette megüzenni az egész világ ura, hogy mit kell beszereznem, ha már kereskednem kell – jegyezte meg kissé epésen Achikár.

– Vasat, kék-követ, rezet, ólmot. Meg azt az újfajta fémeket, ami arannyá teszi a rezet. Ne feledkezz meg a lovakról! Amennyit csak tudsz, hozz lovakat is! A többi rád van bízva. A veled tartó kisebb tamkarúkra legyen gondod. Ők is kereskedjenek a király kedvére és hasznára. Ha messze északra is eljutnak, szerezzenek be vastag marhabőröket, pajzsok és sisakok. Lesznek veled vasverők is, hogy megvizsgálják, milyen vasat szereztek be.

Az eunuch eltávozott. Achikár újra a saját sorsáról kezdett gondolkodni. Megértette, hogy az élete veszélyben forog. Szín-ahhe-eribánál életről, halálról dönteni akár szeszély dolga is lehet. Eddig élhetett nyugodt és biztonságos életét. Aztán változott a király személye és minden bizonytalanná vált. Egy évvel ezelőtt még azt gondolta, hogy vándorló élete nyugalomra váltott. Családja, asszonya és gyermeke van. Igaz, hogy csak egy fia, de van utóda. A Kassuból régen hozott cseréptáblákról elmélkedett az utóbbi időben. Híjjob történetén, amit a házában élő nyelvek mestere fordítgatott arámra és írt le Júda betűivel.

– Akár Híjjob helyében is lehetnék. Ugyanúgy ki vagyok téve mindenféle veszélynek. Egyik napról a másikra elveszíthetek mindent. Házat, vagyont, családot. Viszont Híjjob egy pillanatig sem kételkedett istene gondviselésében. Bár perlekedett istenével, védve saját igaz

voltát, de végig megőrizte hitét istene jóságában. Nem tudta azonban felfogni urának végtelen hatalmát, uralmát lét és nemlét felett. Szinte mondogatta magában a már megismert történetet. Aztán arra gondolt, hogy a tekerésre írt történetét magával viszi. Ennek a Híjjobnak az Istene különleges. Nem kicsinyes, mint a törzsek „bel”-jei, azt kell hinnem, hogy ez az ember az én Uramat hitte és szolgálta. Kell, hogy ebben az írás szerkesztő világban ismert legyen Izrael papjai előtt is – határozta el végül. Aztán szólt a szolgának, hogy hívja ide íróházának vezetőjét és fiát. Kisvártatva megjelentek. A fiú, Elihu kamaszkorban volt. Értelmes és életerős. Tisztelettel állt atyja elé. Az írnok pedig a szőnyegre ült, a viasztáblát térdének támasztotta, és várta, hogy ura diktáljon:

– Fiam, hosszú és bizonytalan végű útra indulok, ezért rendelkezem. Ezt még ne írd a táblára! Ha velem valami történne, családom kegyvesztetté válna a király előtt, vedd anyádat és könnyen mozgatható értékeinket, szép csendben, hűséges szolgálkkal, menj Rhagába, ahova napokon belül én is indulok. Lesz ház, ahol befogadnak.

– Értem, atyám.

– Amit most mondok, azt írad!

– Értem, uram.

– Halálom esetén házam és minden javam, ami nem az uralkodót illet, szálljon egyetlen fiamra, ő viselje gondját a háznak, anyjának és a háznépének. Örökölje becsületes és tisztességes nevemet is! Én, Achikár íratom ezt szolgálammal, égetett táblára, és pecsétemmel hitelesítem.

– Ennyi, uram.

– Ennyi, és legyen készre égetve, mielőtt indulok! Fiam, te maradj!

Az írnok távozott.

– Fiam, nehéz idők várnak ránk. Azért is rendelkeztem írásban, és csak ennyit. Abba a kevésbe nem lehet belekötni a törvények szerint. Van a törvénynél nagyobb akarat, nem is egy. A király a törvény felett áll, azt tesz, amit akar, még az írott törvények ellenére is. Az Úr pedig még a király felett is uralkodhat. Ha veszélyes idők jönnek, első sorban benne bízz, benne higgy, és legyél bölcs, ahogy atyáid is azok voltak, és anyáddal megmenekültök minden bajtól! Lesznek barátaid az én barátaimból.

– Félelmet keltesz bennem, atyám, ezekkel a szavakkal...

– Igen, félelmet, hogy meg ne ijedj, amikor megijedhetnél. Az indokolt félelem tehet bölccsé. Nem mondhatok ki mindent nyíltan, de érts a

kevésből! Az uralkodó használni akar engem, de el is akar távolítani a közeléből, mert olyan isten lelke van rajta, ami nem az én istenemé. Ő is fél, de okos, ravasz, emiatt kiszámíthatatlan. Hogy háborúk lesznek, az nem kétséges. Eddig is voltak. Olyan népek ellen, akikből már sokan itt élnek Assurban, de még nem lettek igazi asszírok. Ilyen vagyok én is. Ez a birodalom még nem egységes. Én most a király egységesítő akaratának vagyok eszköze. Foglyokat hurcolok magammal, hogy széjjelszórjam őket Médiában, hogy ott olyan népek legyenek, akik nem értik egymás beszédét, csak ha a birodalom nyelvét használják. Ezért, ha nem ad az Úr elég bölcsességet ehhez a munkához, engem mindenki gyűlölni fog, esetleg meg is ölnék. Gyűlölnék majd az elhurcolt rabok, meg azok, akik közé szétszórom őket. Nem sok idő, és minden nyelv és nép gyűlölni fogja a másikat. Gondolkodj ezeken, fiam, olvasgasd Híjjob történetét. A nevedet is abból a történetből vettem.

– Nem sokat értettem meg szavaidból, atyám, de megadtad az utat, hogy megértsem. Igyekezni fogok.

– Még egyet, fiam. Ha nem lennék, anyád júdabelit vegyen neked asszonyul. Ha nem talál, akkor az Úrhoz hűséges naftalita családból, mint amilyen Tobit!

– Ez utóbbit megértettem és eszerint teszünk.

– Most elmehetsz. Anyáddal beszélj meg mindazt, amit mondtam, de mással ne! Én is fogok vele beszélni.

Másnap került sor a karaván szemléjére. Achikár meglepődött azon, hogy mekkora tömegnek lesz vezére, vagy inkább felelőse. Sok volt a kúpos bőrsisakos, bőrvértes katonaság a tábor körül, akikről a király emberei azt mondták, hogy mind mennek az útra. Egy tucat lovas is volt közöttük. Deportált rabok, férfiak, nők és kamaszodó gyermekek, fiúk, lányok vegyesen, lehettek legalább ezren.

– Ezek érdekes emberek – jegyezte meg epésen. – Már szinte felnőttek, amikor megszületnek. – Tudta ugyanis, hogy ennek a látszatnak mi az oka.

– A kisdedeket mind megölték, mert csak baj lenne velük – adta meg a magyarázatot a tiszt.

Ha nem lett volna háborús tapasztalata asszírokkal Achikárnak, akkor is tudta volna, hogy mi a szokás. Híjjobot és gyermekeit is sújtotta a rabló háború kegyetlensége. Ez szinte természeti csapás ebben a birodalomban.

– Én meg ebben az embertelenségben a gonosz szolgája vagyok – gondolkodott el – aztán megszemlélte a tevéket, szamarakat és öszvéreket. Ez volt a karaván kisebb része.

– Uram, te szekérrel utazhatsz – mondta vigasztalóan a tiszt, amire nem volt válasz.

– Mindegy mit mondok, itt a dolgok menni fognak a maguk törvénye szerint. Nem én vagyok itt igazából a karaván gazda – gondolkodott el.

– A hozzánk csatlakozó kalmárok holnap hajnalban lesznek itt. Ahogy besorolnak, azonnal indulunk – közölte a tiszt. Achikár uram, nemcsak rab-tamkarú vagy ezen az úton, hanem királyi megbízott is. Belátásod szerint ítélezhetsz a törvényszegőkön. Ez kötelességed.

Tobit még aznap délután beállított Achikár házába. A maga tucatnyi szamarát szolgáljával a karavánhoz küldte.

Négy pár öszvért gondoztak Achikár lovászhai. Kettő mindig szolgálatban állt az erős, nagytestű állatok közül. Váltva húzták a kétkerekű utazószekeret. A lehető legnagyobb kényelmet biztosította. Semmiképpen nem imbolygott annyira, mint egy tevenyereg. Assur Média, esetleg Parsu felől szerzett be lovakat. Szinte csak kancákat kapott, kisebb számban herélteket, de amelyek temperamentumos csődöröknek tunk, azok is terméketlennek bizonyultak. Assur nem foglalkozott lótenyésztéssel. Örültek, ha a jó erőben levő kancákat számár csődörök hágták meg, így akár lovaglásra is alkalmas, erős és szívós öszvéreik lettek. Éppen olyan jók, mint a lovak. Harci ménnek viszont nem voltak alkalmasak. Óvatosságuk miatt nem voltak hajlandók az öldöklésbe beleszágulni a harci szekerekkel. Csak a csatáéig mehetek rajtuk, onnan gyalog kellett a harcba menniük a katonáknak.

– Okosak ezek a keleti népek – gondolta a zötyögések alatt –, minék is bajlódnának lótenyésztéssel akár az asszírok, akár a többi nép a folyók között vagy a homokpusztákon? Nincs ott elég takarmány vagy legelő. A ló finnyás állat, az öszvér igénytelen, mint a számár. – Szundikált is magában, mert erre kora is kényszerítette. Több mint egy hét telt el indulásuk után, amikor a szorosokon és kisebb hágókon átkelve fákkal ritkán díszített, de fűfélékben annál dúsabb pusztákra érték. Itt már a távolból gyakrabban hallatszott vadszamar csordák ordítóása, sakál- és oroszánordítás. Emberekkel gyakran találkozhattak volna, de inkább csak a nyomaikat látták a szállásaiknak. Az ideiglenesen ott lakók, mire a karaván odaért volna, keletebbre húzódtak. Akik mégis ott maradtak valami okból, azt mondták, hogy újabb legelőkre

kellett hajtani az állatokat. A nyomokból az látszott, hogy sok állat megy előttük, főként marhák és lovak. A juhoknak még jók voltak a legelők. Innen aztán a karaván beszerezhetette a friss húst magának. Megvéve, vagy inkább adóként elkobozva. Elhaladtak sövénnyel, esetleg sárral vakolt font falú települések mellett is. Ezekkel kereskedhettek volna, ha azoknak árufeleslegük lett volna. A köteles adón felüli gabonafélék begyűjtése után alig maradt egyéb, mint az ott lakó asszony-népség siránkozása az éhhalált emlegetve. Achikár tapasztalt volt és nagyon jól tudta az igazságot. Média népe kitanulta az asszírokat. Nem rejtett el előlük mindent. Csak annyit hagytak szem előtt, amit mindenképpen oda kellett volna adni. A kereskedés nem volt könnyű, mert ezeknek a népeknek mindenük volt, amire szükségük lehetett. Assurnak nagyobb szüksége volt az ő javaikra, mint fordítva. Tobit ebben ügyesebb volt a többi tamkarunál. Az ittenieknek aranyuk és ezüstjük volt. Tobitnak meg mindenféle csecsebecséje. Ezeket Egyiptom határvidékéről, Jáván városaiból és az arabok földjéről hozták a sarcoló katonák. Olcsón lehetett a hadjáratok után megszerezni. Ha az asszonyoknak vagy gyerekeknek ezek megtetszettek, nem mérlegelték, hogy mekkora darab aranyat vagy ezüstöt adnak érte. Tobit viszont a cserénél gondosan mért, hogy az arany és ezüst darabok, vagy drágakövek sokkal nagyobbak legyenek, mint az, amit adott. Így aztán a szamarak terhe egyre csak nőtt, ahogy haladtak. Néhány napon belül újabb szamarat kellett vásárolnia, a gazdagodás miatt.

Achikár minden szállás vagy falu elöljáróját magához rendelte és gondosan kikérdezte:

– Dadger⁹⁵, hány asszony van a faludban, mennyi a gyermekek száma? Vannak-e gabonaföldjeitek? Merre járnak a férjeitek a jószágokkal? Jók-e a lovaitek?

– Tudsz te mindent rólunk, uram – válaszolták legtöbben –, te a nagykirály embere vagy, kérdezned se kell, hogy feljegyezd.

Achikár járt errefelé az évek során, látta, Média földjén a gabonátáblák nem az utakhoz vannak közel, hanem inkább arrafelé, amerre a ménések vagy a marháik legelésztek. Akik az állatokat őrizték, őrizhették a vadszamaraktól és a kulánoktól⁹⁶ szántóikat is. Figyelt akkor is mindenre, amikor a falulakók megajándékozták. Díszes kötőféket kapott öszvéreire, vagy övet magának. Ezeken látta, hogy csak néhány

---

⁹⁵ bíró (kurd szó)

⁹⁶ szelídíthetetlen vadló, mára kihalt

van-e tulajdonukban, vagy sok, amit nem adnak el. Neki való dísznek készültek, vagy valós használati tárgyak. Ebből aztán levonta a következtetéseket, hogy a nép fegyveres ereje mekkora. Ennek felmérésére azonban a suhanc fiúk egészségéből és számából következtetett inkább. Többször elrendelte, hogy a nagykirály tiszteletére rendezzenek íjász versenyeket és harci játékokat. Minél többet megmutattak a suhancok magukból, annál jobban megdicsérte őket. A győzteseket megjutalmazta. A vének a fejüket csóválták, hogy mire való ez a dolog? Álságos Assurnak ez a fajta barátkozása, mert utána parancsok fognak jönni katonaaállításra vagy robotmunkára Asszíria számára.

– Látom a szemeden dadger, hogy gyanakodsz. Nem véletlen van ez így. Engem, Achikárt a ti országaitokban ismernek. Én soha nem hoztam háborúságot rátok. Tényleg nem akarok sem katonát, sem pedig leányszolgálokat szedni. Eunuchokat meg végképp. Én elsősorban kalmár vagyok és úgy is gondolkodom. Kihirdetem a legényeiteknek, hogy aki akar, fizetésért dzsigit⁹⁷ lehet a kíséretemben, de láthatod, hogy nem vagyok rátok szorulva. Ezt akár most is megtehetik, vagy akkor, amikor visszafelé jövök.

– Legyen úgy, ahogy mondod, uram. Ha akar valaki csatlakozni hozzád, én nem akadályozom, mert a nagykirály alattvalója vagyok – készségeskedett a bíró. – Megmondanád nekem, hogy mi az úticéld, hogy esetleg segítségedre tudjunk lenni?

Achikár tudta, mire való ez az érdeklődés. Ő maga is kém volt ezen a földön, nem volt kétsége afelől, hogy itt tartózkodásának minden mozzanatáról értesülni fog napokon belül a törzs sahja, akár a saknú is. Folytatta ezért a barátságos kalmár szerepét.

– Tudhatod, hogy Rhaga felé megyünk, de látni akarjuk a Kozla tengert is, ezért egészen Gorgánig akarunk menni. Ezek a kis tamkaruk útközben adhatnak-vehetnek mindent, amit akarnak. Én viszont a nagykirály kalmárja vagyok. Ott elérem a selyemutat. A messzi keleti országok kalmárjaival akarok kereskedni, drága kelméket beszerezni.

– És jó minőségű szaka⁹⁸ nyílhegyeket nem akarsz venni? A Gorgáni vásárokon azt is árulnak néha.

– Ha adnak, akkor veszek, de nem kötelesek nekem eladni. A nagykirály nekem nem mondta, hogy háborúra készülne.

---

⁹⁷ harcos (türk szó)

⁹⁸ szkíta

– Lehet, hogy ezer darabot be tudnék szerezni neked, uram. Csak néhány bála szárított datolyát, vagy préselt fügét kérnék érte.

– Miért cipelném magammal ezeket a dolgokat oda és vissza? Amit kérsz, előre megkapod. Amit kapok, azt visszafelé menet adod ide nekem. Írjuk ezt bőrre vagy cserépre, ahogy akarod. Van hengerem, hogy lepecsételjük. Az üzletet megkötöttük. A többi a szolgálaim dolga.

Még mielőtt tovább indult volna a karaván, négy lovas harcos érkezett. A karaván őrsége harcállást vett fel, de nem volt rá szükség. A harcosok jelenteni jöttek Achikárhoz.

– Ayoglan a nevem, uram. A házam bél-álíja-ként a saknút szolgálom és őrzöm a földjét. Jelentették, hogy szaka harcosok fosztogatják szállásainkat a Sós-tó⁹⁹ környékén. Figyelmeztetlek, uram, az óvatosságra utadon.

– Megértettem, és sikert kívánok nektek a harcban. Mondom neked, bár tisztában vagy vele, hogy legfőbb urad a nagykirály. Ne csak öl-jetek! Ha lehet, hanem foglyot is hozzatok, ha tudtok! Vigyél magaddal néhányat az őrségemből segítségül!

– Nincs velem itt minden emberem, Achikár nagyuram. Többségük már teszi a dolgát.

– Nem baj, akkor is vigyél legalább két legényt! – ezt szinte parancs-ként mondta Achikár, – de kérlek, legyetek tudatában, hogy a karavánt, ha támadás érné bárkik részéről, azt a nagykirály rossz néven venné. Menj, Ayoglan úr és tedd a dolgod! Ha soká térnétek vissza, mi már Rhaga felé elvonulunk. Gyertek utánunk és jelentsetek!

Ayoglan értette azt is, amit Achikár a szavak mögött közölt. Mindketten tudták, hogy ez a föld nem barátságos Assur királyával. Ha tehetnék, a karavánt kirabolnák, legyilkolnák embereit, de akkor megjelenne az íjász gyalogság, esetleg Média néhány törzse a hétből, és megtorolná a bátorságot, amit a szívük mélyén maguk elkövetnének. Maga mellé vett két lovaszt az őrségből a sajátjaihoz és elindultak északnak, a tavak felé. Négy-öt nyíllövésnyire kisebb erdőfolyhoz értek. Ayoglant itt húsz embere várta, kisebb ménessel. Minden emberének vezetője lova volt innen kezdve, a két asszír mindig hátul poroszkált. Éjszakánként gubba¹⁰⁰ szállások mellett sátorozgattak. Ayoglan figyelmesen hallgatta a helybelieket, akiket az idegenek nem támadtak meg,

---

⁹⁹ Urmia tó

¹⁰⁰ jurtához hasonló épület

de látatlanok sem maradtak. A környékbeli pásztorok minden lépésüket nyomon követték. Harmadik nap délelőttjén, szinte hanyatt fekve a lovon, vágatató legény érkezett és jelentett:

– Uram, dzsigitjeid üzenik, hogy a rablókat bekerítették, de azok még nem tudnak róla. A nagy sós víznek szorították őket. Nincsenek két tucatsnál többen.

– Te még nem vagy dzsigit, ahogy látom. Fegyvered nincs és szőrén üled lovat. Egyél valamit, aztán menj vissza! Mindenkinek parancsolom, hogy a hurok szűküljön. Ne támadják őket, ha nem feltétlenül szükséges. Csak messziről lássanak titeket, a víz felé menekülhessenek! Vastag és nehéz pajzsok legyenek veletek a nyilak ellen, és elég pányva! Én középen leszek. Minél többet akarok élve, érted?

– Értem, uram, vágatok – és már ugrott is lova hátára, hogy a parancsot vigye.

Lóra ültek és csatárláncban kezdtek ügetni egyenesen a tó felé. Közeledve az ide-oda mozgó lovasok is feltűntek előttük. A mozgásukból látszott, hogy tudnak az üldözőkről. Tudják, hogy csapdába kerültek, mert ugyan csak kevés lovast láttak egyszerre, de tudták, hogy sokan jönnek ellenük.

– Nyíllövésnyire megközelíteni őket, óvatosan, ahogy kell! Pajzsokat és lándzsákat előszedni!

Mindenki tudta a dolgát. A nyíllövésnyi távot elérve lóról szálltak, állataikat hosszú kötéllel fákhöz kötötték és őrizetre bízta. Többen fapajzsokat emeltek maguk elé, védve az utánuk jövő lándzsás harcosokat az őket fogadó nyilak ellen. Ahogy közeledtek, az üldözöttek elindultak tőlük balra egy kis ligeterdő felé, de onnan rájuk nyilaztak. Egészen a víz partjáig vonultak vissza lovaikon. Talán arra számítottak, hogy halászokat vagy csónakos embereket találnak, akikkel a víz felé menekülhetnek, lovaikat és málháikat elhagyva. A menekülők nyilai hamar elfogytak. Ekkor kardjaikat és rövid lándzsáikat szedték elő. Ayoglan emberei elvágattak mellettük, elkerülve a fegyvereket és a megmaradt nyilakat. Aztán újabb lovasok jöttek, és pányvát vetettek rájuk. Mikor a pányva megfeszült a lovast lerántotta a lóról. Az ügyesen leeső pányvavető gyakorlott volt, jó erősen tudta tartani a kötél végét. Újabb és újabb lovasok közelítették meg a csoportot. Akik nem gablyodtak a kötelekbe, azokat kegyetlenül lenyilazták vagy levágták. Egy tucatnyian életben maradtak. Ezeket megkötözték. A foglyok nem igazán néztek gyűlölettel vagy haraggal az őket legyőzőkre. A rabló vagy

hírszerző csete¹⁰¹ magával hordja saját halálveszélyét, ezt minden dzsigit tudja. A halált könnyebben elviseli, mint a félelem kimutatásának szégyenét. Ayoglan emberei nem méltatták szóra a foglyokat. Ezt parancsban kapták. A foglyokat szorosan megkötözve a fiatalabb harcokos őrizetére hagyták, míg újabb parancsosztásra gyűltek.

– A zsákmányolt lovakat vezetékre kössétek! Az elesetteket a vadakra hagyjátok! A foglyok kérdéseire ne válaszoljatok! Körülöttük legyenek némák, de halljatok mindent, amit ők beszélnek! Olyanok kíséjék őket, akik nyelveket értenek. Mindent tudni akarok, amit mondanak – kapták meg a parancsot.

Ayoglan nem akarta, hogy tudják, ki ejtette őket foglyul. Előfordulhat, hogy valamelyiknek sikerül megszökni. Jobb, ha nem tudják, kiken kell vérbosszút állni. Előbb-utóbb úgyis megtudják, de utána már nem sok esélye van, hogy életben maradjanak.

– Menjenek néhányan a nagy karavánhoz, mondják meg Achikár nagyúrnak, hogy foglyokat ejtettünk, aztán jöjjenek vissza megmondani nekem, hogy hol fogunk velük találkozni!

Ayoglanak oka volt némi titkolózásra. Ki akarta mutatni az asszíroknak legalább törzse hűségét, amiről Achikár is tudta, hogy bizonyára nem egészen őszinte. Azt akarta, hogy a foglyok felett a nagykirály embere mondjon ítéletet, mert az ítéletben is lehet politikai szándék, de az sem biztos, ahogy a rabláson kapott idegenek. Itt Médiában semmi sem biztos egészen. Néhány nap múlva érték el újra a karavánt. Addigra megtudta, hogy a foglyok a gomeriták nyelvén beszéltek. Azt is, hogy Urartu felé, sőt azon túl portyáztak.

A foglyokat maga Achikár fogta vallatóra. Bár maga is több nyelven beszélt, maga köré gyűjtötte a nyelvmestereket. Arámul kezdett hozzájuk szólani.

– Kinek a parancsára törtetek rá a nagykirály védelme alatt élő népre, hogy fosztogassátok?

Válasz nem érkezett a kérdésre, ezért a nyelvek mesterei minden errefelé beszélt nyelven megismételték a kérdést. Gomer nyelvén értettek a foglyok. Egymásra néztek, de egyikük se felelt.

– Ki a parancsolótok?

Erre is csak összenéztek, de nem válaszoltak, mindaddig, ameddig az asszír katonák közül az egyik nem kezdte őket lándzsanyéllel verni.

---

¹⁰¹ portyázó csapat (türk szó)

Akkor összevissza kezdtek egymással beszélni, amiből Achikár következtette, hogy a vezetőjük alighanem az elesettek között lehet. Ezért rámutatott egyikre, akit legidősebbnek nézett és saját nyelvén parancsolta:

– Te fogsz beszélni. Ha igazat szólsz a többiek nevében, esetleg életben hagylak titeket. Mondd meg, nemzetséged kánja¹⁰² parancsolt, hogy betörjetek, vagy csak a saját vállalkozását próbáltátok végrehajtani?

– Én dzsigit vagyok, uram. Nekem azt parancsolták, hogy jöjjek. Az aga¹⁰³, aki a csetét vezette, meghalt. Csak annyit tudok, amennyit mondtam.

– Azt viszont tudod, hogy honnan jöttetek?

– Most a messzi északi hegyek között él a népem, uram. Onnan jöttünk az Örtüzek Földjén¹⁰⁴ keresztül. A parancsuk az volt, hogy ne raboljunk többet, mint amennyire szükségünk van. Csak lássunk. Látod, embereid aligha gazdagodnak meg abból, amit elvettek tőlünk.

– Látom. Láttál te is, és még többet fogsz látni, mert elhiszem, amit mondtál. Ayoglan ennek a földnek az ura, átadlak neki, hogy ítélkezzen felettetek – zárta le a kihallgatást Achikár és megparancsolta az írkoknak, hogy jegyezzék le a hallottakat és a történeteket.

Ayoglan udvarias volt és bölcs. Az ítélkezés jogát udvariasan elhárította, hogy ezzel kifejezze Assur felsőbbbségét. Azzal, hogy Achikár azt mondta, hogy még többet is fogsz látni, megértette, hogy a kikérdezett dzsigit haza fog menni, de csak egyedül, és hírt visz az ítéletről. Nem akarta, hogy ezzel saját törzse ellen kényszerítse ki a gomerek vérbosszúját.

– Kicsi vagyok én a te jelenlétedben, uram, hogy bárki fölött ítélkezzem. Úgy gondolom, hogy helyesebb, ha az ítéletet a királynak adom, vagy annak, aki a nevében jött.

Achikár békés természetű ember volt. Tudta, hogy Assur ítélete kegyetlen, nem akarta, hogy vér tapadjon a kezéhez, ha nem feltétlen szükséges. Abból, amit hallott, megtudta, hogy a gomer nép Assur birodalma határaihoz érkezett és ebből előbb-utóbb nagy háború lesz, ezért talán jobb lett volna, ha most nem a király nevében hozott ítélet

---

¹⁰² több értelmű türk szó: kan, vér, vezér

¹⁰³ tiszt

¹⁰⁴ Azerbajdzsán

szerint kellene meghalni a foglyoknak, de Ayoglan udvariasságát nem lehetett elhárítani. Így aztán meghozta az ítéletet.

– Hallja a körülálló nép és ti, akiket rabláson fogtunk! Akiket a csete során elfogtak vitéz harcosaink, halált érdemeltek. Te, aki beszéltél velem, élve maradsz, de megcsönkíttalak. Orrod és füled veszítsd el és térj haza. A buszaiok bégje pajcát adat neked, amit felmutatsz, ha bántani akarnak, hogy népedhez visszatérhess és elmondhasd mindazt, amit láttál. Mielőtt még útnak indulnál, végignézed társaid halálát, őket itt helyben fogják elevenen megnyúzni és testüket karókra tűzni, mivel itt városfal nincs, amire kiszögezni lehetne. Ez Assur ítélete, hogy béke legyen a földjén.

Achikár elvonult a sátorába. Tobitot parancsolta magához és adott utasítást, miközben a kínhalált szenvedők üvöltése töltötte be a karaván táborn.

– Tobit, vedd magadhoz a zsákmányt! Úgy értékesítsd, hogy ötöde az uralkodót illeti! Fele Ayoglan embereit és azokat, akik a kivégzés végrehajtják. Ami megmarad, azt elkótyavetyéled és az árát megosztod velem. Gondoskodsz róla, hogy az írnokok jegyezzék! A te részed munkadíj, ahogy az enyém is. A fegyvereket a turtanu vizsgálja át! Amit jónak lát, megtarthatja.

Az elkobzott fegyvereket a turtanu alaposan megvizsgálta. Semmi különöset nem látott rajtuk azon kívül, hogy jó minőségű vasból készültek. Élük nem csorbult ki, ha az asszír fegyverekkel összeütötte.

– Embert ölni a mieinkkel is lehet – gondolta magában a tiszt –, ha van belőle elég.

A különlegességet az egyik íjban találta meg. Nem egy kifaragott, rugalmas faágból készítették, hanem láthatóan kétfajta fából hasított, összecsiszolt és összeragasztott rétegből készült. Négyszögletes volt a keresztmetszete. Amikor az ideget leakasztotta a kampóról, az íj gerince nemhogy kiegyenesedett volna, hanem kissé az ellenkező irányba hajlott. Visszaakasztotta az ideget a helyére. Ez nem volt annyira egyszerű, mint a saját íjával. A gerinc egyik végét be kellett rögzíteni egy kisebb gödörbe, a közepe táján pedig térddel megfeszíteni. Tudta eddig is, hogy az északi népeknek vannak messzebb hordó íjai, de eddig még ilyen nem volt a kezében. A határokon be-betörő rablóktól ilyeneket nem lehetett zsákmányolni, mert minden alkalommal elégették. Engedélyt kért Achikártól, hogy a kivégzések előtt külön vallathassa a foglyokat. Ezt meg is kapta, de az íj elkészítésének módjáról nem tudott érdemlegest megtudni. A kínzás ellenére állították, hogy ezt keletebbre

lakó népek készítik, de ők sem adják el. Ez a darab is zsákmányból került ki. Ayoglan ott volt a mustránál és megvizsgálta az íjat. Nem mondott véleményt, de az arcán látszott, hogy a turtánunál többet tud a fegyverekről.

– Ayoglan uram, te maradj! Kérdezni akarok tőled a saknúról. Ti mind menjetek ki a sátorból!

A kérdezett némi zavart mutatott az arcán. Achikár figyelmét nem kerülte el. Miután kettőjükön kívül senki nem maradt a sátorban, folytatta beszélgetését.

– Ne aggodalmaskodj, semmi titkot nem akarok tőled megtudni uratokról. Mindössze annyit, hogy amíg Manában járunk-kelünk, akar-e velem találkozni valahol, mert én igen. Amikor Rhagába érünk, ott lesz?

– Ezt nem tudhatom, nagyuram. Többnyire a törzseket látogatja és ügyes bajos dolgokban ítélkezik.

– Akkor arra kérlek, hogy menj oda, ahol van, tájékozódj szándékaról! Mondj el neki mindent, amit veled beszéltem. Örülnék, ha ő maga is akarná ezt a találkozást és adj hírt nekem erről, természetesen az ő akaratából!

– Mindezt megbeszélhettük volna embereim jelenlétében is, uram.

– Ha nem akarsz nekem semmit mondani, ami nem tartozik rájuk, akkor valóban nem kellett volna kimenniük.

– Nem akarok semmit.

– Tetszik nekem uradhoz való hűséged. Szeretem a hűséges embereket. Azok megbízhatók. Ha nincs itt egyéb dolgotok, akkor menjetek békével!

Ayoglan azon az úton indult el, amerről az asszír nagy karaván érkezett. Emberei nem kérdezték, hogy miért, hiszen arra semmi dolguk nem volt. Nekik nem volt feladatuk, hogy bel-ali-jukat döntései felől kérdezzék. Sok csetét megfutottak vele, egészen Jáván földjéig. Bár nem volt még tiszteletre méltó öregsége, tehetsége és tapasztalata alapján már kiérdemelte emberei előtt a tiszteletet. A visszautat hamar elhagyták és letértek arra az útra, amely Ekbatana felé lehet eljutni. Minél előbb találkozni akart a saknú-val, és egyébként, ott akart lenni a gyűlésen, ahol mind a hét törzs pajzsra fogja emelni Uvakshatrát, de ez nem tartozik Assúrra. Ebben azonban némileg tévedett. Még tartott a törzsek gyűlése, amikor Ekbatanába ért, és embereivel részt vett az

egyesülés örömnepében. Ezt követően a saknú azonnal fogadta. Táltosa is ott volt és még néhány főember.

– Hallgatom a jelentésedet, Ayoglan. Mondd el, mit láttál a Sós-tó vidékén, a saját földeden!

– Házam nevében köszöntelek, saknú! Népem örömnepén is részt vettem. Mindezeket a te bölcsességednek köszönhetjük...

– Térj a lényegre, fiam! Más futárok jelentették, hogy Média földjén Assur Nagy-karavánja halad. Beszélj erről!

– Figyelemmel kísértük a karaván mozgását. Achikár a karaván legfőbb vezetője. Nagy felvonulás ez. Vagy kétszáz fegyveres van az őrsgben. Ahogy láttam, Achikár a tőle megszokott bölcsességgel teszi a dolgát, semmi erőszak nem történt részükről. Csak kereskednek és mindenért fizetnek. Rhaga felé tartanak. Ahogy mondta, Gorgánig akarnak eljutni, hogy a keleti népekkel kössenek kereskedelmi megállapodásokat.

– A gomerek csetéjéről beszélj!

– Nem sokan voltak és nem sokat fosztogattak. A föld népét láthatóan nem akarták sanyargatni. Ezek inkább látni jöttek. Ha a karaván nem szerez róluk tudomást, inkább csak nyelveket fogtam volna, hogy beszéljenek. Messziről, északról jöttek, az Örtüzek Földje felől. Ahogy hallottam, még attól is északabbról érkeztek, a Kék-Hegyeken¹⁰⁵ túlról. Gondolom, azt akarták, hogy elfogjuk őket, de ez így nem sikerült. Achikárnak tudtára került, hogy csete van a határon belül, ezért úgy gondoltam, hogy az ügyben bíraskodjon Assur. Achikár kénytelen volt megtenni. Egy dzsigitet megcsonkíttatott, azt az egyet a magam pajcájával láttam el, ő meg haza küldte. A többit Assur törvénye szerint eleven megnyúzatta és karóra tűzette őket. Mindezt látta a megcsonkított is. A vérbosszú így nem terheli sem Manát¹⁰⁶, sem egész Média-t.

– Bölcsen jártál el, Ayoglan. Jó fejedelme vagy háznak és jó vezére dzsigiteidnek. Azt hiszem, nagy feladatok várnak még rád. Vissza kell menned Achikárhoz, minél előbb, és megmondani neki, hogy itt, Ekbatanában szeretném fogadni.

A tanácsadók nem nagyon értették ezt a döntést, csak a táltos bólogatott helyeslően. Ayoglan is csodálkozott, minthogy idejövet igyekezett a gyülekezés helyét titkolni.

---

¹⁰⁵ kaukázusi hegyek

¹⁰⁶ Média északi része, abban az időben Asszíria fennhatósága alatt

– Látom rajtatok, hogy nem értitek a dolgot. Torgullal egyetértésben döntöttem így. Nem szabad lebecsülni sem a nagykirályt, sem pedig Achikárt. Achikár a békesség embere. Szín-ahhe-eriba viszont nem, és ravasz. Kizárt dolog, hogy ne tudna a városépítésről. Menj, Ayoglan, hívd meg Achikárt új városunkba! Itt akarom fogadni és jóindulatomról meggyőzni Assurt!

A nagy karaván csak éppen kezdte felszedni a sátorfáit, mikor Ayoglan és kísérete újra feltűnt. Sikeres üzleteket kötöttek a környékbeliekkel. Látszólag ezért nem volt sürgős tovább menniük. Achikár szinte biztos volt abban, hogy újra találkoznak. Uvakshatra békés és bölcs ember, nem akar semmiféle békétlenséget. A húga Szín-ahhe-eriba uralma alatt van, egyesülő népének is ez az érdeke. Elfogadta tehát a meghívást. A karaván ügyeit Tobitra bízta, csak testőrséget vitt magával, utazó szekereére ült, hogy találkozzon a saknú-val. Kérte Ayoglant, hogy legyen kísérője, ha nem is egész csapatával, legalább egy tucat emberével. Ayoglan nem nagy lelkesedéssel mondott igent. Mielőtt újra Ekbatanába indultak volna, legényére bízta a hazaúton és otthon elintézendő dolgokat.

A visszaút lassabb volt, mint idefelé, mert Achikár nem ült lóra. Nem illett volna sem méltóságához, sem tisztes korára tekintettel. Az utazó kocsit öszvérek húzták. Bár csak éjjel pihentek, így is négy nap alatt érték el az új várost, ami ebben az állapotban még csak inkább a fellegvárat jelentette, de nagynak, impozánsnak és nagyon erősnek tűnt. Céljában hasonlónak Kalahhoz, Ninivéhez, vagy akár Babilonhoz.

– Építsünk várost, hogy nevet szerezzünk magunknak! Készítsünk téglákat hozzá és ragasszuk meg őket szurokkal! – jutott eszébe a Babilon alapításáról írott monda. Meg az is, hogyan tudná úgy jelenteni ezt Szín-ahhe-eribának, hogy azonnal ne akarjon háborút indítani. Abban biztos volt, hogy látogatásáról nem ő lesz az, aki erről az útról először fog jelenteni. A nagykirály nagyon ért a hírszerzéshez. A fejével játszik mindenki, akinek a jelentése nem vág egybe a többiekével.

A városból észrevették az érkező csapatot. Látták, hogy Assur és Buszai zászlóit követik. Jelentették Uvakshatrának. Megparancsolta, hogy a díszbe öltözött testőrség világoskék alapon sólyom képet mutató zászlót tartson. A fellegvár északi kapuján vonultak be. Elöl Uvakshatra díszkülönítménye, utána Achikár testőrsége az utazó kocsival, végül Ayoglan, embereivel. A fegyveresek mind lóháton. Miután lóról szálltak, felsorakoztak a lakópalotához vezető út két oldalán, lesegítették Achikárt járművéről. Hordszéket nem adtak neki, ezért saját lábán in-

dult vendéglátója felé, hogy félúton találkozassanak. Így illett. Achikár csak képviselte a nagykirályt, vendéglátója pedig nem akart hivalkodni azzal, hogy ő egy új nép királya lenne.

– Légy üdvözölve, Assur követe! – fogadta a vendéget.

– Köszönöm a meghívásodat, saknú. De csak tamkarú vagyok a nagykirály megbízásából.

– Én azért követként foglak tisztelni, mert benned tisztelem most egész Assurt. Királyának szomszédja, sőt rokona vagyok húgom által, gyermekei pedig az én kisebb testvéreim, ha lehet ilyen az uralkodó gyermeke. Karavánod kedves előttem, és remélem, sikeresen kereskedtek Média földjén.

– Nincs okunk panaszkodni. Van mit cserélgetnünk.

– Kérlek, mondd meg nekem, mi utazásod végső állomása?

– Rhaga felé haladunk, aztán tovább készülünk menni, egészen a Kozla tengeren túli Gorgánig, hogy selymeket szerezzünk be a nagykirály házának, és esetleg egyéb más árukat is, amire szükség lehet.

– Kedves vendég vagy nálunk, Achikár, nézz körül ebben a még alig felépült városba! Majd, ha vendégséged napjai Médiában és a hiung-nuk¹⁰⁷ földjén sikerrel befejeződnek, vidd el uradnak mindazt, ami tiszteletünk jeléül és békénk áraként küldünk.

Néhány napot vendégként töltött Achikár Ekbatanában. Ezalatt felmérte a várost, és magában megállapította, hogy ezzel a városszületéssel új ország, ha nem birodalom, születik. Lelkületében viaskodott már most a két valóság. Királya éppen Júda leigázására indított hadjáratot, az ő ereiben pedig még Assurban letelepedettként is érezte, hogy eredeti hazájából, szüleitől örökölt vér folyik. Másrészt a nagykirály kalmára, akit a hűség és az alárendeltség kötelez. Ezt kell majd úgy közölni Ninivében, hogy ne okozzon háborúságot. Már tudata alatt érezte, hogy Médiának növekednie kell, Assurnak pedig pusztulnia. Ha nem is mindjárt holnap, holnapután bizonyára. Mikor látogatása véget ért, a saknú vezetőket adott melléjük, hogy minél rövidebb úton érje el Rhagát, ahol a karavánnal fog találkozni. A méd vezetők vigyázzanak, olyan utakon vezessék őket, hogy lehetőleg keveset lássanak az országból. Achikár így is látott mindent. Nem először járt Ária földjén. Feltűnt neki, hogy mindenütt zöldebb volt a vidék, mint évekkal előbb. A vezetők bizonygatták, hogy ez így van. Ő pedig tudta, hogy ez azt jelenti,

---

¹⁰⁷ hunok (heftaliták)

hogy a gabona és a hajdina sokkal többet terem, a fű jobban nő, a lovak és a szarvasmarhák is jobban szaporodnak. Nem halnak éhen a gyermekek, egyre többen szaladgálnak a gubbák között. Néhány évtized múlva pedig sok ezrével válnak dzsigitté. Azt pedig a táblák olvasásából tudta, hogy a Nagy-Hegyeken túli népek, ha elég sokan lesznek, a nagy folyók vidékén akarnak majd élni, mert az mégiscsak melegebb, mint ez a föld. Nem valószínű, hogy Assurita alattvalónak fognak bebocsátást kérni. Ilyen gondolatokat forgatott agyában, amíg Rhagánál utol nem érte a karavánt. Gondolatait pedig nem jegyeztette le írnokával. Csak a száraz tényeket, hogy Uvakshatra erős várost építtetett, elmondása szerint Parszu és Elám támadásai ellen.

Nyarba fordult az év mostanra, Magasan tekintett le a nap délidőben a tájra, de közel sem volt olyan kellemetlen a melege, mint a nagyfolyók között. Kezdek száradni a füvek. A szél itt igazából nem tudta felkapni a homokot. Az alacsony növényzet gyökerei elfonnyadtukban is megfogták a talajt. Amint Ekbatana és Rhaga között haladtak a jól kitaposott, és szekérekerekekkel hasogatott úton, a távolban itt-ott felsejlettek a délibábos csillogásban a marha csordák és ménesek, vadszamar és kulán csapatok. A tág látóhatárt ligetek szabdalták. Achikár ezt is látta. Sok évvel ezelőtt járt már ezen a vidéken, akkor mintha sűrűbbek lettek volna a facsoportok, magasabbra nőttek a gyomok, a tavaszi esőkből összegyűlt tavacsok fel-feltünedeztek az utak mentén. Akkor tájt volt a nagy áradás Ninivében. A Kék-Hegyek hósapkái akkor kezdtek fogyni és lecsorogni az Idiglat és a Purattu medrében a déli tenger felé. A folyamok mentén túl sok víz került az öntöző csatornába, itt viszont égi áldásként jelent meg.

– Nem nagyon látok vetéseket az utak mentén – mondta Ayoglanak.

– Nem, uram, azok távolabb vannak az utaktól, ahogy a hozzá tartozó falvak is. Jó az így. A széles utak a hadaknak, a csetéknak, meg a karavánoknak valók. A letelepült népség szeret ezektől egy kissé távolabb élni, csendben és békében. Akiknek dolguk van velük, azok megtalálják őket, ők pedig időben megtudják, hogy miféle jövevények közelítenek feléjük. Média hét törzse jól elfér ezeken a tágas helyeken. Ezek a füves-fás helyek jól elválasztják őket egymástól. Ez is záloga a törzsek és más népek közti békeségnek.

– Ezt a rendet a saknú találta ki?

– Nem hinném, de ő bölcs ember és észrevette, hogy ami magától kialakul, az jó is lehet, érdemes rá vigyázni. Ezért lett ő ugyancsak bölcs apja után a hét Média törzs bírása.

– Azt mondod, bírása? Nem inkább királya?

– Nem uram, de ha te mondod, még az is lehet.

BARAELBÓL DÁNIEL LESZ

A füves puszták felől vadszamar csapatok ordítózása hallatszott. Barael szelíd, herélt szamara nem sokat törődött velük. Delelő után kellően elfáradva, felordított. A távolban juh-nyáj látszott. Még nem lehetett egészen kivenni a juhok csavart szarvait, amikor a nyájhoz tartozó kutyák éktelen ugatásba kezdtek. Megközelítették az utat, de nem támadtak, csak hangosak voltak. Nagy fehér állatok. Barael úgy gondolta, ahol nyáj és kutyák vannak, ott ember is akad, és némi fedél éjszakára.

– Az Úr eddig is megsegített, most is meg fog – mondta magában, és megindult a nyáj felé.

Valóban, a kutyák a határozott közeledés láttán tisztos távolságból körülfogták, vele együtt jöttek. Amikor jól láthatóvá nőtt a pásztor, odakiáltott:

– Szalám aleikum!

A pásztor csak intett. A mozdulatban benne volt az invitálás is. Mikor már elég közel voltak egymáshoz, a kutyák úgy kezdtek csaholni, mintha bemutatnák a jövevényt. A pásztor rájuk szólt valamit, amit Barael nem értett. A kutyák igen, mert elhallgattak és figyeltek.

– Szlom aleichem! – ismételte meg az üdvözlést, remélve, hogy viszonzást is kap.

– Neked is! – hallatszott a válasz, a megszokott arám hangzástól kissé idegen csengéssel. – Legyél üdvözölve, utas! Kétféle köszöntést is mondtál, abból tudom, hogy idegen vagy ebben az országban. Én is az vagyok.

– Én Barael vagyok, az efraimiták papja, ha hallottál róluk.

– Hallottam. Mindenhol van belőlük néhány. Látom, hogy az este közeledtével emberközelségre vágysz. Ha elfogadod, meghívlak a pásztorház mellé. A szamaradnak is lesz társa, a miénk. A szállás felé megyünk, hamarosan odaérünk. Még van némi vizünk, nem száradt ki a patak.

A nyáj kényelmes tempóban, legelészve haladt, ez tetszett a két szamarának, megértették valahogy egymást, és a nyáj élére álltak. Bokros helyeken haladtak a nem látható szállás felé, ami a hátuk mögött levő nap kivörösödésével egyszerre csak előtűnt. Messziről nem látszhatott, mert csak néhány ágból és füből hevenyészett kunyhó volt, a szeles

oldalról ugyancsak ágakból rakott sövényfélével elkerítve. A tűz már égett, rajta koromtól fekete cserépfazék. Fiatal fiú igazgatta a tüzet. Valamit szólt neki a pásztor, az meg bement a kunyhóba. Egy zsákokskával jött vissza. A vízbe sórt rakott, majd a vendég tiszteletére egy jó marékkaal több hajdinát szórt az edénybe. A fiú nem akart beszélni, mert nem ismerte Barael nyelvét. A pásztorral váltottak néhány rövid mondatot.

– Igen tisztelt róe¹⁰⁸, vendéglátóm! Ahl-od fedele alá fogadtál. Nem mondtad meg tiszteletre méltó nevedet, hogy megszólítsalak, ha kell.

– Igazad van, Barael. Nem mondtam meg, mert féltem, hogy idegenként kinevetsz. *Gűsfand*.¹⁰⁹ Ezen a néven ismernek az erre lakók. Pedig én ezeknek az állatoknak csak a pásztora vagyok. Ahogy mondtad, a róe. Az állatok nagy része nem is az enyém, hanem a közeli faluban lakó parasztké. Az állataikra vigyázok, védem a párducok és a farkasok ellen. Időnként eljönnek a sajtért és elviszik. Visznek a szaporulatból is. Nekem mindenből részem van. Most megyek, hogy a fiúval együtt elvégezzem az esti fejést és a tej feldolgozását. Addig megpuhul az étel és eszünk.

A két pásztor az állásba terelt tejelő juhokat gyorsan és ügyesen megfejte. A lefejt tejet egy nagyobb cserépedényben a tűz fölé tették, hogy kellően megmelegedjen. Mikor éppen kézmelegre visszahűlt, belőtták és kiszűrték a sajtot. A vacsora mellé zsendicét ittak. Barael a maga nyelvén hálát adott a mai nap adományaiért, és nézték a tüzet. Messziről farkas- és sakálüvöltés hallatszott, vadszamarak ordításával és kulán lovak nyerítésével keverve.

– Szeretem az ilyen estéket. Asszonyom és a gyermekeim hiányoznak. Ők a „deh”-ben¹¹⁰ laknak. Néha az asszony kijön a pusztába. Ilyenkor eleget teszünk a törvénynek. A falulakó parasztok is eljönnek időről időre, hogy hazahordják azt, ami az övék. Így megy ez az árpa aratásáig. Akkor megjárjuk a tarlókat és elindulunk a nagy hegyek felé. Ott nyáron is nő a fű. Vissza csak télre jövünk.

A kutyák közben éktelen csaholásba kezdtek. A pásztorfiú tudta a dolgát. Hosszú ostort fogott, amivel hatalmasakat durrantott.

---

¹⁰⁸ pásztor

¹⁰⁹ juh (kurd szó)

¹¹⁰ szállás (kurd szó)

– Jó kutyáink vannak. Jeleznek és elriasztanak minden ártót. Csak ritkán merészkedik ragadozó a közelbe. Néha nem jönnek egyáltalán. A kutyák akkor is szoktak zajt csapni. A *diveket*¹¹¹ riasztják. Szeretem őket. Szeretem, ha a lábamnál alszanak. Az istenek is becsülik a kutyákat.

– A diveket, azt mondd? Kik azok?

– Talán azok, akiket a homokpusztaiak dzsinneknek hívnak. Vannak, akik szerint semmilyenek, de vannak. Ott lehetnek mindenütt, csendben láthatatlanul, mégis vannak. Én egyszerű ember vagyok, enő, nem tudom jól elmondani, hogy azok kik. Van itt a környéken olyan ember, aki talán tudja. Ha arra járunk, felkeressük mi pásztorok, adunk neki sajtot vagy tejet. A marhapásztorok többet adnak neki. A tehének több tejet adnak. A szent embernek nem sok kell.

– Egy nebbi az az ember?

– Van, aki annak mondja őket.

– Melyik isten nabija? – nagy tisztelettel kérdezte Barael. – Ahogy én tapasztaltam Assurban, a leggyakoribb isteneknek, Nergálnak, Ninurtának, Assurnak, vagy Istárnak nem nagyon vannak szájai. Azt mondják, ők a csillagok állásával szólnak. A minap ünnepet láttam Arbelában. Assur papjai bikaáldozatot mutattak be az együttálló csillagoknak. Valamit mutattak azok az égi állatok. Én is látom. Az én Egyetlen Istenem nekem tiltja, hogy sokat gondolkodjam róla, csak kíváncsi vagyok, mint mindenki más. A szent ember meg tudná mondani, hogy mik?

– Talán meg, talán nem. Vagyis inkább, ha akarja igen, ha akarja nem. Volt, hogy arra időztünk a nyájjal. Megfigyeltem, hogy miket tesz.

– Mit, Gűsfand?

– Ez az, hogy jóformán semmit. Van egy kis kunyhója, meg benne örök tüze. Azt nézi. Hangosan nem szól semmit, csak bámul bele. Abban lát. Ha nem sürgős az utad, menj és nézd meg!

– Azt fogom tenni. Az örök tüzről beszélj nekem, testvér! Hallottam, hogy vannak olyanok, de még egyet se láttam.

– Pedig erre vannak, vagy lehetnének.

– Azt mondd, lehetnének. Akkor miért nincsenek?

– Tavasztól ősziig a hegyek felé terelünk. Ismerünk szinte minden bokrot. Sok helyen találunk földi szurkot és földi olajat (naftát) előbújni

---

¹¹¹ démonok

a földből. Kerüljük ezeket a helyeket és igyekszünk tüzet nem gyújtani. Néha váratlanul megérezzük az olaj szagát. Ilyenkor tudjuk, hogy sürgősen odébb kell állnunk. A régiek mesélték, hogy voltak itt völgyek, ahol a pásztor meggondolatlanul tüzet rakott és nyájastól, bozótostól minden tűzvész áldozata lett. Utána egy darabig még égett a földi tűz egy gödörben. Ilyen tüze van a szent embernek is.

– Nem fél tőle?

– Ki tudja? Nem beszél róla sokat. Csak nézi, és közben mozog a szája.

– Tudod testvérem, én a népek bölceit kérdezném, hogy könyvtekercset tudunk írni a világ kezdetéről.

– Népek sokan vannak errefelé. Minden szállás szinte más „ahl”-hoz¹¹² tartozik, alig értjük meg egymást. Az én ahlom a „Buszai”. Testvéreim legtöbbje a nagy hegyeken túl lakik. Azért vagyunk ezen az oldalon is.

– Ez a tűznéző bölcs hova tartozik?

– Azt hiszem, parszu¹¹³, de lehet akárki fia. Nagyon vén ember, régóta él itt. Nem emlékszem, volt-e olyan idő, mikor nem tanyázott itt. Sok nyelven kérdezték, és mindig a kérdező nyelvén válaszolt, ha egyáltalán beszélt vele. A napokban a terelessel megközelítjük. Megmutatom, merre jutsz hozzá. Egyedül jobb, ha nem járkálsz a pusztában. A vadak ugyan nem szeretik el a szamaradat, a csődörök agyon se rúgják. A barsz szereti az ilyen kövér jószágot. Ha téged nem fal fel, a szamarat megkóstolná.

Két napig jó dolga volt Barael szamarának. Gazdájának nem kellett sehova sietnie. Néhány asszony – csodálatos módon – rájuk talált, hogy a sajtokat hazavigye. Kenyeret hoztak és egy-két szükséges dolgot. A szavaikat Barael csak kis részben értette. Buszai nyelven beszéltek. Őt jól megnézegették. A pásztorokkal és egymás között ki is tárgyalták. Csodálkoztak, hogy egy papi ember mit keres a pusztában. Amikor elmentek, Gúsfand megjegyezte:

– Jól kibeszéltünk, enú. Az asszonyok megjegyezték, hogy nem vagy kíváncsi legény, mert öreg vagy és sovány. Nem lehetsz valami gazdag. Aztán az is érthetetlen, hogy mit keresel itt a birkák közelében. Azt is gondolták, hogy esetleg az arbelai adóbehajtók figyelő embere

---

¹¹² néptörzs

¹¹³ perzsa (v.ö. párszi: indiai tűzimádó)

lehetsz, jó volna, ha elvesznél itt a bozótok között. Ne félj, megvédek. Igaz, ettől nem értenek, ahogy én sem, de amíg velünk vagy, egy ahl-hoz tartozunk.

– Hogy lennék én olyan figyelő ember, idegenként Assurban?

– Nem vetted észre idősebb testvérem, hogy Assurban már szinte mindenki idegen? Az úthoz közel láttad a szántóföldeket. A földművesek is idegenek. Valahonnan ide telepítették őket. Az is lehet, hogy jobban élnek, mint eredeti hazájukban, mert a katonák nem perzselik fel a falujukat évente. Súlyos adókat fizetnek az emberek. Ezzel váltják meg a gyűjtogatást és az öldöklést. Adószedéskor a katonák most is jönnek, Ha nincs okuk, nem dúlnak. Igaz, hogy a katonák is a telepítettek fiai közül kerülnek ki. Ha elég férfi van a családokban, egy-kettőt katonának visznek. Ez a béke ára. Én is voltam katona. Ott tanultam meg az ország nyelvét. Azt, amit errefelé beszélnek. Ha messzire vezényelték a csapatot, akkor már keveset értettem a népek szavából. A tiszt azt mondta, hogy így a jó. Neki kell beszélni, neki se sokat, csak annyit, amennyi az adóbeszedéshez kell. A siránkozásokat jobb, ha ő se érti.

A távolban időnként vadszamar csapatok látszottak, ha a bozótos ritkult. A kutyák tudták a dolgukat, egy csoportban tartották a juhokat. A juhok pedig tisztelték a kutyákat. A széleken hogy apróbb állatokra vadásszanak, mert a kifőzött savón kívül a pásztoroktól alig kaptak valamit. Időnként fogoly, vagy fácán riadt fel előttük.

– Furcsán lépked az egyik állat – állapította meg Barael.

– Szurokba lépett valahol. Jó az ilyet észrevenni. Dombon kell tanyát vernünk estére. Kerülni kell az olyan helyet, ahol az állat szurokba vagy földi olajba lép. Itt a tapló is veszélyes lehet. A lejtő tetején vagyunk, ez jó hely. Ha a dombon szállást készítünk, holnap nem visszük magunkkal a taplót. Téged meg eligazítalak a tűzbe nézőhöz. Ha sötét lesz az éjszaka, ide fog látszani a tüze. Nem az, amit néz, hanem egy nagyobb a kunyhója közelében.

Úgy lett, ahogy a pásztor mondta. Az éjszakai sötétben messziről lobogó tűz látszott kelet felé, ahol a hegyek szürkéltek, amíg világos volt. Az állatterelés útvonalát az itatóhelyek határozták meg. A pusztába kijáró falusiakat ez igazította útba. Istár még nem szárított ki minden tavacsát vagy erecskét. Ha volt valahol ilyen, akkor ott teljesen le lehetett legeltetni a füvet. Vigyázni kellett, hogy mire a következőhöz érnek, nehogy kiszáradva találják. A tűzbe nézőnek van egy piciny

víznyerője. Ez nem lenne elég az állatok megítatására. Reggel, amikor elindultak, a pásztor néhány sajtot és lepénykenyeret adott Baraelnek.

– Vigyázz, bátyám, hogy jókat beszélj a te istenedhez! Említs meg minket is előtte, hogy jól menjen a sorunk! Ha a tűzben látót ugyanerre kéred, azt külön megköszönném. Adj neki enni! Van, hogy sok napig nem eszik semmit. Ide is értünk. Láthatod a csapást, oda vezet. Már delelőre odaérsz. Salam aleikum!

– Köszönöm neked az éjszakai védelmet és a vendéglátást. Aleichem shalom!

Barael szaporázta lépteit, kíváncsi volt a tűzbe nézőre. Kis idő múlva, még a nap fényénél, látszott egy lángcsóva, éppen ott, ahova a csapás vezetett. Nemsokára, mint valami szélfúvás, hallatszott a hangja. Mire odaért, akkora ereje lett, mint a hangos emberi beszédnek. A kissé köves, de egyben homokos talajban aszfalt darabok hevertek. A tűzből néha kisebb darabok repültek ki, lángolva, hogy a homokba befűljanak. Körülnézett, de házat nem látott. A számár toporzékolt, mert félt a lángoszloptól. Messzebb kellett menni, legalább száz lépésre. Onnan kezdett vizsgálgodni, hogy lát-e valami hajlékfélét. Csak egy „félreeső helyet” fedezett fel, ebből megtudta, hogy a közelben ember tartózkodik. Talált egy embermagasságú sziklafalat, aminek az aljába egy gödröcske volt ásva, az aljában víz gyűlt össze. Ha megtelt, egy erecskén kifutott a puszta felé. Az egész sziklaorom nem volt több hús lépésnél. Cserép ivóedényét megmerítette, megpróbálta a szomját oltani. Ihatónak találta. Kissé szagos volt, de tiszta. A számár nem volt olyan szomjas, hogy megkóstolja. A sziklafal túloldalán jobbra fordulva, mintegy százlépésnyi sík terület volt. A dombnak ezen az oldalán egy szikladarabokból összerakott, semminek meg nem felelő formájú épületet látott. Ezt meg kellett szemlélnie. Amikor kezdte körüljárni, látta, hogy a meredek lejtő felőli oldalán bejárata van, ahova mélyen lehajolva lehetett bemenni. Itt ült a tűzbenéző, a bejárati nyílással szemben, egy kicsiny kőrakás mögött. Furcsa módon ült a földön. Lábaik nemcsak keresztbe tette, hanem össze is kulcsolta. Nézte a kőrakást, tetején a világosság miatt alig látható, kék lánggal égő tüzet. A kőkunyhó körül, a meredek lejtő felé nem voltak fák vagy bokrok. A kicsiny vízfolyás mellett nőttek növények. A szamarat a magával hozott cövekhez kellett kötnie. Szerencséjére voltak kalapácsként használható kövek. A számár talált magának kórókat. A tűzbe néző kőkunyhója ebben az órában éppen a nap felé nézett. Barael úgy állt a bejárathoz, hogy ne vessen befelé árnyékot. A bent ülő szent emberen nem látszott,

hogy a jövővényt egyáltalán észrevette volna. Valamit mormolt a tűz felé. Baraelnek úgy tűnt, hogy a parszuk nyelvén beszél, amiből eddig nem sokat értett. Mikor jobban kezdett odafigyelni, biztos volt benne, hogy érti a beszédet.

– *A halhatatlan, ragyogó, gyorspatájú naphoz szálljon a fohász, áldozattal és imával.*

Amikor a nap fénye ragyogóbbá válik, amikor a nap ragyogása melegebb lesz, akkor támadnak fel a Mennyei Erők.

Amikor a nap felkél, akkor az Ahurák alkotta Föld megtisztul, a rohanó Vizek megtisztulnak, a kutak Vizei megtisztulnak, a tenger Vizei megtisztulnak, az Állóvizek megtisztulnak; az összes szent teremtmények, a Jó Szellem Teremtményei mind megtisztulnak.

Ha a nap nem kelne fel, akkor a Div-ek elpusztítanának minden dolgokat, amelyek a Hát Birodalomban találhatók, a Mennyei Erők sem tudnák megtalálni a módját, hogy ellenálljanak, vagy visszaűzzék őket az anyagi világba. – Kis szünet után, ami elmélkedésnek tűnt, folytatódott a tűz felé mondott beszéd: – Aki áldozatot ajánl fel a halhatatlan, gyorsparipájú napnak, hogy ellenálljon a sötétségnek, hogy ellenálljon a sötétség Div-jeinek, a sötétségben fogant Diveknek, hogy ellenálljon a láthatatlanul bekúszó halálnak, Ahura Mazdának ajánlja azt, saját lelkének ajánlja azt.

Megörvendeztetí az összes mennyei és földi Erőket az, aki áldozatot ajánl fel a halhatatlan, ragyogó napnak.¹¹⁴

Itt megszakadt a szöveg. A tűzbe néző a tüzet nézte továbbra is anélkül, hogy szemét egyszer is becsukta volna.

– Talán vak – gondolta Barael –, talán süket is. – Aztán arra gondolt, hogy valami különlegesség van itt, mert a beszédet értette, a nyelvet pedig nem igazán. – Ebben az emberben van valami, amit meg kellene ismerni. Ezért illedelmesen leült a bejáratnál, és várt. Erősen sütötte tarkóját a nap, még a kendő ellenére is kezdett kényelmetlen lenni. Végül a tűzbe néző megmozdult. Összekulcsolt lábait kikulcsolta anélkül, hogy kézzel segítette volna. Szemét Baraelre emelte, majd megszólalt héberül:

---

¹¹⁴ Zend Avesta: 7 Khorsed just

– Tegnap este óta várlak, testvér. Gúsfanddal beszélgettetek rólam. Jó tüzetek volt, megmutatott téged.

– Béke neked, tűzbe néző testvérem! Ismered atyáink nyelvét?

– Béke és világosság! Mondd meg a neved, hogy jól szólíthassalak meg!

– Barael vagyok és Istenemnek papja. Úton vagyok. Többféle úton.

– Engem itt Otásh-nak¹¹⁵ hívnak. Magam is azt hiszem, hogy már ez a nevem. A testvérem vagy. Az előbb áldoztam és nemsokára újra fogok.

– Nem láttam, hogy mit áldoztál. Nem láttam állatot véres áldozathoz. Olajat vagy lisztlángot se láttam. Semmi olyat, amit elégettél volna a tűzedben, hogy illata isteneidhez szálljon. Izraelből kerültem Assur földjére. A tiedhez hasonló áldozatról hallottam ugyan, de még nem láttam olyat. Igaz, az én Istenem nem is engedi meg, hogy idegen isten áldozati szertartásán részt vegyek. Tudom viszont, hogy pap-társaim ezt már sokszor megtették. Úgy hiszem, azért vette el a nekünk ígért földet, mert ebben vétkeztek. Egy pillanatra azt hittem, hogy most ebbe a bűnbe estem.

– Én is messziről jöttem ide. Talán meg is kérdeztem, hogy miért. Választ kaptam. A Világosság istene azt sugallta, hogy nézzek körül a látható világban. Tanuljam meg. Akkor meglátom a láthatatlan, magasabb rendű világot. Amikor fiatal voltam, jártam a világban és néztem mindent, ami látható. A szememen át sokat befogadtam az anyagi világból. Mestert találtam, aki megvilágosult lehetett. Ugyanúgy tudott rólam, ahogy én is előre tudtam rólad. Ő újra vándorútra küldött, hogy meglássam azt, ami nem kötődik az anyaghoz.

– Érdekes dolgokat hallok tőled, Otásh. Majd megbeszéljük, ha testünket megerősítjük valamivel.

A tűzbenéző fürgén felpattant ültéből. Barael csak akkor figyelt fel rá, hogy alig van némi ruha rajta. Csak az ágyékát fedte valami, és a vállát. Kiszaladt a tűz kunyhójából. Elfutott a félreeső hely felé, majd visszatérve szólt:

– Jöjj, testvérem, egy kicsit odébb a vízfolyás mentén! Van egy kis vízgyűjtő hely, ahol ilyenkorra a nap megtisztítja vizet, hogy ihassunk belőle.

---

¹¹⁵ tűz (kurd)

Valóban, itt már ihatóvá vált a forrásnál még rossz szagú víz, és meghűlt. A szárnak is megfelelt.

– Ha szerencsések vagyunk, estefelé valaki ételmet hoz a faluból. Ha nem, akkor visszajövünk még egy keveset inni.

Ránézve is meg lehetett állapítani, hogy az étel adományoktól nem lett túltáplált. Ezért Barael a magáéból adott a vacsorához. Otásh pedig kérte, hogy beszéljen neki arról, amit a világban látott és amit mesteritől tanult a kezdetről. A hold és a bolygók korán keltek. Istár csillaga már majdnem utolérte a lenyugvó napot. A szerény étkezés után visszamentek a tűz kunyhójába. Otásh visszaült a helyére, lábait újra összefonta és elmerült a tűz nézésében. Megszűnt számára világ. A hold feljötteére megjött a szava:

– Szálljon a fohász áldozattal és imával a holdhoz, amely magában hordja a fajták sokaságának magvait!

Dicsőség Ahura Mazdának! Üdv az Ahuráknak! Üdv a holdnak, amely őrzi a magot!

Üdv néked, óh, hold! Amikor reád nézünk! Üdv néked, amikor te tekintesz miránk! Tizennégy napon keresztül növekszik a hold: tizennégy napon át fogyatkozik a hold. Ameddig növekszik, éppen annyi ideig fogy; és ameddig fogy, ugyanannyi ideig növekszik; Te vagy az, Aki ott vagy, oh Ahura Mazda, aki növeled és fogyasztod a holdat.

Áldozunk a holdnak, amely őrzi a magot. Íme, felnézek a Holdra, íme, érzékelem a Holdat. Ezen a helyen befogadom a hold fényét.

*Fenn a magasból az Ahurák levetítik az Ő dicsőségét a Mazda által teremtetett Földre.*¹¹⁶

Barael csodálkozott, hogy érti Otásh szavait. Amikor kimondta a Mazda nevet, értette, hogy a tűz felé mondott imában benne van a Teremtő neve. Ennyi majdnem elég is lett volna arra, hogy majd később meg tudja kérdezni egy bizonyos nép teremtetéstörténetét. Mert nem mindegy a kérdés módja. Az Otash-féle bölcsek sokfelé járták a világot. Sokat tapasztaltak. Sok bölcsességet hordanak magukban. Annak a tudását viszont nem mindig, hogy a hallgatójának nem azonnal érthető minden.

---

¹¹⁶ Zend Avesta: 8. Mah Jast

– Megáldom az áldozatot és az imát, a hold hatalmát és Életerejét, amely magában őrzi temérdek fajta magvát.

Asa, a Szent Törvény a legjobb minden Jók között.

Ezután következett a sok ideig tartó tűznézés, mely időtartam alatt Otásh számára megszűnt az idő. A végén ő maga szólalt meg:

– Kérdezz, testvérem!

– Beszélj nekem a Teremtőről! Ha a lelkem jól érti, Őt Atyának nevezed.

– Jól érted. Ő Atya. Minden Jók Atyja. Örök Atya¹¹⁷, az Ősöreg¹¹⁸, aki mindig volt, és szavára minden létrejött. Nézz körül, testvérem! Amit csak látsz, mind az Ő teremő szavára lettek. A jók és a rosszak is. Ez ugye, nyilvánvaló.

– Bocsáss meg, mesterem, nem akarok semmiben ellent mondani neked. Tanulni akarok tőled. Bocsánatos lehet ezért számomra, ha nem mindent értek. A mi nagy tanítónk, Mózes ugyanúgy tanította, bár máshogy nevezte Istenünket. Nem tiltotta azt sem, hogy a mi kimondhatatlan nevű Istenünket, mint általa kiválasztott nép, atyánknak tekintsük. A népek királyai istenek fiainak tekintik magukat, mi nem tehetjük.

– Ismerem a ti Mózesetek tanításait. A kőbe vésett törvényekkel egyet is értek. Azzal is, hogy Istenetek ugyanaz lehet, mint az Ahura Mazda vagy Ormuzd, ahogy a mai népek nevezik. A név arra való, hogy tudjuk, kiről beszélünk. Nevezhetem a te nyelveden Teremtőnek is a Minden Jók Atyját¹¹⁹.

– Azt mondtad, mesterem, minden jók és minden rossz teremője. Bocsáss meg nekem, hogy nem értem, miért teremtett a jó mellé rosszat is, ha Ő minden Jók Atyja?

– Nézz körül a világban, Barael! Minden jó mellett ott van az ellene való rossz is!

– Tisztelettel kérdelek, két teremő van tehát? Mert ott vannak a rosszak is... Nekem ez Mózes szavai után, amit mestereimtől tanultam, most már nem világos. Kérlek, beszélj nekem a kezdetekről, hogy amikor majd a kezdetek könyvét megírjuk, ne legyünk tudatlanok!

---

¹¹⁷ Iz. 9.5

¹¹⁸ Dán. 7

¹¹⁹ Ahura Mazda = minden jók Atyja, Zend Aveszta

– Azt mondd, hogy a kezdetekről? Ki tudhat arról biztosat? Hacsak valakit maga a teremő Atya nem szólít meg jól érthető emberi nyelven. De látod, abból is mennyi van. Ha szól is valakinek, érti-e mindenki? Szemlélődők vagyunk ebben a világban és rendet látunk. Ebben a rendben szól hozzánk a Teremő Atya. Szemléljük az ő Legszentebb Fiát, a Jó Tüzet... Ha Őt szemléljük, a magunk bensőjét szemléljük... Megmagyarázhatatlan titkokra és ellentmondásokra lelünk, amik forrongnak bennünk, egy idő után indulattalanul. Vágyakozunk, hogy az ellentmondások megszűnjenek, de nem teszik. Végül arra vágyakozunk, hogy ne legyenek vágyaink, mert azok tesznek bennünket békétlenné. A kezdetről... A nálam bölcsőbbek, akik mestereim voltak, beszéltek kezdetről, ahogy ők tudták.

– Nem baj, Otásh testvérem, ha bizonytalanságok lesznek a beszédben. Bábel és Assur bölcsességeiben is vannak bizonytalanságok és ellentmondások. Mi leviták úgy hisszük, hogy a Teremő, ha egyenként szól is hozzánk, mi pedig egyenként némileg különbözőként értjük beszédét, közösségben majd leszűrjük az igazságot, amennyire képesek vagyunk erre.

– Ti leviták... Tudod, testvérem, a legtöbb népnek megvannak a maga levitái. Ha jól tudom, te a nagy hegyeken túlra igyekszel...

– Oda, Rhagába. Ott van levita testvéreim könyviró közössége.

– Az irániak levitái a magoi-ok. Biztosan találkoztál már ilyennel. Hívják őket magoroknak is. Az igaziak olyanok, mint ti. Nincs örökségük azon a földön, ahol népük lakik. Nincs is szükségük rá. Nekik csak istenükre van szükségük. Ezt a népük tudja, ezért tiszteletből eltartja őket.

– Beszéltem néhányval Ninivében. Érdekes bölcseneknek tűntek. Úgy láttam, nem egyféle istenük van.

– Ezt nem jól láttad, mert Isten csak egyféle van. A népeknek és a hozzájuk tartozó istenkereső bölcseneknek sok ezer szeme van és azok sok ezer módon látnak és azt igen sokféle nyelven mondják el.

– Igyekszem meghallgatni a sokfélét. Ha lehet, Otásh, a magad bölcsessége szerint taníts engem, kérlek!

– Ahogy én értettem:

Ahura Mazda, aki Ősöreg, Minden jók Atyja először megteremtette a Fény Birodalmát, amely minden életek alapja, éke, magja.

Árnyékát kivetette, abból lett Angra Mainyu, az Ahriman, aki maga a halál.

Aztán megteremtette a Megtartó Ahurát. Erre jött Angra Mainyu, aki maga a Halál és teremtette a Rontás Div-jét.

Harmadjára Ahura Mazda megteremtette az Örök Élet Ahuráját. Aztán jött Angra Mainyu és teremtette a Halál Divjét.

Negyedszerre Ahura Mazda a Bölcsesség Ahuráját teremtette. Jött Angra Mainyu és teremtette a Tudatlanság Divjét.

Ötödjére Teremtette Ahura Mazda a Munka Ahuráját, ellenére Angra Mainyu teremtette a Tétlenség Divjét.

Hatodszor Teremtette Ahura Mazda a Szeretet Ahuráját, mire Angra Mainyu teremtette a Gyűlölet Div-jét.

Hetediként teremtette Ahura Mazda a Béke Ahuráját, Angra Mainyu pedig az Erőszak Divjét.

Nyolcadiként teremtette Ahura Mazda az Erő Ahuráját. Jött Angra Mainyu és ellenére teremtette a Gyengeség Divjét.

Aztán sorra teremtette Ahura Mazda az anyagi világ teremtett dolgainak Őrszellemeit, akik maguk is királyságok, a Fravasíá-kat. Angra Mainyu pedig a Kraftstrákat, az Őrszellemelek ellenségeit. Fravasija van a Napnak, a tiszta Víznek, a tiszta Levegőnek, a Termő Földnek, a tiszta Éteknek, az Egészségnek, a Jó Embernek, az Örömnnek, de számtalan más jónak is, ami a Földön van. Angra Mainyu pedig mindenek ellenére Kraftstrákat teremtett.¹²⁰

Otásh befejezte a teremtés történetét.

– Most ne kérdezz semmit, Barael, hanem elmélkedj azon, amit hallottál. Én magam is ezt teszem, amikor a tüzet nézem. Elmélkedem a Mindenség Rendjén. Amikor eljön az ideje, akkor áldozom az égi és a földi jóknak, mert azok mind istenségek. Részesei az Egyedülvaló Teremtő örökös istenségének – mondta és elmerült a tűz nézésében.

Egy darabig Barael is a tüzet nézte. Nem úgy, mint Otásh. Az ő gondolatai elkalandoztak mindenfelé. Miértek születtek, válaszok pedig alig. Köntösében a tűz mellett ülve el is aludt. Álma nyugodt volt, pedig mindaz, amit előbb hallott, ott dolgozott benne. Mintha álmában is

---

¹²⁰ Zend Avesta: Vendidad I. Fargard

hallotta volna, ahogy a tűzbe néző imaáldozatot mormol az éjszakai ég minden világító teremtménye tiszteletére. Ahogy álmodni vélte, talán nem is azoknak, hanem azok fravasiáinak. Reggel két asszony érkezett. Étel hoztak a szent embernek. Baraelt pedig hívták a szállásukba.

– Gúsfandtól tudjuk, hogy itt vagy, Efraim enúja. Laknak néhányan a népedből a mi házaink között. Szeretnék, ha meglátogatnád őket. Ha itt befejezted a dolgodat, gyere hozzánk!

Otásh udvariatlannak látszott.

– Menj velük! Azt hiszem, már terhére vagyunk egymásak.

Igaza lehetett a maga szempontjából. Ha hozzá is volt szokva az éhezéssel járó askézishez, viszont ennie mindenképpen kell, de csak annyit, amennyit hoznak. Azon kívül a szemlélődését is zavarja. Így azután egyedül hagyták a tűz kunyhójában. A szállás, ahova Baraelt az asszonyok vezették, különbözött minden eddigitől, amit eddig látott. Ideiglenes volt, mint a sivatagi nomádok hasonló célú szukkot-jai¹²¹, de annál állandóbb. Kerek kunyhókból állott, amelyeknek teteje füstlyukkal volt ellátva. A tetőn a nemez takaró felett pálmalevelekből még külön tető is volt. A sátrak fala szilárdnak tűnt, és az is volt, mert belül ügyesen összeállított farács fal támasztotta ki. Az egész olyan szilárd volt, hogy még az ajtót is elbírtá, de azért mégsem volt ház. Gubbának¹²² nevezték a benne lakók. Azt állították róla, hogy télen is lakható, de szükség esetén könnyen szétszedhető és tevehátra rakható. Két gubbát laktak efraimiták. Csak az asszonyok és a gyermekek voltak otthon. Az utóbbiak kíváncsian szemlélgették a papot, mert ilyenfajta szent embert még nem láttak. A két asszony is csak nagyon régen.

– Shalom aleichem! – köszöntötték a vendég hívók.

– Aleichem shalom! Látni akartatok asszonyok, én meg éppen azért járok errefelé, hogy szétszórattott népemmel találkozzam.

– Illetlen lenne, hogy a gubbába behívjunk, kohen, amíg embereink haza nem érnek. Addig itt az árnyékban terítünk le egy nemezlapot, hogy leülhess és étellel megvendégelhetünk.

– Köszönöm, asszonyok, hogy vendégetek lehetek. Öröm ez nekem és megtiszteltetés.

Az efraimita asszonyok bőségesen megvendégelték Baraelt. Tiszta forrásvizük is volt mázatlan korsókban, ahogy otthon is szokás volt

---

¹²¹ sátor (héber)

¹²² gubba (kurd) = jurta, v.ö. gubó

tárolni. Az ivás miatt nem kellett a vízzel takarékoskodni. Meg is dicsérte az asszonyokat az étel miatt, de főként a friss és tiszta vízért, és a tisztaságért is, amiben Mózes se talált volna kifogásolnivalót. Ahogy a gubba-kafaron¹²³ végigsétált, azt is látta, hogy a médiaai gubbák tisztasága is megfelelt volna a mózesi előírásoknak. A tűzbe néző szent ember ugyancsak, számára feltűnő módon, ragaszkodott a naponta való tisztálkodáshoz. El is határozta, hogy utaztában nem fogja elhanyagolni magát.

Az efraimita asszonyok férjei csak naplemente előtt kevéssel értek haza. Tevékenységük zaját már előbb lehetett hallani. Ostorok durrogtak és tehenek bögtek valahol a közelben. Az asszonyok faedényeket fogtak és elindultak a hangok irányába, hogy a haza érkezett teheneket megfeyjék. A férfiak itattak egy tavacsánál, amin a kafar patakját keresztülvezették. Esténként itt lehetett megitatni a marhákat és azokat a lovakat, amelyeket a csordát őrző férfiak munkájuk során használtak. A szamarak az asszonyok gondjára voltak bízva. A haza érkezett férfiak az utasnak kijáró tisztelettel és szeretettel köszöntötték az enút, de inkább kohennek szólították.

– Béke veled, kohen! Az asszonyom elmondta, hogy Baraelnek hívnak. Engem Ananielnek, asszonyomat Debórának. Gyermekeink meg sokan vannak. Csak fiúból négy van. Nemsokára eljön a sötét, ülj a tűzünkhöz és nézz bele! A nép, akik között élünk, ilyenkor fordul isteneihez. Ha ünnepe van ennek a kafarnak, amit ők, és már mi is, *szállásnak* hívnak, közös tüzet raknak és körülötte örvendeznek. Többnyire mi is velük tartunk. Gyere oda te is és szállj meg nálunk néhány napig, hogy emlékezzünk atyáink hitére és hazájára!

Barael elfogadta a meghívást. Hat napig maradt. Ez alatt megtapasztalta, hogy az efraimiták többé-kevésbé megőrizték elhagyott hazájuk emlékét. Ha tudták, szokásaikat is megtartották, de sokat elfogadtak a velük együtt lakók életmódjából is. Főként juhokkal pásztorkodtak, esetleg marhákkal, a lótenyésztéstől idegenkedtek, mert a ló nem kérődzik. Izrael fiaihoz inkább a juh illik, a juhokhoz meg a szamár. A szállás népének nem is nagyon voltak lovai. Csak egy gubba lakóinak a tulajdonában volt egy pár. A földműveléshez ökröket vagy igás tevéket használtak. Ha éppen nem kellett szántani vagy szekeret húzni, ezek a legelőkön tartózkodtak pásztoraikkal együtt. A nem tejelő tehenek sem

---

¹²³ kafar: falu, falva (héber)

jártak haza naponta. Barael észrevette, hogy a marhákkal, különösen a tehenekkel, tisztelettel bánnak.

– Egyiptomban is láttam hasonlót – említette meg Ananielnek. – Ott a bika volt a tisztelet tárgya. A kánaániták szerették bika fejfel ábrázolni baáljaikat. Amikor először vettem észre, nem értettem a dolgot. Most sem egészen tudom felfogni. Ez a nép úgy gondolja, hogy a tehenek jól tartása emberi erény. Az ökrökkel már nem bánnak ekkora tisztelettel. Azoknak szántás és terelés közben kijár a szíjból font ostor. A marha jelenti a gazdagságot. Azt hiszem, a világ teremtese körül is hisznek velük kapcsolatban valamit – magyarázta Ananiel.

– Otasht kérdeztem a kezdetekről, de a tehenet nem említette. Csak a Teremtő Atyácskáról szólt és a szent tüzet nézte. Onnan várja a megvilágosodást. Mit tudsz, házigazdám a szent tűzről?

– A médiaiak mind tisztelik a tüzet. Még a tehéntrágyából gyűjtöttat is. A földből előtörő lángot pedig annyira, hogy még szentélyt is építenek köré. Azért én rosszat is hallottam a tűzről – tűnődött Ananiel.

– Beszélj nekem erről, kérlek.

– A bűnök büntetésével kapcsolatosan szoktak róla beszélni a fiataloknak. Volt a Nagy Hegyek között egy völgy, ahol egy erős várost találtak az arra legeltető pásztorok. A város falaihoz közel folyt egy itatásra alkalmas patak, de a városlakók őriséget állítottak a víz mellé, hogy fizetés nélkül senki ne tudjon itatni. Ez magában véve is gonoszság. Itatni és inni viszont kell. Abban az időben asszonyaik és gyerekeik is velük voltak, mert új szállást kellett keresniük. A város fejedelme viszont gonosz volt. Nem elégedett meg azzal, hogy néhány birkával megváltsák a vizet. Ő embert követelt szolgálól. – Itt megszakadt az elbeszélés. Barael azt hitte azért, mert eltévesztette a fonalat a házigazda.

– Szolgát akartál mondani, testvérem, ugye, de csak folytasd!

– Nem, kohen. Szolgálót. Éppen, hogy bűnös fajtalanzkodás céljára, de ebbe a pásztorok nem egyeztek bele. A pásztorok közül önként senki nem vállalkozott erre a szolgálásra és senki nem is kényszerítettek erre. A kutat fegyveresek állták el, senkit nem engedtek inni. Alig fél napi terelés után váratlanul forrást találtak, ahol mind a maguk, mind állataik szomját némileg enyhíthették és megpihentek. Az éjszakát is ott töltötték. Sötét, holdtalan éjszaka volt. Éjfél tájban a pásztorok nyugtalanzkodására figyelt fel a virrasztó. Azt hitte, hogy barsz, oroszlán, esetleg medve ólálkodik a közelben. A juhok is nyugtalankodtak. A

kutya a város felé csaholt, ezért a virrasztó is arra figyelt. Az éjszakai őrzőjárat fáklóját vélte látni, ami hirtelen akkora lángot vetett, mint maga a város, majd tompa, de hatalmas puffanást hallott, ami az alvókat is felébresztette. Mindannyian a város felé néztek. A lobbanást csak a virrasztó látta. A többiek csak távoli sivító hangot hallottak és egy nagyon magas lángoszlopot. Reggel már csak egy porig égett város volt előttük, ahova nem volt merszük menni. A forrásukat is átkozottnak gondolták és soha többet nem mentek arrafelé.

– Feljegyzem történetedet, Ananiel, hogy benne legyen a népünk számára írandó könyvben, unokáink unokáinak okulására. Van nálam írónád és minden egyéb az írásra.

– Asszonyainknak megmondjuk, hogy segítsenek neked ebben. Mi reggel nagyobb útra megyünk, de te csak tedd, amit akarsz.

– Ha olyan helyre utaztok, ahol élnek testvéreink, akkor veletek mennék, és inkább mécsvilágnál, még ma éjjel leírnám, amit akarok.

A szállásoktól kissé keletnek és délnek indult útnak Barael kohen, Ananiel utascsoportjával együtt. Keskeny, számár taposta utakon, szállástól szállásig mentek. A gubbák körül gabonátárolásra alkalmas hombárok voltak. Barael visszaemlékezett gyerekkorára. A Jordán völgye körül látott hasonlókat. Azokat szukkot-oknak mondták, mert fekete kecskeszörből csapott sátrak alkották. Voltak hombárok ott is, de sokkal kisebbek és kevesebb volt belőlük. Kevesebb ideig laktak az ottaniak egyhelyben, ha elmozdultak onnan a lakók nem mentek túl messzire. A vándorlásra kevesebb helyük volt, mint itt, ahol a látóhatárral nem szűnt meg az ország. Igaz, itt országról nem nagyon beszéltek az emberek, akik településenként szinte egészen más nyelvet beszéltek. Ananiel értekezett velük, pedig azt mondta, hogy nem érti a nyelvüket.

– Nem érted a nyelvüket, mégis beszélgetsz velük...

– Csak a férfiakkal. Az asszonyokat és a gyermekeket tényleg nem értem. Az asszonyokkal nem is illene szóba ereszkedni. Ők más nyelvet beszélnek, az *anyanyelvet* – magyarázta Ananiel.

– Ezt én nem nagyon értem. A felnőtt férfiak más nyelvet használnak, mint a családjuk?

– Csak akkor, ha nem törzsük-beliakkal értekeznek. Médiának ezen a tágas vidékén *hét nyelvet* beszélnek az emberek, törzsek szerint. Itt az az okos ember, aki hét nyelven beszél. Ha a saknú hadba szólítja őket, akkor többnyire a magorok nyelvét használják. Ezt illik tudni minden férfinak, aki valaha is volt dzsigit. Akik meg voltak Assur katonái, azok

ismerik az arámot. Azt tanulják meg a legnehezebben. Nekünk ide-telepített efraimitáknak Assur vagy inkább Babel nyelve a könnyebb.

– Akkor jó is, hogy itt a nagy hegyeken túl ekkora nagy, tágas mezők vannak. Egy nagyobb kafar szinte egy országnyi területtel ér fel. Nem kell annyit vesződni egymás beszédével.

– Ez bizony így lehet, ahogy mondod, de azért nem egészen. Az itteniek, ahogy láthatod, nagyobb területeket laknak be, a közösségük a többi törzzsel mégis elég szoros. A gondjaik-bajaik hasonlóak. A vadállatok, a vadszamarak, a kulán lovak és mindenféle patás vadak kártétele, az állatokat pusztító farkasok, medvék, barszok és arslánok, vagy egyéb ragadozók. A rablók, idegen népek hadai – ezt halkabban mondta – Assur kisebb csapatokban erre járó adószedői. Ezért aztán, nyelveik különbözőségei ellenére nagyon hasonlóan gondolkodnak a világ dolgairól. Aztán meg egymáshoz nem gyalog vagy számárháton mennek, hanem lovon járnak. Egy nap alatt ötször akkora utat bejárnak, mint mi, szamaras izraeliták.

– Én nem láttam túl sok lovat a falvak környékén – tűnődött Barael.

– Nem is láthattál. A lovak főként a ménesekben vannak, messze benn a pusztákban. Így aztán nincsenek szem előtt. A falvak környékén a herélt lovak vannak inkább. Itt Média-ban azok eladók elsősorban.

A pap értetlen arccal nézett Ananielre.

– Merthogy azok nem alkalmasak tenyésztésre. Azokat hajtják nyugatra. Az itteni népeknek megvan a magukhoz való esze. Búza- és árpaföldeket se látsz sokat az utak mentén. Nem kell mindent látni Assur adószedőinek. Média megfizeti a kivetett adókat, de nem szeretné, ha azok növekednének.

– És mit kezdenek a nyakukon maradt lovakkal?

– Kelet és észak felé nagy füves puszták vannak. Jól elvannak arra felé a ménesek és szaporodnak, ahogy az emberek is évről évre többen vannak. Azt meg alig tudom kimondani utálat nélkül, hogy az itteniek, akik nem Sém fia, bizony megeszik a lóhúst. Sőt, még áldoznak is belőle a maguk Öreg Istenének. A szarvas állatokat nem áldozzák fel, pedig azok tiszták és ezért tiszteletben is tartják, főként a teheneket.

Barael órák hossza során gondolkodott a hallottakon és próbálta megérteni Média népének lelkét. Megérezte, hogy Assur birodalmának ez a vége Ninivéből nézve egyáltalán nem olyan erős, mint a nyugati tenger partvidéke. Ott erősebb a jelenlét, a népek jobban hódolnak, mindamellett úgy látszik, az indulatok is erősebbek. Itt szinte idegen

népek élnek egymás mellett békén. A hét törzs, a velük élő, betelepített népek, benne Izrael. Persze egy kicsit azért tisztátlanok, mint odahaza a filiszteusok.

– Lesz itt mindjárt egy kafar, ahol él egy olyan ember, aki érdekelhet téged, kohen. Sokat tud a régi időkről. Az lehet, hogy valami szent ember, mert időnként sokat beszél. Talán jövődőt is tud mondani. Az „árják” szoktak ügyes-bajos dolgaikkal hozzá fordulni, pedig nem is közülük való. Régen él itt úgy, mint ahogy Otash él a mi szállásunk közelében. Kell valami éjszakai hajlékot keresnünk. Ha akarsz, nála kérünk menedéket.

Ligeterdő közepén terült el a település. A fák sűrűje vette körül a dombot, ahol a házak épültek. Ekkora településnek illett, hogy *fala* legyen, amitől *falu* lett. A házak nem szorosan álltak egymás mellett. Mindnek volt udvara, fonott sövénnel határolva a szomszédok felé. A közös védekezést szolgáló fal nem volt áttörhetetlenül erős. Magas csak annyira, hogy a támadó lovasok ne tudják átugratni. Kisebb rabló bandák ellen megfelelt, de rendes katonaság esetén csak a meglepetés ellen volt jó. Az út a főkapu felé vezetett. Békeidő lévén, senki nem kérdezte őket, amikor beléptek. Asszonyokat és gyerekeket láttak a házak udvarán. Egy kamaszt szólított meg Ananiel.

– Ide jönnél a kerítéshez, dzsigit? Kérdezni szeretnék. Valakit keresünk.

A fiú megörült a szólításnak, főként annak, hogy dzsigitnek nevezték, mert az még egyáltalán nem volt. Mindenki láthatta, hogy neki még főként az anyja parancsol.

– Nem nagyon értem a beszédedet uram, mert idegen a hangod. Majd akkor fogom jól érteni, ha valóban dzsigit leszek.

– Nem baj, barátom – mert ugye, azok vagyunk, hiszen békével jöttünk. Kérni sem akarunk semmit, csak beszélni szeretnénk a látó emberetekkel, a magorral.

– A *táltossal*, azt mondd?

– Nem jutott eszembe, hogy úgy mondjátok, de vele. Megmutatnád, hol lakik?

– Ha akarjátok, igen, de előbb szólok anyámnak. Ő itt a nagyszony. A jövevényekről tudnia kell.

Ananiel szó nélkül hagyta, hogy a kamasz először az anyjához fusson. Barael csodálkozott ezen a tiszteleten, de nem kérdezett semmit, csak a szemével.

– Tudod, kohen, ezekben a méd falvakban az asszonyok valakik. Van közöttük nagyasszony is. Ha a ház ura nincs otthon, akkor az asszony, a feleség parancsol nemcsak a szolgálóknak, hanem a szolgálóknak is. Ha a falu bírása nincs itthon, akkor a *mukhtár-né*¹²⁴ veszi át az irányítást. Márpedig errefelé, vagyis egész Áriában a férfinép gyakran nincs otthon. A vetések és a baromfiakkal való munka az asszonynépre tartozik. Abba a férfiak minnek szólnának bele? Az ő dolguk a nagy állatok, a csordák legeltetése és vigyázása.

– Én még igazi csordát eddig jóformán csak egyet láttam, arra felétek, amit Günsfand terelgetett.

– Nem csodálom – magyarázta Ananiel. – Minél közelebb vannak a szállások Assurhoz, annál messzebb kerülnek a nyájak a csordák és a gabonaföldek a falvaktól. Minél többet látnak Assur adófelügyelői, annál több adót vetnek ki. Minél messzebb vagyunk Zagrosz hegyeitől keletre, annál szabadabbak az emberek, annál inkább nem félnek. Médiától messze keletre is élnek népek, sőt birodalmak vannak. Nem csak arra, hanem északra is. Ha otthon keletre néztünk, Szeir sívatajai felé, azt hittük, hogy a világnak az Idigláton túl, a nagy hegyeknél van vége, de már te is láthatod, hogy ennél a föld határai sokkal messzebb vannak.

– Igazad van, barátom. Még Ninivében sem gondoltam komolyan, hogy Ariától keletre és északra világ lenne. Mikor meg látom, már nem csodálkozom, mert szép lassan haladok, úgy csodálkozás nélkül lesz nyilvánvaló minden.

Közben visszaért a kamasz.

– Jöjjetek idegenek, édesanyám vár titeket – hívta őket és elindult a legnagyobb ház felé.

Itt igazi házakat látott Barael. Igazi, kőből, paticsból vagy vályog-téglákból épültek, lejtőre rakott zsupp, vagy nádtetőkkal, mert erre az esők bőségesebbek és gyakoribbak. A víznek le kell rajtuk folyni. Ahogy a kerítések mellett haladtak, dühös kutyák vicsorgatták rájuk a fogaikat. Ilyet nem nagyon lehetett látni a nagy folyók közén. A kutyák nagyok voltak a juhászok mellett futkosókhoz képest.

– Az itteniek nagyon félhetnek a dzsinnektől és a mindenféle rossz szellemektől – jegyezte meg a pap.

---

¹²⁴ mukhtár: falusi bíró (türk, kurd, tatár)

– Azoktól kevésbé, mint a két lábon vagy lovon járó tolvaj idege-
nektől, esetleg fegyveres rablóktól. Már akkor felverik a falut, amikor
még messze vannak. Azon csodálkozom, hogy minket még egy se
támadt meg, mert attól még bajunk is lehetett volna.

– Megérkeztünk – szolt a kamasz –, édesanyám a diófa alatt áll és
vár titeket.

– Tisztelettel köszöntsd a nagyasszonyt – figyelmeztették utastársai
Baraelt –, itt ez így szokás. Velünk együtt le fog ülni a fa alatt. Te
legyél köztünk az öreg, te szólj először, ne szégyellj meghajolni az
asszony előtt, de ne vidd túlzásba!

Szamarákat a kapu oszlopához kötötték előbb, úgy léptek be az
udvarba. Barael ment elől. Őt-hat lépésre az asszony előtt megállt,
illendően, de nem túl mélyen, meghajolt és Assur nyelven köszöntötte:

– Béke szálljon e házra és a lakókra! Tisztelettel köszöntelek hatun,
a te hívásodra jöttünk a házadhoz. Békével járunk, a magunk kenyerén.

– Nem tudom, mi járatban vagytok. Nem nagyon értem a beszédedet
idegen. Ezen a nyelven az adóösszeírók szoktak errefelé beszélni, ha ide
jönnek, és azokat fegyveresek kísérik. Te meg csak néhány szamaras
kísérővel jársz, ami elég furcsa nekem. Azt viszont látom, hogy írószer-
számokat hordasz az öveden, így mégis hivatalos embernek gondollak.

– Jól látod, asszonyom, valóban szoktam írni, de egyben rosszul
gondolod, hogy én valami hivatalos ember lennék. Nem vagyok Assur
embere, csak egy, a fogságba hurcolt izraeliták közül. Az ő enű-juk
vagyok. A nevem Barael. Rhagába igyekszem, ahol népemből sokan
lagnak. Papok is, akiknek a vezetője leszek, ha az én Istenem megsegít
és eljutok oda. Addig mindenfelé járok, ahol szétszórt népemből lagnak
az itteni népek között. Látni akarom, hogy mivé lettek. Meg akarom
ismerni a népek bölcsességét, hogy az enyéimnek jó pásztorra lehessenek.

Az asszony nem sokat értett a szavakból. Ananielnek kellett magya-
ráznia. Így is nehezen értekeztek. A település a buszai nyelvet beszélte.
A köznyelvet nehézkesen értették. Szerencsére Ananiel mindkettőt, ha
hibásan is, de beszélte.

– Mikor térsz vissza Ninivébe? – tette fel egyenesen a kérdést a
nagyasasszony. Nyilvánvalóan kifejezve bizalmatlanságát, amit Barael is
megértett.

– Asszonyom, nem szándékozom visszamenni Assurba. Rhagában
fogok maradni, hogy a népemet szolgáljam. Nincs jelentenivalóm sen-
kinek, csak pap társaimnak, akikkel egyetértésben hitünk könyvét akar-

juk megírni. Ha valamit kérdezgetek, az azért van, hogy a népek és a saját népem bölcsességét megírjuk, hogy abból egységes hitünk, vagyis törvényünk lehessen, ami által talán megmaradunk a szétszórattatásban. Hallottuk, hogy látó ember lakik köztetek, tőle tanulhatok. Őt szeretném felkeresni. Közülünk rajtam kívül is van izraelita. Megengedték, hogy útítársuk legyek. Nekik más úticéljaik vannak.

– Hiszek neked, Barael. Illett volna ugyan valami ajándékot adnod, de legyen mentséged, hogy szállást nem kértetek, merthogy nem ide indultatok. A társaidat ki kell kérdezni. Tudnom kell, hogy kik járák vidékünket. A táltoshoz meg elkísér Teke¹²⁵, a fiam. Ott lakik a szent fa alatt.

A szent fa meglehetősen távol volt a település közepétől. Szinte a fal mellett. Egy hatalmas arcsa (hárs) alatt kényelmesen elfért a kerítetlen gubba. Körülötte a fű több felől jövő ösvényekkel volt szabdalt. Máshol kecskék legelték rövidre a gyepet. A látó ember birka irhán üldögélt, kedvtelve nézegette a két fejős állatot és a játszadozó gidákat. Messziről szemügyre vette az érkezőket. Egy szőrösömöszerű, kicsiny kutya vak-kantása jelezte őket.

– Béke a házadra, táltos! Hogy van a családod? – köszönt Ananiel mindegyikük nevében.

– Nektek is béke, utasok! A családom jól lenne, ha lenne, de nincs. Enélkül öregedtem meg. Sokéves vándorlásom során nem lett volna jó családosnak lennem. Az én tanri-m¹²⁶ nem akarta, hogy jártom-keltem-nek akadály legyen, én pedig rossz családfő legyek. Légy üdvözlöve, Efraim vándorló papja! Ti nem nagyon szoktatok az én fajtámhoz jönni, téged mi hozott hozzám? – a látó ember Baraelt saját nyelvén kérdezte.

– Barael a nevem, tiszteletre méltó saken¹²⁷. A híredet hallottam és tanulni jöttem hozzád, ha van rám időd.

Teke, a nagyszony fia szólt bele az ismerkedésbe, meglehetősen illetlenül.

– *Torgul*¹²⁸ a neve a látónknak.

– Tedd a szád elé a kezedet, fiam, ha férfiak beszélgetnek. Megmondta a fiú a nevemet, ahogy itt neveznek, pedig a torgul nem én

---

¹²⁵ teke: fiú, kölyök (kurd)

¹²⁶ tanri, tengri: isten (türk)

¹²⁷ öreg, vén

¹²⁸ tural, kerecsen sólyom

vagyok, hanem az a madár itt a fa tetején. Azért, legyen ez a nevem, ha szólítasz. Ha képes vagyok rá, hogy tanítsalak, vagy te engem, tiszteletre méltó Barael, akkor kérdezz! Ahogy tudom, a ti számításaitok szerint most hatodik nap délutánja van, amikor a szombat közeleg, így lesz időnk és alkalmunk beszélgetni. Társaid és te magad ne érezzétek magatokat tisztátalannak. Hoznak nektek az asszonyok vizet, hogy lemossátok magatokról az utazás porát. Kedvesek az itteniek, talán némi élelmet is összegyűjtenek.

A kíváncsiskodó asszonyok valóban térültek-fordultak. Korsókból vizet öntöttek mosakodásra, sajtféléket és lepényeket hoztak a fa alá kiterített gyékényre, köré kisebb gyékényeket tettek, hogy étkezésekhez heveredhessenek. Néhány asszonyt és fiúgyermeket a kíváncsiság ott tartott. Ők egy kicsit távolabb ültek le, keresztbe tett lábakkal. Evés közben a kínálgatáson kívül egyébről nem beszéltek. Sokat enni hívatlan vendégeknek nem illik, ezért hamar eljutottak a beszélgetés kezde-
téig.

– Kérdezz, Barael, ha tudok, válaszolok!

– Saken, azt mondd, nem vagy a buszaiok közül való, mégis itt élsz közöttük megtiszteltetésben. Mondj valamit erről, kérlek – kezdte Barael!

– Lásd, kérdezel, pedig alighanem saját néped életéből tudod a választ. A tieid is törzsekben élnek, teszik dolgukat naponként, ami a mindennapi. József fiainak hat törzse mellett ott a hetedik, amelyik nem kapott örökrészt a többiekkel. Az ő örökrészük Izrael Istene. Te, mint levita, egyik fia vagy ennek a törzsnek, teszed a dolgod. Testvéreid nem kutatják ennek a törvénynek a múltját. Elég nekik, hogy Mózes kihirdette.

– Látom, ismered népem történetét és törvényeit. Hol tanultad?

– Éltem a népek között Egyiptomtól Bakhtriáig. Igyekeztem mindent megtanulni, amivel azok hasznára lehetek, akikhez az én (Tanri-m) Tengri-m rendel. Ide rendelt Médiá-ba, éppen ebbe a faluba. Ez a madár itt a fejem felett mutatta meg, hova jöjjenek. Ha elmegy vagy elpusztul és helyette másik jön, akkor majd oda megyek, ahova vezet.

– Ha jól értem, akkor te Média levitái közé tartozol.

– Nem egészen levita, hanem magoi, ahogy hallottad, táltosnak vagy látónak is hívnak. Sém fiai az ilyen embert nebbi-nek vagy nabi-nak is hívják, de az sem vagyok igazán, mert nemcsak látnom kell, hanem néha áldozatot mutatok be.

– Találkoztam magoiokkal Ninivében, de ők ilyeneket nem mondtak. Ti nem egyformán beszéltek?

– Egyformán is, meg különbözően is, ahogy mondom. Mind emberek vagyunk és nem egyformák, a bölcsességünk sem lehet teljesen azonos, mert nem is ugyanazokat az utakat jártuk be, amíg azok lettünk, amik éppen vagyunk.

– Változni fogtok talán?

– Igen, fogunk, ahogy az idő és a tudásunk változik. Ezt Szpitama¹²⁹ fiaitól tanultam. Ő mondta: „A múlt az múlt. A jelen egy pillanat. A jövő a minden.”¹³⁰ Miután egymástól tanultunk, már mások leszünk. Én továbbra is magoi leszek, te meg kohen, de egy másik magoi és egy másik kohen.

– Szeretném érteni. Lehet, hogy fogom is, amikor már Rhaga felé veszem az utamat. Majd leülekszik bennem. Ha lehet, kérlek, meríts azokból, amiket hallottál utaid során, és beszélj nekem a kezdetekről! A világ kezdetéről.

– Hallottál Abzu és Tiamát történetéről. Talán ők nemzették a világot. Erről sokat gondolkodtam. Mert Tiamat, az ősvíz kell, hogy kezdete legyen minden életnek, de nem jutottam a világosságig. Kell, hogy előttük is legyen valami. Ők is lettek valamiből vagy valakitől. Egyiptomban járva sem találtam megoldást. Még a kérdésemet sem értették. Szerintük a világ és az istenek mindig voltak, mindig lesznek. A nagy folyamok között hallottam a régi és újabb istenek történeteit. Jáván népei között hasonlókat. Ők Kronossal kezdik a világ történetét, aki az Idő, egyszer csak elindul, akiből, mint a folyamközi bölcsék szerint, újabb istenek származnak. Harcolnak egymással, megerősödnek vagy elbuknak és számunkra látható világot hoznak létre. Idő- és öröktől fogva... Nem hiszem, hogy még a legbölcsebbek számára is valaha megérthető legyen. A ti hazátokban ugyancsak hallottam az előbbi történetekhez hasonlót. Él öröktől való Isten, aki egyedül nemz és teremt, fiai vannak, akiket gazdának vagy úrnak neveznek, Hegyek, magaslatok, vagy országok istenei lettek. Él, mivel megöregedett, átadta ezeknek hatalmát. A babiloni Bel ezek egyike lehet. Róla azt tartják, hogy Samas szemével naponta átnézi a világot, hogy tudja, mibe kell beavatkoznia...

---

¹²⁹ Zarathustra

¹³⁰ a Zend Avesta kezdő mondata

– Bocsáss meg, hogy megszakítalak. Ezeket nem hallhattad Izrael papjaitól. Azok a baalokat nem nevezték Úrnak, bár a szót ismerik, mert a férj és a gazda is baal. Istenünknek kimondható neve nincs. Adonainak hívjuk, ha meg kell nevezni. Esetleg El-nek, Elohimnak...

– Tudom, testvérem. Amit Kánaánban a ti népetek egyik papjától hallottam, azt bizony a szívembe zártam, mert igaz, amit a tetteiről énekelt. Ő maga pedig benne él a tetteiben. Most mondom:

– Áldjad, lelkem, az Urat! Uram, Istenem, mindennél nagyobb vagy! Főnségbe és méltóságba öltözől, a fény, mint köntös, úgy fog körül. Az eget kifeszíted, mint a sátor, lakóhelyed a vizek fölött rendezted be. A felhőket fogatként használod, a szelek szárnyán szállsz tova.

A szeleket követedd teszed, a haragos villámot szolgálóddá. A földet biztos alapra helyezted, nem inog meg az idők folyamán.

Vizek árával vetted körül, a hegyeket is vizek borították.

De parancsodra visszafolytak, s megremegtek mennydörgő hangodra.

A hegyek kiemelkedtek, a völgyek leszorultak arra a helyre, amelyet nekik szántál.

Határt szabtal nekik, amit nem lépnek át, nem önthetik el többé a földet.

Te öntöd a források vizét patakokba, a hegyek közt csörgedeznek.

Inni adsz a mező vadjainak, a szomjas vadszamar merít belőlük.

Az ég madarai partjaikon laknak, az ágak közt zengik énekük.

A hegyeket kamráid vizéből öntözöd, eged gyümölcsével a földet jóltartod.

Füvet nevelsz az állatoknak, és növényeket, hogy az ember jóllakhasson; hogy a földből kenyeret nyerjen, a szívét meg borral vidíthassa, hogy az olaj kenetül szolgáljon fejére, s a kenyér erőt kölcsönözzön neki.

Az Úr fái is teleszívják magukat, a Libanon cédrusai, melyeket ültetett.

A madarak rakják ott fészkeiket, tetejükön a gólya tanyázik.

A zergéé a hegyek magaslata, a borz a sziklák közt rejtőzik.

*Te alkottad a holdat, hogy az időt mérje, és a nap is tudja,
mikor nyugodjék le.*

*Te hozod a sötétséget és ránk köszönt az éj, s az erdő vadjai
körülhúznak.*

*Az oroszlánkölykök zsákmányért ordítanak, Istentől követelik
táplálékukat.*

*De ha a nap fölkel, mind visszavonulnak, és elrejtőznek a
barlangokban.*

*Az ember elindul a munkája után, hogy dolgozzék az est be-
álltáig.*

*Milyen sokrétű a te műved, Uram! Mindent bölcsességben
alkottál, s a föld teremtményeiddel van tele.*

*Nézd, mily nagy és széles a tenger, benne az élőlények nyüz-
gő sokasága, kicsi és nagy állatok serege.*

*Rajta járnak a hajók, s ott kóborol a leviatán is, amit terem-
tettél, hogy a tengerben kergetőzzék.*

Rád vár minden élő, hogy ételt adj nekik a kellő időben.

*Megadod nekik, és ők összegyűjtik, kitárod kezed, s eltelnék
javakkal.*

*De ha elrejtet arcodat, félelem szállja meg őket. Ha meg-
vonod éltető erődet, elpusztulnak és a porba térnek.*

*Ám ha kiárasztod lelkedet, fölébrednek, és megújítod a föld
színét.*

*Dicsőség legyen az Úrnak mindörökké, örüljön az Úr művei-
nek!*

*Ha letekint a földre, az megremeg, ha megérinti a hegyeket,
azok füstölnek.*

*Egész életemben az Úrnak énekelek, zsoltárokkal dicsérem,
amíg csak vagyok.¹³¹*

– Nem lennék pap, ha ezt a tehilt nem ismerném, hiszen naponta magam is éneklek. De én túl szeretnék látni ezen is. Még előbbre. Itt arról énekelünk, hogy az Úr hatalmas bölcsességében hogy irányítja azokat, amiket teremtett. Talán arra gondolsz, magoi, hogy a környező népek helyesen teszik, ha az Urat El-Hadadnak, El-Shaddai-nak, vizek, csillagok, vagy a Nap istenének nevezik? Mi, Izrael és Júda, ha mégis

---

¹³¹ 103/104. zsoltár

gondolunk ilyesmire és ki is mondjuk, akkor is El-Eljon-nak mondjuk. Istenek istenének, de ezt is félelemmel.

– Véletlenül se akarnám vitatni, amit gondolsz. Az Egyetlennek sok oldala van. Többfelől próbálják a népek látni onnan, ahol élnek. Otash és Szpitama tanítványai úgy hiszik, hogy neki, aki szavával teremt, háza népe van valahol odafenn. A ti bölcsességetek szerint is vannak neki angyalai, akiket üzenetekkel küldözget választott embereihez.

– Igen, Ábrahámnál voltak. Sámuel felkereste egy, ahogy Sámson szüleit is. Hoseára és Jónára pedig atyáink még emlékeznek. Ha mindazt, amiről ma beszélgettünk sok napon keresztül fontolgatom, azt fogom hinni, hogy sokat tanultam. Mire elérek Rhagáig, világos lehet. Mert állandó kérdésem van. Sámson szülei látták az angyalt, beszéltek vele, mégsem mondta meg a nevét. Érzem, a mai sabbaton megtudom. Engedd meg, saken, hogy nálad pihenjek. Aztán megyek. Talán mindjárt Rhagába, de lehet, hogy azokkal, akikkel jöttem, először elmegyek az új városba, ami még csak épül. Remélem, arrafelé is találok népemből valókat.

– Gyere, terítsük le szőnyegeinket a gubbámban!

– Még üldögelnék a hársad alatt, saken. Nézném a csillagokat, majd ha besötétedik.

– Jó gondolat. Magam is sokszor ezt teszem. Néha úgy érzem, tőlük többet tanulok, mint a népek bölcseitől. Otash a tüzet nézi. Mások a csillagokat. Most magadra hagylak, Barael enő.

Teke, a kamasz fiú továbbra is ott álldogált a közelben az útitársakkal. Láthatóan nem tudták, mit tegyenek. Barael megkérdezte:

– Hogy hívják azt a madarat a fán?

– Sahin – válaszolta.

– A magoi nem ennek hívta.

– Az ő nyelvén torgul, a miénken sahin.

– Majdnem, mint a királyotokat.

– Úgy van, uram. Ő a sahinsah. A sahok sahja. Lehet, hogy az ilyen madarak sahja.

Barael gondolataiba befészkelte magát ez a néhány név. Néhány perc múlva a kamasz megkérdezte:

– Akarsz még valamit kérdezni, uram? Ha nem, haza mennék. Édesanyám vendégül lát titeket a hajlékunkban.

– Menjetek! Én itt maradok a táltosnál. Ugye, így nevezitek őt?

– Igen, így is. Pihenj jól!

Barael a fa törzsének támasztotta a hátát és nézte az egyre vörösödő és növekvő napot, amint a távoli, nyugati hegyek tetején mintha egy pillanatra megállna, hogy Ária dombjait megszámolja, mielőtt lenyugszik. Ezzel egy időben Istár csillaga is kigyúlt, hogy jelezze, eljött a szombat. A nyugalomra gondolt, a poros ruházatára, amit majd csak kirázni tud, mielőtt indulnak. El fog menni az új város építését megnézni. Nem tudta, hogy egy ilyen nyüzsgésben, ahol vele nem nagyon fognak beszélgetni, mit tanulhatna. Ezt kihessegette a fejéből. Aki idehívta, majd megmutatja azt, amit akar. Nézte, amint a csillagok egyenként felragyognak, ahogy az ég alja a vörösből a szürkébe fordul. Nem igyekezett gondolatait irányítani, azok jöttek, ahogy akartak.

– „Ka” – jutott eszébe az egyiptomi szó. Ott úgy mondják a sólymot, vagy annak kicsinyített mását, a karvalyt. Azt tartják róla, hogy az emberi lelkeket hordozza ég és föld között. Ezt a magoi nem mondta, de lehet, hogy tudja. Talán ezért tartják tiszteletben ezt a madarat. Itt már két néven hallotta megnevezni. Az egyik mintha fejedelmi jelző lenne. Érdekes ez a föld, más lelke van, mint a nagy hegyeken túli országoknak – gondolta. – Istár csillaga lassan alászállt és engedte, hogy a kisebb égi állatok jobban ragyogjanak. Igen, égi és teremtetett állatok. Mind mozognak, éjjelente megjárják a maguk útját. Ezt mondja a magoi által említett zsoltár is, ami a látható világ rendjét sorolja fel, de nem a kezdetét. Az Úr naponkénti, uralkodó tetteit azon dolgok felett, amik vannak. Vajon Él, akit még ezen a néven is csak nagy tisztelettel szabad, főként imában vagy gondolatban, nevezni, ebben a mindenségben vagy felette van jelen? Izrael szokott úgy is gondolni Urára, hogy Köztünk Lakó Él. De ki látta? Még Mózes sem, pedig beszélt vele, amikor a törvényt kapta.

Reggel, amikor a harmat megnedvesítette köntösét és ettől felébredt, nem tudta biztosan, hogy ébren vagy már álmában tette fel a kérdést, milyen Él. Izrael vagy talán a mindenség Ura? Vajon milyen lehet? Elhessegette magától még a kérdést is. A magoi azt állította, hogy a Hatalmast ezer oldalról és ezerféleképpen lehetne látni. Egy-egy nézet milyen semmisség a mindenségéhez képest. Torgul megjelent a gubbája előtt. Széles fekete köntös volt az öltözete, fején magas, kúpos süveg. Majdnem ijesztő volt a hajnali szürkületben. A madár torgul felröppent fájáról, köszöntötte a magoit. Keveset lebegett fölötte, majd visszaült a

helyére, miközben gazdája kelet felé fordult. A nap hírvivője¹³² csak egy pillanatra tűnt fel, jelt adni, hogy a táltos tárja ki két karját és üdvözlje a látóhatár szélén felbukkanó napot. Valamit mondogatott. A karját a kiterjesztett köntössel mindaddig kitarva tartotta, amíg a nap teljes nagyságával felemelkedett a föld fölé. Akkor leborult előtte és egy darabig úgy maradt. Barael nem kelt fel ültéből. Csendben és érdeklődve nézte végig ezt a nagyon egyszerű hajnali szertartást és furcsállotta magában, hogy vendéglátója Samas különös tiszteletéről nem beszélt. Miután a különös szertartás befejeződött, a magoi a hárszhoz ment, hogy üdvözlje enú testvérét.

– A nap után téged köszöntelek a mai világosságban, testvérem. Nem fáztál az éjjel? Nyugodt lehetett az éjszakád. Nem hallottam a falu kutyáit, hogy sokat ugattak volna. Ők meghallják a Rossz, vagy ahogy ezen a földön többen nevezik, az Ahrimán mozgását.

– Nekünk Mózes nem tanított a Rossz-ról. Azt tartjuk róla, hogy az ember tulajdonsága a rossz. Ez ellen adott törvényt és parancsokat. Hallottam Hijjob¹³³ történetét. Fontolgom magamban, és néha arra gondolok, hogy összefér Mózes tanításával. Kérdeznék tőled valamit. Láttam, hogy a felkelő napot tisztelted, vagy talán imádtad. A tűzbe néző is ezt tette. Távol áll tőlem, hogy rosszalljam, csak érteni szeretném. Mózes azt parancsolta, hogy csak az Urat imádd, és csak neki szolgálj! Erről mit mondanál nekem?

– A ti Mózesetek nálam bölcsőbb volt. Igazat parancsolt nektek, de nem mindent. Mert ugye, a ti Uratok nem látható. Még Mózes se látta, de tudta és megtapasztalta Őt a titokzatos tűzben, a világosságban, az esőben és a szélben. Én és társaim úgy hisszük, hogy mindenben jelen van. Ezért mindenben tiszteljük és igyekszünk semmit nem tönkretenni, amit a Teremtő létrehozott. Senkinek nem mondjuk, hogy ne tisztelje bármi teremtményben a Teremtőt, mert mindenben benne lehet, amiben benne akar lenni. Nekem reggel a fényben, ami a Napból érkezik és elúzi a sötétséget, ami rossz, benne van az Ősereg, aki az Isten, ahogy Áriában legtöbbször nevezik, a Tanri jósága. Ezért általa is szólok hozzá. Látom viszont rajtad, hogy Ahrimanról¹³⁴, a Sátánról akarsz kérdezni.

– Tényleg akartam, de nem tudtam, hogyan. Mert hallottam róla egyet ‘s mást. Arról pedig még a kérdést is káromlásnak gondolom.

---

¹³² Merkúr bolygó

¹³³ Jób könyve

¹³⁴ v.ö.: ármány

Ária különös föld. Van itt olyan nép, amelyik a Sátánt imádattal illeti, pedig az sem biztos, hogy van.

– Kétségkívül van. Kell lennie. Otash beszélt neked a teremtett dolgokról, igaz? Magam is sokat gondolkodtam erről. Azt mondhatta, amit itt minden bölcs tud, vagy tudni vél. Ha az Ősereg megteremtette a fényt, akkor vele együtt megteremtődik az árnyék is. Ha az ahurák¹³⁵ létrejöttek, akkor az árnyak, vagyis a mainyu-k¹³⁶ is. Ezt nem annyira tudjuk, mint inkább hisszük. Ezt legfeljebb a kutják tudják, azért is jelzik. Meg azért is, mert a Jó Atyácska segíteni akarja az embert abban, hogy választani tudjon, és a jót válassza. Akik a Sátánt isteni tiszteltben részesítik, azok rosszul mérik fel a világ harcának esélyeit. Félnék a Rossztól, mert az embernél hatalmasabb. Szeretnék talán a Jót választani, de a félelem megzavarja gondolkodásukat. Ezek a kétségek minden nép bölcsességét megzavarják, ha nem is ennyire. Történeteket kaparásznak az agyagba Abzu és Tiamat nászáról a folyamok között. Jáván népeinek is vannak hasonló történeteik, amik talán nem is igazak. Az viszont igaz, hogy a „látót” mélyebben találja meg a kétség. Elfogadja a kettősséget, az árnyék létezését, mert látja, de minden erejével igyekszik a fényt, a világosságot választani. Ne akarj mindent egyszerre megérteni, Barael testvérem! Ezer évek óta nem érti ezt meg az ember. Többségében viszont érzi, hogy aki teremtett, az a jó oldal felé hívogatja teremtményeit. Ha Rhagába érsz, találkozni fogsz Szpitama¹³⁷ tanítványaival. Beszélni fognak neked az Ősereg ostoráról.¹³⁸ A jó oldal tanítása szerintük az lenne. Én azonban nem vagyok abban biztos, hogy az az ostor nem maga a rossz elszenvedése, amiből sokat lehetne tanulni. Nekem valami azt súgja itt belül, hogy az istenségek harcát az emberek fogják megvívni egymást öldökölve, mindig és mindkét oldalon az „ahurákat” tűzve zászlaikra, magukat Isten ostorának nevezve, így igazolva tetteiket. Maradj ma még itt társaiddal! Holnap veletek megyek az új városba. Úgy érzem, hogy társaim ott fognak gyülekezni, és dolgunk lesz.

Másnap kora reggel indultak. Torgul igen kicsi batyuval indult, főként Baraellel összehasonlítva, neki saját számara is volt. Dél tájban pihenni és enni telepedtek le. A két papi személlyel a másik kettő

---

¹³⁵ jó dolgok

¹³⁶ a jóval együtt járó rossz

¹³⁷ Zarathustra

¹³⁸ Isten ostroma

megosztotta a kenyerét. A menetelés délutáni szakaszában messziről többször tűnt fel porfelhő, amiből a vágató lovak elő-előtűntek, nyomukban a csikósokkal. Ezek az utakat nem nagyon közelítették meg. Barael kérdezett volna a lovakról, de észrevette, hogy majdnem bármiről beszélgetnek vele, de lovakról nem. Megmagyarázta magának, hogy nem érdekes az egész. A lovak tisztátalanok. Az eddigi dimbesdombos vidék hegy-völgyessé változott. Az út bükkös erdőn keresztül futott, ahol füstszagot kezdtek érezni.

– Csak nem ég valahol az erdő? – kérdezte Barael.

– Az erdő nem ég, csak a kivágott fa, erre valahol – kapta a választ. – Irtás tisztáshoz értek, ahol emberek vágták ki a fákat. Ez egy izraelitának furcsa látvány volt. A Folyamközben és a nyugati Nagy-Tenger közelében sokszorosan meggondolták, hogy egyetlen fát is kivágjanak. Itt meg tűzifarakások sorakoztak és földdel letakart dombocskák, amelyek teteje erősen füstölt, szemet égettek. – Nemsokára a pihenőhelyhez érünk. – A következő tisztásnál gubbák voltak, azokon túl újabb füstök szálltak az ég felé. – Itt fogunk éjszakázni.

A füst felől bőrkötényes, tagbaszakadt férfiember közeledett feléjük, előtte nyaktól földig erő ló- vagy marhabőrből készült kötény. A magoiok nyelvén köszöntötték egymást Torgullal.

– Ezek itt szent embereknek számítanak – súgta Ananiel. – Ez egy vasverő. Itt tárkány a neve.

– Köszöntelek téged is, enú – szólt a kötényes –, gyertek a tűzgödrökhöz és legyetek a vendégeink, ti is izraeli idegenek. A nevem Tárkány. A legények nem hagyják abba munkát senki kedvéért. Nemsokára szikrásra hevülnek a bucák¹³⁹ és verni kell őket.

– Engedelmeddel megnézném én is – kérte Barael.

– Megnézheted, de ne menj túl közel az üllökhöz, mert nemcsak a köntösöd lesz lyukacsos, a szakállad is megpörkölődhet. Odalesz a papi tekintélyed.

Varázslásnak tűnt a vasverés Baraelnek. Megnézte, ahogy a legények a salakot törögetik, abból kisebb-nagyobb fekete golyókat gyűjtenek össze. Ezeket a tárkány egyenként megvizsgálta, a javát az izzító kemencékbe rakták. Amikor azokat fehérre izzította a fűjtatott faszenes tűz, fogóval az üllőre tették, hogy egy nagykalapáccsal, egy ütéssel vékonyra lapítsák, miközben az izzó bucából a maradék salak szikrázva

---

¹³⁹ nyersvas rögök

távozott. A vaslapocskák visszakerültek újra az izzító kohóba. Amikor újra kifehéredtek, egy súlyos ütéssel egymáshoz forrasztották őket, nagyobb, lapos vasdarabokká. A vasverő műhely egy domb oldalában volt beásva. Két oldala föld, kőből épített oszlopokkal megtámasztva. Ezek egyúttal a tetőzet oszlopai voltak, erős, bárdolt szálfákból ácsolt nyeregtetőt tartva, ami nem ért el a dombba beásott verem végéig. Az izzító kemencék voltak ott, ugyancsak a földbe beásva. A pörkölő tűzgödrök az épülettől távolabb voltak. Egész kis település volt itt, hogy a munkásokat jól kiszolgálják. Kissé messzebb voltak a bányagödrök. Hosszú, viszonylag keskeny árkok. Esteledvén itt már nem dolgoztak.

– Hogy itt lehetsz, Barael, vedd a bizalom jelének. A te ideszakadt néped többsége már nem idegen nekünk, nincsenek titkaink előttük. Nekem és a tárkánynak valami azt sugallja, hogy nem fogsz visszatérni Ninivébe, és assuritáknak nem beszélsz arról, amit jártodban-keltesben látsz. Akiknek a feje lesz a Rhagában, úgy tanítják és vezetik izraelita népüket, hogy Média minden népét rokonnak tekintsék.

– Nem fogok visszaélni bizalmatokkal. Az én népem sorsa egy a tiétekkel, amíg köztetek élünk – válaszolta Barael. – Én nem vagyok ellensége senkinek.

– Mi is így érezzük. Te nem csak enú-ja vagy szétszórt népednek, hanem nebbi-je is.

Barael zavarban volt és jóformán csak toporogni tudott egy helyben.

– A pörkölő gödrökben lepényeket sütnek. Az asszonyok már készen vannak vele. Bárányhús van mellé – szólt hozzá Tárkány –, hogy reggel pihenten menjetek tovább. Veletek megyek, mert beszélhiválom van a saknú-val. Eszem veletek, aztán visszamegyek a vasverőbe. Még van néhány tucat buca. Amíg nem lesznek összeütve, nem akarom a tüzet kioltani. Nem érdemes.

A kenyérlepények hajdinaliszból készültek, a sült báránnyal együtt jóízűek. Az éjszakai pihenést bizony zavarta a nagykalapács zuhogása és a vasak zörgése. Reggel, miután Torgul üdvözölte a felkelő napot, mindenki elvégezte reggeli teendőit, elindultak a maguk útján, erdőkön keresztül vezető úton. A csapat vagy húsz főre nőtt. A két ökör által húzott nagy, kétkerekű, láthatóan nehéz teherrel megrakott kordéjuk, vastagra cserzett ló- és marhabőrökkel letakarva, dülöngélt mellettük. A zökkenőknél a bőrök alól fémes zörejek hallatszottak. A déli pihenőig négy-öt gubba település mellett mentek el. Errefelé sok ember lakott. Az irtás tisztásokon asszonyok művelgették a kertjeiket. A főútba mellékutak csatlakoztak, lovasok jöttek és hagyták el őket. Egyfelé

igyekeztek. Még naplemente előtt elhagyták az erdős területet és a hegyek lankáihoz értek.

– Itt szállást fogunk venni az útszéli harámban – közölte Tárkány. – Reggelig kipihenjük magunkat. Holnap még a reggeli időben a városhoz fogunk érni.

Úgy is lett. Már a derengéssel elindultak. Mire a Nap a fák tetejét már kissé lefelé sütötte, meglátták a várost egy magas halom tetején. Mindenfelől sokan igyekeztek arra. A férfiak többnyire lovon, prémekkel szegett, kúpos bőrsüvegben, felfegyverkezve, láthatóan díszes öltözetben, látszott, hogy itt ünnepre készülődnek. A város látványa lenyűgöző volt. Falai faragott kövekből épültek, magasabbak voltak Ninive vagy Assur városának falánál. A kapuk feletti tornyok pedig szinte az eget érték. A várhegy körül tágas település feküdt. Torgult mindenki meghajlással köszöntötte, akivel csak találkozott. Bármit kért vagy parancsolt, megtették neki. Rendelkezett: Baraelt és szamarát telepítsék le egy olyan helyre, ahonnan a Város közepén kialakított térre jól oda lehessen látni. Rá és szamarára vigyázzanak, mindennel lássák el, amire szüksége van. Ő maga és Tárkány a közeli tisztavízű forrásnál megtisztalkodtak, majd néhány emberrel együtt és az ökörfogattal a fellegvár irányába eltávoztak. Nem mondták meg neki, de Barael tisztában volt azzal, hogy a szekér vasfegyverekkel van megrakva. Megértette, hogy ezt neki nem kell látnia. Akik őt vigyázták, nem voltak bőbeszédűek. Ananiel visszajöttéig nem értette, hogy miről beszélnek. Csak az éketlen zshivajt hallotta, el se tudta képzelni, hogy van itt egy csoportban tíz ember, aki egy nyelven beszél.

– Elmondanád nekem, fiam, hogy mi történik itt? Értesz valamit ebből a nyelvzavarból?

– Hogy mi történik itt, azt tudom. Hogy mit beszélnek az emberek, azt nem annyira. Mindegyik a saját anyanyelvén kiáltozik, amiből nem sokat értek. Itt van Média mind a hét törzse, ezenkívül parszuk és izraeliták, hiszen mi is itt vagyunk. Mindenki, aki örül ennek a városnak. Amikor a nap delelőre ér, meglátod az ünnepet és a nép örömét.

Nem sokkal azelőtt, hogy a nap a zenithez ért volna, sofárok szólaltak meg. A fellegvárba felmenő úton fentről ünnepi menet indult lefelé a főtér felé. Elöl hat, hadijelvényt hordozó, előkelő férfi látszott. Utánuk egy csúcsos süvegű dalia, aki a magorok sólyom jelvényét tartotta. Őt követte Torgul és a saknú egymás mellett. A nép kiáltozni kezdett:

– Uvakshatra, Uvakshatra!

A menet leért a főtérrre és egy kisebb, épített dombot állt körül. A kör egy helyen nem volt zárt. A résen egy fényesre csutakolt fehér csődört vezetett fel dombocskára egy díszbe öltözött dzsigit. A ló nyakát simogatva nyugtatta az állatot, mert a túlkölés hangja nagyon zavarta. Aztán csend lett és Torgul szólt, fennhangon, énekelve. Barael egy szót sem értett, de a tömeg igen. A magorok nyelvét szinte mindenki értette.

– A hadak istenét szólítja a táltos és a Napba néz – magyarázta Ananiel. – Nézd, most a saknút ráültetik egy pajzsra és a törzsfők felemelik maguk fölé!

– Él-Cebaoth¹⁴⁰! – suttogta Barael. – Uram, mi is szólítunk így Téged, ha ellenséggel állunk szembe.

Hosszan kántált a táltos. Miután befejezte, egyenes, vasból kovácsolt kardot nyújtottak neki. A csődört szügyén keresztül gyakorolt döféssel szíven szúrta. Az állatnak megijedni sem volt ideje, felágaskodott. A dzsigit nem tudta megtartani. Engedett a vezetőszárból. A visszazuhanó ló oldalára esett, csak nagyon keveset szenvedett.

– Én magam se tudtam volna jobban megölni az áldozati bikát – gondolta Barael –, csak hát a ló mégiscsak tisztátlan. Remélem, legalább nem eszik meg.

De megették. Később abban reménykedett, hogy nem kínálják meg egy kis sült lóhússal, de ennél tapintatosabbak voltak. Lehet, hogy Ananiel figyelmeztette őket. Ő maga sem evett belőle, csak jóindulatúan bólogatott azok felé, akik evés közben rá mosolyogtak.

– Ennyi embernek elég ez az egy ló? – kérdezte kissé utálkozva Ananielt Barael.

– Nem elég. Többet is vágtak. Nemcsak lovat, de azt csak evésre vágták, hogy a nép jól lakjon. Ez a nép eszi a lóhúst. Hadba vonuláskor meg nagyon jól teszi, ha eszi. A haddal együtt mehet az ellátmány is.

Estefelé megjelent Torgul. Már nem viselte az áldozathoz használt díszes ruházatot. Csak rövid ideig volt és szinte utasításszerűen szólt Baraelhez.

– Ma tanúja voltál Média egységének. Amit ma láttál, az áldomás volt. Ez itt a *gyülekezés helye*¹⁴¹. Ahogy láttad, mind a hét törzs embereiből kellő számban voltak jelen és vettek részt az áldomásban. Jobb,

---

¹⁴⁰ Seregek Istene

¹⁴¹ Ekbatana jelentése: gyülekezés helye

ha nem csodálkozol azon, amit még mondok. Izrael köztünk szétszórt népe ugyancsak képviseltette magát. Senki nem kényszerítette ide őket, maguktól jöttek, bár a szövetség hét törzset egyesít, de testvérnek tekinti a köztük élő jó szándékú idegeneket is, mert Assur uralma alatt egy a sorsunk. Egy Fennvalónk van. Ti, izraeliták nagyon más oldalról tekintetek rá, mint mi. Média hét törzse se lát mindent egyformán. Utunk viszont talán századokon át is egy.

Barael megpróbált kérdezni:

– Itt ma szövetség jött létre Assur ellen?

– Nem válaszolok a kérdésedre. Lásd, amit látnod kell, mert ezért vagy úton! Reggel elindulsz Rhagába. Ananiel is veled megy. Pajca lesz nála tőlem, hogy biztonságban érd el célodat, legyél Dán és néped legfőbb bölcse és tanítója! Lehet, hogy még találkozunk – fejezte be és megölelte Baraelt.

– Lásd, amit látnod kell!... – morfondírozott magában Barael, miközben rótták az utat szállástól szállásig. – Látom? Inkább hallom. Ninivében és Babelben csak kapkodom a fejem, hogy megértsem a sok nyelvet. Ezt teszi az ott lakó sok idegen is. Ekbatanában meg van egy nyelv a hét között, ami minden törzset összefog.

Megkérte Ananielt, hogy a magorok nyelvén beszéljen hozzá, ha már ebben az országban kell élniük. Sokadalmon keresztül értek Rhaga városába. Itt elváltak egymástól. Barael a bet-kneszetben¹⁴² találta meg otthonát és paptestvéreit. Onnan kijárva ismerte meg jövőendő lakóvárosát.

*

A karavánszeráj a városnál is nagyobb területet foglalt el. Szükséges volt, hogy ekkora legyen, mert az állatok, a sátrak, no meg a „félreeső helyek” területet igényelnek. Assur nagy karavánja mellett több, egyéb, idegen világokból érkezett letelepedett és áruba bocsátotta mindazt, ami eladó és a törvény egyáltalán megengedte, hogy áruba bocsássák. Barael szemének szokatlan volt ez az árugazdagság. Állatok közül legtöbb volt az iráni népeknél szent állat, a szarvasmarha. Tevék, egy- és kétpúpúk, szerszámmal és anélkül, bivalyok és – kimondani is borzalom – de disznók is. Rengeteg juh és kecske, néhány elefánt. Voltak itt Barael számára érthetetlen állatok is, ezek sem teherszállításra, mint a szamarak, vagy tevék, sem pedig evésre nem valók.

---

¹⁴² gyülekezet háza

Kisebb sárkányok¹⁴³ faketreben, mérgeskígyók vesszőből font edényekbe zárva. Ezek mögött voltak a leghangosabbak a kikiáltók. Barael és pap társa nem akart venni semmit, csak nézelődött, mert a népek tucatjai nyüzögtek itt, utálattal és félelemmel, de kíváncsi szemmel vizsgálták a sárkányt.

– Mondd, jóember, mire való ez a szörnyeteg? – kérdezte a pap.

– Beszélj róla tisztelettel, éppen azért, mert tényleg az, aminek mondd. Vannak, akik haza viszik, otthonukban tartják, naponta imával és étellel tisztelik, mert benne lakozik a rossz. Mint istenség erősebb bármelyik embernél. Ha nem tisztelik, rontást szabadíthatnak ránk.

– Miért nem az ahurák-hoz fordultok imáitokkal? – érdeklődött a másik pap, aki már Rhagában született és volt némi ismerete az itteni emberek hitvilágáról.

– Az felesleges volna. Ami jó, az csak jót tehet, attól nem kell félni senkinek – kapta meg a választ.

Egy másik helyen hangos nádsípnyekergéssel egy mérgeskígyó emelkedett ki a vesszőkosárból. Kiterjesztette csuklyáját és ingatta a fejét, amerre a földön ülő, félmeztelen, torzonborz, sötét bőrű férfi a hangszerével mutatta az irányt. Társa hangosan hívta a szájtató népet a látnivalóhoz. Mikor már voltak vagy egy tucatnyian, egy másik mutatványos jött egy másik hangszerrel és zenélésbe fogott. A kikiáltó a szemét nagyra nyitotta és a bámészkodókra meresztette. Azok csodálkozva néztek vissza. Hosszú percekig tartott ez a zenés mutatvány, amit a két pap igyekezett érteni. Mikor a zene véget ért, a kígyó visszarozkodt a kosarába. A zenész hangosan kiabálva kérte az embereket, hogy adakozzanak nekik, szegényeknek. Az emberek csodálkozva adakoztak, kinek mije volt erre, és csodálattal beszéltek meg a látottakat.

– Mit láttatok, amit én nem? – kérdezte Barael kohen.

– Vak vagy talán, hogy kérdezed?

– Én nem vagyok vak, de semmi különöset nem láttam.

– Mi meg láttuk, hogy az egyik ember kezében egy vastag kötél volt, mellette egy gyerek. Az ember feldobta a levegőbe a kötelet, jó magasra, talán az égig, mert nem tudtunk olyan magasra látni. Utána a gyerek felmászott a kötéltre. Csak mászott és mászott, amíg el nem tűnt a szemünk elől. Egy idő után elhallgatott a síp. Attól kezdve csak a kígyós kosarat és azt a földön ülő embert látjuk, meg azt a cserép-

---

¹⁴³ pusztai varánusz (Dániel könyvében fordul elő)

edényt, amiben az adományokat gyűjti. Talán másfelé néztél, hogy nem láttad, pedig megérte a fizetséget.

Egymásra nézett a két pap és csodálkozva állapította meg, hogy itt varázslat történt, ez semmiképpen nem Istentől való. Ma már másodszor találkoztak a gonosszal. Úgy érezték, hogy a bet-kneszet-be kellene menniük, hogy egy zsoltárral kergessék el a kísértést. Mégsem tették. Valami arra készítette őket, hogy tovább nézelődjenek. A szeráj közepe táján volt az a hely, ahol a kígyóst látták.

Mintha ez egy főtér lett volna, hogy minden árusra rá lehessen látni. A hangzavar elég nagy volt, hogy aki ki akart volna hámozni valamit a zajból, nyissa nagyra fülét. Két ember volt egymáshoz viszonylag közel. Egymásra se néztek, csak monoton emelt hangon, szinte énekelve adták elő a mondandójukat.

– A gonosz áldozata iszonyat az Igaz Atyának¹⁴⁴. Az igazak imája kedves neki. Utálja a gonosz életét. Többet ér a kevés az Igaz Atya szeretetében, mint ha nyugtalansággal párosul a tömérdek kincs. Ha egy férfi útja kedves előtte, ellenségeit is kibékíti vele. – Idegenes ejtéssel a magoi-ok nyelvén kiáltozott. Sokan bólogattak helyeslően és mondogatták, a bakhtriai ember igazat beszél. A közelben álló másik prédikáló is rákezdett a maga mondandójára:

– Mi haszna van az embernek minden fáradozásából, amit magára vállal a nap alatt? Az egyik nemzedék megy, a másik jön, de a föld örökké megmarad. A nap fölkel, a nap lenyugszik, a helyére siet, és ott újra fölkel. Minden folyó a tengerbe ömlik, de a tenger mégsem telik meg; a folyók mégis egyre folytatják útjukat céljuk felé.¹⁴⁵ – Ezt a férfit is sokan hallgatták, pedig nem volt szép látvány. Csak kevés ruhát viselt, csontos vállai takaratlanok voltak. Beszéde alapján parszu-nak gondolták. Soványsága ellenére szemei nem mutattak semmi megszállottságot. Neki is bólogattak helyeslően. – Minden fáraszt. Nem mondhatja senki, hogy szeme eleget látott, vagy füle eleget hallott. Ami volt, az lesz újra. Semmi sem új a nap alatt... Az ember minden fáradozása a szájáért van, de a gyomra mégsem telik meg. Mivel van többje a bölcsnek, mint a balgának? És mit tartsunk a szegényről, aki a nyilvánosság előtt fenn tudja tartani a látszatot? Fiaim, hallgassatok rám, szám által a bölcsesség szól! Halljátok meg intő szavaimat: legyetek bölcssek, ne tagadjátok meg tőle a figyelmet! Nekem, a bölcsességnek birtokomban

---

¹⁴⁴ Példabeszédek 15.

¹⁴⁵ Prédikátor

van az eszeség, én találtam fel az éleslátás tudományát. Az én tulajdonom a jó tanács és a siker, enyém az okosság, és enyém a lelkierő. Általam kormányoznak a királyok és tesznek igazságot a tisztviselők. Nálam van a gazdagság, s nálam a dicsőség, a tekintélyes vagyon és az igazságosság.

Barael megbízta társát, hogy a hiábavalóság nabiját figyelje, míg ő a hasznos élet bölcseit, mert itt van az a hely, ahol Média, Parszu és Elám vándorútjait megtakaríthatják. A népek bölcsessége itt gyűlt össze. A bet-kneszethez indultak vissza, miután sokáig hallgatták a nagyhangú prófétákat. Utuk a sötét bőrű varázslók előtt vezetett. Most is nagy volt a csödület. Közelebb mentek, hogy jobban lássák a történeteket, de ők az igéző szemeket látták, füleik a nádsíp hangját hallották. Egy kis idő múlva a báméskodók adományokat dobáltak a kitett cserépedénybe.

– Mit láttatok? – kérdezték a papok.

– Azt, ami ti – volt a válasz –, későn jöttetek ide?

– Lehet. Elmondanátok nekünk, mi volt? Kötélre mászó gyerek?

– Most nem volt ilyen, csak hasonló. Ez az ember kapart egy kis lyukat a földbe. Belevetett egy szem lóbabot, megöntözte, az meg nyomban kikelt és nőni kezdett, egyre gyorsabban. Ki is virágzott. Mikor az inda elérte az eget, jött a fiú és felmászott rajta az égig. Ezt láttuk. Ti nem?

– Mi nem láttuk ezt, és nem látjuk annak az indának száraz maradvékát se. Hova tudták ilyen gyorsan eltüntetni?

A kérdeztettek csodálkozva néztek arra a helyre, ahol mindezt látták, vagy látni vélték. A mai nap látványosságainak még nem lett vége. Négy dzsigit lovagolt be a térre. A katonáknál nem volt harci fegyver, a kalmárok gyorsan a falak mellé húzódtak. A lovasok kiabáltak:

– Mindenki menjen a Ninive Kapuhoz!

A báméskodók azonnal megindultak, egymást túlkiabálva kérdegették, ugyan mi lehet ott látnivaló, ami még a vásárt is felülmúlná. A kapu előtti belső térre ért a sokaság, de onnan a kapun kívülre terelték azokat, akik nem fegyveresek voltak. Odakint úgy irányították a népet, hogy mintegy harminc lépés sugarú félkört üresen hagyjanak a kapu előtt. Mikor a katonáknak sikerült kialakítani a rendet, a kapun keresztül hét megkínzott, tépett ruhájú, megkötözött szaka harcost lökdöstek a kapu elé, majd még egyet az elfogott vásári tolvajok közül, aki késelt is.

– Nézzétek, rhagaiak, mi lesz a sorsa a ninivei nagykirály ellen támadóknak és azoknak, akik Assur szent jeleit megsértik! – kiabált a

város kikiáltója. – Nézzétek a kapu két oldalán a lamassu-kat! Ezeket szinte a felismerhetetlenségig megrongálták, hogy gyűlöletüket kifejezzék, és gyanúba keverjék a médeket, ellenségnek láttassák őket a négy égtáj királya előtt. Nagy az ő bűnük! Békétlenséget szítanak ott, ahol békének van helye! Szin-ahhe-eriba, a királyok királya elvárja, hogy birodalmának minden ellensége hasonlóképpen bűnhődjön. Hóhérok, tegyétek a dolgotokat!

A kapu két oldalára egy-egy embert, hosszú vasszegekkel, kezeiket és lábaikat két oldalra feszítve, kiszögezték. Alig jelezték ordítással szenvedésüket. Valamit itattak velük, amitől szinte haldokoltak és kábák lettek. Ugyanezt tették a többi hattal is, csak őket erős X formájú fakeresztekre szegezték, amiket két szárukkal a földbe rögzítettek. Amikor az utolsó feszítették meg, az hangosan kiáltozott. A kikiáltó újra rákezdte:

– Lássátok Rhaga és Média lakói, hogy még rosszabbul jár a médiaai bűnös, aki aranyért segítette bűnös tetteikben és házában bújtatta őket.

A tanúságra hívott közösség nem mutatott nagy izgalmat. Nagy részük tudta, hogy az egész színjáték. A két kapubálvány már évek óta megrongáltan csúfoskodik. A szaka harcosok pedig, ha egyáltalán azok, itt is ellenségek és halált érdemelnek, mint ahogy a késelő piaci tolvaj is, akinek nincs is háza a városban. Assur tanúja széken ülve nézte végig a kivégzést. Az elítéltek akár a következő reggelig is szenvedhettek.

RHAGA SOKADALMA

Assur nagy karavánja Rhaga keleti kapujánál vert magának tábort. Tágas mezőn, dombocska rajta csak annyi, hogy Achikár sátora jól kiemelkedhessen a tábor közepén. Egyelőre üresen állt, lakója még nem érkezett meg az Ekbatana felől érkező úton. A központi sátorpalotát körkörösén vették körül a tamkarúk sátorhelyei. Nekik legalább akkora helyre volt szükségük, mint Achikárnak, mivel áruikat, teherhordó állataikat is el kellett helyezniük. Lehetőleg a közelben, mert – bár Média Assur fennhatósága alá tartozik – mégiscsak idegen ország, ehhez képest a karavánőrség létszáma csekély. Őket inkább a saknú és a nagykirály egyessége védi. Tobit sátrát a tábor közepe táján állították fel. Neki nem volt terjedelmes árukészlete. Inkább csak a királyi részesedések intézője volt. Ebből több haszna lett, mint bármely egyszerű kereskedőnek, akik a maguk javait adták-vették. Az ide érkező idegenek tudták, hogy ha jó haszonra akarnak szert tenni, jobb, ha mindjárt a nagykirály emberével kereskednek. Itt kereste fel egy aggódó tekintetű, füsttől cserzett arcú férfi, aki alázatosan hajlongott előtte.

– Nagyhatalmú rab-tamkarú – szólította meg –, légy üdvözölve, gazdám megbízásából jöttem volna eléd...

– Ne mondj engem rab-tamkarúnak, mert az nem én vagyok! Én csak az ő nevében hallgatlak meg. Mondd meg, mit akarsz!

– Gazdám tegnap meghalt, mielőtt a városba értünk volna...

– Megölte valaki?

– Nem, uram. Csak a szívéhez kapott, egy nagyot kiáltott és meghalt. Mi meg, szolgálai egyedül maradtunk azzal a sok zsákkal, amit magunkkal hoztunk, hogy itt Médiában haszonnal dolgozzuk fel, azon a vidéken, ahol rezet lehet találni.

– Mi van azokban a zsákokban? – érdeklődött Tobit.

– Csak valami érc, talán ólomérc, ami gazdám tudásával olvasztva a rezet szinte arannyá teszi. Szolgatársaimmal haza akarunk jutni Frígiába, hogy elszámoljunk gazdánk fiainak és viszontláthassuk a magunkéit is. Ha tudnál valamit kezdeni ezekkel, megvételre felajánlanám neked. Csak annyit kérnék tőled, amivel hazánkba visszatérhetünk.

Tobit fülét megütötte az arany szó és az üzlet lehetősége. Kérte a frígiait, hogy aludjanak egyet a döntésig. Meghányta-vetette magában a

dolgot. Hallott már valamit az aranycsinálásról, de még nem látott olyasmit. Másnap kora reggel megjelent az ember.

– Mit határozta, uram? – kérdezte.

– Hány szamaratok van megterhelve ezzel a valamivel?

– Összesen tizenkettő, hat a felszereléssel, amiben az öntőformák és fogók vannak, meg a saját poggyászuk.

– Ti hányan vagytok?

– Hárman, uram.

– És mind családosak, ugye?

– Nem, uram, én magam legényember vagyok.

– Ha megveszem az árutokat, esetleg szamarastól, mivel fizessek érte? Gabonát, datolyát nem adhatok, mert azt magam is veszem. Gorgánig, ami talán a világ vége, nem jutottunk el, hogy hazatérve csereárukból tudjatok válogatni.

– Ha üzletet kötünk, ezüsttel fizess, uram!

– Mennyi ezüsttel?

– Az egészet odaadjuk hat szamaranként egy talentumért. Nem adjuk drágán.

– Az összesen két talentum ezüst, ha jól számolom. Nem is tudom...

– gondolta magában, valami nem tiszta a dologban, de nagyon jó üzletek nagyon ritkán tiszták teljesen. De ki lenne az, aki a nagykirály tamkarúját merné becsapni. – Ha a szamarakat is vele adjátok, áll az alku. *Az íróházban szerződést kötünk.*

– Ha csak magát a megállapodást íratjuk le. Gondold meg, uram, a kövek képessége a világ előtt titok. Ha megmutatjuk valamelyik öntőmesternek, ólomkőnek fogja nézni. Az ára annak meg is felelne. Te semmiképpen nem fizethetsz rá. Mi meg haza mehetünk.

– Jó, menjünk az íróházba!

Ezt is tették. Az íróházat egy Gabael¹⁴⁶ nevű efraimita vezette. Rokonságban is volt vele és saját nyelvükön beszélhették meg az üzlet és az irat részleteit. Egyrészt, mint két hivatalos ember tették mindezt, másrészt, mint egy nemzetbeliek. Az üzlet megkötése után Gabaelnél ettek kenyeret, beszélgettek az idetelepített izraeliták mindennapjairól és felélesztették a rokonság érzéseit.

---

¹⁴⁶ lásd: Tobiás könyve

Achikár két nap múlva érkezett meg. Elfoglalta hivatalát sátrában és beszámoltatta embereit.

Ayoglan elbúcsúzott. A tartánnak nem volt különösebb mondani-valója. A kereskedők dicsekedtek a nagykirály nevében kötött üzleteikkel. Tobit zavarban volt.

– Te vagy a kalmárok gyöngye. Csak nem kereskedtél veszteséggel, Tobit? – kérdezte Achikár.

– Lehet, hogy becsaptak. Itt halt meg egy Urartu-beli kalmár. A szolgálja könyörgött, hogy vegyem meg azt a sok zsák apróra tört követ, amivel kereskedni akart. Félt a szolga, mert meghalt az ura, nincs miből hazáig visszautazniuk. Még a szamaraik is éhen pusztulnak. Esküdözve mondta, hogy a kövekből ólmot lehet olvasztani. Megnéztem, tényleg olyan volt, mint az ólomkő.

– Nem az?

– Vannak a városban bronzöntők. Azt mondják ez egy csalóérc. Ebből ugyan nem lesz ólom, akármennyit fűtenek alatta. Most a nyakamon maradt.

– Azért kötöttél jó üzleteket is, ugye?

– Kötöttem, de félek, nem sok haszonnal térek majd haza.

Achikár visszavonult a sátrába. A karavánszeráj a városon kívül volt. Békés volt a környék, az őrségnek sok dolga nem volt. Másnap reggel Tobitot egy frígiai ember kereste fel. A sok zsák értéktelennek mondott kötörmeléket kétszeres ólomérc áron megvenné és ezüsttel fizetne. Újságolta örvendezve szerencsáját Tobit. Achikár arca felderült.

– Ide hozzám azzal a frígiaival! – utasította az őrseget. Azok még mielőtt felrakodott volna, előállították kihallgatásra. – Mondd csak, barátom, mitől olyan jó vásár megvenni a csaló ércet?

– Legyen ez az én titkom, uram, ha megengeded!

– Csak engem avass be! Nézd, mindenkit kiküldök.

– Nem tehetem, uram. Ha megtudják a beavatottak, engem felkeresnek és végeznek velem – válaszolta ijedten az ember.

– Én meg megtehetem, hogy egy póznára kiakasztatom a lenyúzott bőrödet. Ennek ellenére szavamat adom, hogy másnak nem árulom el a titkodat. Én Assur királyának a rab-tamkarója vagyok, de még neki sem fogom elmondani. Achikár vagyok, a bölcs, akinek titokzatos tudásokra van szüksége, hogy híre meg ne kopjon. Te meg eleve csaló vagy, ha jól gondolom.

– Bocsáss meg nekem, uram, de csaló is vagyok, meg nem is. Ahogy Mita király is csaló. Ezzel a kővel én rézből olyan aranyat olvasztok, mint amelyet Mita király érintéssel varázsol, ha jól érinti azt a bronzot, ami a kohóból kifolyik.

– Te tudod annak az érintésnek a titkát?

– Tudom, uram. Ahhoz csak egy darab puha bőr kell, meg egy kevés agyagpép, hamuval keverve, amivel ezt a bronzot fényesre csiszolja. Olyan lesz a színe és csillogása, mint a legtisztább aranyé. Igaz, a súlya kisebb, ha nem is sokkal. Ezt az érintést hold-fordultával többnyire ismételni kell, mert egy kicsit megkophat a fénye.

– Szóval, hamis aranyat készítesz. Ezért az életedet kockáztatod.

– Nem, uram, mert amikor eladom a bronzmíveseknek, soha nem mondom, hogy valódi arany, csak azt, hogy tetszetős dolgokat lehet belőle önteni. Könnyebben, mint aranyból. Szobrokat, csatokat, edényeket. Lehet vele hivalkodni, ahogy Mita király is teszi. Képzeld el, uram egy fejedelmet, aki ilyen olcsó aranyból készült felszereléssel látja el dzsigitjeit!

– Elengedlek, menj, ahova menni akarsz, de kérek előtte tőled egy-két dolgot, mondjuk övcsatot vagy szobrocskát. Nem fogok senkit utánad küldeni. Ha meghoztad, amit kértem, már mehetsz is, maradhatsz is szolgálatomban, akkor védelmem alatt kereskedhetsz, és szabad lehetsz.

– Rendben van, uram. Ha tudsz várni legalább hét napot, amíg el tudok menni a legközelebbi szénégetőig. Ismerem a titkos eljárását, de szemem nincs hozzá. Itt Médiában vannak erdők és szénégetők szép számmal.

– Tedd, amit ígértél, és ne bánd meg!

Szin-ahhe-eriba emberei, ha volt is valami tisztségük a karaván körül, az mit sem számított, amit a szemükkel és a fülükkel végeztek, az volt a lényeg. Ezeket is kihallgatta. Bölcs lévén, tudta, hogy neki is tudnia kell azokat, amiket azok tudtak meg. Ezekről hallotta, amit eleve feltételezett, hogy itt Assur hivatalos embereit nem nagyon szeretik. A kalmárokkal üzleteket kötnek ugyan, de látszik rajtuk, hogy kereskedői kedvességük álságos és csak addig tart, ameddig figyelik őket. Nem provokálnak semmivel. Mintha ki lennének erre oktatva.

– Továbbra is legyen nyitva szemetek, fületek – adta ki a parancsot –, ha lehet, találjatok valami kifogásolnivalót!

Szerette volna, ha a saknúval itt is találkozhatna. Rhaga mégis csak Assur városa, itt máshogy lehetne tárgyalni vele. Ez viszont a napok

múlásával egyre csak késett. Csak a legutolsó napon került rá sor, de addig annyi nap telt el, hogy a frígiai bronzöntő újra előkerült. A két számára úgy meg volt terhelve, hogy alig bírták. Tobit és Achikár szemlét tartott az elkészült aranszínű bronz tárgyak felett. Tobit bízni kezdett jó szerencséjében. Nagyon tetszetősek voltak. Nagy részük egyforma övcsat, kisebb részük csecse-becse volt. A nagy, karaváni sokadalomban akadtak vevők. Különösen jó árat kaptak az övcsatokért az északi földekről jött, az asszíríaiaknak mindenképpen idegen kereskedőtől, akik rézzel, vassal és ezüsttel fizettek. Itt Rhagában mindent ezüstre lehetett váltani. A nagykirály, Achikár, Tobit, maga az öntőmester is nagyot hasznolt, pedig a hamis ércő túlnyomó része megmaradt. A vásári napok eltartottak egy holdfordulóig. A karavánok mezeje annyira elszemetesedett, hogy ideje lett felszámolni. Gabael, mint a város bírása, már felkereste Achikárt, akinek kezdett elfogyni a reménye, hogy itt találkozhat a saknival. Gabael sürgette a vásár befejezését, mondván, hogy ez itt törvény. A táborhelyet egy évig a kutyákra és a rókákra kell hagyni, hogy takarítsák el a területet, nehogy járvány törjön ki. A városnak raktárházak kellett tartania, hogy a hivatalos tamkarúk értékeiket letétbe helyezhessék, ha kell. Ezt tette Achikár és Tobit is.

Achikár időhúzásának mégiscsak meglett az eredménye. Az Ekbataba felől érkező úton sereg érkezett. Az élen haladó zászlótartók kétféle jelet tartottak. Az egyik nap, hold és fehér szarvas volt hímezve. A másikon az égi állatok alatt egy kiterjesztett szárnyú torgul lebegett.

– Valamiről lemaradtak a látóim – tűnődött Achikár a zászlók jeleinek láttán. – Csak nem valami idegen szövetség jön létre a szemem láttára? – De nem történt ilyesmi. Másnap küldött érkezett a karaván-szerájba, meghívóval egy lakomára a város Nagy Házába, kimondottan az ő tiszteletére, ezen keresztül természetesen a nagykirály tiszteletére is. Nem lehetett ellent mondani a megtiszteltetésnek, már csak azért sem, mert eddig erre várt. Ennek megfelelően nagy kísérettel ment el, magával vivén a karaván őrségének tartánját és a kalmárok képviselőit Tobitot. Ezek ketten önállóan tárgyaltak a maguk területén. A saknú, Torgul és Achikár egymás között beszélgettek, jó ideig udvarias semmiségekről, de minden mellékesre erősen figyelve.

– Két nagyon szép zászlót követve érkezétek Uvakshatra, sahinsah. Különleges szöveteiből készültek. Erősen remélem, hogy Gorgánban az én kalmárim be tudják szerezni, ugyanabban a szép világoskék és

királyi színben¹⁴⁷, az én uram tetszésére. Úgy tudom, olyan országból szállítják ezeket, amely olyan messze van, hogy eltart egy évig az út odáig. Még a kékítő festőkövek¹⁴⁸ hegyeinél is messzebbről. Azt mondják, hogy annak keleti határánál van a világot határoló tenger, aminek túlsó partja nincs.

– Mi se tudunk sokat arról a távoli országról, jól tudod, rab-tamkarú, hogy ezek eljutnak Gorgánig, sőt a nagy Kozla tenger északi partja mentén még messze nyugatra is. Ha van mivel fizetned, be tudod szerezni a selymet, aminek fonalát úgy mondják, valami bogarak készítik. A mi kereskedőink csak Bakhtriáig jutnak el. Addig se nagyon biztonságos az út. Amit tudunk róluk, azt mind Gorgánban halljuk. Onnan kezdve kelet felé olyan hatalmas ország, sőt birodalom van, amibe Média és Assur a Sineáron¹⁴⁹ túlíg mindenestől belefér. Ha el tudod hinni, uram.

– Hallottam ezeket a meséket elamitáktól és parszuktól. Akár igaz is lehet – jegyezte meg Achikár. – Kérdeznék valamit a jeleitekről, amiket a zászlókon láttam. A fehér szarvast régtől ismerem, az a te jeled, saknú. Azt láttam már akkor, amikor Assurban jártál. Ha az a lamassu-d, akkor nem értem. Elmagyaráznád?

– Régtől fogva van a szarvas. Főként ez a fajta, amelyiknek a tehene is fejdíszot hordoz. Mi, keleti népek, hitünk szerint ettől a szarvastehéntől származunk. Ez az állat a mai napig létezik és vándorol. Valamikor nagyon régen volt egy égi asszony, aki lejött az északi emberek közé, ahol az év mindössze egy nap. Ott az éjszaka és a nappal olyan hosszú, amilyen hosszú egy fél év itt, ebben az országban. Ezek az emberek együtt éltek a szarvasokkal. Velük vándoroltak, őket követték, amerre legelni jártak. Mindig kissé északról, de mégis kelet felől, minden ősszel elindulva, a nap járását követve nyugatnak, de egy kicsit északra is, ahogy nyáron a nap mozog. Naponta láthatod az égen ezt a szarvast csillagból kirakva. Mindig keletről nyugat felé, mert valaki, egy nagy vadász üldözi, próbálja elejteni.

– Nergál, a Kaszás, ugye? – kérdezett bele Achikár.

– Ahogy mondd, uram – folytatta a saknú. – Magad is láthatod éjjelente. Így van ez itt lenn a földön. Azt kérdezhetnéd, hogy hol vannak ezek a szarvasok mostanában? Megvannak. Vannak északi népek, akik

---

¹⁴⁷ meghatározhatatlan barnás árnyalatú, szantál (?)

¹⁴⁸ lapis lazuli

¹⁴⁹ Sineár: Mezopotámia déli része

még mindig ezt a vándor életet élik. Ma már északabbra laknak. Ha kemények a telek, Ária síkjait is meglátogatják. Legutóbb akkor látták őket, amikor a nagykirály a húgomat feleségül vette, atyámat meg visszaengedte a hazájába.

Uvaksathra megszakította beszédét. Visszaemlékezett mindarra, amit atyja mondott neki fogsága idejéről, aztán folytatta:

– A keleti népek manapság ritkán láthatnak rén-t. Régebben igen, ma már élnek velük és belőlük. Megtanulták, hogy a földnek ezen a részén rövidebbek ugyan az év napjai, de van belőlük háromszázhatvanöt is. Jobb, ha a kétpúpú bakhtriai teve, a szarvasmarha és főként a lovak után szaladgálnak és ezekből élnek. Ha meg a tevék, vagy még inkább a lovak vontatta kocsikra felállnak vagy ülnek, sokkal gyorsabban tudnak keletről nyugatra haladni.

Achikár nem tudta magában eldönteni, hogy a saknú Assurnak mond példabeszédet, vagy csak fecseg. Egy darabig nem beszélgettek, csak a kupáik fenekét vizsgálgatták, ahonnan a Kozla tenger menti hegyek szőleinek erős és illatos bora elfogyott.

– Nem mondtad el azoknak az északi szarvasoknak egész történetét – indította újra a beszélgetést Achikár. – Leszállt az égi szarvasünő az emberek közé, úgy tudom...

– Jól tudod. Az égi szarvasünő egy asszony. Újra szarvassá változott és elrejtőzött a többi szarvas közé. Az égi vadász mégis rátalált és magáévá tette. Asszonyként fia született, aki az én nemzetségem ősatyja. Ezért használjuk a szarvas jelet. A húgomat is ezért neveztük el Enéh-nek, a szarvasünőre gondolva. Azok a nők, akik valamikor nagy-asszonyok lesznek a mi nemzetségünkben, gyakran kapják ezt a nevet.

– Szép meséd van, saknú. Mondj valamit a másik lamassu-ról. A sólyomról, ahogy ti mondjátok a „sahin”-ről, ami nagyon hasonlít a te fejedelmi címedre, a sahinsah-ra. Vagy ez csak egy véletlen hasonlóság?

– Erről beszéljen inkább Torgul, bölcseink fejedelme, a táltos – tért ki a beszéd elől Uvaksathra.

– Érdekeset mondtál, uram, én igyekszem tőled is tanulni, mert bölcs vagy és veled is szól az, aki velem. A címermadár valóban egy sahin, de ez egy vándorló sólyom. Az én nemzetségem nyelvén torgul-nak nevezik, ahogy engem is. Többféle sahint ismernek az emberek Nof-tól

egészen a selyemút végéig. A legkisebb sólyomféle a „Ka” Nof-ban¹⁵⁰ az éltető lélek földi őrzője. Ha valaki meghal, éltető lelkét a „ka”, vagyis a karvaly viszi a megfelelő túlvilági helyre, ahonnan hozta. A mi torgulunk hordozza az égiek beszélő lelkét. Vezeti azokat, akiket onnan felülről vezetniük kell. A mi népünk hét törzsét vezetik és itt élnek velünk. Az én torgulom jön velem, ahova én megyek, de lehet, hogy én megyek oda, ahova ő vezet, hogy lássak, lássam azt, amit az égiek tudtomra akarnak adni, és az én számmal közölni azzal a néppel, akikhez küldtek. Ha pedig általam akar szólni más népekhez, magam nem tudok odamenni, elküldhetem őt, bár erre még nem volt példa.

– Nem fogadna szót? – kérdezte Achikár, hitetlenkedő gúnnal.

– Még nem kellett megpróbálnom. Feleslegesen nem tenném.

– Talán azt is állítod, hogy itt a madarad – élcelődött.

– Most nincs itt, de ha itt kell lennie, akkor itt lesz. Erről, úgy gondolom, ezen az utadon meg fogsz győződni. Kérlek, uram, erről most ne kérdezz többet!

Achikár a saknúhoz fordult:

– Kérnék tőled valamit, tiszteletre méltó saknú. Ezen a vidéken szép és nagy erdők vannak. Bizonyára laknak benne szénégetők. Hogy vasverő mesterek vannak-e, nem kérdezem, nem is akarom tudni. Van egy emberem, aki olcsó aranyat tud készíteni rézből és valami kőből, amit Frígiából hozott. Szeretném, ha megengednéd neki, hogy vásároljon a nevemben rezet és a csaló ércével öntsön belőle aranyat, hogy tudjak vele kereskedni Gorgánban. Tisztességgel megfizetem az embereket. Tetszetős díszeket tud készíteni. Te is megkapnád a magad részét.

– Méltó lenne ez Assur rab-tamkarújához? – csodálkozott Uvakshatra. – Szavaidból megértettem, hogy tudod, nem vagyunk híján a vasnak. Assur is megkapja ebből a maga részét. Kérlek, ne csald meg szomszédaim kereskedőit!

– Nem akarom ezt tenni. Ahogy neked is megmondtam, hogy ez nem igazi arany, hanem valami bronzféle, annál nem is drágább és fegyvernek nem alkalmas, csak dísznek a dzsigitek öltözetére, esetleg isteneket önteni belőle. Ha időnként hamuval és agyagpéppel kifényesítik, el se rozsdásodik.

– Ennyivel kedveskedhetek Assur emberének – egyezett bele a saknú.

---

¹⁵⁰ Egyiptom

Ameddig a bronzöntőre vártak, valahonnan Ayoglan és dzsigitjei érkeztek és egyenesen a saknúnál jelentkeztek. Achikárt leginkább Torgul madara foglalkoztatta. A táltos nem lakott sátorban. A város közepe táján egy kőházban szállt meg, a saknú szállása közelében. A ház tetején üldögélt türelmesen. Ez a dolog még inkább fokozta az érdeklődését. Nem akarta hinni, hogy a két torgul között ilyen szoros a kapcsolat. Azt már hallotta, hogy itt a nagy hegyeken túl vannak, akik sólyommal vadásznak apróvadakra, nyúlra és vad tyúkfélékre. Ők pihenő időben ketrecben tartják madarukat, ez viszont teljesen szabadon élt. Időnként felrepült, elkapott egy galambot vagy gerlét, majd visszaszállt a háztetőre. Ahogy néhány fegyveres kísérőjével sétálgatott a városban, kényszerítve érezte magát, hogy odanézzon. Látott egy lépcsős, oszlopos bejáratú házat. Kissé kiemelkedett a nagyobb lakóházak közül, emlékeztette a Ninivei „bet-kneszet”-re. Beküldte egyik emberét, hogy nézzen körül, mondja meg, hogy meg akarja tekinteni. Mást nem is üzenhettek volna vissza, hogy tisztelettel és szeretettel várják. A néhány lépcsőn felmenve, tárt, díszes kapun léphetett be egy csarnokba, ahol akár száz ember is elférhetett. Hat pap állt két oldalt, középen Barael fogadta akkora meghajlással, ami még egy ember számára nem jelentett túlméretezett alázatot.

– Én Ninivéből ismerlek téged, enú. Vagy inkább kohen? – szólította meg.

– Valóban, uram, ott volt szerencsénk egymáshoz.

– Hallottam, hogy ide utazol, és jóval a karaván előtt indultál el. Mit láttál az utadon?

– Népünk fiait látogattam, akik szétszórásban élnek Médiában. Az Úr azt hagyta rám, hogy ne hagyjam őket elveszni. Éppen heten vagyunk itt papok. Annyian, mint ahány izraelita törzset elhurcoltak hazánkból. Assur törvénye megengedi, hogy kneszet-et¹⁵¹ tartsunk fenn, ha vagyunk hozzá elegen. Dán papjainak utódai vagyunk. Rhagában van idegenek kerülete, ott van annyi férfi, hogy gyülekezetünk legyen és szombatjainkat megtarthassuk.

– Kedves dolog ez az Úr előtt. Jó, ha teszitek a dolgotokat. Neked meg, Barael, ha elfogadod, legyen a címed Dániel, hiszen Dánból jöttetek.

---

¹⁵¹ gyülekezet

– Hogy értsem ezt, uram? Értsem úgy, hogy az Úr Dán-nal van? Esetleg úgy, hogy az Úr a bíránk?

– Az utóbbi esetleg nem nyerné el a nagykirály tetszését, de nem hinném, hogy törődik veletek, ameddig adókötelességeket alázattal teljesítetek. Egymás között úgy értelmezhetitek, ahogy akarjátok. Addig ebből nem lehet bajotok, ameddig jó izraelita szokás szerint hangos vitákat nem rendeztek. Egyébként én nem adok nektek nevet. Ez csak egy javaslat, amit, ha akartok, megfogadhattok. Gondoljátok meg, már atyám is Achikár volt. – Kissé elgondolkodott, fecsegőnek látszott saját maga előtt. Ez a sok beszéd nem volt talán illendő a méltóságához. Gondosan szemügyre vette a gyülekezeti termet, ahol alig volt valami dísz vagy jel. Kivéve egy hétágú mécstartó. – Mit jelez ez a menóra? Az elhurcolt hét törzset, vagy esetleg a hét, mindig mozgó égi állatot?

– Ahogy gondolod, uram – egyezett bele Barael, aki Dániel lett.

Magában morfondírozva ment ki a házból Achikár.

– Itt mindenből hét van. Az égiekből is, Uvakshatra népének is hét törzse van, de jószerével a többi népeknek is... – Megkérdezem Torgult.

Végül ezt tette. Tobittal üzent neki, olyan udvariasan, amennyire Assur követi minősége megengedte. Az meg is látogatta.

– Ne vedd parancsnak, hogy kérettelek, Média fő enúja. A kíváncsiság készítetett erre. Te tudós és látó ember vagy, aki ismered Ária minden népének bölcsességét. Taníts erre engem, amíg itt vagyok.

– Mondd, mire vagy kíváncsi – készségeskedett a táltos.

– Voltam a bet-kneszetben. Tudod, én Júda törzséből való vagyok. Efraim papjaival mi nem voltunk igazán jóban, most a nagykirály embereként beszélek mindenkivel. A gyülekezeti teremben igazából semmi dísz nem láttam, csak egy hétágú mécstartót, vagyis menórát. Jeruzsálemben ilyen nincs. Vajon ezek mit akarnak ezzel mondani? Megfigyeltem még, hogy itt, ebben az országban, szinte mindenből hét van. A médeknek hét törzse, ahogy a többi népnek is.

– Jól látod, uram. Ahogy a Nagy-Hegyek túloldalán, egy kicsit itt is úgy gondolkodnak a bölcsek. Itt a földön csak az történik, amit odafönn az égiek elrendelnek. Ezt igyekeznek megtudni a bölcsek. Próbálgatják. Nézik az eget és látják a fények mozgását. Ezek nagyon nagy többsége minden éjjel ugyanazt az utat teszi meg. Van viszont hét égi lény, amelyik ebből a szabályból nem kér. Ott van mindjárt Samas, vagy Sém, amit közönségesen nap-nak hívunk. Kétszer se kel vagy nyugszik pont ugyanabban az időben és ugyanazon a helyen. A hold hasonló-

képpen jár és még az alakja is változik huszonnyolc naponta. Van kettő, ami csak napszálltakor vagy napkelet előtt kevéssel látható. Van még három, amelyiknek – ha lassabban is, de változik a járása, a fénye.

– A hét törzsű népekről beszélj nekem, az érdekel! A csillagok járását Ninivében is tudják a bölcsek. Nem csodálnám, ha azok is hét-félék lennének.

– Jó, mondok neked egyet-mást, de ebben nem vagyok egészen biztos. Assurban és minden népnek ott Sineárban ugyancsak törzseik vannak. Igaz, talán se itt, se ott *nem éppen heten, vagy tizenketten. A hatok mellett van egy törzs ott is, ahogy itt is. A médeknek hat törzse van csak, mert a magorok nem törzs, csak annak számít. Izraelnek is csak tizenegy törzse van, tizenkettedik a levitáké.*

– Ahogy mondod, uram. A magoroknak sincs földjük, de minden törzs területén élnek, mint kiválasztottak. Az ő dolguk, hogy az isteneket szolgálják a szövetségek népei nevében. Ezért a népek eltartják őket.

– Talán értem, mit akarsz mondani. A levitáknak nincs törzsi földje, de minden törzs között ők a papok. Lehet, hogy még találkozom a saknú-val, amíg úton vagyok. Ha nem, akkor kérlek, de nem akarom, hogy parancsnak vedd, tanácsold neki, hogy építtessen egy „bölcsség, vagy bölcsek házat”! Legjobb lenne itt Rhagában. Írhatnának könyvet a bölcsségről. Te és én magam is okulnék belőle.

Achikár csendben töprengett egy ideig. Torgult nem küldte el, így ő is töprengett, de nem szólt. Tetszett neki a parancsnak is beillő kérdés.

– Még valamit a bölcsségről – szólalt meg Achikár. – Jövet láttam, hogy a városkapunál Assur lamassu-ja megrongálódott. Ha magam nem mondanám el a nagykirálynak, vannak a karavánban olyanok, aki ezt megtennék. Nem volna ez jó sem Médiának-nak, se nekem. Rendbe kellene azt szedni és valakit vagy valakit, akik teheték, halállal büntetni. Utálok a dolgot, ezért magam nem akarom kivizsgálni a *meggyalázást*. Onnan szereztek tetteseket, ahonnan akartok. Van elég csavargó, aki valamiért halált érdemel. De legyen elég nagy híre!

A beszélgetés után Tobitot hívatta, utasította, hogy fejezzék be rhagai dolgaikat, mert ideje tovább utazni. A sárgaréz öntők készítette dolgok legyenek fényesen tartva és jól megőrizve, mert ezekből nagy haszonra számít Gorgánban.

GORGÁN, A FARKASOK FÖLDJE

A karaván jócskán kibővült, mire Alburz¹⁵² hágójához ért. A kisebb, vásárra igyekvő csoportok ki akarták használni fegyveresek védelmét. Achikár nem bánta a csatlakozókat. Ő nemcsak kereskedni akart, hanem tudni és látni is. Mindenféle nyelven biztatták a teherhordó tevéket és szamarakat. Rhagáig főként Assur nyelvén értekeztek. A Kozla tenger közeledtével már a szakák nyelve is járta. A hágó után egészen más világ tárult a szemük elé. Itt pálmák nőttek, mint Ninive környékén, de ezek sokkal szebbek voltak. Nem volt belőlük túl sok és datolya se termett rajtuk. Sok gyümölcsöskert terült el a karavánút mindkét oldalán. A földön indákon termő kisebb-nagyobb, sőt akár óriási tököket csodáltak meg. Achikár szigorú parancsot adott ki a tolvajlások ellen. A helybeliekkel való kereskedést megtiltotta. Annak a Gorgáni vásárban lesz helye. Megengedte, hogy a tolvaj kereskedők ellen a Média fegyveresek is fellépjenek. A nyár közepe már elmúlt, a gyümölcsök érésben voltak. Azt gondolhatták, hogy ez a vidék a legendák-beli Éden. A harmadik pihenő után egy nagy kerek domb tűnt fel előttük. A tetején vár áll. Ezt két oldalról folyóág veszi körül. Innen nem látszik, hogy a város tulajdonképpen szigetre, vagy talán mocsaras terület közepén emelkedő dombra épült-e. Már messziről jól kivehető, hogy a várdombot gyűrűszerűen körbeveszi egy magas földtöltés. A tetején még fal is magasodik. Az út felől a gyűrű megszakad. Ott egy kapuerőd épült két őrtoronnyal. A kapu előtt két oldalon sátrak és jurták álltak, ritkásan, hogy a teherhordó állatoknak helye legyen a karámkokban. A várost körülvevő folyón át épített fahídon lehetett elérni a kaput. Az őrtoronyból észrevették az érkező, fél napi járóföld hosszúságban elnyúlt karavánt. Az őrség egy tucat lovas fegyverest küldött eléjük üdvözlésképpen, hiszen már napok óta tudott volt, hogy Assur legfőbb tamkarú-ja, a nagykirály embere érkezik. Kijár neki a tisztelet.

Az utazószekérből kilépő Achikárt az őt fogadó díszruhás tiszt mélyen meghajolva fogadta és Assur nyelvén szólva köszöntötte:

---

¹⁵² hegyvonulat a Kaszpi-tenger déli partja mentén

– Légy üdvözölve, nagykirály első bazargan-ja¹⁵³ és követe! Megbízatásból szólok. Kanavar, Gorgan¹⁵⁴ tartományának satrapá-ja¹⁵⁵ kéri, hogy fogadd el meghívását hajlékába!

– Mondd meg uradnak, hogy meghívását elfogadom. Kérem, legyen türelemmel addig, ameddig sátram felépítik és szálláshelyünket elfoglaljuk. Láthatod, sokan vagyunk és ez nem lesz könnyű számunkra.

– A satrapa megérti dolgodat. Akarja, hogy naponta meglátogassalak és mindenben a segítségedre lehessenek. Kérlek, engedd, hogy eltávozzak!

– Üdvözöld nevemben uradat!

Miután a satrapa emberei eltávoztak, elkezdték a saját szeráj felépítését. A karaván fegyveres kísérete felmérte a város környékét. Nem akartak a feljük eső városkapun bemenni. Valószínűleg nem is engedték volna be őket. Igyekeztek körüljárni a földvárat. Azt látták, hogy az erőd falait Gorgán folyója teljesen körül veszi. Így az könnyen nem támadható meg. Észak felé van híd, hogy a másik oldali kereskedők egymással kapcsolatba tudjanak lépni. A kereskedés – ahogy kiderült – nem volt egyszerű. Az üzletek megkötéséről az írnokoknak tudnia kellett. Ők mindenütt lézengtek könnyű fegyveres kísérettel. A befejezett kötések után ezek szabták ki a vámot. Ennek megfizetése nélkül nem volt szabad a szerájt elhagyni. Mindenféle népségek érkeztek ide, az északi kapuhoz, több irányból torkolltak be itt az utak. A keletről érkező útról várták azokat a karavánokat, amelyek – úgy mondták – a világ végén fekvő Hszinjang-ból¹⁵⁶ a selymet hozzák. Ezek érkezése, mivel nagyon messziről jönnek, nem kiszámítható.

Mire Achikár eleget tehetett volna Kanavar meghívásának, eltelt néhány nap. Fel kellett mérnie a helyzetet. Megtapasztalta, hogy a város körül állandó vásárhelyzet van. Adnak-vesznek, általában nagy tételekben. Az északról jövők nagyrészt állatbőröket hoztak. Ha süvegeiket levetették, sokuknak világos haja volt, de nem voltak egyformán szőkék. Nyelvüket üzletfeleik nem nagyon ismerték, nehezen értették meg egymás szavakkal. Velük együtt sokszor más, nehezen érthető nyelvet beszélők jöttek. Ezek főként vas tárgyakat hoztak. Fegyvereket, nyíl- és

---

¹⁵³ kereskedő

¹⁵⁴ mindkét szó jelentése: farkas

¹⁵⁵ tartománykormányzó

¹⁵⁶ ókori Kína

lándzsahegyeket, vágófegyvereket, buzogányokat, ezek mellett kézi szerszámokat. A városnak, Média legutolsó településének viszonylag kevés számú fegyveres őrsege van. Valami közmegegyezés van az itt vásároló népek között, hogy ez a béke helye. Achikár sok nyelven értett és beszélt. Mindenféle nemzetből magához hívatott embereket, hogy érdeklődjön a rendről, amit betartva békében vannak az itteniek. Megtudta, hogy a Kozla tengertől északra, keletre hatalmas folyamok, a déli hegyekből eredő folyócskák vannak, akkora területen, amibe Média, Assur és Parszu mindenestől elférne, és még csak nem is szorongana benne. Gorgán tartományát és a tőle észak felé, hirtelen kezdődő száraz vidéket Kara kum-nak, fekete homoknak, még közönségesebben farkasok, Vhrkan-ok¹⁵⁷ földjének nevezte az itt összegyűlő népek többsége.

– Akkora távolságokról beszélsz, amit alig tudok elképzelni. – mondta Achikár egy farkas kacagányos vendégének, aki vezetőféle volt egy messziről érkezett karaván fegyveres kíséretében és számára nehezen érthető akcentussal beszélt a szakákéhoz hasonló nyelvet. – Mondd, hogy tudtok ekkora távolságokat ilyen homokpusztákon megtenni?

– Szabályai vannak ennek. Először is, az utak lehetőleg folyók mellett haladnak, vagy itt a Kozla-dar¹⁵⁸ mellett, amíg csak lehet. Itt nem sok bajunk van a vízávalással. A tengerben éppen elég víz van, csak egy kicsit sós, nem nagyon jó inni. Napi járásra vannak szerájok és falvak, tudunk velük csereberélni. Ellátnak minket vízzel és hallal. Később már vége van ennek a „kum”-nak és füves utakon haladhatunk keletnek, ameddig az északi irányban a messzeségben feltűnnek a hegyek. Itt már „dariyo”-k¹⁵⁹ vannak. Ott kezdődik az én hazám. Még annyi napot lehet benne kelet felé menni, amennyit odáig megyünk, pedig nem járunk lassan, lovaink elég fürgék.

– Itt mivel kereskedtek? Mit terem a földetek?

– Amire mindennap szükségünk van, azt megtermi. Ökrök szántanak szállásaink körül. Dúsan megterem a búza, árpa és a pohánka. Ahol nem szántanak-vetnek, ott fű nő, főként tavasszal és ősszel. Állataink kövérre híznak. Ha csak mindennapjainkat akarnánk megélni, szinte mindenünk megvolna. Hatalmas erdeink vannak, ahol vadászunk min-

---

¹⁵⁷ farkas (óperzsa)

¹⁵⁸ Kaszpi-tenger

¹⁵⁹ folyók

denféle vadra, amit megeszünk, vagy csak a prémjét használjuk fel. Eladjuk itt, vagy más városokban.

– Állataikról mondj valamit, ha nem titkolod!

– A szarvasmarhákat legeltetjük leginkább, meg juhokat, ezeket a szállásokhoz közel, mert tejuket az asszonyok feldolgozzák, hogy télidőre maradjon, mert teleink elég szigorúak. A lovaknak nagy terekre van szükségük. Velük a legények messzire elmennek. Vannak nemzetségek, akik fehér szarvasok¹⁶⁰ után járnak, a nagy erdőkön túlra, de télre visszajönnek. Ők megfejik szarvasaikat. Gyűjtik a szarvasok agancsait, gyapjas bőrükből bundákat készítenek. A folyókban aranyat találnak. A mi népünk ők is, de maguk között más nyelven beszélnek.

– A lovakról beszélj! Erősek, kitartók? Fel lehet ülni a hátukra, vagy harci szekerek elé fogni?

– Ahogy láthatod, mi a hátukon utazunk. Nem is férfi nálunk az, aki nem saját maga töri hátassá a lovát. Tudom, miért kérdezed. Felénk a háborúkat a lovak nyerik meg. Hallomásból tudom, hogy a te országodban is azt szeretnék a vezérek, hogy sok lovon, nagy seregek tudjanak mozogni, de lovakat itt nem nagyon adunk el, hacsak valamelyik dzsigit egyik vezeték lovát nem. Méneseket terelni ekkora távolságra nem nagyon érdemes. Sok ember kell hozzá. Szarvasmarhát pedig akkor tudunk ide terelni, ha számukról előre megállapodunk. Azért is vagyunk itt, hogy a cserékről előre megegyezzünk.

– Ha jól értem, nem használtok harci szekereket, Igaz, Média se nagyon. Assur viszont igen – elmélkedett Achikár. – Akkor elég lovak van.

– Van elég, de nem kell háborúznunk. Elég nagy országunk van, amit gyepük vesznek körül. Mire ellenségeink, ha mégis nagy tömegben lennének, keresztülélnének rajta, már éheznének. Szekereinket valóban ökrök húzzák, teherszállításra használjuk. Nemzetségi szállásaink időről időre odébb vándorolnak, ahogy a termőföldek kifáradnak. Ott fognak majd vetni, ahol azelőtt a méneseik legeltek. A nehéz szekerekkel odaviszik gubbáikat vagy jurtáikat, ahogy Médiában is.

– Itt mit akartok beszerezni?

– Úgy gondolom, amit Assur is. Ha ideérnek a Hszinjan-beliek, selymet, mert fejedelmeink is vannak, akik abba öltöznek.

---

¹⁶⁰ szibériai ugor törzsek

– Köszönöm, hogy velem eszel, iszol és beszélgetsz, Vhrkan barátom, és neked is hasznos lesz mindaz, amit egymásról megtudtunk.

A Gorgán-daryo¹⁶¹ mellett érkező úton is érkezett karaván. Úgy mondták, Hjung-nu-ból¹⁶². A kereskedők nem voltak sokan, de sok kétpúpú tevéjük volt, hajcsárokkal, lovas, fegyveres kísérettel. Szamaras ember egy volt velük, kék csíkos köntösben. Szamara hátán csak kisebb poggyász. A csíkos köntösön szakadások látszottak. Ahogy helyet találtak maguknak, az ember bebocsátásra jelentkezett Achikárnál.

– Mikhael kér bebocsátást a bölcs rab-tamkaru-hoz – mondta a sátor bejáratánál posztoló őrnek –, kérlek, értesítsd!

Kevés várakoztatás után beengedték.

– Shalom aleichem – köszönt, mélyen meghajolva. Tudta, hogy Achikár jobban beszéli atyái nyelvét, mint az arámot.

– Béke neked is. Már hallottam felőled, hogy bölcsességet tanulni voltál Bakhtriában, vagy azon is túl? Te is Dán enúja vagy. Mondd el, mi hozott hozzám, aki a nagykirály megbízottja vagyok. Ti nem vagytok kalmárok, hogy keressétek Assur nagyjainak jóindulatát.

– Az, aki engem vezérel, szívemben azt mondta, hogy te jó ember vagy, és szívedben igyekszel szolgálni Adonáj-t, ezért megengeded, hogy amikor visszafelé indulsz, karavánod védelme alatt lehessek Rhagáig? Ott testvéreim fogadnak majd, és átadhatom nekik mindazt, amit a Pszitamától vagy tanítványaitól hallottam. Írásokat is hoztam, de ezeket csak én tudom elmagyarázni.

– Ez a te dolgod, Mikhael. Természetesen, csatlakozhatsz hozzánk. Nekem arról beszélj, amit abban az országban láttál. A hjung-nuk-kal jöttél. Miféle nép az? Pontosan merre van az országuk? Van-e királyuk, hadseregük, hogyan élnek?

– Uram, ezektől Assur-nak nem kell tartania, nagyon messze van ide országuk. Legalább olyan messze, mint ide Ninive és közben van még néhány „emírisztán”¹⁶³, akik az iráni vagy a turáni, esetleg mind a két nyelvet beszélnek, törzseik szerint.

– Az Iránt értem, de beszélj Turánról is, mert arról szinte semmit nem tudok!

---

¹⁶¹ Gorgán folyó

¹⁶² ázsiai hunok (heftaliták)

¹⁶³ fejedelemség

– Én is csak keveset, uram. Azt, amit a pihenőhelyeken egymással beszélgetnek, de ezek csak mesék. Egy részük a messzi múlt felé néz, más részük a messzi jövőbe. Mindegyik törzsnek, akivel találkoztam, hasonló a lényege. Emírekről¹⁶⁴ beszélnek, akik Nimród¹⁶⁵ ikerfiai, akik fehér szarvastól származnak, még nagyobbak lesznek, mint ősük, ha eljön az ideje. Ired-nek meg Tured-nek nevezik őket. Ired fiai Irán, Média és Parszu lakói. Tured gyermekei Turán lakói. Vagyis Irán vagy Ária lakói letelepültek, a turániak vándorolnak, amerre nyájaik legelőt találnak.

– Kicsit furcsa a meséd, mert Áriában is vannak, akik városban laknak, vannak, akik, ha lassan is, de úton vannak. Ha szállásaik körül a földek elfáradnak, akkor felszedik gubba-, jurta-, vagy sátorfájukat, és odébb állnak, békésen vagy háborúsággal.

– Igazad van, uram. Ugyanezt teszik a turániak is, csak gyakrabban, mert hatalmas területeik vannak. Minden törzsszövetségnek városa van, ahol fejedelmei laknak, de ezeket időnként elhagyják, mert nem kőből, hanem földből és fából építkeznek.

– A népek törzsei meg heten vannak, ugye? – kérdezte némi gunyorossággal Achikár.

– Természetesen, heten. Mert az égi világban is hét dolog van, ami változik. Járása szerint a nap, a hold és még öt bolygó. A többi égi lény minden éjjel ugyanazt az utat járja be a vastuskó nevezetű csillag körül. Az, ami nem mozdul. Egyik bölcsük magyarázta nekem, hogy az a csillag a mindenség kupolája, ami egy égisz erő fával van kitámasztva, hogy az ég le ne szakadjon, és ezen a ponton alátámasztva éjjelente tudjon körülfordulni. Ezt mindenki láthatja, aki a pusztában hanyatt fekvő álmatlanságában az eget figyeli. Ezért aztán úgy gondolják, hogy a népek lassú vándorlásának mindig keletről nyugatra kell irányulnia. Az Égi vadász a két fiával éppen arra üldözi a szarvast, mert ez így rendeltetett.

– Te is így gondolsz, Mikhael?

– Nem uram. Ezen nem töröm a fejem, de leírtam. Szpitama tanítása ezekről nem szól sokat.

– A hjung-nuk-ról beszélj nekem! Ezek Ired vagy Tured fiai?

---

¹⁶⁴ fejedelem, herceg

¹⁶⁵ Orion csillagkép

– Nem lehet tudni. Ha Ired és Tured testvérek, akkor lakhatnak egymás sátraiban is, ahogy Sém és Jáfet teszi. Ez attól függ, hogy az éppen uralkodó emír vagy a nagykirály mit gondol róla.

– Ne beszéljünk Assurról, maradjunk Hjung-nu-nál! Erről mit gondolsz, te sokat látott enú?

– Ugyanezt. Van, hogy irániak, van, hogy turániak. Attól függően, hogy emíreik vagy vezíreik mit mondanak, kinek az örökségét kell visszaszerezni.

Ebben a megjegyzésben Achikár cinizmust látott.

– Valami érdekeset tudnál még mondani róluk?

– Szent madarukat, uram. Azok érdekesek. A „sahinok”, ahogy az irániak mondják, vagy a torgulok vagy turulok, ahogy a turániak.

– Erről már hallottam Ekbatanában, ahol a sahinsah vendége voltam. A torgul Torgulhoz tartozott. Az ember torgulhoz, a látóhoz tartozott a madár. Mindig egymást figyelték. A madár akkor is követte a látót, amikor nem láttam. Időnként mintha beszélgettek volna. Egyszer azt véltem látni, hogy két madár is röpködött a közelében, nyilván a párja lehetett.

– A karavánt, amelyikkel ide jöttem, követte egy ilyen sólyom. Azt mondták az idősebb hajcsárok, hogy tulajdonképpen az utat mutatja. Én arra gondoltam, hogy velünk van a gazdája is, de titokban. Itt van most is velük a madár. A tábor és a satrapa palota közt röpköd. Ott lehet a párja.

– Elég lesz a madarakból, Mikhael enú. Rongyos a köntösöd, nem illene, hogy a színem elé járulj. Ha akarsz, adatok neked egy újat.

– Bocsáss meg nekem. Nem illik egy papnak ilyen köntösben járni. Jó vagy hozzám, én mégsem akarok másikat. Baktriában hallgattam a bölcséket. Nem voltam illemtudó vendég közöttük. Beszéltek nekem az istenükről, aki szerintük egy jóságos atya, aki jóságában világot teremtett. Teremtett mindenféle jót, vagyis Ahurát, de mindennek, ami önmagában világos a teremő fényében, árnyéka is van, az a rossz, ahogy ők mondták, az Ahriman, Angra Mainyu. Annyit még csak elfogadtam volna, hogy az ő Teremő Istenük talán Ahura Mazda, vagyis a Jó Dolgok Atyja, de én Izrael kötözködő papja vagyok, vitatkoztam velük, mert ki lehet olyan, mint a mi Adonájunk. Ebben a vitában bizony megtépték a köntösömet. Engem Mikhaelnek¹⁶⁶ hívnak! Azért leírtam a

---

¹⁶⁶ a szó jelentése: Ki olyan, mint Isten

tanításaikat, lehetőleg úgy, ahogy ők értik, hogy elvigyem Rhagába a testvéreimnek, talán meríthetünk belőle bölcsességet, hogy megír hassuk a Teremtés Könyvtekercsét.

– Új kohen érkezett hozzátok, akit Dánielnek neveztem el. Írjátok meg a könyvet, azt akarom, de ne nagyon híreszteljétek! Te Mikhael, ne szidalmazd Assur isteneit, mert megnyúznak benneteket érte! A bölcsesség csendben is bölcsesség és megmarad örökre. Békében lakjatok Sém és Askenáz¹⁶⁷ sátraiban, amíg az idők beteljesednek! Menj békével!

Achikár sorra hallgatta embereinek jelentéseit a karaván-szerájban összejött népekről. Éppen Tobit-ot hallgatta a megkötött és megkötendő üzletekről, de gondolatai máshol jártak. Tobitban megbízott. Jó kereskedő, ha hibákat is követ el. Összességében nagy hasznokat fog elérni. Egy nagy tölgy árnyékában ültek, ahonnan jól lehetett látni a satrapa palotáját. Felső szintje a falak fölé emelkedett. Faépítménynek látszott, élénk, főként pirosra festett faszindely tetőkkel. Más volt ez, mint Ninive, ahol fából nem nagyon építkeztek, mert az az ország fában igencsak szegény. Itt lombos fák nőnek, akár palotát is lehet belőlük építeni. Hirtelen azt vette észre, hogy vándorsólymok csapnak le a szerájban keresgélő galambokra. Észre vette, hogy ezek a madarak, amelyek magányosan vadásznak, most hárman is vannak és nem vesznek össze a zsákmányon. Mind a hárman belecsipkedtek az elejtett galambba. Szórakozott bölcsként figyelte őket, nem figyelte Tobit szavait. Kisvártatva tülök kürt bűgött fel a közelben, jelezve, hogy fegyveres csapat érkezik.

– A satrapi kíséretet küldött, uram – jelentette az őr. – Kér, hogy foglald el a szállásod a palotájában!

– Állítsatok össze ti is kíséretet! Látsszék, hogy nekem van sajátom! Az itteni népek nehogy azt higgyék, hogy engem itt letartóztatnak – adta ki a rendelkezést, majd bement a sátrába, hogy felvegye rangjának és méltóságának minden jelzését, majd beült az érte küldött hordszékbe.

A palotáig vezető úton bábász sorfal között haladtak. A kapuban a satrapa és emberei díszben és ajándékkal fogadták, ahogy illik.

– Kanavar kíván neked békét, bölcs és nagyságos Achikár, és kéri, hogy legyél vendége, amíg csak kedved tartja! Fogadd szerény ajándékomat, mint a békeség jelét!

---

¹⁶⁷ Jáfet unokája

Egy aranyból készült, faágot ábrázoló talapzaton ülő sólymot tettek Achikár elé.

– Salim neked is, méltóságos satrapa! Fogadd te is Assur békéjének és barátságának jelét, amit a nagykirály nevében hoztam neked, Assur legfőbb istenének lamassu-ját. – Egy könyök magasságú arany reliefet tétetett a satrapa lába elé, aki arcára kényszerített mosollyal fogadta az ajándékot. Achikár fogadását mások is látták, a kara-kumon át érkezett farkasfiak és a hjung-nu-k vezetője. Mellette egy ősz szakállú, dísztelen köntösbe öltözött férfi. A korát nehezen lehetett megállapítani, mert időtlen vonásai voltak. Többeknek elvonta a figyelmét néhány pillanatra egy vándorsólyom, ami felettük körözött. Mindenki tudni vélte, hogy a hjung-nuk táltosához tartozik. Ez Achikárnak is feltűnt, aki bölcs volt ugyan, és babonaságot látott a jelenségben. Az ő mosolyának szívélyes-ségén átfutott az elkomolyodás.

– A Zagrosz óta mindenütt röpködnek ezek a madarak. Ninivében meg nem is ismerik őket. Mióta a Kék hegyeket elhagytuk, ilyen táltos-nak nevezett nebbikkel¹⁶⁸ találkozom, no meg Efraim tekergő papjaival, akik mindenféle tanításokat gyűjtögetnek. Itt nem csak én nézelődöm –, tűnődött magában Achikár. – Farkasok meg sólymok... mintha a Szpítama is velük járna.

A hivatalos találkozás után megmutatták Achikár szállását a palota nyugati szárnyában. Minden kényelemmel ellátott sok szobás szállás volt ez, még fürdőzésre alkalmas, fából készült káddal, asszony személyzettel. Ezek szolgálatát azonnal igénybe vette, mert Ekbatana óta ilyen élvezetben nem volt része. Kanavar kora estére lakomára hívta. Még jócskán fenn volt a nap, amikor a hívogató tüllökkürt felbúgott. Egyetlen testőre társaságában ment ki a belső udvarra. Már terített volt az alacsony asztal. A házigazda közepén, a főhelyen üldögélt a hatalmas szőnyegen elhelyezett ülepárnán. Jobbján kínált helyet Achikárnak, balján a hiung-nu karavánfőnöke. Ő nem egyedül jött. Vele volt a táltos is. Assur rab-tamkarújának ez feltűnt. Számon is kérhette volna, hogy miért nem ő kapja a főhelyet, hiszen Média mégiscsak alárendelt Assur mellett, de nem tette. Jobbnak látta a hallgatást, Gorgan messze van Assurtól. Bár a távolságokat nem tudta felmérni, ebből felmérte, hogy ezen a helyen a végtelen területtel és népességgel rendelkező népek respektusa felér az övével.

---

¹⁶⁸ próféták

Finomra égetett, virágdíszes festésű ivóedényekben édes bort kínáltak. A vendégek, mielőtt ittak volna, egymás edényeibe lötytyintettek egy keveset. Ez része az üdvözlésnek és kifejezése az egymás iránti bizalomnak. Miután ittak, gyönyörködtek az udvar simára csiszolt kövezetén táncoló, finom kelmékkel öltöztetett lányokban és a hangos zenében. A magas vendégekkel szemben, túl a táncosokon Kanavar asszonyainak terítettek. A teríték roskadozott a különféle gyümölcsöktől, bányók és vadak húsból készült ételektől, de a társalgás nagyrészt csak udvarias közhelyekből állt. A hjung-nuk nyelvén, ami sokban hasonlít akár a médek, akár pedig a szakák nyelvéhez, Achikár meg is kérte vendéglátóját:

– Kanavar uram, ha lehet, beszélgetnék veled és vendégtársaimmal, minthogy jövetelem célja a kereskedelem. Nem szeretnék előtted átkiabálni nekik. Nyelvüket is alig értem ebben a zajban. Még vendégtársaim nevét se tudtam jól hallani.

– Sor kerül rá. Ha asszonyaim kiélvezték az ünnepet, magunkra maradunk itt, ahol vagyunk.

Mikor besötétedett, az oszlopokra mécseseket akasztottak, a vendégek magukra maradtak Kanavarral.

– Ismerjétek meg egymást, vendégeim, akik országaitok előkelői vagytok! – szólott hozzájuk a satrapa. – Hjung-nu karavánjának vezére, Ákos¹⁶⁹ úr, aki nemzetségének is kán-ja¹⁷⁰. Vele van a tiszteletre méltó Kerecsen-atta¹⁶⁹, táltos és tanácsadó. Hallották híredet, mert bölcsességed híre az ő távoli országukba is eljutott. Köszöntések egymást!

– Béke nektek, messzi országból jöttök.

– Neked is, Assur rab-tamkarúja és követe! Örülünk, hogy találkozhatunk veled. Táltosod, Mikhael a mi karavánunkkal érkezett. Még nem jártunk Assurban. Ha elbeszéled nekünk, örömmel hallunk minden hírt, amit birodalmatokról elbeszélhetsz nekünk, azt is, hogy milyen üzleteket köthetünk, bár ezeket azt hiszem, bazarganjaink nálunk jobban érintézik. Beszélj nekünk, tiszteletre méltó Achikár, királyod hatalmas birodalmáról!

– Uralkodónk birodalma valóban hatalmas és félelmetes. Minden szomszédja, de még távolabbi országok is rettegik hatalmát és fizetik adóikat – kezdte el beszédét Achikár, de érezte, hogy megfoglák. –

---

¹⁶⁹ mindkét szó jelentése: sólyom

¹⁷⁰ a szó jelentése: kan, vér (apa)

Egész Sineár, Jáván és a Nagy-tenger partvidéke féli, Nof földje is tisztelettel tekint rá. Assur nagyon gazdag és erős.

Ákos úr pillantásával biztatta a tálost, hogy szóljon.

– Ezt hallottuk Mikhaeltől, Dán papjától. Azt mondta, hogy Média is urálja Assur királyát, de ennek nem nagyon örül. Ő Rhagában lakik, könnyebb az élete ott neki, mint hazájában lehetne, mégis rabnak érzi magát, egész fogoly népével együtt. Assur is határok közé van zárva. Mindig terjeszkednie kellene, hogy szomszédai rettegjék és adózzanak neki. Ezért nagy hadseregre van szüksége. Datolyapálmái és öntözött földjei vannak ugyan, de gazdagsága rablásból ered és ebben maga is gyengül, mert katonáinak nagy része nem érzi hazájának. A mi hazánk-nak nincs ekkora hatalmú ksathrája¹⁷¹, határai is csak gypük, de nagyon nagy. Vannak városaink, mint Khorezm vagy Bakhtria. Gypüink elérik Magadha határát. Emíreink heten vannak, akiket „vér”-nek, emírnek vagy kán-nak hívnak. Ők választanak vezért maguk fölé.

– Én azt hallottam, látó ember, hogy ezen a nagy földön más népek is élnek és legeltetik állataikat, akik nem tekintik uruknak a ti vezéreteket – vetette közbe Achikár.

– Igazad van, uram, de amíg békességben élnek velünk, elférünk. Mostanában nincs arrafelé háborúskodás. Hatalmas földünk gazdag. Szállásaink körül árpa-, búza- és hajdinatáblák vannak. A lábas jószágoknak elég helyük van. Veletek főként kék és zöld¹⁷² festőföldekkel kereskedünk, elefántcsontot is hoztunk. A hegyi erdők szélén a tárkányok elég ércet találnak a vasverésre, ezért fegyvereink erősek, élesek.

– Amit elmondtál, tiszteletre méltó tálos, olyan országok vannak a Kozla-dar-tól északra és nyugatra is. Tudom, hogy ezek nagy területek, szinte mindegyikben hét törzs szövetségével. Ahogy a fű elkopik állataik lába alatt, lassan nyugat felé vándorolnak.

– Megint igazat szóltál, bölcs Achikár. A népek szép lassan mozognak, ahogy az ég csillagai. Az eleje már elérte a nyugati Nagy-tenger partját és kezd a hét törzsük egyé válni. Ezeket nevezitek ti Jáván népeinek. Hét törzsük legerősebbike a dóroké. A jósoló bölcsek szerint több nép erősödik meg, és más világ jön. Más bakhtriai bölcsek azt jövendőlik, hogy Ormuzd elküldi majd ostorát, hogy egységbe terelje a népeket, hogy megjavuljon a békétlenkedő világ.

---

¹⁷¹ uralkodó v.ö.: Uvakshatra (méd)

¹⁷² zöld: malachit; kék: lapis lazuli

– Ormuzd elküldi... Más istenek mit szólnak hozzá? Mikhael járt nálatok és feltette a kérdést: Ki olyan, mint Isten? Izrael istene? Beszélsz Ormuzdról, mint példáról. A te istened mit mond, bölcs táltos?

– Csak egy Isten lehet, te is tudod, tiszteletre méltó Achikár. Ő olyan hatalmas, hogy az fel sem fogható. Nekem az a dolgom, hogy minél többet megtudjak róla és megértsem azokat a küldötteket, akiket bármilyen névvel megszólít. Akkor sem fogok sokat tudni róla. Nem vitatkozom Mikhaellel. Ő sem fog mindent megtudni. Abban biztosan igaz van, hogy az ostorok eljönnek, terelgetnek szóval és erőszakkal, de közülük csak Egy lesz, aki az igaz Istent elég jól ismeri. Nekem az a dolgom, hogy minél többet meghalljak, megértsek és törekedjek, hogy jó tanácsokat adjak a fejedelmeknek, és bárkinek, aki nálam keresi a magáét. A csillagok nézői is jövendöltek. Azt állítják, hogy akit Égi Vadásznak, vagy a Halál Kaszásának, Nimródnak neveznek, fiai megszülettek a világra. Ezt Ninivében tudni fogják azok, akikre tartozik. Egyikük maga, vagy valamelyik késői fia ostor lesz.

– Nem sokat értek a beszédedből, táltos, de gondolkodni fogok rajta. Most téged kérdezlek, Ákos úr. Állataitokról szeretnék hallani. Úgy értesültem, hogy bővelkedtek szarvasmarhákban, juhokban, tevékben.

– Úgy van, uram. De téged elsősorban a lovak érdekelnek. Én nyíltan beszélhetek itt akár veled, akár nagykirályoddal. Hiung-nu sem ellensége, sem barátja, de főként nem szomszédja Assurnak. Tudnod kell, hogy töméntelen lovunk van. Annyi, hogy minden felnőtt férfinak jut belőle. Van hozzá elég legelő és legény, hogy betörjék azokat. A lóhoz legelő kell, aminek Assur híján van. Ajándékként küldök a királyodnak néhány gyönyörű herélt csikót. Élete végéig el lesz látva. Ha jól tartja őket, akár huszonöt évig élnek. Húsz év múlva Hiung-nu küld még lovakat újszülött ikerfiainak. Kerecsen táltos szerint jó és kitartó lovas vadászok lesznek.

– Biztos hírt még nem hallottam, hogy királyfiak születtek volna, mióta úton vagytok.

– Nekünk más hírnökeink is vannak. Láttad magad is a sahinokat a palota felett. Az egyik Babszteré, aki a nagykirály bölcseinek egyike Ninivében. Tőle tudom. Azok a gyermekek már akkor megszülettek, amikor még el se indultatok.

– Egyebeket is megtudtál?

– A máról, a múlttól, vagy a jövőről?

– Talán, mióta úton vagytok.

- Emlékszel Urusalimra¹⁷³?
- Ott történt vagy történik valami? Az a hazám.
- Igen, ott történik valami, ami már megszabta a sorsodat, vagy simtunak mondjam?
- Te a lelkembe látsz, táltos. Álmaimat is látod talán? Arról a városról álmodom, pedig nem szabadna. Csak nem történt valami baj?
- A várost megostromolta volna a nagykirály, de csak a kezdetekig jutott el a rab-sake. Seregét a Kaszás Nimród támadta meg, így a város a lerombolástól megszabadult, de a sarc fizetésétől nem. Jól teszed, ha nem sietsz vissza Ninivébe. Gazdagodjatok királyotokkal együtt aranyban, ezüstben, vasban és mindenben, amiben tudtok. Jobb neked, ha a telet még a Nagy-hegyeken innen töltitek, békésen kalmárkodva.
- A vásáron nagy sikere volt az eddig ismeretlen és olcsó, hamis aranyból készült övcsatoknak. Jutott a hszinjang-i kalmároknak a selymekért cserébe. Tobit nagy haszonnal intézte a királyi üzleteket. Ő és kisebb rangú társai úgy hitték, hogy ez volt úticéljuk, minden egyéb csak ráadás. Rhagába visszatérve javaik nagyobb részét Gabaelnél raktározták el, amíg be nem járták Áriát, Párszu másik határáig. Elamba¹⁷⁴ nem volt tanácsos tovább menni. Már a tavasz is elmúlt, mire újra eljutottak a Felső-Záb vidékére, útban Ninive felé.

---

¹⁷³ Jeruzsálem

¹⁷⁴ királyság a Zagrosz hegységtől délre, Assíria ellensége

JERUZSÁLEM VESZEDELME

*A hetedik áldott királyság,
Amelyet én, Ahura Mazda teremtettem
Volt a béke Ahurájáé.
Aztán jött Angra Mainyu,
Aki maga a Halál,
És ellenemre teremtette a Gyűlölet Déváját.¹⁷⁵*

Nergál uralkodik az égiek birodalmában. Rengeteg tennivalója van neki és Istárnak. Ebben az évben¹⁷⁶ nagyon kedvelik egymást és a nagykirályt, az ő simtu-ját kell intézniük. A föld népe valahogy nem szereti Szín-ahhe-eribát. Mindenhol lázadoznak. A népeknek bűnhődniük kell. Főként Hiszkijá-nak, aki szervezkedésével már Sarukinnnak bajt okozott. Tabaal-nak is bűnhődnie kellene.

– Babilon egyelőre békén marad. Évekre van szükségük, hogy a büntetést kiheverjék. Jaqin háza úgy meggyengült, hogy adót is alig tud fizetni. Ez baj nekünk – szólt a király a tanács előtt. – Assur népe is kevesebb. Újabb szolgákra és katonákra van szükség. Adjatok tanácsot, hol kezdjünk háborút!

– A nyugati nagy tenger mentén kellene megmutatni hatalmunkat. Az a vidék még tud fizetni. Egyiptommal és a tengeri népekkel kereskednek. Hajóik elérik a nagy nyugati tenger túlsó partjait. Jáván népeivel is kereskednek. Őket kellene megszállni, hogy seregeinket ellássák, és adóikat kifizessék – szólt a rab-ekalli.

– Elkezdődött az aratás. Ennek befejeztével a rab sa-rési gyűjtse össze a mezei sereget és induljon a tengerparton Egyiptom irányába! Elsősorban Júdat fenyegetse! Először Hiszkija fejét és országának minden javát akarom. Sietni nem kell. A szüretet várjátok meg! Ha a határon táborot vertek, sietni fognak a betakarításokkal – rendelkezett a király.

– Nagyuram! Ha Júda vidékét megszálljuk és letáborozunk, azt Egyiptom nem fogja tétlenül nézni. Fel fog vonulni ellenünk – aggályoskodott a rab-turtánu.

---

¹⁷⁵ Avesta: Vendidad I. Fargard XIII

¹⁷⁶ Kr.e. 701

– Igazad van. Te átveszed a hamát-i sereget. Feltöltöd hamátiakkal és azonnal megkezdted a kiképzésüket. A Jordán völgyében legyen egy kiszir¹⁷⁷! Júda legyen körbevéve! Egyiptomot is meg fogom büntetni. Mikor hajóik megjelennek Jaffo-nál, hadaikat bekerítitek. Tir el fogja árulni őket. Építsetek nekem táborhelyet Lákisnál az ostromhoz! A kisebb városok, amelyek nem tudják magukat megvédeni, legyenek megszállva, mielőtt mindenükkel elmenekülnének Urusalim¹⁷⁸ falai mögé. Magam is részt akarok venni a hadjáratban! Szóltam.

Egyetlen holdforduló elég volt a rab sa-resinek, hogy a filiszteusok Gát-jáig megszállja Sáron síkját. Néhány sofet-et, aki ellenállni próbált, elevenen megnyúztak, ezzel elérték, hogy a lakosok reszkessenek és engedelmesek legyenek. A betakarítások nem voltak nagyon gazdagok ebben az évben. Az asszír tisztek felmérése szerint a sereg ki fog tartani vele a következő aratásig. Tavaszig Júda városainak sok férfilakosa kérte felvételét az asszír seregbe. Nem azért, mert lelkesedtek Szín-ahhe-eríba uralkodásáért. Sokkal inkább azért, mert így nagyrészt elkerülhették az éhezést, ami a lakosságnak kijutott. Negyvenhat várost foglaltak el a hódítók és rombolták le erődtéseit. A házak maradtak, mert azokat szállásra igénybe lehetett venni.

Assur magasabb rangú tisztjei többségükben eunuchok voltak, mert nem lévén családjuk, nem lehetett őket semmivel megvesztegetni vagy megszarolni. Az ötvenes csapatok vezetői mindenféle nemzetiségből tevődtek össze, ahogy a közharcosok is izraeliták, jávániták és mindenféle más nemzetiségűek, akik felett Assur uralkodott.

*

Jeruzsálem harcra készülődött. A királya már két évvel ezelőtt elrendelte alagút ásását a Gihon forrástól a falakon belüli víztároló tóig. Így, bár a forrása falakon kívül maradt, a belőle fakadó víz nagy része a falakon belülre került. Megszűnt annak a veszélye, hogy ostrom esetén a védők ivóvíz nélkül maradjanak. A forrást kövekkel és földdel elfedték ugyan, mégsem tudták megakadályozni, hogy a víz egy része kifelé szivároгjon, és el ne árulja jelenlétét. Egy konyhakertnyi területet tocsogóssá tett. Ennek lejtőalji részén erecske jelent meg és folydogált a Kidron völgye felé, de nem mindig érte el. A forrás melletti falon torony állt, benne állandó őrséggel, hogy védje a forrás helyét az esetleges ostromlók károkozásától.

---

¹⁷⁷ sereg

¹⁷⁸ Jeruzsálem

Hiszkija Joacházt kérdezte:

– A templom megtisztítása befejeződött?

– Befejeztük, királyom. A nehustánt¹⁷⁹ is eltávolítottuk. A papok egy részének ez nem tetszett. Azt mondták, még Mózes tette a ládába.

– Kellett erő alkalmazni?

– Nem, királyom, elég volt érvelni. Elmagyaráztam nekik, hogy Assur szobrát csak akkor tudjuk eltávolítani, ha saját bálványainkat mind összetörjük. Áron botját meghagytuk. Az nem ábrázol semmit.

– A vidéki szentélyekről beszélj! Mindet leromboltátok?

– Mindet, uram. Emiatt néhány ember, köztük levita is, kard által halt meg.

– Kár, hogy nem tudták megérteni Mózes szavait. Jesaja¹⁸⁰ sem volt elég, hogy megmagyarázza, miért kell. Assur embere mit szólt a megtisztuláshoz?

– Azt, uram, hogy miután Assur szobrának összetörését megtudta, felkerekedett és haza ment.

– Jesaja, beszélj! Hallani akarom a véleményedet. Mit vársz, mit fog Szanherib tenni? Indít-e háborút ellenünk? Én tartok ettől.

– Királyom, az Úr, aki nem Assur vagy Babel Baal-ja, meg fogja védeni az ő népét. De te is tedd meg a magadét! Fejezd be a falak megerősítését, rejsd el a felső tavat tápláló forrásokat és a föld alatti járatot, amit Dávid atyád használt, amikor elfoglalta a várost. Ha ellenség fogná körül, ne találjon tiszta vizű patakot a város közelében.

– A Kidronnal mi lesz? Abban elég víz maradhat akkor is, ha a forrásokat elvezettetem, és elrejttem a vizet?

– Engedd meg, uram, hogy szóljak – kérte Joacház.

– Beszélj, kancellár – adta meg a király az engedélyt.

– Uram, ha a város lakói vizet fogyasztanak, és bőségesen isznak tiszta vizet, ami belőlük kifolyik, az bizony tisztátalan. Azzal tisztatlanná lehet tenni a város alól elfolyó vizeket, ha azt a falakon kívülre engedjük. Mindezt ki lehet építeni, ha szükséges és hasznos is.

A megbeszéléseket naplementéig folytatták. Meghatározták az építkezések megszervezését. Másnap délelőtt újra folytatták.

– Tirhaká¹⁸¹ embere kér bebocsátást – jelentette az udvarmester.

---

¹⁷⁹ a frigylárában őrzött rézkígyó

¹⁸⁰ Izaiás próféta

– Engedd be, Eljakim!

A követ kisebb ládát hozott a kezébe, majd leborult a király elé. Miután megkapta az engedélyt, hogy felálljon, bejelentette magát.

– Sabaka¹⁸² küldetésében jövök, uram. Megbízott, hogy közöljem veled, Egyiptomnak egy uralkodója van, és ez ő maga. Egyiptomnak egyetlen és nagy hadserege van. Ez melletted tud harcolni, ha kell. A csapatok segítsége mellett, vasból készült fegyvereket és ajándékot küldött, ami itt van a kezemben. – Egy lépést tett a király felé és a földre helyezte.

– Azt hittem, követ, hogy Tirhaká küldetésében vagy – válaszolt a király.

– Tirhaká, aki az egyesült seregek vezére, Sabaká embere.

– Tehát egy királya van Egyiptomnak – jegyezte meg Hiszkija.

– Sabaká nem nevezi magát fáraónak, de kétségkívül ő Egyiptom egyetlen ura – mondta a követ. – Ha Assur felvonul, vezérét felvonultatja ellene, ahogy Júda, Ammon és Moáb is ezt teszi.

– Megengedem, hogy eltávozz a szállásodra – bocsátotta el a király.
– Az építőmester jöjjön!

Az építőmesterrel megbeszélte, hogyan lehet és kell a kellő tisztaságot legalább a falak mentén megoldani. Az őrszolgálatot végző katonák nem sokat törődtek ezzel. Szükségeiket ott végezték, ahol éppen tartózkodtak, csak arra vigyáztak, hogy jártuk-keltükben bele ne lépjenek. Ez bizony nem felelt meg Mózes tisztasági szabályainak, miszerint a pusztai vándorlás alatt a táboron kívül kellett szükségüket végezni. A mester elmondta a megoldási javaslatot.

– Uram, vegyünk példát a palotáról, ahol van illemhely. Kifolyása van a falon keresztül a völgy felé. A nép házaiban is van megoldás, bár ezeket időnként üríteni kell, a városon kívül a kijelölt helyen. A falakon belül a harcosok számára elérhető távolságokban létesítsünk illemhelyeket! Ezek talán nem telnek meg egy nem túl hosszú ostrom alatt.

– Azt akarom, hogy a védők tisztátalansága tegye tisztátalanná az ostromlókat, erre adj javaslatot!

– Lenne rá megoldás, uram, de ez sok munkába kerül. Kőlapokkal bélelt gödröket kell ásni, ezek a fal mentén ugyancsak kővel borított

---

¹⁸¹ egyiptomi hadvezér, később fáraó

¹⁸² az éppen uralkodó fáraó

csatornákkal lennének összekötve. A városfalat kilyukasztva a völgy felé vezethetnék a tisztátalanságot. Azt is, amit a házakból hordanak ki.

– Meg lehet ezt építeni rövid időn belül?

– Ha a városfalon kívülről befelé haladva kezdjük, időt nyerünk. Ha először a kifolyót ássuk ki és némileg fedve vezetjük egészen a völgyig, akkor, ha a befejezés az esetleges ostrom idejére esne, még nem lenne késő – adta meg a választ a mester.

– Azt akarom, hogy azonnal kezdjétek meg a munkát – parancsolta Hiszkija.

Az őrszem jelentette, hogy kisebb embercsoport érkezik sietve Hebron felől a Víz Kapu felé. Nem volt ez szokatlan látvány az utóbbi napokban. Szanherib táborhelyet építtetett Lákis mellett. A hírek szerint ostromra készülődik. A Jordán völgyét megszállták ellenséges hadak. Sokak reszkettek most a város falain belül. Kevesen voltak azok, akik lelkük mélyéig hittek abban, hogy a város túléli az egyre közelgő ostromot. Assur már negyvenhat megerősített várost foglalt el az országban.

A kapunál az örök a fogadták a menekülőket. Tisztjuk aprólékos kérdéseket tett fel nekik. Egyenként kérdezte ki még a gyerekeket is, egymással igazoltattak mindenkit, nehogy menekülőnek álcázva kém kerüljön be a városba. Hiszkija uralkodásának kezdetétől romboltatta a kánaánita szentélyeket és a baálok számára emelt áldozati oltárokat. Sokaknak nem tetszett ez a dolog, ezért sokan lettek árulói Júdának és álltak a hódítók oldalára. Emiatt kellett bizalmatlanul fogadni minden érkezőt.

– Honnan jöttök és kik vagytok? – kérdezte a legöregebbnek látszó férfit a tiszt.

– Hebrón falvaiból valók vagyunk. Mind ismerjük egymást. Elfutottunk, mert az anyaváros körül mozognak az assuriták. Juhokat és kecskéket hajtottunk idáig, hogy ennivalónk legyen, amit megoszthatunk veletek, ha ti meg menedékhelyeteket oszتانátok meg velünk.

A tiszt nem mondott nekik semmit, inkább intett egy legényének, hogy szóljon Eljakimnak, az udvarmesternek, vegye nyilvántartásba az érkezetteket, jelölje ki szálláshelyüket. Eljakim személyesen jelent meg, hogy ő is kérdéseket tegyen fel.

– Mondd, öregember, mit láttál és mit hallottál! Merre járnak most?

– Uram, mi nem mertünk eléjük menni. Úgy hallottuk, hogy Lákisnál királyi tábort építettek. Ott lehet a sereg zöme. Hallottunk olyan

híreket, hogy egyiptomi hajók kémlelik a partvidéket – kapta meg a választ.

Az udvarmester meghagyta, hogy az őrség továbbra is jelentsen minden mozgást. Indítsanak az utakra járőröket. Ő maga felment a királyi palotába, hogy a tanáccsal megbeszélést tartson. A király előcsarnokában hallotta, hogy Hiszkija Jesajával van. A nabi biztatja és lelket önt belé. Hogy Júda bálványainak lerombolását az Úr méltányolja és meg fogja menteni a várost. Estefelé hozták a járőrök jelentését, hogy az ellenség magabiztosan közelít a hebróni úton. Még oldalvédeket se küld ki, annyira biztos abban, hogy senki nem meri őket megtámadni. Másnap délelőtt jelentek meg az előőrsök, hogy felmérjék a tábornak való helyeket. A Víz-kaputól kezdve, a vízvezetékhez közel, a Ványolók földje felé vivő út mentén estefelé már a sátraikat is felverték. A tisztek a tábor népét mintegy öt, ezres kiszir nagyságúnak becsülték. Ennyi tartán jelvényt láttak kítűzve.

Az asszírok ráérősen építették táborukat. Szerintük az ország már az övék. A Negebet¹⁸³ nem kell és nem is lehet megszállni. Ott nincs semmi, csak pusztaság, tevék és juhok a pásztoraikkal. Moáb meg van szállva, adófizető, ahogy Ammon és Dédán is. A hadsereget készenlétben kell tartani, mert a határvidékeken és Egyiptom felől támadás vagy lázongás fenyeget. Jeruzsálem és Lákis vidéke jó az áttelelésre.

Szanhérib arra számított, hogy a füge majd szépen megéri és lehull a fáról. A Kaszás és Istár pártolja a világ urát.

Késő este, Jerikó felől érkezve néhány férfihang szólította meg az őrszemet a keleti kapunál a sötétségből. Az őr riasztotta társait, cselt gyanítva.

– Kik vagytok? Mi éberek vagyunk és nyilaink készenlétben vannak.

– Nem vagyunk ellenségek és csak négyen vagyunk, férfiak. Szamaraink sincsenek. Ha lehet, még az előtt nyissatok nekünk kaput, mielőtt az asszírok itt kint észrevennének minket.

Az örparancsnok gondolkodott egy ideig, mert senkit a holdvilágban nem látott, majd megparancsolta, hogy a kapun egy embernyi rést nyissanak. Ha roham következne, azt a toronyból verjék vissza nyilakkal és kövekkel. Majd kiszóltak:

– Egyenként jöjjetek, hogy mindenkit lássunk, de vigyázzatok, mert löni is tudunk!

---

¹⁸³ sivatagos terület Júda déli részén

Az idegenek, mind a négyen, sietve mentek a kapuhoz, oda, ahol fényt láttak. Sikeresen bejutottak. A kapun belül lándzsások fogták őket körül.

– Most mindent letesztek, ami nálatok van. Az éjszakát tömlőcben fogjátok tölteni. Reggel elmondjátok, hogy mit akartok.

Reggel Eljakim maga elé parancsolta a jövevényeket. Sebna az írnök és Joach az írnökök feje is jelen volt. A jövevények Eljakim minden kérdésére készségesen válaszoltak.

– Kik vagytok?

– Jaqin emberei voltunk, amíg volt bít-ünk. Amíg Szanherib le nem rombolta és sejkünket menekülésre nem kényszerítette. Vele menekültünk Elám felé. Ott menedékre leltünk. Sokan meg se álltak Parszu-ig. Marduk-muszabir királyunk is eljutott addig. Aztán, hogy megegyezett a Nagy-hegyeken túli fejedelmekkel Assur ellen, maradék embereinek megparancsolta, hogy menjenek vissza hazájukba és figyeljék, mi történik. Most ezt tesszük – beszélte el a vezetőjük. A többiek bólogatással bizonygatták, hogy igaz, amit mond.

– Akkor nekem is mondd el, hogy miket láttál útközben!

– Legyőzték népünket, ez kétségtelen, de sokan megmaradtunk, köztük fejedelmek is, akik bujkálnak. Vannak embereink Tadmorban és a pusztai városokban. Figyelnek és készülődnek. Főként a káldok, és hiszik, hogy Babel egyszer újra nagy lesz.

– Az asszírokról beszélj! Merre vannak csapataik?

– Láthatod, uram, mindenfelé. A hadi utat Tadmor és Babel felé őrzik. Erre megerősített állomásaik vannak, ha kell, gyorsan felvonulhassanak arrafelé. Jártunk Efraim hegyei között is, hogy lássunk. A Jordán völgyében sereg van. Ezeknek biztosított az utuk kelet felé és Láchishoz.

A királyi tanács ezután összeült és megtárgyalta a helyzetet.

– Nof királyának embere megérkezett? – volt a király első kérdése.

– Igen, királyom – jelentette Sebna az írnök. – Közölte, hogy a fáraó hada a napokban partra száll és Eltekénél tábort ver. Arra számít, hogy együtt támadjátok meg az asszírokat.

– Jó, hír ez nekünk? – kérdezte a király a várparancsnokot.

– Annak kell lennie, uram. Én ugyan kétlem, hogy ebbe a csatába bele tudnánk avatkozni. Az itt táborozók megakadályoznak minket, hogy egyesüljünk Nof-fal. Akármilyen lesz az ütközet eredménye, Assur gyengülni fog miatta. Sokba fog ez kerülni neki emberben és ellátmány-

ban. Mi ugyan nem vagyunk sokan, de erős fal veszi körül városunkat, élelmünk és vizünk két évre elég.

– Csak azt tudjuk, hogy Szanheribnek sokfelé kell vigyáznia. Küld-jetek kémeket Láchis felé, hogy többet tudjunk meg!

A város körül a tábor egyre csak nőtt. Sáncok épültek a kirohanások ellen. Távolabb a falaktól felsejlettek az ostromtornyok alkatrészei. Sietésnek nem, csak az önbizalomnak látszottak a jelei. Hét nap telt el, akkor követek érkeztek a vízkapuhoz. Eljakim, Sebna és Joach ment ki eléjük. A követek tisztje fennhangon kezdett beszélni, Júda nyelvén, hogy a falakon állók jól hallhassák:

– *Jelentsétek Hiszkijának! Ezt üzeni a nagykirály: Miben reménykedsz? Azt hiszed, hogy szájad fegyvere elég a hadakozáshoz? Szövetségben bízol, hogy fellázadtál? Talán ebbe a törött nádszálba, a hajóival ólálkodó Egyiptomban reménykedsz? Ha törött nádszálla támaszkodsz, csak a tenyeredbe szúr. Így jár mindenki, aki Egyiptomban bízik. Ha azt mondod, hogy az Úrban, a mi Istenünkben bízunk, az se több, mint szájad fegyvere. Nem ő az talán, akinek magaslati helyeit, oltárait Hiszkija leromboltatta, mondván, hogy csak Jeruzsálemben szabad imádni őt? Köss fogadalmat Assur királyával! Hagyatkozz csak Egyiptomra lovak és harci szekerek dolgában, vagy én adok neked kétezer lovat, ha van egyáltalán annyi embered, hogy felültesd rájuk őket, akkor sem győzhetsz ellenem. Talán az Úr akarata ellenére vonultam városod ellen, hogy elpusztítsam? Éppen ő mondta nekem, hogy vonulj fel ez ellen az ország ellen és pusztítsd el.*

A követ itt egy pillanatra abbahagyta a szónoklatot, hogy nagy levegőt vegyen. Eljakim válaszolt neki:

– Beszélj arám nyelvén, mi megértjük! Ne beszélj a nyelvünkön, mert amit mondasz, nem tartozik a népre!

De a követ folytatta:

– *A népednek is üzen a nagykirály, Hiszkija. Halljátok a nagykirály üzenetét! Azt akarjátok mindannyian, hogy saját ürülékeketeket egyétek és vizeleteketeket igyátok? Ne hagyjátok, hogy Hiszkija félrevezessen, hisz nem képes kiszabadítani titeket a kezemből. Ne hagyjátok, hogy azzal vigasztaljon benneteket, hogy az Úr megszabadít! Kössetek szövetséget velem! Nyissátok ki a kapukat és jöjjetek ki! Akkor mindenki a saját szőlőjében szüretelhet, saját fügéjét eheti, saját ciszternájának vizét ihatja, amíg el nem viszlek benneteket egy olyan országba, mint a tiétek. Életben maradtok, nem kell meghalnotok. Hol vannak a népek istenei?*

A népek istenei közül melyik volt képes megmenteni országát kezeimtől? Akkor miért hiszitek, hogy az Úr meg tud szabadítani titeket?

A nép hallgatott, mert a király megparancsolta, hogy ne adjanak választ. Amikor Hiszkija ezeket meghallotta, megszaghatta ruháját, elment az Úr templomába, vele az előljárók és a papság. Üzent Ámosz fia, Jesajának.

– Ez a rettenés és megpróbáltatás és a gyalázat napja. Talán meghallgatja az Úr, a te Istened a rab-saké szavait, akit ura, Asszíria királya ideküldött káromolni az élő Istent. Megbünteti beszédéért, amelyet hallott az Úr, a te Istened. Imádkozzon a maradékért, ami még Jákob fiaiból megmaradt!

A király szolgálai elmentek Jesajához és választ kaptak tőle.

– Ezt mondja az Úr: *Ne félj a rab-saké beszéde miatt, amellyel Assur királyának szolgálai az ő nevében káromolták Őt és tégedet! Olyan lelket adok neki, hogy amikor majd valami szóbeszédet hall, visszatér földjére, hazájába.*

*

A főpohárnok egy kiszir-rel eltávozott, hogy jelentsen a királyának, akit Libnánál talált, éppen a várost ostromolta. Jelentette, hogy hada kész az ostromra Jeruzsálem mellett. Itt Szanhéríb hírt kapott arról, hogy Jaffo-nál Tirhaka, a fáraó serege partra szállt és letáborozott Elteke síkján. Seregével ezért visszatért Lákisba, majd megtámadta az eltekei tábornok és tönkre verte. Egyéb híreket is hallott. Babilonból jelentették szemei, hogy Suzubu, káld sejk, aki Mardukh-muséizibnek merészeli magát nevezni, újabb háborút szervez Assur ellen.

Az eltekei diadal minden nyugati országban bebizonyította, Egyiptomtól kezdve Tadmorig, hogy Assur uralkodik a belátható világ felett. Marduk ugyanabban az ureus kígyók által körbefogott nap jelvényben, fel-felemelkedik, amiben Assur is megmutatja magát a világnak. Marduk lamassuja már Ninivében van, de vita van a fejekben, hogy vajon Assur és Marduk nem ugyanannak a mennybéli úrnak a megnyilvánulása? Talán Baal és Bel nevek mögött nem ugyanaz a világot uraló isten intézi a világ sorsát? Ezeknek most éppen Szín-ahhe-eríba a kedveltje. Nyilvánvaló, a nagykirálynak illik háláját kifejezni. Ninive megújul, hogy ott Assur templomi udvartartása előtt az összes legyőzött istenség jelen legyen, és Asszíria jövőjén tevékenykedjen. A nagykirályt egyvalami azért nyugtalanította. Két idősebb fivére elvesztése, akik helyett Szín a holtak lelkeit havonta összegyűjti, hogy fogytával az

égiek elé továbbítsa, igazából nem adott fivéreket. Elestek az egyik csatában, ahol az ellenség törbe csalta őket, mert nem ott volt, ahol sejtették. A kémek jelentéseit pedig Szín-ahhe-eriba küldte nekik bizalmas futárral, és akarta, hogy elveszenek fivérei. Ezt nem illett az embereknek tudni. Csakhogy az istenek előtt nincsenek titkok. A király nagyon szerette a nyers erőt. Papjai az építőknek és szoborfaragóknak elmagyarázták, hogy milyen szobrokban fog biztosan jelen lenni az isteni erők sokasága. A város főkapuját két hatalmas, emberfejű, szárnyas bika lamassu fogja őrizni, akiknek pata helyett karmaik vannak és a farkuk némileg oroszlánéhoz hasonlít. A templom kapuját belülről, két oldalról ugyanilyen lamassuk őrzik, csak kisebbek, mint a főkapu mellettiek.

Az eltekei csatahely sátorpalotájában, éjszakai magányában az építkezésekről gondolkodott. El is aludhatott, de ebben nem volt biztos. A két templomi bikaszobor mellől – ami még csak a tervekben volt meg – két oldalról fivérei tekintetét érezte magán. Egyik oldalról egyiket, másik oldalról a másikat. Először vádlónak látta ezeket. Aztán a falakba vésett reliefeket látta, rajtuk legyőzöttek serege jelent meg, amint átkot akarnak mondani rá. Úgy akarta látni és úgy is látta, hogy azok nem merészelnek átkozódni. Később mégis mozogni kezdenek és tömegük erejével megbillentik a jobb oldali lamassu-t. Saját magát látta ott. Érezte, hogy neki kell megtartani álltában a stabilitását veszített szobrot. Ekkor a tartán kakasa megszólalt és az egész látomás eltűnt.

– Nergál kaszása lettem – gondolta –, mindezt rám mérte Istár is. Ez a simtum, nem is lehet más utam, ezen kell végig mennem. Atyám, Sarukkin is végigment útján. Az én városom Ninive a legyőzött népek istenei fogságának helye lesz. A legnagyobb isten nyugvóhelye, ő pedig velem lesz. Megyek, hogy jelen legyek az építkezésen, az itteni dolgok már jó kezekben vannak.

Utolsó eligazításokat kaptak a tartánok. Jeruzsálem elfoglalása nem sürgős. Csak az ostromzárat kell fenntartani, a kapuk maguktól meg fognak nyílni. Hiszkiját pedig bilincsben hozzák Ninivébe. A sereget tartsák el a legyőzöttek, akik ezután rabszolgák lesznek! A királyi karaván napszállta előtt állt össze. Elő-, utó- és oldalvédekkel. A királyi fehér dromedár közepén halad majd. Ez most Assur helye, aki az égen is elég magasán tartózkodik. Tőle jobbra Nergál és Istár tevéje, rajtuk az ő enú-ik utaznak. Őket egy tucat szolga követi. A tevés csoporttól jobbra, balra, elől és hátul, nyíllövésnyire testőr lovasok sorakoztak. A hazafelé vezető út szélessége ezt megengedte. Az éjszakai égen most ugyanígy, csak szemben haladtak a csillagokban lakó istenek. Amikor

elindultak, a nap még hátukat sütötte, majd Istár csillaga gyúlt ki nem-sokára, hogy jelezze, az ellenséget a hátuk mögött fogja távol tartani. Besötétedett. A kikerekedő hold még nem tűnt fel a látóhatáron, szabadon gyúlt fel a többi csillag. Nergál erősebb fényű, de homályosan ragyogó csillagképe az Ikrekkel és a Kutýával. Elkezdték üldözni az égi szarvast, amely már meg van sebezve, de még így is utolérhetetlen. Kényelmes tevenyergében félig fekvve utazott a nagykirály és nézte a csillagos eget. Nézni akarta a karavánnal szembe haladó vadász mozgását. Láta benne iker gyermekeit és természetesen magát. Gondolkodott, hogy vajon mi a fontos az égi önmagában. Előre meredő hímtagját látja, esetleg vadász lándzsáját, esetleg a kaszát, amivel népeket terít le? Mindhárom lényegi jel. Már vannak gyermekei és még lehetnek is. Fiai és leányai vannak. Most a csillagok között csak ikreit látja. Miért csak őket? Hiszen nem elsőszülött egyikük se. Mégis mindig ők vannak együtt vele, talán jobban kedveli őket, mint a többit? Nyugtalan lett a lelke. Eddig négy fia született. Az égen csak kettő tart vele. A hagyomány szerint elsőszülötte örököl. Mintha vizsályt látna az ikrek és Náqia fiai között. Megnyugodott, miután szemre vette a mellettük nyilván ott levő Bikát. Bel, Marduk, vagy Assur égi jelét. Bel lehet az egység, az állandóság, sőt örökkévalóság öre, benne marad meg minden, ami az Idiglat és a Purattu között eddig felépült. És saját simtuja, amit Ninurta-Nergál mellett Istár adott. Assúr vándor-bolygó csillaga most hozzájuk közelít. Ez nyugtatólag hatott rá, mielőtt elszunnyadt. Az elalvás pillanatában mintha azt látta volna, hogy a Bika meginog, de ha jól látta volna is, a bölcsék majd megmagyarázzák.

Négyszer nézte és gondolkodta át az éjszakát még azután is, hogy Karkemisnél átkeltek a Purattun és elértek Ninivéhez. A díszkapun vonultak be a városba. A két hatalmas, szárnyas kőoroszlán már vigyázta a város legfőbb bejáratát. Áthaladtak a kapu boltíve alatt, végigvonulva a fekvő kőoroszlánok és egyéb kőállatokkal szegélyezett diadalúton, kürtök éktelen hangzavara és a kőállatokon kívül felsorakoztatott városi közönség üdvívalgása mellett. Őket megkötorzott foglyok százai követték. Közülük sokan meg fogják tudni, hogy a kaput védő szárnyas bikák két oldalán a város falába illesztett nyársak mire valók, hogy a háborúban győztes király dicsőségét halálordításukkal még jobban növeljék. Az út végén már állt a város és a birodalom legfőbb szentélye. Nem volt ugyan még befejezve, de már képes volt fogadni a diadalmenetet. A királyi kapu két oldalán álló újabb szárnyas bikaszobrok, amelyek itt is meghaladták az ember-magasságot, ideiglenesen voltak

csak beállítva. A nagykirály leszállva díszszekérről, kíséretével gyalog vonult be a templomba. Itt eszébe villant néhány nap előtti álma. A jobb oldali szobrot inogni látta. Önkéntelenül is bal felé tért ki, némileg megsértve a menet méltóságát. Ugyanebben a pillanatban felmérte, hogy csak érzékei csalták meg és kiegyenesítette útját a királyi trónus felé. Észrevette, hogy szája szegletéből kevés, habos nyál folyt ki. Úgy tűnt neki, hogy az előbbi pillanatban mintegy tízlépésnyi távolságot meg se tette. Leült, hogy fogadja udvara hódolatát. Körüljáratta tekintetét a templomban. Trónja jobbán állt Náqiától való elsőszülött fia. Már szinte felnőtt volt, nem szorult eunuchok szolgálatára ahhoz, hogy illedelmesen foglalja el helyét és méltóságot mutató nyugodtságban tudjon álldogálni egy kis ideig. Az ikrek hangoskodtak közös hordszékükben. Nem is ismerték fel apjukat, aki egy futó mosollyal tekintett szarvas hímzésű köntöseikre. A templomi ceremónia abból állt, hogy a papok elrecitálták az alkalomhoz illő himnuszokat Assurnak és a többi égi hatalmasságnak, és méltatták az istenek előtt a nagykirály nagyszerű győzelmeit, amellyel teljesítette az ő akarátukat. Ezt befejezve a testőrség kíséretével palotájába vonult, közben elégedetten hallgatta a foglyok jajkiáltásait. Hónapok teltek el az építkezések szemlélésével.

– Lássam a fiaimat! – szólt, miután újra a trónjára ült. Szúrós tekintettel nézett körül. Az udvari emberek között izgatott mozgolódást vett észre. – Megengedem, hogy szóljatok.

– Futár érkezett Júdából és nem hozott kedvező híreket – szólt az ekalli.

– Bocsássátok elém!

A futár félelemmel az arcán jött be és borult le a trón előtt.

– Megengedem, hogy szólj. Mit üzent a rab-saké? Lerombolta Urusalimot? Miért nem személyesen hozta ide Hiszkiját?

– Nagyuram! Nergál elátkozta táborhelyünket. Több, mint ezer harcosunkat ölte meg a pestis, így el kellett hagynunk az ostromtábort. Nem mertünk Lákishoz vonulni, nehogy a betegséget odavigyük. A sereg maradéka a Jordán mellett, Jerikóhoz közel állt meg. Az egerek és a patkányok remélhetőleg Urusalim alatt maradtak a temetetlenül hagyott halottakkal együtt.

– Rossz hírt hoztál, de nem embertől való vereség hírért, ezért meghagyom életed. Te fogod parancsomat vinni. Sarcoljátok meg Júdát és Moábot, utána vonuljatok Tadmoron keresztül Bábel felé, ott lesz háború!

A hírszerzés főnökeit kérte. Amikor megérkeztek, kiüríttette a tróntermet és velük beszélt meg a kialakult helyzetet. Először a babiloni ügyekkel foglalkozó emberét kérdezte. Azt jelentette, hogy a helytartó, Bel-ibni a káldokkal tart fenn gyanús kapcsolatot. A nyugati tenger menti területek illetékese jelentette, hogy a jeruzsálemi hadjárat sikertelensége ellenére Assur uralja a térséget. Hiszkijja hajlandó a kivetett sarc fizetésére a békéért, sőt még az adót is hajlandó megfizetni a békéért. A királyfiak fogadása a tanácskozások miatt két nappal eltolódott. Akkor újra hívatta őket a magas rangú hivatalnokokkal együtt. Éjszakáit Naqia lakrészében töltötte, ez pedig befolyásolta döntését.

– Először hivatalnokaimhoz szólok. Parancsolom, hogy Bel-ibnit hozzátok élém, ítélkezni fogok felette. Helyette Assur-nadin-sumit fiamat teszem Babilon királyává. A nyugati területek helytartója a rab-saké lesz. Assur-ah-idinna legyen nagykorú fiatalsága ellenére, és emírként foglalja el székét Bit-riduti-ban.

A tisztségbe emelt fiak elégedetten vették tudomásul a rendelkezéseket és mélyen meghajoltak atyjuk előtt. A király kérdő tekintettel nézett körül. Enéh fiai illet tudóan állodogáltak, nem értettek túl sokat az egészből. A rab-ekalli mert megszólalni.

– Róluk nem rendelkezel, uram? – mutatott az ikrekre.

– Most csak egy trónról rendelkezem. Nekik is megvan a simtujuk, nem kétséges. Ők legyenek még gyermekek, kapjanak nevelést és tanítást a bölcsektől, aki között legyenek anyjuk országából valók is! Szóltam.

Akiknek az értés feladata adatott, tudomásul vették Szín-ahhe-eriba akaratát, ami nem volt teljesen egyértelmű, még talán neki magának sem. Assur-nadin-sumit már király. Arda-mulissi a hadviselés területén kapja meg a kiképzést, hogy király legyen. Assur-ahh-idinna Bit-riduti-ban is Assur királyának örököse.

A nagykirály néhány napot a háremben pihent. Enéht tüntette ki kegyeivel. Kedvét találta ikrei látásában.

– Még egy kicsit nőnek és együtt vadászunk a Kék-hegyek lejtőin vadzamarakra, oroszlánokra és párducokra. Az égi vadász, Nergál fiai vagyunk.

– A többi fiadat királynak szántad. Őket csak vadásznak?

– Bölcseim azt mondták nekem, hogy nekik Nergál és Ninurta ad simtu-t. Hogy melyiknek mit, azt még nem lehet tudni. Üres királyi

szék pedig éppen elég van még körülöttünk. Média-ban sincs még király.

Az eunuch jelentkezett:

– Királyok királya, jelentették, hogy a napkeletre indított nagykaraván hazafelé tartva már átkelt Záb folyón.

– Parancsolom, hogy jöjjön mindenki és jelentse, mit láttak a karaván körül, még mielőtt Achikárt meghallgatnám.

Két nap múlva összegyűltek, akik a nagy karaván körül ólálkodtak annak útja során, már akik megmaradtak, mert néhányuknak nyoma veszett. Jelentették, hogy a saknú új várost épít, ahol Achikár is megjelent. Gorgán-tól Susaig¹⁸⁴ mindenről beszámoltak. Jelentették, hogy a frigiaktól tanult hamisarany készítésből és kereskedésből nagy haszonra tettek szert. Újabb két napra megjelent Ninive mellett a karaván is. Letáborozott és várta, hogy a királyi hivatal emberei átvizsgáljanak mindent, átvegyék mindazt, ami a király része. Tobit, mint Achikár megbízottja mindennel elszámolt, amivel kellett. A kereskedelmi haszon nagysága meghaladta a várakozásokat. Tobit jól tette, hogy saját becsületes nyereségét Rhagában hagyta letétben. Az a szerény haszon, amit hazavitt, nem keltette fel senki irigységét.

Achikár kihallgatásán Szín-ahhe-eriba zord arccal ült trónszékén. Nem éppen azért, mert ne lett volna megelégedve az eredménnyel. Agyában ott lüktetett a jeruzsálemi sikertelenség. Gyűlölte Júdát és mindenkit, aki onnan került az udvarhoz. Assur lakossága igen vegyes. Az elhurcoltak és a bevándorlók között sokan éreztek kárörömet a királlyal szemben. Nem érdemi kérdéssel kezdte a király a kihallgatást.

– Te ugye Urusalimból jöttél Assurba?

– Engedelmeddel, uram, atyám jött onnan. Én már Kalah-ban születtem. Engedelmes szolgája volt atyám Sarukkin királynak. Hivatalnokaid mindent rendben találtak a hazaérkezett karavánnál – választott Achikár. Nyugodt hangon, bár nagyon nagy belső aggodalommal. Tudta, hogy egész útján figyelni fogják és esetleg rosszindulatú jelentéseket is kapott a király. – Irgalmazz nekem, ha valamivel szándékom ellenére kiváltottam haragod!

– Haragomat Hiszkija, a férgek férge váltotta ki és te is az ő fajtája vagy, de nem veszem el életedet, se Tobit-ét, mert hűséggel végeztétek a küldetést. Azt várom el tőled, hogy számolj be mindenről, kivel mit

---

¹⁸⁴ Susa: a perzsa király városa

beszéltél. Beszélj Ekbatanáról, Rhagáról, Gorgánról, Susaról, mind a fejedelmekről, mind pedig az ott élő népekről, a távoli kelet népeiről, akikkel találkozta!

Achikár nem hagyott ki semmit. Tudta ugyanis, hogy a királynak az ő beszámolóján kívül egyéb hírforrásai is vannak.

– Látni akarom a frígiai aranyat. Vasat hoztatok, amennyit csak tudtatok. Mestereim már vizsgálják a zsákmányolt szaka fegyvereket. Abból bizony kellett volna sokat venni. Tudom, hogy nem adják el ezeket. Ezért megkegyelmezek. Média terményadói rendben megérkeztek. Tudni akarom, hogy mennyi maradt nekik.

– Tudom, uram, hogy lovaik érdekelnek. Gazdaságukat nem lehetett jól megfigyelni. Földjeik messze esnek az utaktól, akár több napi járóföldre gyepek vannak. Látótávolságra legfeljebb juhok vagy marhák legelnek. Az asszonyok és a gyerekek az úttól ugyancsak távoli falvakban laknak, ott gazdálkodnak. Házaiknál a szamarak a legnagyobb állatok. Sok gyermekük van. A fiúk harcosnak készülnek. A nagyobbak mind megülik a lovat.

– Láttad az új várost is? Ekbatanának mondják. Azt hallottam, azt jelenti, hogy a gyülekezés helye. Beszélj el, mit láttál ott!

– A saknú fogadott, mint a te képed viselőjét, kellő tisztelettel. Magát a gyülekezést is láttam. Média mind a hét törzse összejött. A saknút szinte királyként tisztelik, ami tagadni látszik felséged királyi hatalmát azon a földön. Ezt a figyelmedbe ajánlom, uram. Egy Ayoglan nevű tartánja kísért engem az új városba. Szaka fegyveres csapat tört be birodalmad területére Média-ban. Ez a tartán elfogta és élém hozta a garázdákat. Assur törvénye szerint eljárva, méltó halállal megbüntette őket. Egy szaka íjat zsákmányolt, ajándéku küldi neked, hozzád való hűsége jeléül. Ez a saknú akarata volt. A tartán védelmezte a nagykaravánt egészen a Kozla tengeren túli nagyvásárig. Oda a vad északi népek főként állatokat terelnek a végtelen füves pusztákról. Aranyat és főként vasat hoznak, amiért elfogadták a hamis frígiai aranyat. Az ide érkező tamkarúk némelyike olyan messziről jött ide, hogy útjuk akár egy évig is eltartott. Tőlük vásároltuk udvarod számára a selymeket. Ahonnan a kékfestő köveket hozták, az is messzebb van Gorgánig, mint ami utat megtettünk addig. Az a hiungnu-k országa. Azt állították, hogy az ő országuk távolabbi határán túl vannak még népes országok. Csakúgy, mint Média-nak, nekik sincs igazi királyuk.

– Beszélj a hadaikról!

– Csak Média-ról tudok valamit. Törzseiknek saját hadai, de inkább csak fegyveres csapatai vannak. Ha a saknú hívja őket, akkor Ekbatanánál gyülekeznek. Az északi népektől meg tudják védeni magukat. Jelenleg békésnek látszanak. Rengeteg termőföldjük van a puszták belsőjében, mindenük megterem. Az erdőkben sok vasverő van. Rengeteg gyerekük születik és nő fel. Egy-két nemzedékig még nem igazán kell tartanod tőlük. Új városukat olyan messzire építették, hogy nagyobb sereggel csak királyom személyesen tudná megtámadni.

– Sokat láttál, Achikár, de te is izraelita vagy, akikben mostantól nem bízom, még akkor sem, ha időnként megkérdezlek. Enéh hatuntól született fiaimat fogod bölcsességre és arra tanítani, hogyan élnek az áriai népek. Királynak szánom oda mindkettőjüket. Azt mondtad, elég tágas hely az akár két királynak is.

ENÉH FIAI

Nagy izgalommal készülődtek. Arda-mulissu és Sar-usur atyjuk engedélyével, egyben parancsára, egy évente szokásos küldetésre mennek a Zagrosz hegységláncnak nagyjából a közepétől a hegység lábához közeli, évszázadok óta kitaposott úton. Egy kisebb haddal fognak végigvonulni, hogy a hegyi népek hűbéradóit kegyesen átvegyék. Ezek az adók többnyire természetbeniek. Mindenféle mezőgazdasági termények, amik megteremnek a nedvesebb völgyekben. Onnan kezdve a szárazság uralkodik, egészen az „örökké áradó” folyó völgyéig, ahol a folyó megöntözi a partvidéket, de csak keskeny sávon, a vidék nem ad annyi gabonát, hogy a birodalom lakosságát jóllakassa. Ezért van szükség arra, amit a hegyvidék népei természetben adóznak. Az egy más ország. Lakói szabadnak tartják magukat, mert Assur hadserege nem nagyon merészkedik a hegyek között hódítani. Azt viszont meg tudják akadályozni, hogy a kassu, hutu és egyéb jáfetita népek pásztorai szabadon legeltessenek a határ menti pusztákban a hidegebb hónapokban. Hogy a hűbéradót rendesen, néptörzsenként megadják, ahhoz megfelelő erősségű seregre van szükség. Nélküle az adóztatás nem volna sem sikeres, sem pedig veszélytelen az adószedők számára. Mostanában a nagyobb hadak Babilon és Elám lázadói ellen háborúznak. Ezek nemcsak a birodalom békéjét, hanem talán létezését védik. A királyi hadak, ha szükséges, észak felé is fordíthatók. A törzsek fejedelmei ezért nem óhajtanak Szi-ahhe-eríba királlyal harcba keveredni. Inkább adóznak és hegyekben bányászott fémekkel, lovakkal kereskednek. A vonulandó sereg része a kiszir-sarruti-nak¹⁸⁵. A meglátogatásra váró törzseknek kötelessége őket ellátni. Ez is része a békés egymás mellett élés szerződésének. Ekkora sereg legyőzése, melynek zöme nehézségszerűség, a hegyi törzseknek egyenként lehetetlen.

A két felnőtt királyfit bölcs tanítóik kísérik. A fehérszakállú Babszter és Achikár. Nekik most egyéb dolguk nincs, mint az ifjak tanítása. A menet rendjében a hercegek díszes és zászlós kocsiját közvetlenül az övék kíséri, a testőrséggel körülvéve. A hegység különböző szakaszainál folyócskák lépnek ki a völgyekből az Idiglat felé. Ezek többnyire útkeresztvezérek. A vonuló sereg itt találkozik azokkal a szállító menetekkel, amelyek a folyó mentén az Idiglat felé fogják vinni

---

¹⁸⁵ a király állandó serege

az akár sarcnak is nevezhető adókat. Így szokás ez már évszázadok óta. Ezt meg kell tanulnia a hercegeknek akkor is, ha nem itt lesznek királyok. A birodalom határvidékeit ismerniük kell. Felügyeletük minden bizonnyal az ő feladatuk lesz. Az itt beszélt nyelvek közül a magor-t és a buszai-t anyjuktól és Babsztertől tanulják. Atyjuk parancsban adta fiainak, hogy jól figyeljenek mindenre útközben, mert sikeres jövőjük erősen függ attól, hogy milyen jól tanulják meg a keleti népekkel való bánásmódot. Enéh hasonló tanácsokkal látta el a hercegeket. Csak a lelkében nem gondolta ugyanazt, mint a király. Neki rokon népek a hegylakó törzsek. Még mindig igazi hazájának tartotta a Zagroszon túli Áriát, népének annak fiait. Ezt soha nem mondta ki még a kortalanul vén Babszternek se.

A tartan jelentkezett a hercegek utazó szekérénel és engedélyt kért az indulásra, hogy még napszállta előtt elérjék az első táborhelyet. A táborhelyek többnyire valami kiterjedtebb erdő mellett voltak kijelölve. A sereg elindult és követte a hadi jelvényeket. Legelől természetesen a nagykirály képe a napkorongban, kissé hátrébb a hercegek zászlói, mindkettőn világoskék alapon fehér szarvas. Mire a nap delelőre ért, a királyi kamaszok elunták a méltóságteljes ücsörgést. A déli étkezés után már magukhoz hívták tanítóikat, hogy amikor éppen nem szundikálnak unalmukban, azoktól kérdezhessenek.

– Mennyi kell még mennünk, hogy a kassu főnökkel találkozunk? – kérdezte Sar-usur Achikárt.

– Még két napot biztosan szekéren ülünk.

– Mit kell tennie a főnöknek, ha megjelenik előttünk?

– Először ő fogja köszönteni felségteket, kellő alázattal.

– Honnan fogja tudni, hogy milyen a kellő alázat? Valakit oda- küldtek, hogy megtanítsa?

– Ezt, uram, majd nektek is tudnotok kell. Ha a főnök látni fogja, hogy milyen erős a hadunk, tudni fogja azt, hogy mekkora meghajlással járuljon elétek. Tudni fogja, hogy most nem egy rab-tamkarú képviseli Assur királyát, hanem két emír, jelentős haddal, tehát mélyebbre hajol. Ti pedig nem tesztek egy lépést se felé. Neki kell alázatosan közeledni. Ennek az alázatnak a foka ugyancsak függ attól, hogy mekkora fenséget és erőt lát bennetek. A ti fenséges megjelenésetek foka szintén függ attól, hogy mekkora hadi kísérettel érkezik ő. A bölcs fejedelmek ezt az ilyen utazásokon tanulják meg. Ebből áll az uralkodók bölcsessége. Benne van, ha kell a kegyesség, de a kegyetlenség is. Ha nincs meg

veletek szemben a kellő alázat, vagy ha az adóügyeket nem a főnök intézi személyesen, a kellő alázatot a testőrség fogja kikényszeríteni.

Arda-Mulissu nem nagyon figyelt a beszélgetésre. Ő felfelé nézelődött, a madarak röptét figyelgette. Ragadozó madarakat látott körözni fölöttük. Kisebbeket, valószínűleg vércsét, akik a menettől kissé távolabb egy helyben csapkodtak a szárnyukkal, néha zuhanva lecsaptak a földre.

– Azok a vércsék – mondta Babszter, aki követte felséges tanítványának tekintetét. – Valami kisebb állatot, gyíkot vagy egeret kapnak el. Lehet, hogy csak egy nagyobb sáskát. Fogunk látni nagyobb madarakat is. Azok köröznek. Ha áldozatuk figyelmetlen madár, a levegőben levágják, vagy a vércsékhez hasonlóan lecsapnak. Akár a nyulat is elkapják.

– Tudom, mester. Az a sahin. Anyám mondta, hogy az egy fejedelmi madár. A Nagy-hegyeken túli Áriában róluk nevezik el a fejedelmeket sahnak. Anyám apja is sah volt, sőt sahinsah, vagyis a sahek sahja, mert hét törzs választotta meg urának.

– Az a vidék, ahol ezek a madarak megjelennek, már inkább Ária. Az ilyen madarak híreket hoznak-visznek azoknak, akik megértik őket. Édesanyád, vagyis a magor-ok nyelvén nem sahinnek, hanem torgulnak nevezik az egyik fajtáját. Ha utunk során egy küldöttség zászlaján ilyet látunk, akkor biztos lehetsz abban, hogy felséges anyád nyelvén beszél. Nektek pedig szegről-végről rokonotok. Ne kérdezd, honnan tudom, engem keres egy ilyen madár. Egy Zagroszon túl lakó embertől fog hozzám jönni. Őt magát is Torgulnak hívják.

– Furcsákat mond az én mesterem, nem is nagyon értem, de érzem, hogy igaz. Én is láthatom azt a madarat?

– Madarat bárki láthat – volt a rövid, de kissé homályos válasz. Mintha Babszter valamit titkolni akarna. Arda-Mulissuban az a kérdés merült fel, hogy amennyiben ez a találkozás titkos, akkor a mester egyáltalán mért beszélt róla. Tanítója mindig különös ember volt. Néha úgy érezte, hogy belül megérinti néhány szava, kezdte úgy érezni, hogy testvérével együtt nemcsak Nergaltól és Istártól kaptak simtut, hanem valaki mástól is. Talán a magukon hordott szarvas jel akár lamassu is lehet, védő, talán vezető. Ezekben a madarakban semmi titokzatosság nincs, nem úgy, mint atyjuk titokzatos lamassujában. Az egy keverék lény, mert bika is, párduc is, arca meg emberi. Ahogy Nimród is hol jó-ságos, bölcs Ninurta, máskor Nergal, az alvilág és a halál ura, és vérben gázolva népeket arat. Mestere tekintetét kereste, ő pedig a tanítványát.

– Ha lehet, ifjú uram, engem most ne kérdezz Nergál dolgairól. Azok vannak, de nekem is titkosak, mert nem Assur, hanem Ária bölcse vagyok. Mire újra Ninivébe érünk, ezen az úton sokat meg fogsz érteni szívedben, legtöbbször akkor, amikor meg se beszéljük.

Két nap múlva megérkeztek az első állomáshelyre. Az adózó küldöttség vezetője nem volt törzsfőnök. Ezt már hírnöke közölte a tartannal. Meg kellett várnia, hogy az emírek díszes sátrait felállítsák. Azok pedig trónszéken ülve várták a bejelentkezését. Nem a lábán érkezett a trón elé, hanem két katona a hóna alatt megragadva cipelte be és kényszerítette térdre. Szinte hason fekve jelentette, hogy a szerződött adót maradéktalanul elhozta Assur fejedelmeinek lába elé. Sar-usur válaszolt:

– A nagykirály nevében az adókat elfogadom. Azokat a szekerekre és a tevékre fel lehet rakni és elszállítani. Némi hiányt azért a rabtamkarú megállapított, ezt kegyesen megbocsátom, de a seregem ezen a helyen két napig pihen. Addig el kell látnotok élelemmel és vízzel.

Achikár elismerően nézett a hercegre, első hatalom kinyilvánító beszéde alkalmából.

– Hercegem, az ilyen tartózkodások alkalmával katonáinknak pihe-nésül szolgálnak, ha vadászhatnak. Ehhez az itteni népek szokták felhajtani a vadakat és kifeszíteni a vadfogó hálókat. Parancsold meg nekik, hogy vegyenek részt ebben! Hozzák a hálóikat!

Sar-usur ezt kegyesen megparancsolta. A sereg mozgása ugyan elriasztotta a vadakat. Mintegy mérföldnyire már meg lehetett szervezni a vadászatot. A hercegek elmentek megsejlelni az eseményt. Két fecsoport között volt legalább kétszáz lábnyi távolság, a hálók kifeszítésére. A hálók két oldalán várakoztak a közeli települések suhancai, hogy a kitörést akadályozzák. Ugyanitt álltak Assur seregének íjászai, hogy a nagyobb vadakat elejtsék. Nem volt ez veszélytelen dolog. A pusztaságból felzavart vadak sebesen rohantak előre, vesztükbe. A nagyobb vadak, gazellák és antilopok, a vadszamarak, esetenként kulán vadlovak vad futása könnyen legázolhatta a nem elég ügyes vadászt. Most majdnem minden pusztai vadból került a terítékre. Az íjászok elejtettek egy tucat vadszamarat, gazellát és antilopot. A hálókat átugró vagy letipró vadlovak elől pedig kitértek. A hálókon fennakadó apróvadakat, nyulakat, madarakat a helyiek bunkósbotjaikkal leütötték, az ehető madarak nyakát pedig kitekerték. Ezeket az itt élők elvihették, mert a katonák között sokan voltak, akik tisztátalannak tartották és nem ették meg. A vadszamarak is az övék lettek. A szarvas állatok kerültek a

katonák nyársaira és természetesen a hercegek és tisztek asztalára. Arda-Mulissu is megszemlélte a terítéket.

– Mért bántották a szamarakat, ha nem esznek belőle? – kérdezte csodálkozva Babsztert.

– A hegyvidékiek azokat is megeszik, mert ők nem Sem fiai. Ha kulán lovat ejtenek el, azt is. Ha nem asszírok között élnék, magam se vetném meg a húsukat. A bőrük meg értékes.

– Ha anyámra gondolok, talán meg is kóstolhatnám a szamárhúst. Kinézetre miben is különbözik a hasított körműekétől?

– Igazad van, szinte semmiben. Ha felséges anyád, Enéh hatun valójában a magorok leánya, akik nemcsak szamarat, de lovat is esznek áldozati lakomákon. Úgy tudom, Achikár is vett részt ilyenén. Kérdezd meg tőle, hogy milyen volt!

A nyúzott és belezett állatokra ragadozó madarak csaptak le. Főként keselyűk. Voltak azonban kisebbek. Ezek közül az egyik, egy barnán tarka büszke madár egy szökni készülő pusztai nyúlra csapott le. Erős karmaival szorította gerincét és felrepült vele. A nyúl hangosan sírt. Babszter erősen figyelte és megjegyezte:

– Az én hírnök madaram is megérkezett.

– Az, amelyik azt a hosszúfülű állatot ragadta el?

– Az lesz.

– Miért nem jön ide?

– Először téged és Sar-usur emírt fogja megvizsgálni. Talán nem is engem keres.

– Furcsákat mondasz, mester. Mi köze lehet hozzánk?

– Azt ő tudja, mi meg meglátjuk.

Éjszakánként a két herceg megbeszélte a napközben látottakat és tanultak. Sar-usurt inkább az foglalkoztatta, amit a vadászatokon látott. Egy alkalommal párducot sikerült elejteniük, amibe ő is nyilat eresztett. Bőrét az éppen induló szállító karaván jól besózva hazavitte, mint hercegi trófeát. Ha nem éppen vadászatról volt szó, jobban szeretett Achikárral beszélgetni. A testvérek, amikor sátrukban magukra maradtak, a titkos dolgokat tárgyalták. A torgul ugyanis nem tágitott a menettől, azt naponta meg kellett figyelni. A madár mintha szemmel tartotta volna kettejüket és Babsztert. Néhány nap múlva Babszter az éppen esedékes vadászszákmányból vetett neki egy darab húst és az lecsapott rá.

– Ez az! – kiáltotta a mester. – Most már biztos vagyok abban, hogy hozzánk küldtek.

– Lesz kivel játszánod, komoly mester – szólt elismerően Sar-usur. – Kezdem hinni, hogy valami varázshatalmad van a madárra. Csak erre? Napok óta mindenféle gazellákra vadászunk. Nem tudnál valami szarvat viselő nagyobb állatot ide varázsolni? Szeretnék egy olyat meglőni, de még látni se sikerült.

– A sűrű és nagy erdőket szeretik. Olyan pettyes-foltost talán erre is láthatunk, ha szerencsénk van...

– És fehéret, amilyen a ruháinkra meg a hadi jelvényre van hímezve, olyat merre lehet találni? – kérdezték szinte egyszerre mindketten.

– Azok erre már nem járnak. Ezer és ezer évvel ezelőtt, amikor a Van tó telente befagyott, akkor még voltak erre is. Az emberek szerették őket, ők is az embereket, együtt éltek velük. Tejet adtak, hordták hátukon az embereket, mint ahogy a szamarak is teszik, de egyszer csak elmentek az Örtüzek földjén és a Kozla tengeren túlra, messze északra, ahol az esztendő sem olyan, mint errefelé. A nap csak egyszer kel fel egy évben és egyszer nyugszik le. Most tasritu¹⁸⁶ hava van. Ha most érnénk arra a földre, az hinnénk, hogy a sötétség országában vagyunk. Ha egy fél év múltán teremnék ott, az örök napvilág országának gondolnánk.

– Most mesélsz nekünk, Babszter, mint amikor még kicsinyek voltunk... – jegyezte meg Sar-usur.

– Igazat mondok. Ifjabb koromban jártam arra. A Vastuskót néztem az égen. Addig akartam menni, hogy megtaláljam az ég köldökét. Egy égisz érő fa éppen ott támasztja alá az eget, hogy körülötte minden éjjel körbejárnak a csillagok. Láthatjátok ezt ti is minden éjszaka, ahogy az égisz szarvas és az őt üldöző vadászok körbe futnak a Vastuskó körül. A Kozla tengeren túli népek így mondják. A vastuskó alatti fa eléri az eget, megtartja, hogy körbe foroghasson.

– Mondják, mondják – hitetlenkedett Arda-Mulissu –, tehát te sem láttad.

– Gyáva voltam, emírem. Amikor haladtam arrafelé, sűrű fenyves erdőkön keresztül, olyan emberekkel találkoztam, akik onnan jöttek, szarvasokat terelgettek. Beszédüket csak nagyon nehezen értettem. Bölcsük, a sámán, befogadott a sátrába. Amit nekem elmondott,

---

¹⁸⁶ Mérleg hava, szeptember

átadtam nektek. Bizony gyáva lettem. Akkor is tasritu hava volt. Egyre hamarabb lett este, egyre később reggel. Félni kezdtem. Azt mondta a sámán, ha tovább haladok, nem fogom meglátni a napkeltét. Ők is azért fordulnak ilyenkor délnek, a szarvasokkal együtt, mert arra mindig felkel a nap. Így én csak addig jutottam el. Ott az Égi Szarvas éjszakai-ként éppen a fejem felett menekült a vadászok elől. Amíg el nem jutottam a Kozla tengerig a havas pusztákon át, addig láttam kisebb csordákat, ahogy a farkasok vadászták őket. Habár közvetlenül senki nem tanúskodik mellettem, Achikár megmondhatja, hogy igaz lehet, amit beszélek. Ő eljutott a Farkasok Földjéig.

– Én nem nagyon hiszek a mendemondákban, de nagyon is lehet, hogy a bölcs Babszter igazat mond. Amikor a királyok királya küldetésében elértem Gorgánt, ott megláttam, hogy milyen nagy is a világ. Beszéltem egy hiung-nu táltossal, neki is volt torgulja. Ott találkoztam egy másik táltos madarával. Nagyon sok dolgot megtudott tőle és elmondta nekem a Ninivében történetekről, amíg távol voltunk. Találkoztam egy efraimita enúval is, de lehet, hogy nebbi volt. Sokat beszélt arról, amit sok-sok hegyen túl, Bakhtriában látott és hallott az ottani bölcsektől, Szpitama tanítványaitól. Elmondta, hogy a média i Rhagában közösségük van. Voltam is a házukban. Többen járnak közülük Parszut, Kassut és Elámot, hogy a népek bölcseitől tanuljanak. Könyvet akarnak írni a Beresit-ről¹⁸⁷, ahogy ők és én magam is nevezem, a „Kezdet”-ről. Azt hiszem ebben a könyvtetekercsben nem sok szó fog esni Tiamatról és Enkidúról. Talán még Mardukról sem.

– És Assúrról, Istárról vagy Nergálról? – kérdezett közbe Arda-Mulissu.

– Lehet, hogy felségsértés ez tőlük, lehet, hogy csak elkerülte a figyelmemet. Őket mintha nem említették volna. Lehet, hogy rabtamkarúként azért estem ki a köreikből, mert magam nem az ő országból való izraelita vagyok.

– Anyám szolgálója, Naomi, anyámnak azt mondta, hogy atyánkat egyre jobban bosszantja minden júdeai, mert Hiszkija király még mindig trónján ül Urusalimban – jegyezte meg Arda-Mulissu –, de nem írthatja ki mindet, mert szüksége van a szolgálataikra.

– Én ilyet nem mondhatok – morogta szakállába Achikár –, ha megengeditek, nyugovóra térnék.

---

¹⁸⁷ a Teremtés (Mózes I)

Végül is ezt tették mind a négyen.

Már egy holdfordulója, hogy elindultak az adószedő útra. Befejezték dolgukat az alsó Záb folyása mentén feljövő út menti állomásnál. A gazdag szállítmány innen is elment Ninive felé. A hónap közepe táján az idő meghűvösödött. A Zagrosz magasabb, havas csúcsai jobb felől egyre távolodva zsugorodtak.

– Ez már Média földjének határa – jelentette a kiszir tartánja.

– A következő küldemény lesz a leggazdagabb. Ez már nem annyira törzsi terület, mint az eddigiek. Egy nagy ország adózik. Itt a saknú uralkodik, természetesen a nagykirály engedelmeivel, Média népének hét törzse felett – magyarázta Achikár. – Igazából itt van szükség ekkora kiszirre.

– De hiszen a saknú anyánk rokona, ennek baráti földnek kellene lennie – jegyezte meg Sar-usur.

Achikár tanítani kezdett.

– Itt kell igazából megtanulnotok az uralkodás igazi tudományát. A saknú és a nagykirály között erős megállapodás született, amikor Enéh hatun, az előző saknú leánya, a nagykirály háremébe került. A saknú akkor még csak a törzsek közös bírása volt és a törzsek vitáiban ítélkezett. Amikor szabadult Sarukkin nagykirály fogságából, megállapodtak az adózás nagyságáról és arról, hogy mit kell adniuk. Ez különbözik attól, amit az eddigi kis népek adnak. Volt, amikor én magam voltam az, aki kiszirrel védett karavánnal meglátogattam a saknú, átvettem az adókat. Média nagyobb mennyiségű megmunkált vassal, sok lóval, gabonafélével, még fával is köteles adózni. Ez a föld nem annyira biztonságos, mint amilyennek lennie kellene. Ha kisebb sereggel jönnének, azokat a csavargó szaka cseték meg mernék támadni. Nagy kárt nem tudnának tenni ekkora kiszirben, de sokat tudnának rabolni, majd lovaik hátán elszáguldani. Az íjaik messzebbre hordanak, mint a mieink, így messziről veszélyesek. Ha neszét veszik, hogy kevesen vagyunk, bizony felbátorodnak, és ebben nincsenek egyedül, őszintén gyűlölik Assurt. Az Urmia tó felől betörhetnek az urartuiak. Ha legalább ketten összefognak a nemzetek, lehet, hogy Média hűsége is meginog. Könnyen előfordulhat, hogy megtagadják az adófizetést. Ezek a népek meg olyanok, hogy szántanak-vetnek közülük sokan, de ameddig a vetések csendben növekednek, férfiak lóra szállnak és a távolabbi népeket rabolgatják.

– Assur nem ezt teszi minden évben? Mi is hasonló járatban vagyunk most itt – jegyezte meg Arda-Mulissu naivan, mint a kamaszkorból éppen kinőtt ifjak. Nemcsak az erő igazsága szerint gondolkodva.

– Az uralkodást tanítom nektek – folytatta Achikár. – Azt szeretném nektek itt megtanítani, hogy a jó uralkodó úgy intézi a dolgokat, hogy a lehetséges ellenségek, itt a szakák, kimmerek, urarturiak, javaniták és mások, egymással legyenek elfoglalva. Öljék és rabolgassák csak egymást, álljanak vérbosszúkat. Tegyék egymást földönfutóvá, hogy meneküljenek Assurba és itt legyenek katonák. Ettől erősödik a nagykirály birodalma és fogynak az ellenség katonái. Lássátok, ezt tanítja a fegyverek nyelvén atyátok, a királyok királya Babilonban, a Tengerföldön, és Elámban, ahol szeretik befogadni a káld lázadókat.

– Most elgondoltam, mit éreznék atyám helyében. Kegyetlenül megbüntetnék minden Assur ellen lázadót. A városok falaira szegeztetném a vezetőket. Az életben maradt egyszerű harcosokat besoroznám a seregbe. Ha mellettem harcolnak, nekik is részük legyen a martalékban. Viszont, ha a legyőzöttek közül lennének asszír harcos, nem biztos, hogy igaz lenne a hűségem. Lehet, hogy testvéreim halála és asszonyom meggyalázása miatt bosszúvágyat éreznék – vélekedett Arda-Mulissu.

Achikár tudta, hogy neveltjei, különösen Arda-Mulissu, fogékonyak a jó és igaz gondolatok befogadására. Szavaik hatására a szeretet melegevel gondolt Urusalimra, annak szorongattatására. Ugyanúgy Szamaria pusztulása miatt is szomorúságot érzett.

– Az ember beszélt belőled most, emírem. Minden kétséged emberi. A királyok, akivé lennetek kellene a jövőben, tulajdonképpen istenek. Istenek hatalmával és indulataival uralkodnak. Előttük mi egy vagy sok ember élete?

– De embernek tűnnek a királyok is. Ha istenek, nem vétkeznek. Ha emberek, igen?

– Bocsáss meg nekem, felséges gyermekem, csak eszembe jutott atyáim hazája, ahol magam is jártam atyáim Istenének templomában, akkor éppen zsoltárt énekeltek a papok. Emlékszem, mit.

– Elmondanád nekünk is?

– Ha parancsolod uram, de lehet, hogy a jövőendő *isteneknek* esetleg nem tetszik. Magam sem értem teljesen a szövegét.

– Mondd bátran – biztatta Sar-usur!

*Áll az Isten az istenek gyülekezetében,
és ítélkezik az isteneken:*

*„Meddig ítélték még hamisan,
és meddig vagytok tekintettel
a gonoszok személyére?
Szolgáltassatok igazságot
a szűkölködőknek s az árvának,
Juttassátok jogához a nyomorultat
és a szegényt!
Szabadítsátok meg a szegényt
és a szűkölködőt mentsétek ki
a gonoszok kezéből!”*

*De ők sem nem tudnak,
sem nem értenek,
sötétben járnak;
Mind meginognak ezért a föld alapjai.
Én azt mondtam: „Ti istenek vagytok,
Mindnyájan a föld fiai.”
De meghaltok, mint más ember,
elhullotok, mint akármelyik főember.
Kelj fel Isten! Ítéld meg a földet,
mert a te örökösöd minden nemzet.”¹⁸⁸*

– Ha te nem érted egészen, mester, hogyan érthetnénk mi, akik bölcsességben csak tanítványaid vagyunk? – kérdezte Arda-Mulissu.

– Azt gondolom, ezt a zsoltárt azért sugallta az Egyedülvaló, hogy az emberek soha ne értsék meg egészen. Mindig gondolkozzanak rajta és időnként jussanak bölcsességre. A bölcsesség az ő tulajdonuk lesz.

– Akkor jó lesz, ha mindannyian elmélkedünk ezeken a titkokon – vélekedett Babszter.

Az út pedig folytatódott még néhány napig, amíg túlhaladtak a Zábón és elérték a keleti nagy utat. Ezen is átmentek és egy alkalmas helyen letáboroztak. Babszter sátrát egy hatalmas tölgy alatt állították fel. Az arra sétálgató hercegek azonnal meglátták, hogy a fa csúcsán egy kerecsensólyom üldögel és a látóemberrel egymást figyelik. Mintha beszélgettek volna, de Babszternek nem mozgott a szája.

---

¹⁸⁸ 82. zsoltár

– Mester! A madarad is szállást vett a sátradnál? – kérdezte egyikük.

A mester eltöprengett és nem sietett válaszolni. Helyette Achikár válaszolt.

– Ahogy illik is. Mikor a Nagy Karavánnal Gorgánig jutottam, az ottani satrapa vendége voltam. Ott különös emberekkel találkoztam. Egyéb dolgokról is beszélgettek velem, mint a kalmárkodás. Azon a nagyvásáron hiung-nu-k is voltak. A karaván vezetője mellettem ült ezen a lakomán, egy Ákos nevű vezér, táltosával. Megemlítette a nevedet Babszter. Volt madara és azt állította, hogy a satrapia palota felett találkozott a te madaraddal. Nem akartam elhinni azt sem, hogy ismeritek egymás. Elmondta ez a látó, hogy ti, hercegek megszülettetek Ninivében. Nem akartam elhinni. Igaz, Babszter, hogy sahinjaitok ismerik egymást és találkoznak?

– Ha hiung-nu testvérem ezt mondta, igazat mondott. Tudom, amit a hercegekről mondott Ákos vezír.

– Ha megmondod mit, elhiszem.

– Nincs itt az ideje, hogy elmondjam – bánta meg Babszter, hogy fecsegett.

– Parancsolom, hogy mondd meg – szólt Sar-usur – és igazat mondj!

– Nem akartam megmondani, mert magam se látom be, hogyan tudná annyi év után beváltani azt, amit Achikárnak ígért. Azt, hogy a hercegeknek válogatott lovakat fog küldeni. Ezt ígérte, vagy nem?

– Tényleg ezt, de nem vettem komolyan, mert hogyan is tudná azon az igen hosszú úton legalább idáig elhajtatni a lovakat, hacsak nem lovasokkal együtt küldi őket. Az ígéret beváltásának pedig lassan itt lenne az ideje.

A királyfiak erősen csodálkoztak a hallottakon. Másnap koradélután az őrszemek lovas csapatok mozgását jelentették és riadókürtöt fújtak. Az érkező lovas csapatból küldöttség vált ki és megfontolt lassúsággal közeledett, amíg zászlajuk jele felismerhető lett. Világoskék szöveten sólyom. Ebből megtudták, hogy a saknú nevében érkeznek, így a tábor területére engedték őket. A hercegek őket megillető trónon ülve fogadták őket, Achikár és Babszter a tartánnal együtt ott volt.

– Megengedem, hogy szólj – fogadta Sar-uszur a lovasok vezetőjét.

– A nagyságos saknú ajándékaival jöttünk. A nevem Ayoglán, a buszai törzs vezíre, a kegyelmes saknú mellett nagyvezír, szolgálatotokra. Az ajándékokat szállító karaván, engedelmetekkel nagyságos emírek, követ minket, elvonulástokkal veletek megy.

Achikár szólt:

– Nagyságos emírek, ismerem őt. Amikor Gorgánig karavánnal mentem, akkor szolgálatomra volt, csak húsz évvel ezelőtt nem volt ilyen tiszteletreméltó akszakal¹⁸⁹. Ő fogta el a szaka rablókat.

A hercegek felváltva beszéltek. Most Sar-usur szólt:

– Ayoglán, nagyvezír. Fogadjuk karavánokat az éves ajándékokkal országaink közötti béke évi pecsétjeként. Reméltük, hogy veled vagy rokonunkkal, a saknúval találkozunk, és megismerkedünk, mert atyánk, a királyok királya ezt megengedi. Szólhatsz.

– Anyátok testvére, Uvakshatra, a kegyelmes saknú üdvözlő titeket és felséges anyákat. Külön ajándékot küld az ő öccseinek. Előre kérlek titeket és a tiszteletre méltó tartánt, hogy ne okozzon meglepetést az az ajándék, amit közösen küld Ákos nagyúrral, messze-keleti hiungnu birodalom urával.

– Nagyon kíváncsiak vagyunk, mi lehet az, ami nagy meglepetést okozhat – vette át a szót Arda-Mulissu.

– Achikár bizonyára emlékszik arra, hogy Ákos nagyúr válogatott lovakat ígért az akkoriban született emíreknek. Most váltja be ígéretét. Valamivel több, mint száz lovat küldött, hogy mindkettőtök saját testőrsége lovon szolgálhasson nektek.

Arda-Mulissu megjegyezte, hogy nekik még nincs saját testőrségük, csak rövid ideje tekinti őket a nagykirály felnőttek.

– Rokonotok gondoskodott erről is – folytatta Ayoglán, – toborzott katonákat öt év szolgálatra. Ha elfogadjátok ezt, akkor testőrségeitek meglesz. Ha szolgálatba állnak nálatok, akkor ennek költségeit Assur állja. Mind fiatal, kiképzett és felszerelt legények.

A meglepő ajánlattal nem tudtak hirtelen mit kezdeni, ezért csak köszönetet mondtak. Lovak eladásával óvatosan bántak Médiában. Eddig még tenyészlovakat nem adtak el sem ők, sem a szakák, csak herélteket és kancákat, most meg száznál is többet kínálnak ingyért. Egy rövid időre visszavonultak, hogy megbeszéljék. Achikár óvatos volt és azt tanácsolta, menessenek futárt Ninivébe, hogy a nagykirály engedélyét kérjék az ajándék elfogadására. Babszter a véleménynyilvánítástól tartózkodott, de furcsa mosoly futott át az arcán. Mintha valamit tudna, amit Achikár nem. Az adók átvétele után hatalmas karaván indult el Ninive felé. A hercegek, tanítóik és a kiszir maradt

---

¹⁸⁹ fehérszakáll (türk)

együtt Ayoglán csapatával, a lovakkal és a toborzott testőrökkel a futár visszaértéig Szín-ahhe-eríba parancsával. Erre a következő hónap közepéig várniuk kellett. Addig Arda-mulissu és Sar-uszur – saját kedvtelésből – megtanult hiung-nu módon lovagolni, pedig ez nem illett hercegi méltóságukhoz. A nagykirály döntött. Engedélyezte a testőrséget, mert a birodalomnak ebben a háborús időben szüksége van minden jól képzett fegyveresre. Ayoglánnal minden jót kívántak Daiakkunak és Ninive felé indultak. A hercegek dísz-szekerükön diadalmenetben, lovasságukkal kísérve vonultak be a városba.

PUSZTULJ BABILON!

Ninurta áldásának bizonyult az iker emírek lovas testőrsége. Az ötvenes csapatok kiképzése kedvükre volt, így maguk is részt vettek benne. Eltanulták a katonák lovagló tudományát, a lóhátról való nyilazást. Eleinte asszír módon úgy, hogy egy másik lovas fogja a nyilazó lovának kantárját, hogy az a célzás alatt ne mozogjon. Később azt is, hogy kisebb gyalogos csoportot hogy lehet állandó körbelovaglással egyhelyben tartani, miközben a mozgó lovak hátáról nyilakat röpítenek feljük. Ebben a mesterségben Arda-Mulissu volt jobb, bár testvére sem volt ügyetlen. Ő, ha tehetne, inkább a bölcssek között szeretett lenni. A káld nyelven beszélgető, hegyes süvegű bölcssek társalgása nem nagyon kötötte le. Ezt a bölcssek is észrevették. Tudták, hogy Sar-usur kapta feladatul, hogy a hírszerzést és a hírszolgálatot felügyelje. Ha vigyázni akartak a szájukra, inkább ezen a nyelven beszéltek, és akkádul rótták az ékeket az agyagba. Babszter nem írt sehogy, legfeljebb pajcákra faragott jeleket olvasott és beszélt meg Sar-usurral. Ezeket főként Média-ból vagy a szakák földjéről küldték. Egy Dániel-nek nevezett enú tudománya is erősen érdekelte, így a hírszerzés mellett ezekről szeretett beszélgetni velük.

– Beszélj nekem, Babszter, a te néped isteneiről! – unszolta az agg táltost.

– Hogy beszélnék róla, uram, amikor magam se ismerem őket rendesen. Rosszul is mondom, hogy őket, mikor nem is lehet egynél több, de az végtelen hatalmú. Ha a Napra nézek, ez jut eszembe. Látozásaim sincsenek róla, még vénségemben sem, mint ennek a fiatalabb kedvencednek, ennek a Dánielnek. Sokat tudhat a sajátjáról. Amit erről nekem elmond, sokat gondolkodom. Arról is, amit az a messzi Szpitama tanít. Ő jó Atyácskának nevezi az övét, minden jó teremtőjének. Tetszene is nekem, ha nem látnék annyi rosszat. Erre is ad valami tanítást. Hogy a jónak, ha fényre kerül, árnyéka lesz, az a rossz. Így aztán a jó nem is lehetne meg a maga árnyéka, a rossz nélkül. Az ember meg itt van a világban, mint tanulatlan gyermek, és minden nap választania kell legalább a kettő közül, pedig sokszor azt se tudja, melyik a jó, melyik a rossz. Időnként a maga udvarából küld valakit, aki lát és segít választani, vagy segít kiválasztani azt, aki majd pásztori ostorával, esetleg erővel tereli a népet.

– Aki Isten ostora lesz, ugye?

– Aki járt már Egyiptomban és látta az ottani lamassukat, meg kellett látnia azt is, hogy a királyok kezében egyrészt pásztorkampó van, másrészt ostor, mert a királyokról hasonlólt gondolnak. Ha meg az ottaniak a napra tekintenek, nekik is egy legfőbb isten jut az eszükbe, akit Ammon-nak vagy Aton-nak neveznek, az ő küldötte a fáraó, hogy terelgessen, akár erőszakkal is. Küld ő kisebb isteneket is lamassúk formájában, hogy az emberek féljék a jót és a rosszat, és tiszteljék azokat, ahogy az ottani enük sugalmazzák.

– Ez szinte ugyanaz, mint amit Assur, Marduk, vagy valami más néven az itteni enük hirdetnek. Össze lehetne foglalni ezeket Samas néven, mert ő égben lakozik, háza népe van, általuk uralkodik rakoncátlan népén itt a földön. Valaki vagy követi őt, vagy nem, és akkor jól megjárja – jegyezte mag Sar-usur.

– Szinte látóember lesz az én uram is. Megfogja a lényeket, előbb-utóbb járható ösvényeket talál ebben a nagyon bonyolult világban. Az ember színről színre nem is láthatja az Igazat. Legyél még bölcsőbb! Kérdezd ezt a rhagai Dánielt, tőle is sokat lehet tanulni az itteni és a felsőbb világokról, pedig ahogy mi magor látók, úgy színről színre ő sem láthatott mindent földi szemekkel, de benne is lát az, amit Egyiptomban karvalyként röpködve, a nagy keleti puszták fölött sahin-vagy torgul-ként vélnek röpködni, a lélek.

– Gyere hozzánk, rhagai Dániel! Taníts engem és Babsztert is a te bölcsességedre, amit a felső és a földi világról tudsz – szólította oda az emír –, láttam, figyelted, mit beszélünk. Legyen mondanivalód és mi meghallgatjuk, hogy tanuljunk. Ezért van a bölcsességnek háza.

– Természetesen hallottam a beszélgetéseket. Ami bölcsességet nekem tulajdonítotok, az nem is az enyém, hanem a miénk, rhagaiaké, Dán papjaié. Tekercseket akarunk írni a világ kezdetéről, ezért meghallgatunk mindenkit, aki tudni vél róla valamit. Arról ugyanis, ami a kezdetek előtt lett volna, arról aligha tudhat bárki valamit. A mádianita Jethró beszélt erről ósatyáknak, Mózesnek, hogy keresse az egyik hegyen, ahol a juhokat legeltette. Ő pedig meg is jelent neki, hogy magáról beszéljen.

– Mondd már, mi a neve! – türelmetlenkedett Sar-usur.

– Mi „Él”-nek, hívjuk, ha beszélünk róla, mint bármely más Él-ről vagy Eloah-ról, de ezzel éppen róla nem beszélünk, mert nem ezt a nevet nyilatkozta ki, csak arról nyilatkozott, hogy Ő milyen isten.

– Akkor azt mondd, hogy milyen!

– Azt mondta, hogy az, aki van. Vagyis vagyok, aki van. Innen tudjuk, hogy a dolgok kezdete a „Van”¹⁹⁰. Akinek mindene van, mert minden, ami látható és láthatatlan, az övé, mert mindent ő alkotott. A népeket is, belőlük kiválasztott egyet, Izraelt. Papjai is lettek Urusalimban és Dán-ban, hogy áldozatokat mutassanak be neki.

– Az áldozatról is beszéljete! Itt Assurban az isteneknek ételeket adnak a szentélyekben, ebből a király és a papok részesülnek. Máshol állatokat ölnek. Az istenek a vért kapják, a papok a húst. Beszélj, Dániel!

– Izraelben tiszta állatokat áldoznak. Ezek élete a vérükben van. Az életük megváltás a bűnökért, amit elkövetnek Izraelben. Nagyon régen embert is akartak áldozni. Ábrahám a fiát, de ezt az örökkévaló megtiltotta. A velünk hajdan együtt élő népektől mi is eltanultuk, de ez nem volt helyes. Szeirben még most is megteszik, hogy a harcosok közül évente a kiválasztottat feláldozzák. Azt hiszik, ez kedves isteneiknek.

– Média-ban mi a szokás?

– Ormuzd sokak szerint utálja az emberáldozatot. Akik a táltosok hitén vannak, azok mérlegelnek. A háborúban is áldozatként vannak jelen a hősök. Most olyat mondok, amiről még soha nem beszélgettünk. A magori-ok közül kerülnek ki a táltosok és a sahinsahok. Ha nagyon nagy a veszély az országban, amikor a sahinsah harcban gyengesége vagy elveszett bölcsessége miatt már nem tudna harc közben hőssé válni, a sahok vagy vezírek dönthetnek úgy, hogy a Leghatalmasabbnak feláldozzák magát a sahinsahot. Nagy tisztelettel a vérét veszik, hogy utódában erővel éledjen újra.

– Azt anyámtól hallottam, hogy a mostani saknóban nagyapám éledt újjá. Ezek szerint akkor is ez történt.

– Te mondd, uram – válaszolt Babszter.

– Borzalom – tette hozzá Dániel –, Mikhael?! Mikhael?!

– Mit jelent ez a kiáltozás, enú? – kérdezte a herceg.

– Azt, hogy ki olyan, mint Isten? Ki fogható hozzá, aki nem kegyetlen, hanem szabadító! Kérdezem angyala nevét: Mikhael?!

*

---

¹⁹⁰ kivonulás 3.13.

A királyok királya, a legyőzhetetlen uralkodó, Szín-ahhe-eriba a lázadó Hilakku¹⁹¹ ellen vonult az északi hegyek közé, erős sereggel, hogy megbüntesse Kiruát az adót megtagadó királyt és saját királyságát kiterjessze az elpusztításra szánt országra. A kicsiny, hegyek közti királyságot nem a főváros, Hilakku, hanem minden vidéki település lerombolásával, asszonyok meggyalázásával, a jó erőben levő lakók elhurcolásával. Az elhurcoltakat asszír szokás szerint számukra teljesen idegen vidékekre száműzte. A felnőtt férfiakat a királyi sereg kötelékéhez kényszerítette, hogy az elkövetkezendő hadjáratok során az első sorokban harcoljanak. Miután ezt elvégezte, fogott csak a főváros ostromához. Hilakku nem állta sokáig a rohamot. Kirua király valami titkos úton elmenekült a városból, hogy talán Urartu-ban, vagy a gome-reknél találjon menedéket. Arda-Mulissunak adta ki a parancsot:

– Útközben ne irgalmaz senkinek! Vegyél magadhoz egy csapatot, a saját ötvenedet, és kerítsd elő a kutyák kölyke Kiruát. Elevenen és sértetlenül hozd ide nekem!

Kirua útja néhány napon belül kiderült. Menekülő fegyvereseit kénytelen volt elhagyni, mert egy tucat lovastól kísért harci szekerét nem tudták követni. Arda-Mulissu katonái egy szálig megölték őket. A királyt is utolérték. A testőrlovasság először nyíllövéstől messzebb kezdte körbelovagolni őket, míg azok nyilait el nem lőtték. Mikor közelebb kerültek a halálra is kész lándzsásokhoz, nyilakkal terítették le őket. A harci szekéren ülő király határozatlan mozdulatokkal készült törével végezni magával, de Arda-Mulissu lovassága pányvát vetett rá. A megkötözött királyt a herceg elé vitték, hogy tegyen vele, amit akar. Arda-mulissu szinte szánakozva nézte. Nem tartotta magához méltónak, hogy kezét fölemelje ellene. Atyja parancsa az volt, hogy sértetlenül állítsa elé. Ezért aztán harci szekéréhez kötözve vitték a nagykirály elé.

– Felséges atyám, parancsodat teljesítettem. Itt van Kirua, hogy Ninivében emelje majd győzelmi bevonulásod fényét.

Kirua szégyenmenete azonban elmaradt.

– Jöjjenek ide a hilakkuiak, akik még nem mentek el száműzetésbe és lássanak!

Azok ütlegetésekkel serkentve, megkötözve állták körül a teret, ahol Szín-ahhe-eriba ítélkezett.

---

¹⁹¹ az utolsó hettita királyság

– A talpától kezdődően elevenen nyúzzátok meg a kutyát! Ti pedig lássátok, mi a sorsa annak, aki Assur ellen fellázad.

Az ítélet végrehajtása közben Arda-Mulissu eszelősséget látott apja szemében, mert az a tekintet élvezetet mutatott. Neki pedig mestere, Babszter azt tanította, hogy háborúban az ölés elkerülhetetlen, de ember számára nem jó, ha élvezet.

– Lehet, hogy Nergál örült – gondolta.

Ninivében a diadalmenetben nem vettek részt hilakkui megcsontított hadifoglyok, akiket más esetben az ünnep befejezésekképpen a város falára szegeznek. A zikkurátig vezető úton, a menet élén, mint győzelmi trófea, magas póznán ott lengedezett Kirua bőre Szín-ahheriba és Nergál dicsőségére. A négy égtáj ura nem látogatta meg háremét, miután kipihente a háború fáradalmait, azonnal összehívta hivatalnokait a trónteremben. Elfoglalta helyét a trónon. Ezt a hosszú fal erre kialakított falmélyedésben állították fel, ahova a szemközti kialakított ablakon a nap rávilágított, míg kétoldalt a hivatalnokok félhomályban álltak. A király szólt:

– A nagir-ekallit akarom hallani!

– Isteni felséged parancsa, hogy szóljak Assur-nadin-sumiról, felséged felséges testvéréről, Babilon királyáról. Őt a magát Nergal-usezibnek, Babilon királyának nevező bit-jaqin-i sejk elrabolta és vele hadaink elől Elámba szökött.

– A turtanu is szólhat.

– Isteni felséged hadai rendben elindultak a Babilonba vezető úton és hajókon a Purattun.

– Arda-Mulissu, felséges fiam csatlakozzon a turtanu-hoz és legyen a hadakkal! Nergal, a kaszás isten fogja megbüntetni a lázadókat! Suzubu bőre is a napon fog száradni. Már csak a sukkallu-val¹⁹² és a felséges Sar-usur herceggel van beszéltnivalóm. Mindenki más távozzon!

A trónteremben csak ezek ketten maradtak a nagykirályal.

– Beszéljétek el nekem, mi a helyzet a nyugati tenger mentén és Média határán!

– A nyugati tenger mente csendes. Hiszkija is rendben beszo­l­gáltatja a rá kirótt ajándékokat, tehát behódolt. A többi országod felől nem kell tartani háttámadástól – jelentett a vezír.

– Te fiam, mit mondasz a Zagrosz mentéről és Médiá-ról?

---

¹⁹² nagyvezír

– Felséges és isteni atyám, Nergál kedveltje – kezdte mondanivalóját Sar-usur, de a nagykirály megszakította a hosszúnak készülő beszámolót.

– Csak a lényegét!

– A saknú atyaként tekint ránk.

– De rám nem. Már atya is gyűlölt. Az én atyám és királyi elődöm harcban fogta el, kegyes volt vele és elengedte túsza ellenében, pedig hálnia kellett volna. Média betartja ugyan a békét, mégis halálos ellensége Assurnak. A gyűlölet nem múlik el.

– Naqia gyűlölete sem múlt el. Gyűlöl engem és testvéremet. Ha jól sejtem, anyánk a túsza.

– Igen, ő az túsza, ti ketten is azok vagytok. Ha jól vagytok tájékoztatva, Enéh halálos beteg, nem sok ideje van, jön érte égi szarvasa, hogy a csillagok közé repítse. Naqia is megvénült, és vele gyűlölete. Szemmel kell tartanom, mert engem is gyűlöl. Jaqin lánya!

– Bocsáss meg nekem isteni fenségű atyám, hogy megkérdem. Elérkezett az idő, hogy körülöttünk mindenben csak gyűlölet éljen?

– El fiam, és én harcolok a gyűlölet ellen. Az én gyűlöletem minden gyűlöletnél nagyobb gyűlölet. Nergál gyűlölete. Csak akkor lesz vége, ha minden engem gyűlölőt megsemmisítek.

– Testvéred velem marad a harcban. Ősszel te fogsz menni Média ajándékaiért.

Sar-usurt nagyon rossz érzések kerítették hatalmukba. Ebben az évben az út nem ígérkezik veszélytelennek. Délről elindulva egy nagyobb kalandozó csapat elég lehet, hogy elfogja őt valahol a hegyek lábánál.

*

A nagykirály négy nap múlva érte utol hadseregét. Babilon városát keletről kerülte meg. A város bezárkózott, ostromgyűrű vette körül. A hadak zöme tovább folytatta vonulását délnek, Elám felé. Ott a lázadók hada kiegészülve kassukkal és elamitákkal, útját állta. Az asszír sereg véres győzelmet aratott. A csatatérről menekülő maradékot az Idiglát átkelőjénél a lehajózott másik kiszír tartotta fel és felszámolta. A babiloni trónbitorlót, Nergál-usezibet élve fogták el és Szín-ahhe-eriba elé vonszolták.

– Nergál kegyeltje én vagyok. Te pedig Suzubu, Nergál kíséretében még kutya se lehetsz. Megengedem, hogy bitorolt királyságodat, Babi-

lont meglásd – mondta gyűlölettel. – Vigyétek erős őrizettel Babilon alá, a táborba! Kiáltsátok hangosan, hogy királyuk fogoly!

A csata után a had átkelt a folyón, végigsarcolta a Tengerföldet és Elám határvidékét. Óriási zsákmánnyal tért vissza Babilon alá. A város-védők elvesztették bátorságukat, pedig az ostromlók nem sok nyilat lőttek ki rájuk. Az ostromgyűrű fenntartása mellett főként azzal voltak elfoglalva, hogy a káld településeket az utolsó szem árpaig kifosszák. A nőket és gyermekeket szétszórják Assur tartományainak falvaiba, a harc képes férfiakat pedig besorozzák az asszír csapatokba. Arda-Mulissu a nagykirály mellett állva szemlélte a várost. Suzubut erős ketrecben maguk mellett hurcolták.

– Nézd, bitorló, mit tettél a városommal! Én királyt tettem fölétek, hogy gondotokat viselje. Te meg elfogattad, hogy Elámban megöljék. Hallani akarom, hogy hangos sírással könyörögsz életedért és a városért. Nézd! Azok, akikről azt hitted, hogy a te néped, most ostor-csapások alatt nyögnek és csatornát ásnak a Purattuig. Nem sok nap és a városlakók csatlakoznak hozzájuk. Elhordják a zikkurátot, hogy gát legyen belőle a folyón.

– Isteni atyám, csak nem akarod elpusztítani birodalmadékét?!

– Már kiadtam a parancsot és az vissza nem vonható. Az igaz király szava nem olyan, mint ennek a kutyának az ugatása. Pusztuljon Babilon! Asszúr-ah-idinna érjen ide, mielőtt minden elpusztul. Ő is lássa, hogyan kell majd gyakorolni királyi hatalmát, ha eljön az ő ideje!

Arda-Mulissu elszörnyedt a hallottakon. Végiggondolta, hogy ennek és az elkövetkező dolgok következtében a birodalmat szétfeszíti a belső gyűlölet, hiszen a seregben már alig vannak, legfeljebb az eunuch tartánok, akik birodalomhű asszírok. Nergál pedig istenként is örült, ha a pusztulással akarja fenntartani kipusztuló alattvalói felett az uralmat. Érezte, hogy atyjának semmi szeretete nincs se iránta, sem testvére iránt. Ugyanolyan félig idegen szolgák ők, mint a sereg akármelyik harcosa. Harcol a saját pusztulásáért. Náqia fia pedig folytatni fogja azt, amit még Sarukkin elkezdett. Ki tudná megmenteni azt, ami szép és jó lehetne? Babilon most ég, itt-ott árvíz pusztítja. Lakói a folyóba hordják házaikat testi és lelki fájdalomuk miatt kiáltozva. Eltartott egy évig, amíg a város romjai eltűntek. A helyén keletkezett mocsár emberek tízezreinek lett sírja. A pusztulás rettegést és gyűlöletet egyaránt termelt a környező országokban.

*

A szokásos adógyűjtő úton Sar-usur a legtöbb helyen a rettegés és a rettegve gyűlölet jeleit látta az adóküldöttek arcán. Emberei megjegyzései megváltoztak. Elborzasztotta őket a babiloni pusztítás. Assurban sokan haragudtak ugyan a szomszéd birodalomra, amelyet lelkileg soha nem sikerült egészen megtörni, mert bölcsességben mindig felettük állt, ezért irigyen tisztelték. A kiszír végül megérkezett a szokásos helyre, a keleti Nagy út mellé, hogy átvegye a Média adóját. Más volt ez a küldetés, mint az eddigiek. Most nemcsak Ayoglán fogadta őket, hanem maga a saknú. Vele Torgul táltos és a hat méd törzs sahjai, akik neveit feljegyezték az írnokok, hogy az évi krónikába bekerüljön. A nagykirály nevében fogadta őket. Nem egészen úgy jelentek meg, mint alázatos rettegők. Mind tekintélyes és fényes kísérettel. A saknú és Ayoglán a hivatalos hódolaton kívül rokonként is megjelent az emír sátrában, vele a hiung-nu Ákos vezír embere. Sar-usur lakomával fogadta őket. A saknú bemutatta a vele együtt érkező vendégeit.

– Örülök, hogy láthatom atyai rokonomat, anyám bátyját. Végre eljött az idő, hogy találkozzunk – fogadta Uvakshatrát a herceg. Szép szál, de már fehér szakállú embert látott Sar-usur. – Bárcsak itt lehetne most testvérem is, hogy együtt örülhessünk!

– Fogadd kegyes szeretettel bölcs tanácsadómat, Torgul táltost és Ataquurcsaj-t¹⁹³! Ő nekem vendégem, Ákos úr helytartója az Örtüzek földjén. Az ő képében kíván szót váltani az én fejedelmi rokonaimmal. Magam is szeretnék érdeklődni Assurban lakó ismerőseim hogyléte felől. Édesanyátok, Enéh húgom egészséges?

– Róla jó hírt nem mondhatok, bátyám, mert amint a te hajad fehér lett, az övé is. Régi, délceg asszonyi termete megrokkant, betegség sújtja. Üzenetével köszönt téged, és hosszú életet kíván erőben, egészségben.

– Achikár rab-tamkarúról is szólj, kérlek!

– Ő már a csillagok közt lakik, de ahogy a ti hitetek mondja, Achikáraglánban¹⁹⁴ újjászületett, örökölni fogja atya bölcsességét.

Uvakshatra kerülgette kérdéseivel a jelen háborút.

– Úgy hallottam, a nagykirály elrendelte, hogy dicsőséges hadjáratának krónikáját sziklába véssék...

---

¹⁹³ quurcsaj: kisebb türk törzs az „örtüzek földjén”; ata: atya (török)

¹⁹⁴ Achikárfia (türk)

– Azt mondd, bátyám, hogy dicsőséges... Minden bizonnyal az. Én ugyan Assur egyik emírje vagyok, de szerintem Arda-Mulissu testvérem velem együtt kétkedik ebben a dicsőségben. Mint Assur emírje, aggodom a birodalomért, pedig Nagykirály atyánk Náqia fia öcsénket nevezi meg utódának. Bizony, ha atyánk atyáihoz tér, ránk nem sok jó vár. Úgy gondoljuk, hogy jobb, hogy nem adtak még mellénk asszonyt. Jó, hogy a nagy Torgul itt van, talán tőle megtudjuk jövődönket. Barátsággal fogadlak téged is, Ataqrucsaj úr. Először te beszélj hazádról, mert eddig nem is hallottam róla, csak annyit, hogy van Örtüzek földje, ahol a földből tüzek törnek elő. Ákos nagyúrnak, akitől testörségünk lovait kaptuk, vagy az emírje.

– Jól vagy tájékozva, felséges emír. Általam Ákos nagyúr érdeklődik hogylétetekről és a lovas testőrség hasznáról.

– Beszélj nekem Hiung-nu nagyon távoli országáról!

– A távoli országról kérdezel, emír? Az már nem annyira távoli, mint gondolnád. A szent tüzek által védett föld népe védelmet kért a gomerek és Urartu betörései miatt. Hiung-nu sok népet összefogott a Kozla tenger mentén, így ott béke van a Nagy-Sólyom erős szárnyai alatt. Sokan szeretnének oda bejutni. Engem küldött, hogy atyja legyen a tenger menti népnek – fordította a beszédet Torgul.

– Szakák, gomerek és még sok nép betöréseit kellett visszaverni a Kaukázus felől. Most Ákos nagyúr támadásaira kell majd számítanunk – jegyezte meg Sar-usur.

– Éppen hogy nem. Barátságot kötöttünk Médiával. Leányokatadtunk nagyjaik háremébe, hogy a barátság mellett rokonok is legyünk. A hiung-nu nagy nép, új istene nem nagyon pártolja a háborúságokat, bár nem tiltja. Ellentétben Assurral, ott béke van. Mi úgy gondoljuk, hogy a béke jobban egyesíti a népeket, mint az erőszak, mert az bosszút szül – folytatta Ataqrucsaj.

– Ha király lennék valaha, jó tanácsadóm lennél, de atyám szívében már kijelölte utódját és az nem én vagyok, sem a testvérem. Achikár azt tanította, hogy aki várost épít, az országot is. Aki várost rombol, az országot is. Ha felséges atyám a nagy Babilont földig lerombolja, miután a káldokat kiűzte országukból, most a magáét rombolja. Tanítómtól azt hallottam, ha egy birodalmat öldöklés és rombolás tart össze, azt belső férgek rontják szét. Babszter pedig azt mondta egyszer, hogy a keleti népnek, ha az egyébként nagy és erős uralkodója eszt veszti, akkor inkább neki kell vesznie, mint a birodalmának. – Ahogy ezt

kimondta, ijedten nézett körül, mert ezek a szavak, ha a nagykirály fülébe jutnának, a halált jelentenék számára.

– Beszéljess a mindannyiunknál bölcsőbb Torgullal! Ő talán látja jövődötöket.

A táltos mindent hallott és közelebb is jött, hogy Sar-usur megszólíthassa.

– Te mit mondasz, látóember?

– Hamar bölcs leszel, emír, testvéreddel együtt. Bátorságotok is lesz, mert erre nevel sorsotok, hiszen nincs senki, aki mellettetek állna a király házából. Mire erről az utadról haza kerülsz, édesanyátok, maga az égi fehér szarvastehén, visszatér az égre. Küld maga helyett valakiket a földre, de nem Assurba, mert az nem volt a hazája. Ti higgyetek a fehér, rangját a fején hordó csodaszarvas-tehénben. Ez legyen a jelek ruha-díszként és testőrségetek zászlaján! Ha eljön az ideje, kövessétek ezt a jelet! Testőrségetek hűséges, és még nem járt le az öt évük. Legyenek egyek veletek, és ti is velük!

– Elég homályosan beszélsz. Csak azt vélem érteni, hogy Babilon elpusztítása után veszélyes hely lehet atyánk bít-je. Megpróbálunk majd ébernek lenni – mondta. Torgul az arcába nézett és már tudta, hogy jó helyre vetett magot, mert a herceg azonnal folytatta a kérdezést. – Beszélj nekem az áldozatról, ami birodalmat menthet!

– Bátyád úgy lett a médek királya, hogy atyját a kellő időben a csillagok között atyáihoz segítették a sahok, helyette őt ültették pajzsra és egy akarattal felemelték. Keze alatt egy nép lett Média hét törzse a magorok vezetésével. Uvakshatra nem viselt nagy háborúkat. Kisebb cseték voltak csak. Rengeteg dzsigit nőtt fel két emberöltő alatt. Szinte mindegyiknek saját lova van, sokaknak több is. Nem kell nekik szekér, hogy onnan nyilazzanak. Hírüket megelőzve ott jelennek meg, ahova küldik őket. Még mindig nincsenek elegendő. Legalább egy emberöltőn keresztül inkább városokat építenek, hogy ne csak erős, hanem hatalmas nemzetté váljon Média, békében szomszédaival, Assurral is.

– De velem és testvéremmel mi lesz? Ha Assur-ah-idinna kerül trónra, minket megölet.

– Arda-Mulissu inkább harcos, mint te. A kellő időben tudni fogjátok, hogy mit kell tennetek. El ne feledjétek a fehér szarvast követni!

Miután küldetéséből Ninivébe visszatért, a nagykirállyal két holdfordulóig nem találkozott, hogy beszámoljon, mert atyja Babilon pusztításával volt elfoglalva.

NISZROCH

Szín-ahhe-eriba nagykirály uralkodásának huszonharmadik évében a Purattu és az Idiglat niisszán havában nem akart áradni. Az elárasztott Babilonból kezdett a víz visszafolyni a folyóba. A folyómenti csatornák mentén kivirágoztak a szikes foltok, az árpavetések csak senyvedtek. A nagykirály és tanácsosai úgy látták, hogy a várható adók nem lesznek elégségesek ahhoz, hogy a városok és a templomok népét jóllakassák. Ayaru¹⁹⁵ havában egyfolytában üléseztek a bölcsek, csillagnézők, belekből jóslók és az enú-k. A késői eső hónapjában Szin, a Hold istenség, az égen éppen megtelt az eltávozott lelkekkel, hogy azok onnan tovább mehessenek a nekik kijelölt helyekre, ítéletben elrendelt sorsuk szerint. Ekkor jelet láttak a csillagnézők. A telihold hirtelen kezdett elfogyni. Sötét üresség töltötte el, éppen, amikor éji útja tetején járt. Ez nem jelentett jót. Az esőzések elmaradnak ebben az évben. Vita kezdődött arról, hogy vajon az áradásokat intéző Szin, a minden istenség társa, Istár vagy Bel az, aki Samas-ban, a naponta világon áthaladó szekeréről büntetésként árasztja a forróságot. Nem sok szemet vertek ki a cséphadarók a szérűkön. Éhínséggel nézett szembe a birodalom egészen a Tengerföldre. A vita egyre csak folyt, de nem vezetett eredményre. A nagykirálytól vártak valami jelet, hogy azt a tanácsot adhassák, amit éppen elvárna, de ő magával volt elfoglalva. Bosszúja Babilonon betelt. Három fia Kalah-ban tartózkodott. Naqia fia hivatalosan is felvette az Assur-ah-idinna nevet. Enéh fiai nem nézték jó szemmel, mert ezzel kifejezte, hogy neki, mint jövőendő királynak, határozott terve van a jövőre. Az emírek sorozatosan tanácskoztak a teendőkről. Assur-ah-idinna a hősi jövőről beszélt, bölcsei ezt sugallták. A régi időkről szóló feljegyzések arról szóltak, hogy sokévi birodalmi virágzás után a csatorna menti földeken a szik kivirágzik. A birodalom népei ilyenkor, főként Nergálban bízva, fegyvert öltöttek és új országokat hódítottak meg, vagyis raboltak ki. Erről Enéh fiai is tudtak, de nekik más bölcseik voltak anyjuk hazájából. Ők ugyancsak Nimród fiai, mint Naqia fia. Már megjárták a Van tó környékét, így más fogalmuk volt a távolságokról és a gazdagságról. Tisztán látták, hogy a Zagroszon túl ebben az évben ugyancsak fellép a mezőgazdasági termékek hiánya. Mérhetetlen távolságokra, nyájaival együtt tűnhet el az adófizető népesség. Ha Assur

---

¹⁹⁵ Bika hava (április-május)

újra és újra legyőzi a szomszéd népeket, onnan csak ezüstöt és egyéb kincseket zsákmányolhat, amiért mostanában nem fognak sok gabonát adni a békén hagyott távolabbi népek. A dicsőséges háborúban, ha az sikeres lenne, jobbára csak a hadsereg lakhat jól, ott, ahol éppen hódít és hirdeti Assur dicsőségét. Assur-ah-idinna bölcseire hallgatva mégis ezt a megoldást választotta. Úgy vélte, hogy a nagykirály ezt tartaná megoldásnak.

Arda-Mulissunak, mint jelenleg, ha csak órákkal is, a legidősebb fivérnek vállán nyugszik a jövő. Sar-usurral együtt más isteneket is ismernek. Hallottak a távoli Bakhtria „Jóságos Atya” istenéről. Főként Sar-usur hajlott a szelídebb megoldásokra. Ninivében a bölcsök tanácsában mostanában a rhagai enú is hallatta néha szavát. Ő a „Dánielek” egyike, ahogy magát nevezte. A többi enú inkább bolondnak nézte, mint bölcsnek. Ennek ellenére nem panaszták be a királynál. Amikor az égiek vitáit itt a földön megismételték, találgatták, hogy melyiket kellene kiválasztani, hogy áldozatokkal a birodalom megmentésére bírják őket. Hátralátva üldögélve mosolygott és mondogatta: Mikhael, Mikhael! Sar-usur időnként meglátogatta a bölcsök gyülekezetét. Éppen jelen volt és látta Dániel enú réveteg arcát. Ebből tudta, hogy látomása van.

– Beszélj, nebbi, mondd el mit láttál! – kérte.

– Látom Assur istenét, aki nincs, és mégis, mintha lenne.

– Mondd el nekünk, milyennek látod!

– Hatalmas. Koronás sasfeje a zikkurát csúcsánál is magasabban fénylik, de ezüst szárnyait nem terjeszti ki. Az aranynál fényesebb, szemei zafírok és ragyognak. Erős bronz mellkasa a hatalmát jelzi. Lábai sárgarézből vannak és izzanak, de most... – és itt megállt, de arcán látszott, hogy látomása tovább folytatódik.

– És? – tette fel kérdését az emír.

– A lábfeje vasból és rosszul kiégetett agyagból van. Az agyagon ősi írások. Most hatalmas súlyától a vas meghajlott benne. A rátapasztott agyag az írások mentén repedezik és lepattog, meginog, eldől, darabokra törik az egész. Ami arany, ezüst és bronz, apró darabokban gurul szét és mindenféle népből való emberek szedegetik össze, miközben egymással marakodnak.

– Ne hallgass rá, uram! – mondta egy káldeus. – Ezek a számáriai nebbik időnként bolondok. Látod, a szája is habzik. Mikhael, Mikhael, legtöbbször csak ezt hajtogatja.

Az emír nem figyelt rá, mert eszébe jutott, amit legutóbbi útján Torgultól tanácsként hallott. Meg kell hallgatni másokat is. Az igazi Isten másoknak is megnyilatkozik, hogy akiknek ő akarja, igaz látásra nyíljon a szeme.

– Azért csak gondoljátok át, amit most láttatok!

Sar-usur, akire a hírek és jövődölések értékelését bízta a király, most gondolatokba merülve elment. Napokat töprengett a látottakon, próbálta maga megfejteti. Arda-Mulissuval is megbeszélte. Abban állapotok meg, hogy egyenként kérdezik meg a bölcseket. Tudta ugyanis, hogy azok hajlamosak olyasmit mondani, ami Szin-ahe-eribát nem dühösíti fel, mert az életükbe kerülhet. Ők ketten azt vélték, hogy a látomás jelentőséggel bír és nekik szól. A nebbi által látott lamassú valamelyik istenséget jeleníti meg. Csak napok múlva beszéltek atyjuknak a dologról, neki is mintha látomása lett volna.

– Nekem azt mondták a papok, hogy tasrítu¹⁹⁶ havában Samas szemével Bel, az Úr szeme vizsgálja a világot. Mielőtt a király nagy tetteket vinne végbe, mérlegeljen és csak utána ítélkezzen. Már mérlegeltem, de nem mindent. Arda-Mulissu keze tegye a király akaratát. Intézzé, hogy az őrállomások észak és a káldok földje felé utánpótlással jól el legyenek látva. Assur-ah-idinna erős kiszírral biztosítsa a Tengerföldet. A betakarítások befejeződtek, a férfiak jelentkezzenek csapataiknál, a tisztek tartsanak fegyveres képzést és erős fegyelmet! Ezt a feladatát tudja már. Sar-usur tartsa erős kezében a hírszolgálatot, mindenről legyen tudomása és jelentse a királynak. Bár ti ketten ikrek vagytok, mégis Arda-Mulissu hármótok közül a legidősebb, legyen közelemben!

Enéh fiai ezekben a napokban sokkal többet voltak együtt, mint egyébkor. Minden percben várták a csillagnézők megoldását Dániel enú látomásáról, de a megoldás késett. A csillagok vagy némák maradtak, esetleg a nézők lettek süketek. Lehet, hogy a félelem tette őket némává. Aztán Babszter került elő valahonnan. Őt is megkérdezték.

– Tiszteletre méltó öreg mesterünk, hallottál ugyan az izraeli enú vagy nebbi látomásáról, de nem mondtál semmit. Mi tanítványaid vagyunk a bölcsességben. Mondd el nekünk, ha tudod az igazat! – kérték.

– Nem volt annak a papnak semmiféle látomása, csak határozott véleménye a birodalom állapotáról és jövőjéről. Niszroch lamassujába

---

¹⁹⁶ Mérleg hava (szeptember-október)

látta bele. Elmondom nektek, hogy mit látott, mert nekem már közeli utam van, hogy Enéh hatunt kövessem a csillagok útján. Niszroch, Nergál leggonoszabb démona, aki képes megszállni hatalmasokat, hogy pusztulást hozzanak arra, ami pusztulásra lett méltó. Ebben a lamassuban benne van mindaz, ami Assur. Az erő, ami elsöpör minden ellenállást, hogy minden elérhető nép és törzs szolgájává legyen. Ezért csillogó arany és ezüst a feje a mellkasa meg a szárnyai. A sasfőben megjelenik a ragadozó. A gyengék dicsőségesnek és félelmetesnek látják és reszketnek attól, hogy őket is elragadjá. Ezért aztán félelmükben önként építik Assurt. Önként ideköltöznek, vagy rabszíjon idehurcolják, mint legyőzötteket. Én már akkor jártam Ninivében, amikor a zikkurátot építették. Akik ott dolgoztak, egymás beszédét se értették. Amikor este hazamentek a maguk „bít-ubaritjába”, akkor tudtak és csak maguk közösségében valamit megbeszélni. A férfiak megtanulják a katonai parancsszavakat, de ettől nem lesznek asszírok. Ahogy a tekintet lefelé halad ezen a lamassun, egyre jobban látszik, hogy valami végtelenül esztelen és gonosz erőszak, ami összetartja azt, ami nem összetartozó. Ti magatok is tudjátok, hogy a lábak hamisarany voltát is megmondta. A lábfejek maguk jelentik, hogy éppen az, amin az egész áll, a leggyengébb és repedezik. Jaj, hercegeim, én mindezt a nagykirályban is látni vélem! Ő az, aki Nergál fia, mert Nergál gonosz démona szállta meg. Niszroch feje nem is sas, hanem keselyű, aki dögrel. Most pedig megölethettek!

– Hogy tennénk veled ilyet, mester, ha hallgatsz mások előtt – válaszolták –, de mondd tovább, amit tudsz!

– Lássátok, felséges fiaim, Babilont földdel tette egyenlővé. A káld királyjelölteket falra feszítette vagy megnyúzatta, pedig Assur minden bölcsessége onnan jött ide. Akik még mindig rabszolgaként rombolják, nem igaz alázatossággal teszik, hanem bosszúra éhes félelemben. Assur-ah-idinnának azért kell hadakkal ott lenni, hogy féken tartsa őket és a tengerföld környékét újra és újra kifossa, hogy az erős és hatalmas Assur éhen ne haljon. Csoda kellene ahhoz, hogy a birodalom össze ne omoljon. Jól tudja ezt a nagykirály és megoldást keres. Az ő megoldása pedig a még nagyobb erőszak, félelmet fokozó kivégzések sora. Assur-ah-idinna tanácsadói is tudják ezt. Látszólag teszik, amit parancsban kaptak. Naqia fia maga akarja kézbe venni a kormányzást, ezért távolról szervezi. Szinte az egész birodalmi hadsereg a kezében van. Le fogja dönteni atyja trónját a birodalom megmentése érdekében, ezt pedig

királyáldozattal akarja megtenni. Neki babiloni bölcsei titokban azért tanácsolják, hogy városuk megújuljon és az új birodalom szíve legyen.

– Én vagyok a választott utód, nem ő – jegyezte meg Arda-Mulissu.

– Igen? De ti magatok is tudjátok, hogy a következő uralkodó mit szokott tenni férfi testvéreivel. Atyátok ugyanezt tette a maga idejében, hiszen neve is ezt jelenti: Szín-ahhe-eriba, vagyis a „Holdisten ad nekem fivért”, mert fivére lelke már a telő holdat dagasztotta.

– Azt mondd, hogy megölette? – kérdezte Sar-usur.

– Úgy gondolta, hogy feláldozza Niszroch oltárán, mert ezzel menti a birodalmat és saját magát.

– Testvérem, te is ezt teszed velem?

– Én ezt nem tehetem, mert nekünk egy lelkünk van. Ha ezt tenném, magamat ölném meg.

– Ósidóktól fogva baljós jelnek nézték, ha egy uralkodónak iker fiai születtek, mert ez a trónöröklés rendjét felforgathatja. Hallottam egy történetet valamelyik Danielita enútól. A semita népek egyik ősatyjának, Izsáknak iker fiai születtek. Az egyik fiú lába előbb jelent meg a születésnél, de visszahúzta, és a másik gyermek született meg először egészen. A két fiú egész életében ádáz harcot folytatott az elsőszülötti jogért. Ez Édom és Jákob története. Mindez a mai napig folytatódik. Nem hinném, hogy valamelyiküknek nem jutott volna eszébe, hogy jobb lett volna, ha hosszú életű atyjuk meghal, mielőtt az örököszt kijelöli. Még néhány nap és Nergál hava következik. Minden lehetőségre készüljetek!

A nagykirály Nergál havára titokzatosságba burkolózott. A Kalhú és Ninive körüli kiszirek elindultak a nyugati Nagy-Tenger felé. Karke-misig gondoskodtak, hogy az őrállomások élelmiszer utánpótlással jól fel legyenek töltve. Ennek terhét a termékenyebb vidék népére tették, pedig azon már eddig is éppen elég volt. A városnál szokás szerint tábornokot vertek. Az a hír kezdte járni, hogy Júdával készülnek végleg leszámolni, mert a király nem feledheti, hogy egészen nem hódoltak be. Sar-usurnak a hírszolgálatosok olyasmit mondogattak, hogy inkább Egyiptomot kell megsarcolni, mert ott még van mit a raktárakból elrabolni. Ehhez talán elég erő lesz, ha a Babilon felől érkező hadak a téli sötétség napjára megérkeznek. A csillagjósok összevissza beszéltek. A jelzett időpont a halálfélelem ideje, valakiknek nem jó jel. Talán Júdanak. Ninivében éjszakánként a bít-ubarit utcáin hajnalonta meggyilkolt izraelitákat találtak, házukat kirabolták. A gyilkosok keresését a

király megtiltotta. Júda elleni gyűlöletét az egész izraelita közösség megérezte. Lehet, hogy ennek a Dánielnek látomását vette nagyon zokon. Achikár fia pedig jobbnak látta időben eltűnni a városból.

Arda-Mulissu is készülődött. Intézkedett, hogy a keleti nagyút felé az őrállomások ugyancsak fel legyenek töltve. Ennek testőrei is örültek. Ők valami egyebet sejtettek, de nem beszéltek. Hamisarany díszek a szokásosnál fényesebbek lettek. Maguktól, felsőbb parancsok híján is, sokat gyakoroltak, lovaik árpa mellett datolyát ehetek.

A csillagjelek mindig érdekelték a nagykirályt. Még talán jobban, mint magukat a káld csillagiósokat. Ezek most többet pusmogtak maguk között, mint amennyit jelentettek. Babilon és Assur számára vészgyanús együttállásról beszélgettek.

– Hallani akarom a belekből jóslók beszédét! – határozott a nagykirály.

Azok szerencsenapot kerestek. Akkor kiválasztottak egy kecskebakot azok közül, amelyek a még megmaradt part menti füvet legelték. Mikor a nap delelőre ért, elmetszették a nyakát és egy díszes asztalra terítették ki. Vérével összekenték magukat és a Niszroch bálvány lábát, majd szerszámaikkal a tetem hasát a bordák mentén körbevágták. Óvatosan, hogy a belső részek meg ne mozduljanak, leemelték a bőrt. Közben egyikük egy hosszabb nyelű, kampó alakú késsel, hogy a hasfalat a himtagtól elválassza, alávágott. A művelet sikerült. Az állat feje kelet, farka nyugat felé állt. Azt várták, hogy a kövér, jó erőben levő kecske belszervei hibátlanok legyenek, és ne adjon okot még az elhelyezkedésük se semmiféle baljóslásra. Első rátekinetésre feltűnt, hogy a vékonybél néhány hüvelykes szakaszának a fala kidudorodik, átlátszó és üres. A legfontosabb a máj. Délre eső fele elsatnyult egy rátapadt nagy métegy miatt, pedig ezen a részen kellett volna látszódnia a jóra utaló jeleknek. Mindezt látta a király is. Kérdően nézett a jósokra, de nem szól semmit, hanem otthagya a szentély udvarát és a palotába ment. Látszott rajta, hogy jobbat várt. Az ottmaradt szakemberek szerszámaikkal még megpiszkálták a beleket és a belső szerveket, majd azt határozták, hogy a látottakkal kapcsolatos dolgoknak utána kell nézni az ősrégi iratokban, ez eltarthat talán akár¹⁹⁷ hónapjáig is.

– Hamarabb akarom tudni a jóslatokat, üljetek össze a csillagnézőkkel! – üzentek nekik.

---

¹⁹⁷ Halak hava (február-március)

A cserépírásokat összeszedték ezer évre visszamenően. Azt találták, hogy a hasonló jelek a belekben és a bolygók állásában a királyokra nézve valóban veszélyesek voltak, főként Babilonban. Volt olyan, hogy a királyt éppen az adár havi újév kezdeti ünnepen mennykő ütötte agyon. Ezt a szerencsétlenséget később úgy előzték meg sikerrel, hogy királyáldozatot mutattak be az ünnepkezdet előtti éjszakán. Megfojtották vagy karddal megölték azt az embert, akit előtte kiválasztottak arra, hogy a király díszait viselje egy teljes napig és helyette azon a napon az igazi király helyett teljes hatalommal ítélkezzen. Az áldozatot Nergál előtt mutatták be. A táblák szerint a kiválasztott áldozat vagy bolond volt, vagy hibátlan testű hadifogoly. Néhányan tudni vélték, hogy az arámok is hasonlóan hárították el a királyra leselkedő veszedelmet. Ők a keresztre feszítést használták úgy, hogy a kellő idejű kinszenvedés után az álkirályt lándzsával keresztülszúrták. Itt az áldozat csakis hibátlan jellemű hős lehetett, aki ezt önként vállalta. Mikor a nagykirály összehívta a bölcsek tanácsát, azok szószólója ezt adta elő Szín-ahhe-eribának, hogy tudjon dönteni a teendőkről.

– Keresetek nekem egy alkalmas álkirályt! Lehetőleg júdeait vagy szamariait. Talán az ifjabb Achikárt.

A király kedvetlenül vette tudomásul, hogy az ifjabb Achikár valahova a Zagrosz hegyek közé költözött. Ninivében Tobitot keresték, de ő megvakult. Fia pedig Rhagába utazott, hogy feleséget szerezzen magának. Onnan bajos lenne időben hazahozatni.

– Akkor jó lesz akárki – nézett Enéh fiaira, akik a tekintetet látva összerezzenek. – Megengedem, hogy távozzatok.

Az emírek újra csak Babsztert kérdezték:

– A birodalom megmentésének záloga egy valóságos királyáldozat. Ezt Asszur-ah-idinna is így tudja. Tudomása van arról, hogy itt Kalhúban mi történik. Tudja, mit beszélnek, kivéve azt, amit velem folytattok. Babilont ugyan most rombolták le, máris növekedik, mert később ő akarja elnyelni az egész világot. Ez Niszroch műve, de sorsát nem tudja elkerülni. Ez a Dániel vagy Mikhael ezt látja, és jól látja. Az új világ a Zagroszon túl fog megszületni, ahol a magorok kapnak fejedelmi székeket. Akinek az anyja magor, az maga is magornak születik. Arah sabatu¹⁹⁸ van. Néhány nap még és nemcsak az álkirály vérért issza meg Niszroch lamassu-ja, hanem saját emberi megtestesülésének vérért is,

---

¹⁹⁸ Vízöntő hava (január-február)

mert itt valódi királyáldozat lesz. Legyetek mindig felővezve, hordjatok kinzsált¹⁹⁹ és királyi atyáktól tartsatok!

Az álkirályt kiválasztották. A bít-ubarit egyik lakóját, egy szép szál, de némileg együgyű legényt. A papok elkezdték tejben-vajban fürösztetni, az áldozati lakomából is kapott. Lányok szolgáltak neki. Ez nagyon kedvére volt. Élt ugyan némi gyanúval, hogy a mulatós hónap végén elveszik férfiasságát, a beígért testőrtishti rangot csak azután kapja meg.

Sötétnek indult a hónap utolsó alkonya. A templomok terén fáklyák és kisebb tüzek égtek. A köznép mulatozott. Az álkirály befejezte az ítélezést a részeg mulatozók pereiben. Maga is részeg volt. Valamit keverték az italába, hogy ne értse, mi történik. Megszólaltak a sofárok, kinyílt a Niszroch szentély kapuja, hogy egy összeállított menetnek utat adjon. Szín-ahhe-eriba királyi díszait az elől álló álkirály viselte, a szerencsétlent két oldalról papok támogatták, hogy lábon tudjon maradni. A kinyitott kapuszárnyak között, hosszúnyelű lándzsát tartva egy teljes dísz viselő pap állt. A sorban ott állt a négy égtáj ura, Assur királya, egyszerű fekete köntösben, fekete süvegben, ikerfiától kísérve, két oldalról. Ők rangjuknak megfelelően öltöztek. Ezeket követte a templomi szolgálatokat ellátó férfiak sora, a két írnnokkal. A templomok terét az emírek lovas testőrsége biztosította, távol tartva a kíváncsiskodó, ittas tömeget. A zikkurat tetején megszólaltak a tülökkürtök, jelezték, az újhöld a keleti látóhatár fölé emelkedett, hogy új lelkeket fogadjon. Elindult a menet a templom épületébe, megállt a lamassu és a kapu között félúton. Ekkor felhangzott a lándzsát fogó pap litániázása.

*Ó, Assur, nagy istenünk!
Akinek hősi ereje Nergál karjaiban van!
Aki nagy vadászként most is az égen haladsz,
Két fiad is kísér, és a kutyák, hogy minden ártót elűzzenek.
Niszroch, aki Nergál előtt jársz, hogy akarátát jelezd,
Ajándékot adunk, hogy Nergál pártfogását kérjük.
Királyi vért adunk ajándékul, hogy megengesztelődj,
És eső hulljon végre a földekre, mert te a felhőknek is parancsolsz.
A négy égtáj ura ajánlja fel vérét. Adj győzedelmet kardjának,
Hogy uralma ebben az évben is erősödjön!*

---

¹⁹⁹ rövid tör

Amikor a litánia befejeződött, a pap lándzsájával átszúrta az alkirályt, aki csak felnyögni tudott. A véreből arany edénybe folytattak és a szobor lábára kentek egy izsóppal. Az egyik lábfej az érintéstől megrepedt és egy darab levált belőle. Ezt csak a szolgálatot végző papok látták és rémült arccal tekintettek egymásra. Levetköztették az áldozatot. A királyi jelvényeket Szín-ahhe-eribához vitték, a véres övvel együtt ráadták. Az emírek tudták, hogy amikor megszólal, kihirdeti, hogy a távol levő Assur-ah-idinna lesz a hivatalos trónörökös. Amint a díszeket és a jelvényeket felvette, szólni kezdett:

– Írnokok, írjátok ennek az évnek a jövőjét! Amit mondok, hirdesdtek az egész világon, aminek ura vagyok. Ha úgy határoznék, hogy az istenek közé térek, utódom az összes hadak ura és királya lesz fiam... –, de befejezni nem tudta, mert Arda-Mulissu és Sar-usur egyszerre döfte kindzsálját bele. Egyik a szívébe, másik a derekába. Fájdalmas halálordítása belül rekedt, úgy terült el a földön.

– A királyáldozat megtörtént! – kiáltotta Arda-Mulissu. – Igazi király vére ömlött! Istenek, adjatok végre termékenyítő esőt a földre!

Percek múltak el, mire a papok és a kísérők magukhoz tértek. Kitört a pánik és kiáltozni kezdtek.

– Meghalt a négy égtáj ura! Megölték a nagykirályt, a dicsőségest!

Összevissza ordítottak, de az emíreket nem merték gyilkosnak nevezni. Kirohantak az épületből és ott folytatták az eszeveszett kiabálást. Assur-ah-idinna emberei meghallották és azonnal elindultak Babilon felé. A templomban csak a két halott és az emírek maradtak. Az áldozó lándzsa a földön hevert. Arda-Mulissu felvette, majd mindketten kimentek a kapu elé, ahol testőrségük vette őket körül.

– Feláldoztuk atyánkat az égieknek, hogy mentsük Assurt. Most ki a király, testvérem? Egymást fogjuk ölni, hogy Naqia fia király lehessen? Niszroch akarja, hogy tovább öljünk? Kérdezzük Babsztert! – javasolta Sar-usur.

Ezt tették. A bölcs látóember ott volt a közelben és látott mindent. Válaszolt nekik.

– Nem ti rendeztétek multatokat, ahogy a jövőtök is más Isten kezében van. Ma még nem mernek király- és apagyilkosnak nevezni benneteket. Azt tettétek, ami Assurnak legfeljebb két király idejére haladékos ad, mielőtt összeomlana. A ti jövőtöket nem Assurban rendezik. Az itteni káld enúk és nabik a lelkük mélyén örvendeznek. Amíg itt vagytok, nem fognak ellenetek lázadni, de tudnotok kell, hogy Naqia fia és a

birodalmi kiszir visszafordult Ninive felé, Kalhú pedig útba esik. Ha találkoznátok, ítélnéte felettetek, pedig csak neki tettetek jót. Menjete a palotába és készüljete! Tűzzéte ki fejedelmi jeleiteket! Testőreite hűségesek hozzátok, akár halálukig is, de erre nem kerülhet sor. Az északi hegyek felé menjete!

– Mesterünk, Urartu nem lehet a menedékünk, azok bosszút állnak rajtunk, magukért!

– Nem teszik. Kövesséte az őrállomások sorát. Ti magatok kaptok parancsot, hogy töltséte fel ellátmánnyal. Utatokon el leszte látva, gyorsan haladhettek. Minden állomáson, ahol megpihentek, ami maradna utánatok, osszátok ki az éhező népnek a magatok nevében. Az őrseget eresszéte szélnek, menjenek, amerre látnak! Hívjátok ide tisztjeiteket! – Azok már kéznél voltak. A fáklyák világánál Babszter szólhatott hozzájuk. – Azt tegyéte, amit hiung-nu hazátokban parancsban kaptatok. Tűzzéte ki zászlóitokat, amelyeken a szarvas és a torgul jelek vannak! Gyülekezzete a palota udvaraiban és figyeljete! Ha a kapura tűzött zászlóra leszáll a szent madár, azonnal induljate az Őrtűzek földje felé.

Ezt az emíreknek mondta:

– Aki magor anyától született, az maga is magor lesz! Ezt jegyezéte meg, mostantól ti is azok vagytok, és anyátokat, a szent szarvas-tehenet követite. Ez a ti jeletek. Babilon káldjai pedig káld anya szülte királyt akarnak maguknak. Assur-ah-idinna ilyen.

– Velünk jössz, mester? – kérdezték.

– Én a dolgomat befejeztem. A hegyeken túlra megyek és keresem azt az Istent, aki jó, és akinél jó lenni. Akit ez a Dániel vagy Mikhael keres. Akaratát fogom fürkészni, bár nem ismerem. Mint szolgálai, magatok is ezt teszete a jövőben. Ő legyen veletek! – ezzel elindult, kifelé a fáklyafényből és többé nem látták Assurban.

A SZARVAS NYOMÁBAN

A testőrök megkapták a parancsot a készenlétre. Mind összeszedték a helyőrséghez tartozó lovakat, hogy vezetékllovakként legyenek felmálházva. Az egész készülődésre mindössze egy nappaluk volt. Az áldozatbemutatás másnapján a papok a kellő tisztelettel előkészítették az álkirályt és Szín-ahhe-eribát a temetésre. Az álkirályt egy nagy cserépedénybe rakva még aznap eltemették. A valódi királyt pedig királyi pompával készítették fel, hogy Ninivébe szállítsák, saját sírboltjába. Az emírek úti készülődését a Kalhuiai a királyi temetés részének nézheték. A következő nap hajnalán a kitett fejedelmi jelvények mellé leszállt a torgul. Az ügyelő megfújta az indulásra hívó kürtöt. A száztagú kiszir alakzatba rendeződött. Az elő- és utóvéd között az emírekkel. A felmálházott vezetékllovak adtak okot arra, hogy az avatott szemek a kivonulást ne a temetési menethez tartozónak nézzék. Elindultak Ninive felé a folyó partján haladó úton, nyugodt üggetéssel. Meg is álltak a nagyvárosban és intézkedtek. A nagykirály halálának híre még nem jutott idáig, így a testvéreknek elég ideje volt az intézkedésre. A királyi gabonaraktárakat megnyitották, hogy az emberek szabadon, örömmujongások között, a hercegeket dicsérve széthordhassanak mindent. Csak a város látóhatárán túl vertek ideiglenes tábornak, hogy a lovakat és magukat ellássák. Legközelebb csak Kar-Sarukkinban töltötték időt, hogy a királyi kereskedelmi raktárakat kiürítsék és magukkal vigyék, amire a következő állomásig szükségük lehet. A lovak is szárított datolyát ettek, miután az éjszakai legelészést befejezték. A Van tóig minden órallás raktárait kiürültek. Kihírdették, hogy a széthordott készlet a környék lakói számára a hercegek ajándéka. A hajnali szél szépen lengette a kék és fehér, szarvas jelzésű zászlókat.

– Szarvas vadászatra megyünk a hegyek közé! – kiáltozták a katonák, amerre csak elhaladtak.

– Ezer évig éljen Arda-Mulissu, aki ura ennek a hónapnak és kegyet gyakorol Assur népével – kiáltozták, ameddig elérték Média határát a tónál. A madár felettük röpködött, vezette őket. Egy helyütt letért az útról, némi zavart keltve a csapatban. Megálltak, hogy megbeszéljék, kövessék-e a madarat, vagy nézzenek helyi vezető után. A torgul egy fára szállt le és türelmesen megvárta a tanácskozás végét.

– Nekem Babszter azt tanácsolta, hogy kövessük a fehér szarvast és a madarat – mondta Sar-usur. – A szarvasok a zászlókon vannak. Szálljunk lóra és induljunk arra, amerre a madár repül. Kell, hogy ott nekünk dolgunk legyen.

A torgul jobbra levezette őket a nagyútról, egy alig kitaposott csapáson. Hamarosan lovas csapattal találkoztak, akiknek hasonló jelvényeik voltak. A csapat élén a hercegek Ayoglánt ismerték fel, amint feljűk lovagol.

– Béke veletek, sahinsahom rokonai, Assur jogos trónörökösei! – üdvözölte a hercegeket.

– Béke neked is, Ayoglán, Média seregeinek vezére! – válaszolták a hercegek.

– Csak a saknú küldetésében jöttem elétek. Most nem vagyok a hadak vezére.

– Mint ahogy mi sem vagyunk Assur trónjának örökösei, csak Média királyának oltalma alatt menekülő hazátlanok – válaszolta Sar-usur szomorúsággal a hangjában.

– Igaz, hogy menekültek vagytok, de az is igaz, hogy ott, ahol eddig éltetek, csak tűszok voltakotok. Igazából Szín-ahhe-eríba király eszközei, Média ellenében. Lehet, hogy a saknúnak némi háborút kell kiállnia majd Assurral. Ez nem lesz komoly, inkább büszkeségből eredő. Assur-ah-idinnának nincs elég ereje, hogy komoly kárt tegyen. Ebben az ellenségeskedésben szinte mindenki a szövetségeseünk. Inkább üljünk most lóra, estére városba érünk, de nem Rhagába!

Alkonyattájt egy tisztavízű nagy tó partján épült, erősített városhoz értek. A tóba folyóvíz torkolt.

– Legyetek üdvözölve Urmie városában és leljetek békét Médiaiban – fogadta őket a város bírása és sokak bémész szeme. – A lovakat a folyó partján legeltethetitek éjszaka. Abból tudnak inni. Urmie tavának vize sós, nem való ivásra. A dzsigitek verjenek tábornak a falakon kívül. Ti pedig, hercegek, vendégeim lesztek. Asszonyok várnak, segítenek lemosni rólatok az út porát.

Sok nap után végre tiszták lehettek és kipihentek. A következő napokban látogatóik érkeztek. Elsőnek Attaturucsáj.

– Az Örtüzek tartományát én irányítom. Én vagyok a satrapa. Azt akarom, hogy ne vendégek legyetek nálam. Otthont akarok adni nektek, amit magatok építenétek fel. Úgy gondolom, hogy testőreitek hűségesek, nem hagynak el titeket. Nem vagytok sokan, az a föld, amit kije-

lölök, ha jól gazdálkodtok, megtermi mindazt, amire szükségetek van. Ha a város terein szétnéztek, gyümölcsfákat láttok, duzzadó rügyekkel. Ha északnak néztek, ott hegyeket. Ezek lábainál mindenféle gyümölcs, köztük bort adó szőlő is megterem. Gabonatermő földek bőven vannak. Az Ararát hegyeinek völgyeiben pedig mindenféle legelésző jószág megél. Nekem csak lányaim vannak, választhatok közülük asszonyt. Ha pedig ez kevés lenne valamelyiketeknek, út van a Kozla-dag mellett, ami északnak vezet. Embereivel és asszonyaival a hegyeken túl is van helye. Arra télen sokkal hidegebb van, de letelepedni, vadászni és nagy néppé lenni ott is lehet – sorolta el egy szuszra Attaqurucsaj.

A hercegek mindezeket megbeszélték testőreikkel. Arda-Mulissu úgy döntött, hogy ő a hegyeken túli síkon akar hazát találni. A testőrség fele hajlandó volt vele tartani, szolgálati idejük lejártá után is őt uralni. Sar-usurnak az tetszett, hogy itt marad. A következő napokban Attaqurucsaj szállására mentek, ahol leányvásárt rendeztek a dzsigiteknek. Mind párt találtak maguknak. Jövendő apósaiknak a jegyárat letették. Hercegek a satrapa leányait választották. Mind a négyet. Mielőtt mind a százegynéhányan, menyasszonyostól koszorút tehettek volna fejükre, Torgul táltos jelent meg közöttük, hogy az ünnepi áldozatokat bemutassa, vagyis lovat, ökröket, juhokat, kecskéket öljön a lakomára. Mind kivonultak a városon kívülre. Itt ekével felszántott feketeföldet találtak. A táltos mindenféle gabonamagvakat tett egy asztalra kitett tálakba, majd kitárt karokkal az égieket hívta segítségül. Egyetlen Igaz Atyának nevében megáldotta az asztalra helyezett magvakat, majd felszólította Sar-usurt és asszonyait, hogy segítsenek uraiknak a magok elvetésében. Miután a jelképes tavaszi vetést befejezték, először új nevet adott az új gazdának:

– Neked új nevet adok. Nem neveznek ezután király segítőjének, mert magad is fejedelemmé lettél, magot vetettél, hogy élet sarjadjon a földből. Mindezen túl, aki a magorok nemzetségéből születél, magad is magor vagy, legyen Magor a neved! Nevezzék népedet rólad!

Ezután Arda-Mulissuhoz és népéhez szólt:

– Te pedig, ha hazatalálsz az Araráton túl, legyél Tavasz, a hiung-nuk tavasza és vetve ezekből a megáldott magokból, sarjassz bőséges életet és nagy népet!

Mindezeknek pedig tanúja volt Attaqurucsaj egész házanépe. Voltak ott az Ararát völgyek lakóiból, megértették a fenséges szavakat. Látták, hogy Torgul madara lebeg és vijjog felettük. A táltos folytatta:

– Ez a föld Média országának egyik legszebb tartománya, sokaknak ad megélhetést, de védelemre is szorul. Ezért a saknú úr parancsolja, hogy építsetek erős városokat és falvakat, hogy idegenek, ha meglátják, tiszteljék, ne merészeljék gonosz szándékkal megtámadni. Legyenek ezek a békés kereskedelem helyei! Szólottam hozzátok, az Ég Urának szavait mondtam.

– Úgy legyen! – visszhangzották az ünneplők.